UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00302648 1

3H

12000

26 Fonnes au 24 Volt.

CORTES

DE

ARAGON, VALENCIA Y CATALUÑA

CORTES

DE LOS ANTIGUOS REINOS

DE ARAGÓN Y DE VALENCIA

Y

PRINCIPADO DE CATALUÑA

PUBLICADAS

POR LA REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA

TOMO I

PRIMERA PARTE

(Comprende desde el año 1064 al 1327.)

CORTES DE CATALUÑA

I

MADRID

MDCCCXCVI

LIBRARY
DEC 3 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

EST. TIP. DE LA VIUDA E HIJOS DE MANUEL TELLO
Impresor de Cámara de S. M. y de la Real Academia de la Historia
C. de San Francisco, 4

PRÓLOGO

Terminada en 1883 la publicación de los documentos concernientes á las Cortes de León y Castilla desde el origen de estos reinos hasta el año 1559 inclusive, pues de las celebradas con posterioridad se encargó de darlas á luz el Congreso de los Diputados, que en gran parte lleva realizado su propósito (1), la Real Academia de la Historia, perseverando en su antiguo pensamiento y cumpliendo empeños solemnemente contraídos, acordó, contando con el importante auxilio del Estado, proceder á la edición de los documentos relativos á las Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña.

Tomado este acuerdo, se emprendieron desde luego los trabajos preparatorios para ejecutarlo de una manera adecuada al tamaño é importancia de la empresa, de los cua-

(1) El Congreso de Diputados, que hace más de cuarenta años acordó dar á luz las Actas ó Registros de Cortes desde 1563 á 1713 que conserva en su Archivo, ha publicado las Actas y documentos justificativos de las celebradas en Madrid en 1563 y 1566, en Córdoba y Madrid en 1570 y 1571, y en Madrid en 1573-75, 1579-82, 1583-85, 1586-88, 1588-90 y 1592-98. Además, ha publicado varios documentos concernientes á las Cortes de 1576, que reunió D. Manuel Danvila, individuo de número de esta Real Academia y Diputado á Cortes, los cuales vienen á suplir, en parte, la falta de las Actas originales.

El propio Sr. Danvila ha dado á luz en el *Boletín* de nuestra Academia (tomos VII, VIII, XI, XII, XV, XVI, XVII, XIX y XXV) extractos de numerosos documentos pertenecientes á varias Cortes de Castilla celebradas en los siglos XVI y XVII.

les haremos sucinta enumeración para justificación de la Academia y satisfacción del público.

De dichos trabajos, el primero y más urgente era, sin duda alguna, el encaminado á adquirir noticia cierta y puntualísima de cuantas Asambleas políticas ó legislativas se hubiesen congregado en dichos Estados, desde el origen ó constitución de cada uno de ellos, hasta principios del siglo pasado, en que perdieron su independencia política, para quedar sometidos, como provincias españolas, al mismo régimen político que el de los antiguos reinos de León y Castilla. Los datos que con tal objeto había logrado reunir la Academia sobre este particular, y que sirvieron para formar el *Catálogo de las Cortes de los antiguos reinos de España*, que publicó en 1855, eran deficientes, como vendrá á demostrarse en el curso de la presente publicación.

Reunidos estos datos, y sabiendo por ellos con certeza el número de aquellas Asambleas y el lugar y la fecha en que se celebraron, era necesario examinar todos y cada uno de los documentos concernientes á las mismas, con el fin de poder trazar, en vista de su contenido, el plan que debía seguirse en su publicación. Y aunque muchos de ellos constan impresos, especialmente los ordenamientos que bajo diferentes nombres *(fueros, constituciones, capítulos y actos de Corte)* se decretaron y promulgaron en las Cortes de Aragón, Valencia y Cataluña desde fines del siglo XV, el mayor número, no sólo de los anteriores á esta época, sino de los posteriores, permanecen inéditos en los Archivos y Bibliotecas de esta corte y de varias poblaciones del reino y del extranjero.

Importaba, por consiguiente, para hacer el examen y estudio de dichos documentos, que la Academia se procurase copia fiel y exacta de todos los no publicados.

El obtener estas copias no era tampoco asunto fácil y expedito, atendiendo al crecido número de los documentos y á la extensión extraordinaria de muchos de ellos, espe-

cialmente los abultados *Procesos* de las Cortes, verdaderos Diarios de sesiones de las mismas, que empezaron á redactarse á mediados del siglo XIV, algunos de los cuales son de tal magnitud, que su impresión ocupará más de un volumen de la presente colección.

Y como de un mismo documento han llegado hasta nosotros diferentes traslados de fecha remota, sin que á primera vista pueda determinarse con precisión cuál sea el más auténtico, ha sido igualmente necesario cotejarlos y compararlos entre sí, con el fin de elegir el que ha de servir de texto y anotar las variantes que existen entre éste y los restantes traslados.

Según fácilmente pueden comprender nuestros lectores eruditos, requieren estos trabajos el empleo de largo tiempo, no sólo por su propia índole, sino por las frecuentes interrupciones á que están sujetos, ocasionadas en su mayor parte por la necesidad ineludible en que se encuentran los encargados de dirigirlos, ordenarlos y practicarlos, de atender al cumplimiento de otros deberes de orden preferente.

Si hubiera debido esperarse á la terminación de todos los concernientes á las Cortes de Aragón, Valencia y Cataluña, sufriría un aplazamiento extraordinario la publicación de los documentos relativos á dichas Asambleas, y no era éste por cierto el deseo de la Academia, interesada vivamente en manifestar de un modo ostensible que la inversión de los recursos con que viene favoreciéndola el Estado desde hace algunos años, comenzaba á dar resultados prácticos.

Y aun cuando el conocimiento de los documentos referentes á todas las Cortes celebradas en aquellos antiguos Reinos y Principado era de todo punto indispensable para fijar con acierto el plan que debía seguirse en la edición de los mismos, ha podido trazar este último antes de tener reunidos y estudiados todos ellos, por la circunstancia ca-

sual de haber llevado á cabo uno de los infrascritos [1] hace muchos años, y por su propia iniciativa, un estudio muy detenido y prolijo de los documentos que se conservan en el Archivo general de la Corona de Aragón sobre las prenombradas Cortes, y especialmente de todos y cada uno de los voluminosos *Procesos* de las celebradas en los tres Estados hasta principios del siglo XVIII.

Por eso, y tan luego como quedaron terminados todos aquellos trabajos en cuanto á las Cortes de Cataluña congregadas hasta principios del siglo XV, dispuso la Academia dar principio á la presente Colección, comenzando por los documentos relativos á las Asambleas del antiguo Principado.

Siendo la presente Colección mera continuación de la que comenzó á publicar nuestra Academia hace más de un tercio de siglo, parecía natural que se siguiese el mismo plan que entonces adoptó. Pero después de larga meditación, la Academia se ha visto obligada á desviarse de él en algunos puntos importantes, introduciendo algunas innovaciones, que nos creemos en el deber de exponer y justificar para satisfacción del público.

En la edición de las Cortes de los reinos de León y Castilla siguió la Academia el orden cronológico, insertándose los cuadernos de Cortes de ambos reinos por rigoroso orden de fechas, sin separación alguna; de suerte que se hallan mezclados y confundidos los correspondientes á las celebradas en León con los relativos á las reunidas en Castilla; y esto, no sólo durante los varios siglos en que uno y otro reino han estado regidos por un mismo Monarca, sino también en el breve tiempo que volvieron á tener Reyes privativos.

La Academia pudo entonces adoptar este orden rigorosamente cronológico sin daño de la verdad histórica, porque al unirse el reino de León (del que ya formaban parte

(1) D. Bienvenido Oliver.

integrante los de Asturias y Galicia) con el reino de Castilla, lejos de mantener cada cual su respectiva independencia política, se fundieron y amalgamaron, constituyendo un solo cuerpo político, un solo y único Estado.

Por eso también sus Asambleas políticas y legislativas fueron desde entonces comunes á los dos reinos, cualquiera que fuese el lugar en que se celebraban.

Muy otro fué el carácter de la unión de los reinos de Aragón y de Valencia y del Principado de Cataluña, y, en su consecuencia, el de las Cortes de estos antiguos Estados.

Al concentrarse, mediado ya el siglo XII, en las manos de un mismo príncipe la Monarquía de Aragón y el Gobierno supremo de los territorios comprendidos bajo la denominación colectiva de Cataluña, aquélla y éstos conservaron, no sólo sus propias y peculiares leyes y costumbres, sino también su respectiva independencia política.

La unión se limitó á la persona del Monarca, sin transcender al régimen político de aquellas grandes agrupaciones sociales, cada una de las cuales continuó viviendo separadamente como si fueran dos Estados completamente extraños y del todo independientes uno de otro.

Síntoma elocuente de esa mutua independencia fué la continuación de sus respectivas Asambleas legislativas ó Cortes, á las cuales sólo concurrían los eclesiásticos, nobles y representantes ó delegados de los Municipios de cada uno de dichos Estados.

De igual carácter participó el nuevo reino de Valencia, el cual erigió el Rey D. Jaime I, á los pocos años de haberlo sacado de poder de los musulmanes, en un verdadero Estado soberano, con todos los organismos necesarios para llevar vida propia é independiente, entre otros, el de las Cortes que constituyó, á semejanza de las que con el mismo nombre venían funcionando de larga fecha en Aragón y en Cataluña.

No llegó á tanto el reino de Mallorca; porque si bien el

nombrado Monarca, al conquistarlo de los moros, otorgó á esta isla una legislación propia, análoga á la que disfrutaban las ciudades independientes y libres sometidas á su cetro, como Montpeller, Lérida y Tortosa [1], y más tarde una verdadera Asamblea representativa, exclusivamente insular, investida con facultades, no sólo de las que hoy llamaríamos administrativas, sino de las legislativas, estas últimas previo consentimiento del supremo delegado del Rey [2], la cual alcanzó tanta importancia, que llegó á denominarse el *Grande y general Consejo* [3], todo lo cual hizo que se considerase dicho reino como distinto é independiente de los demás que estaban sometidos al Rey de Aragón [4]; la verdad es que esta independencia nunca llegó á ser completa y absoluta, como la de los reinos de Aragón y Valencia y el Principado de Cataluña, sino limitada, supuesto que los regnícolas de Mallorca, eclesiásticos, nobles ó ciudadanos, jamás disfrutaron del derecho de reunirse ellos solos en Cortes, como los de estos Reinos y Principado, sino que concurrían, de igual modo que los de las islas de Menorca é Ibiza [5], á las generales del Principado, de las cuales formaron siempre parte integrante, hasta el punto de que durante los dos breves períodos en que dicha isla fué gobernada por Reyes privativos, éstos, como grandes vasallos del Rey de Aragón, de quien habían recibido y tenían en feudo *de honor* el reino de Mallor-

(1) *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia,* por el Dr. D. Bienvenido Oliver, tomo I, pág. 295: Madrid, 1876.

(2) Véanse en los *Privilegios y franquicias de Mallorca otorgadas por los Reyes de Mallorca, de Aragón y de España,* compiladas por D. José María Quadrado (Palma de Mallorca, 1894), los documentos extractados bajo los números 88, pág. 34, y 192, pág. 69.

(3) Idem id. documento núm. XIX, págs. 119 á 124.

(4) Idem id. documento núm. LXXV, pág. 135.

(5) En estas islas, que tenían una organización análoga á la de Mallorca, el delegado del Rey en cada una de ellas estaba en cierto modo subordinado al Procurador Real de esta última isla. (Véase en los citados *Privilegios y franquicias* los documentos números CCIV, pág. 70, y XXV, pág. 85.)

ca [1], fueron citados y convocados para concurrir á las Cortes de los catalanes al mismo tiempo que otros grandes feudatarios, habiendo asistido alguno de ellos personalmente en cumplimiento de este deber [2].

Los reinos de Aragón y Valencia y el Principado de Cataluña formaron, por consiguiente, tres verdaderos Estados, sin que la circunstancia de hallarse regidos por un mismo Monarca alterase la completa y absoluta independencia que cada uno gozaba con arreglo á sus respectivas leyes fundamentales, escritas ó consuetudinarias.

Así lo reconoció un gran jurista español, el Doctor Pedro de Belluga, Señor del lugar de Benexida en el antiguo reino de Valencia, que en el año 1441 acabó de escribir el primer Tratado científico de Derecho público positivo de nuestra patria [3], que alcanzó grande y merecida reputación dentro y fuera de la Península, como lo atestiguan las ediciones que de él se hicieron en París y Bruselas [4], en los siguientes términos, que nos complacemos en transcribir por la gran autoridad que revisten:

«In hoc regno Arragonum cismarino habemus tres generales provincias: scilicet regnum Arragonum, Valentiæ et principatum Cathaloniæ. Et quamvis omnes sint sub uno rege et praesidatu, respectu tamen diuersorum titulorum; quia ut Arragonum rex non est Valentiæ, nec Comes Barchinone..... imo habet suas divisas stationes et diversa fiscalia iura, et leges diuersas. Et sic de una ad aliam non in-

(1) Quadrado, *loco cit.*, documentos números CVII, pág. 41, y CXXXV, pág. 64.

(2) Véanse los documentos relativos á las Cortes de Barcelona de 1311; de Tortosa de 1318, y de Gerona de 1321 (páginas 237, 238 y 257 del presente volumen).

(3) *Speculum Principum ac Iustitiae excellentissimi utriusque iuris doctoris* Petri Bellugae. Quo regalium, amortizationum, fiscalium, usurarum, decimarum, et omnium grauaminum, omnesque quotidianæ materiæ, nusquam antea ita enucleatæ, irrefragabiliter deciduntur—cum repertorio alfabetico iuris utriusque doctoris Richardi Santi Martini: Parisiis, 1530, Galliot du Pré.

(4) De esta obra se hizo una nueva edición en Bruselas en 1655.

feratur..... Et ideo inter has provincias ita se habent iura, ac si essent diuersorum dominorum inter se [1].»

Resultado natural y lógico de la independencia política que gozaron dichos Estados fué que en cada uno hubiese Asambleas políticas y legislativas propias, que por esta razón se reunían separadamente en poblaciones situadas dentro de sus respectivas fronteras, para tratar y deliberar sobre asuntos que interesaban sólo á sus moradores ó regnícolas.

Siendo privativas ó particulares de cada Estado las Asambleas que en ellos se congregaban, la verdad histórica aconsejaba que la publicación de los documentos concernientes á las mismas, no se hiciese siguiendo un orden cronológico, mezclando y confundiendo las correspondientes á los reinos de Aragón con las del Principado de Cataluña ó con las del reino de Valencia, sino estableciendo la necesaria separación entre las de cada Estado, formando series distintas, aunque observando, dentro de cada una, aquel orden.

Mas tampoco ha podido seguirse este plan de un modo absoluto, porque gran número de aquellas Asambleas presentan á primera vista el carácter de comunes, unas veces á Aragón y Cataluña sólo, otras á estos dos Estados y al reino de Valencia, como lo fueron todas las congregadas durante los siglos XIII, XIV, XV y XVI en la villa de Monzón.

Y aun cuando tales Asambleas sólo fueron comunes y generales en el sentido de hallarse reunidas, simultáneamente y en la misma población, las privativas de cada uno de dichos Estados para tratar de asuntos que les afectaban por igual y de constituirse en Congreso ó Asamblea general en ciertas ocasiones solemnes, entre otras la sesión inaugural, en que el Rey leía la *Proposición* ó discurso de la Corona y la de clausura, pero conservando las Cortes de cada Estado su respectiva organización, funcionando con inde-

(1) BELLUGA, *loco cit.* Rub. 11, § *jam supra*, núm. 2 (fol. XXXI, edic. de 1530).

pendencia unas de otras, deliberando y tomando sus acuerdos separadamente y sometiendo á la sanción ó *placet* del Soberano leyes, fueros, constituciones y capítulos que sólo interesaban á sus respectivos habitantes; no puede desconocerse que la circunstancia de celebrarse simultáneamente, siquiera fuese para fines concretos ó transitorios, algunas veces importantísimos, contribuyó por su frecuente repetición, lenta pero eficazmente, á que, respecto de los asuntos exteriores ó internacionales, se tuviese á los reinos de Aragón y Valencia, y Principado de Cataluña, como una entidad política, como una verdadera confederación de Estados independientes.

Así, en efecto, fueron considerados en los documentos legislativos y en los Tratados de Derecho público de la Edad Media y Moderna, al designar á los Reinos y Principado bajo la denominación colectiva de «Reinos Cismarinos de Aragón,» para dar á entender que constituían una asociación ó unión de Estados igualmente soberanos, de la que no formaban parte los demás territorios extra-peninsulares que se hallaban sometidos al mismo Monarca, como Cerdeña, Sicilia y Nápoles, cuyas respectivas Asambleas legislativas, llamadas *Parlamentos*, nunca se congregaron al mismo tiempo y en la misma población que las de Aragón, Valencia y Cataluña.

Fueron, pues, de dos clases las Cortes celebradas en estos dos Reinos y Principado, y así lo reconocieron los más autorizados tratadistas regnícolas de los siglos pasados (1).

Unas, que podemos llamar *particulares* ó *privativas*,

(1) Véanse las obras tituladas: *Modo de proceder en Cortes de Aragón*, escrito por Jerónimo de Blancas, cronista del reino: en Zaragoza, por Diego Dormer, año M.DC.XLI, y *Tratado de la celebración de Cortes generales del reino de Valencia:* conságrale al sereníssimo señor D. Jvan de Austria; escrívele el Dr. Don Lorenzo Matheu y Sanz, Cavallero de la Orden de Nuestra Señora de Montesa, del Consejo de Su Magestad y su Regente en el de Aragón: Madrid, por Julián de Paredes, 1677.

porque en ellas intervenían exclusivamente los de cada Estado, y se reunían para tratar asuntos que á ellos sólo concernían.

Otras, que designamos con el nombre de *universales*, porque en realidad constituían la congregación general de los habitantes ó moradores de los tres Estados para deliberar sobre asuntos que á todos interesaban por igual.

Hemos preferido este nombre de *universales*, que ya les aplicó un sabio jurista del siglo XVI (1), para distinguirlas de las particulares, porque el de *generales*, que algunos emplean, es ocasionado á confusión, en atención á que se ha dado también esta última denominación, en los documentos legislativos desde el siglo XIII inclusive, á las privativas de dichos Reinos y Principado, y no sin razón, porque eran realmente generales, en el sentido de que todas las clases sociales, no una sola, formaban parte de sus respectivas Asambleas (2).

De las observaciones anteriores fácilmente se deduce el plan que ha de seguirse en la edición de las Cortes de Aragón, Cataluña y Valencia.

Consiste ese plan en publicar los documentos concernientes á estas Asambleas clasificados en cuatro series distintas, comprendiendo las tres primeras los que se refieren á las Cortes *privativas* de cada uno de los referidos Reinos y Principado, y la última los que atañen á las Cortes comunes á los tres Estados ó *universales*. Desde luego se sobrentiende que se insertarán los de cada serie por riguroso orden de fechas.

Pero si sobre esta primera parte del plan no cabía vacilación alguna, no ha sucedido lo propio en cuanto al orden que debía seguirse en la publicación de las tres primeras

(1) MATHEU Y SANZ, *loco citato*, págs. 7 y 9.
(2) BLANCAS, idem, págs. 5 y 6.

series de documentos, bajo el supuesto de que cada una debe comprender los de un solo Estado.

A primera vista parecía natural dar la preferencia á la categoría política de cada Estado, y dentro de ella á la antigüedad.

De adoptarse este criterio, debería preceder á todos el reino de Aragón; vendría después el de Valencia, y á los dos seguiría el Principado de Cataluña.

Pero la fijación de este orden ofrecía el grave inconveniente de quedar relegado al último lugar el Estado en el cual se congregaron antes que en ningún otro Asambleas verdaderamente legislativas, de carácter civil ó político, y respecto del que se conservan mayor número de documentos, más auténticos, más completos y más antiguos también, en los que puede estudiarse el origen, desarrollo y crecimiento de las Cortes de la antigua Corona de Aragón, y la parte que en su definitiva constitución tuvieron las Asambleas mixtas de eclesiásticos y seglares, de tradición visigoda (1), y las grandes Juntas, compuestas de *Prelados, próceres* ó *magnates, bonihomines* ó *probihomines* y *jueces* que constituían la *Curia* ó *Corte* del Príncipe (Consejo y Tribunal á la vez) (2) de procedencia franco-germánica (3). Relegación que no estaría justificada tampoco, aun cuando se pretendiese que la Asamblea de Prelados y seglares reunida en la ciudad de Jaca en 1063, á semejanza de las congregadas en León y Coyanza (4), se-

(1) Véanse los documentos relativos á las Asambleas de Gerona, Barcelona y Tarragona, págs. 46, 49, 61, 76 y 123 de este tomo.

(2) Idem id. id. á las de San Cucufate y Tarragona, págs. 52 y 62.

(3) En el cuerpo legal de los *Usatici* ó Usatjes, se describe la composición de las Cortes casi de la misma manera que en las Constituciones de los Emperadores Lotario III y Federico I, insertas en las CONSUETUDINES FEUDORUM, lib. II, títulos LII y LV. (Véase el párrafo en que tal descripción se hace, en el Usatje *Iudicium datum in curia*, pág. 30 de este tomo.)

(4) *Estudios críticos sobre la Historia y el Derecho de Aragón*, por D. VICENTE DE LA FUENTE: Madrid, 1885, y *El Concilio Nacional de Jaca en 1063*, por el

gún la costumbre visigoda, bajo el nombre de *Concilio,* tenga el carácter de Cortes, porque también se conservan testimonios fehacientes de haberse celebrado en los territorios designados bajo el nombre de Cataluña, Asambleas ó reuniones análogas, con antelación de muchos años á la prenombrada de Jaca (1).

En cambio, puede afirmarse, en vista de los documentos hasta ahora conocidos, que la primera Asamblea reunida en nuestra Península de carácter legislativo, compuesta exclusivamente de seglares, para deliberar sobre asuntos meramente políticos y aprobar disposiciones de carácter general, fué la reunida en la ciudad de Barcelona para la aprobación y promulgación del cuerpo legal conocido con el nombre de *Usatici* ó *Usajes* de Barcelona.

Fundadas en estas poderosas consideraciones, era evidente que la categoría política de los Estados no podía servir de base para fijar el orden en que debían insertarse los documentos relativos á sus respectivas Cortes.

Había que buscar otro criterio menos externo ó superficial y más substantivo, por decirlo así.

Este criterio no podía ser otro que el derivado de la mayor antigüedad, importancia y número de los documentos que debían publicarse pertenecientes á cada Estado.

Bajo este supuesto, la precedencia no podía disputarse al antiguo Principado, y así lo acordó la Academia.

En su consecuencia, la publicación de dichos documentos se verificará en las cuatro series antes indicadas, por el siguiente orden:

1.ª serie. Cortes privativas del Principado de Cataluña.
2.ª Cortes privativas del reino de Aragón.
3.ª Cortes privativas del reino de Valencia.

P. Fidel Fita. (Véase el *Boletín de la Sociedad española de Excursiones:* 1893, tomo I, pág. 129.)

(1) Véanse en este mismo tomo las Observaciones preliminares á las Cortes privativas de Cataluña.

4.ª Cortes universales ó comunes á dos ó tres Estados (1).

En las series anteriores se han incluído cuantos documentos han llegado á poder de la Academia correspondientes á toda clase de Asambleas políticas ó legislativas celebradas en los reinos de Aragón y Valencia y Principado de Cataluña, ya lleven el nombre de Cortes, ya el de *Parlamentos*, pues los que empezaron á congregarse con esta ultima denominación desde el primer tercio del siglo XIV, especialmente en Cataluña, tienen el carácter de Juntas ó Congregaciones compuestas de todas, ó de alguna, de las grandes clases sociales ó estamentos de los tres Estados referidos, ó de uno solo, para tratar de algún asunto concreto de interés público, siendo, por lo tanto, verdaderas Asambleas políticas como las Cortes, de las cuales sólo se diferenciaban en que no tenían, como éstas, atribuciones legislativas ni judiciales, observando en todo lo demás análogas solemnidades en su organización y modo de funcionar. Por esta razón se insertan alternativamente los documentos pertenecientes á estas dos clases de Asambleas, según las fechas en que respectivamente se han celebrado.

También se ha insertado en la presente colección alguno que otro documento que, no perteneciendo en rigor á ninguna de dichas dos clases de Asambleas políticas y legislativas, tienen con ellas gran conexión, porque dan noticia de acuerdos tomados sobre asuntos eclesiásticos ó civiles en Juntas compuestas de Prelados y magnates bajo la presidencia del Príncipe ó Monarca, y que llevan los nombres

(1) Este plan ha sufrido la sola alteración de haber incluído entre los documentos relativos á las Cortes *privativas* de Cataluña, uno correspondiente á las celebradas en Lérida en 1214 (V. la pág. 90 de este tomo), á pesar de que fueron comunes á aragoneses y catalanes; alteración que justifica, hasta cierto punto, la circunstancia de referirse la mayor parte de los acuerdos consignados en aquel documento á los habitantes de este último territorio. No obstante, deberá reproducirse su contenido al publicarse la serie de las Asambleas universales ó comunes á los diversos Estados de la Corona de Aragón.

de *Concilium* ó de *Curia*, sin que con su publicación se pretenda otra cosa sino entregar á los cultivadores de la Historia patria la mayor suma posible de datos auténticos, para que lleguen á formarse exacto conocimiento de las diferentes evoluciones por que ha atravesado la Representación nacional desde los primeros siglos de la Reconquista hasta principios del siglo XVIII, en que fueron abolidas, juntamente con todo el régimen político de aquellos Estados.

Tal es el plan adoptado para la publicación de los documentos relativos á las Cortes de los antiguos reinos de Aragón y Valencia y Principado de Cataluña.

Resta sólo, para terminar este prólogo, decir algunas palabras sobre el sistema seguido en la reproducción y transcripción de los textos.

Desde luego se ha dado la preferencia á los que constan de manuscritos originales y auténticos. Cuando éstos han faltado, se ha recurrido á las copias de los mismos que presentaban caracteres de mayor fidelidad; y cuando se ofrecían varias de un mismo documento, se ha elegido como texto aquélla en que concurrían indicios más vehementes ó concluyentes de ser fiel y exacta reproducción de los originales.

Y como entre esas copias ó traslados suelen existir variantes de más ó menos importancia, se inserta como texto el que ha merecido la preferencia, íntegramente, con la mayor fidelidad, sin introducir la menor supresión ó interpolación [1]: pero haciendo constar con verdadera prolijidad, por nota, las variantes que resultan de su compa-

(1) También ha sufrido esta regla otra única excepción, y es la de haber interpolado en el texto de los Usajes, tomado del códice que la Academia ha preferido para la presente edición, un capítulo que no se encuentra en él, sino en otro códice distinto. (V. el Usaje 64, pág. 24 de este tomo, y los motivos de la interpolación en la nota correspondiente al mismo.)

ración con las demás copias que se han tenido á la vista, impresas ó manuscritas, dejando á los críticos que propongan ó adopten la lección que en cada caso juzguen más autorizada y fidedigna.

Por lo que hace á la ortografía, importa declarar que se ha seguido en general el mismo procedimiento que la Real Academia de la Historia aplicó á la Colección de Cortes de León y Castilla. Tal vez hubiera sido preferible conservar escrupulosamente la ortografía singular y anárquica de los antiguos textos. Pero siendo la presente publicación mera continuación de aquella Colección, no ha parecido oportuno introducir una modificación tan radical en asunto que no afecta substancialmente á la verdad histórica, sino á la mera forma del testimonio en que ha llegado á nosotros.

De esta regla general hay alguna excepción, motivada por la importancia filológica ó lingüística del documento.

Esa misma consideración es la que se ha tenido presente al transcribir íntegramente, por el procedimiento casi facsimilar, como apéndice al presente volumen, el texto catalán de los *Usatici Barchinone*, según consta de un manuscrito del siglo XIII que se conserva en la Biblioteca de San Lorenzo del Escorial.

No terminaremos estas breves indicaciones sin dejar consignado que la Academia se propone también publicar, una vez concluída la Colección de las Cortes de Aragón, Valencia y Cataluña, un tomo preliminar, en el que se expondrán los orígenes de estas Asambleas y las vicisitudes ó mudanzas que han experimentado en su organización y atribuciones hasta el siglo pasado, en que cesaron de reunirse, y uno ó varios volúmenes, en los que se insertarán un *Glosario* de las voces latinas, aragonesas, valencianas y catalanas usadas en los documentos, con su correspondencia técnica castellana, y una *Tabla* ó *Índice gene-*

ral de las principales materias comprendidas en los mismos, todo con el objeto de facilitar la inteligencia y estudio de los textos.

FIDEL FITA.—BIENVENIDO OLIVER.

Madrid 10 de Octubre de 1896.

CORTES PRIVATIVAS

DEL ANTIGUO

PRINCIPADO DE CATALUÑA

I

OBSERVACIONES PRELIMINARES

Antes de dar principio á la publicación de los documentos relativos á las Cortes de Cataluña, conforme al plan expuesto en el Prólogo, importa dejar consignados sucintamente los motivos que se han tenido presente para empezar por las Asambleas celebradas en el Condado de Barcelona y para insertar en primer término la Colección ó cuerpo legal aprobado y promulgado en una de ellas, el cual es conocido con los nombres de *Usatici Barchinone* ó *Usajes de Barcelona*.

La presente Colección empieza por los documentos relativos á las Asambleas públicas celebradas en dicho Condado, porque éste fué el núcleo al que sus poseedores fueron agregando por varios títulos (conquista, alianzas matrimoniales, herencias, enfeudaciones, etc.), diversos territorios que, con el transcurso de los años y por virtud de la acción uniformadora de las leyes (*constituciones*) dictadas en sus Cortes, llegaron á constituir un verdadero Estado político independiente con el nombre de PRINCIPADO DE CATALUÑA, los cuales territorios conservaron no obstante durante largo tiempo, con más ó menos extensión, no sólo una legislación propia, distinta de la vigente en el Condado de Barcelona, sino un régimen verdaderamente autonómico, como Lérida, Tortosa y el valle de Arán.

Y aunque en el Condado de Barcelona y en algunos de los que á éste se agregaron, se celebraron grandes Juntas de *Próceres* ó *seniores*, *bonihomines* ó *probihomines* y jueces [1], para fallar y sentenciar pleitos, á semejanza de las Asambleas públicas (*malberg* [2]) de los germanos, con cuyo nombre latinizado (*mallo público* [3]) se les designa en documentos coetáneos, y de Prelados, Magnates y otros seglares, para tratar asuntos eclesiásticos ó mixtos de eclesiásticos y seculares, con asisten-

1 Véanse en los documentos insertos en el Apéndice de la *Marca Hispánica*, números XVI, XXXIV, XXXV, XL, XLI, CXLIII y CLI, las Juntas ó Asambleas celebradas en los años 843, 872, 876, 879, 994 y 1004.

2 V. G. D'ESPINAY, *La féodalité et le Droit civil français*, pág. 23.

3 *Marca Hispánica*, documentos XVI y XXXV.

cia y bajo la presidencia de sus Condes [1], según la costumbre hispanogoda, es lo cierto que ninguna de dichas Asambleas tuvo, al menos según los documentos que conocemos, verdadero carácter legislativo hasta la reunida en Barcelona bajo la presidencia de los Condes Don Ramón Berenguer I y Doña Adalmodis ó N'Adalmur, la cual alcanzó gran notoriedad por haberse aprobado en ella el referido cuerpo legal de los *Usatici* ó *Usajes*.

De la celebración de esta última Asamblea no puede caber la menor duda, porque si bien no existe documento alguno contemporáneo que lo atestigue de un modo directo y concreto, todos los textos que de aquel cuerpo legal han llegado hasta nosotros confirman con rara unanimidad y persistencia que los nombrados Condes establecieron varios Usajes, con consentimiento y aprobación de las personas que, según lo dispuesto en uno de sus párrafos, formaban parte de la Corte (Curia) del Príncipe [2] y á las cuales se les designa en dicho texto con los nombres de Magnates, Próceres, Mayorals [3] (palabra derivada tal vez y sinónima de *majores homines* [4]), *probihomines* [5] y jueces, consignándose los nombres de los asistentes, si no de todos, al menos de la mayoría de ellos [6].

Y respecto del año en que tal Asamblea se reunió, punto sobre el cual se han emitido tanta variedad de pareceres basados en meras hipótesis, podemos afirmar, apoyados en el texto mismo de dicha colección y en otros documentos de indiscutible autoridad, que debió celebrarse lo más tarde en el año 1064.

El texto á que aludimos es el de un Usaje, que en todos los ejemplares que han llegado hasta nosotros, tanto latinos como catalanes, se encuentra en el último tercio de los que forman el citado cuerpo legal,

1 El doctísimo Villanueva, individuo de número que fué de esta Academia, hace mencion en su *Viaje literario de las Iglesias de España* de las Asambleas ó Congresos mixtos de eclesiásticos y seglares celebradas en Barcelona en el año 906 (tomo VI, pág. 123 y Apéndice XI), en Fonculberta en 911 (tomo X, pag. 89 y Apéndice XIV), en Barcelona y en Vich en el 1002 (tomo VI, págs. 165 y 166, Apéndice XX, y tomo X, pág. 121), y en esta ultima ciudad en 1033 (tomo VI, pág. 211). Además, asegura (tomo X, pág. 208) que fueron *innumerables* los *Congresos no conciliares* de Obispos celebrados en Cataluña.

2 V. el Usaje *Judicium datum in Curia*, pag. 30 de este tomo.

3 Véanse los Usajes LV, LXV, LXXVI y LXXVII en el Apéndice I de este tomo.

4 Los vasallos del Príncipe ó Monarca se distinguian en la época de Carlomagno y sus sucesores con la denominacion de *Majores homines*. V. E. Ahrens, *Enciclopedia jurídica*, versión española, tomo II, pág. 276.

5 La palabra *boni homines* se encuentra ya usada en el *Forum judicum* (ley 4, tít. I, lib. VI), y su traducción castellana, *ome bueno*, significa, según la regla XXXI, tít. XXXIV, Partida VII, el juez ordinario de la tierra. Véase sobre la significación de dicha palabra en la época visigoda, Pérez Pujol, *Historia de las instituciones sociales de la España goda*: Valencia, 1896, tomo II, págs. 276 á 281, y tomo IV, pág. 266.

6 Acerca del sentido que tuvieron en la Edad Media las palabras *boni homines* y *probihomines*, véase Oliver, *loco citato*, tomo I, págs. 59, 62 y 79; tomo II, págs. 116 á 121.

y en el cual texto se dice que hallándose en la Iglesia Catedral de la ciudad de Barcelona los Condes Ramón Berenguer y Almodis, con consejo y auxilio de los Obispos de esta ciudad, de Ausona y de Gerona, de los Abades y de diversos órdenes de clérigos y religiosos, y con consentimiento y aclamación, respectivamente, de los Magnates de dichos territorios y de muchísimos buenos cristianos, aprobaron las paces y treguas llamadas del *Señor* ó *de Dios*, mandando que se observasen según se hallaban establecidas en cada uno de dichos Obispados [1].

Esta gran Junta se celebró en el año 1064, según declara el instrumento ó Acta que se levantó para consignar los acuerdos que en la misma se tomaron, y cuya copia más pura y completa se halla en un códice del siglo XIV que perteneció á los juristas de Barcelona Jaime y Juan de Valseca y actualmente á la Biblioteca de San Lorenzo del Escorial, descubierto por uno de los infrascritos que lo dió a conocer con numerosas notas, comentarios y observaciones críticas en el *Boletín* de nuestra Academia [2].

Refiriéndose, por consiguiente, el citado Usaje á los acuerdos adoptados en una Asamblea político-eclesiástica celebrada en 1064, y hallándose colocado, no al principio de los que forman dicho cuerpo legal, sino después de haberse insertado la mayor parte, naturalmente se infiere que aquél debió redactarse con posterioridad.

El adverbio *Denique*, con que comienza en los textos latinos, y la expresión adverbial *A la perfi* [3], con que principia en los catalanes, dan motivo muy fundado para suponer que los primeros y el último se redactaron al mismo tiempo ó mediando un brevísimo intervalo.

Y no debe causar extrañeza que aparezca como tal Usaje el extracto de un acuerdo tomado en una Junta ó Asamblea compuesta de eclesiásticos y seglares, porque en dicho cuerpo legal se encuentran otros que tienen igual procedencia. Tales son los Usajes que, según los epígrafes que aparecen en los ejemplares en catalán de los siglos XIII y XIV, que se conservan en la Biblioteca del Escorial y en el Archivo general histórico de Mallorca, contienen extractos de acuerdos adoptados en el Concilio celebrado en Gerona en 1068, bajo la presidencia del Legado del Papa, el Cardenal Ugo Cándido, al que asistieron los mencionados Príncipes y varios Magnates [4]; y de varias disposiciones sobre paces y treguas de Dios, decretadas en un Concilio de Clermont [5] (Au-

1 Véase el texto de este Usaje, según los códices de *Ferrer* y de la Biblioteca Nacional de París, en la pág. 12 de este tomo, y según el de la Nacional de Madrid, en la pág. 818 del mismo. (Apéndice V.)

2 Véase el informe del P. FIDEL FITA, publicado bajo el título de *Cortes y Usajes de Barcelona. Textos inéditos*, en el tomo XVII del *Boletín de la Real Academia de la Historia*, pág. 385.

3 Véase en el Apéndice I de este tomo el Usaje CVIII.

4 Véase en el Apéndice I el Usaje CXVI, y en el Apéndice III el Usaje CXXIV.

5 Véase en el Apéndice III los Usajes del CXXV al CXXXII.

vernia) que no fué otro sino el convocado por el Papa Urbano II en 18 de Noviembre de 1095 [1], al que concurrieron gran número de Prelados, tanto de Francia como de otras naciones, entre los cuales es de presumir se hallarían los de los territorios sometidos al Conde de Barcelona, sufragáneos entonces del de Narbona; pero de cuyos cánones en su mayoría sólo se conservan los sumarios.

Con las consideraciones expuestas quedan explicadas y justificadas las razones que se han tenido en cuenta para empezar la serie de la Asamblea legislativa ó Cortes del Principado de Cataluña por el cuerpo legal de los *Usatici* ó *Usajes*.

Mas como son varios los ejemplares manuscritos ó impresos que de dicho cuerpo legal han llegado hasta nosotros, tanto en latín como en catalán, y ninguno de ellos es el original ó primitivo que aprobaron los Condes D. Ramón Berenguer y Doña Almodis, pues los más antiguos no remontan más allá del siglo XIII [2], perteneciendo la mayoría de ellos al XIV y habiendo alguno del XV, además del impreso en el siglo XVI, ha sido necesario examinar previamente cuál de aquellos ejemplares reunía mayores quilates de antiguedad y de autenticidad para que sirviese de texto en la presente edición.

Desde luego se han descartado de este examen los textos en catalán, porque si bien se conserva uno de fines del siglo XIII en la Biblioteca de San Lorenzo del Escorial, queda fuera de toda duda que éste no puede ser copia fiel del original ó primitivo, porque éste debió necesariamente redactarse en latín, que era la única lengua oficial ó legislativa en los siglos XI y XII, y porque de haberse escrito en idioma vulgar, no hubieran decretado las Cortes de Barcelona celebradas en 1413, como decretaron, la traducción de dicho cuerpo legal del latín al catalán, para insertar sus disposiciones en la Compilación general, ordenada por acuerdo de las mismas, de las Constituciones de Cataluña.

No obstante, la Academia, reconociendo la importancia que para ilustrar los orígenes y progresos del idioma catalán tienen, tanto la versión del siglo XIII, de autor desconocido, como la del XV, ejecutada por los juristas que dichas Cortes nombraron, ha acordado publicarlas íntegras como Apéndices en la presente edición.

De los códices latinos, la Academia, después de largas y meditadas deliberaciones, se decidió por el texto inserto en un precioso códice escrito en el año 1346 por orden y acuerdo de la antigua Corporación municipal (Jurats y Concellers) de la ciudad de Barcelona, que desde re-

1 Los demás Concilios celebrados en Clermont son de fecha muy anterior ó muy posterior.

2 Aunque el P. Villanueva asegura (*loco cit.*, tomo XII, pág. 121) que vió en el Archivo de la Catedral de Gerona un manuscrito del siglo XII, y se han practicado investigaciones por persona ilustrada, el resultado de ellas ha sido hasta ahora completamente estéril.

mota fecha es conocido con el nombre vulgar de *Usatges de Ramón Ferrer*, y se custodia en el Archivo de la misma Corporación, sin haber salido nunca de su poder [1].

Y dicho texto merece sin duda la preferencia que la Academia le ha otorgado, tanto por ser una reproducción de otro más antiguo, que era á modo de registro auténtico de todas las disposiciones de carácter legislativo concernientes á la ciudad de Barcelona que, desde remota fecha, con el nombre de *Libre Vert*, se llevaba en la expresada Corporación, como por haberse decretado dicha reproducción á instancia de varios miembros del *Consejo de Ciento*, entre otros, del sabio comentarista del renombrado cuerpo legal, Guillermo de Vallseca, y de haberla practicado, durante la época que éste ejerció su cargo, un jurista barcelonés, que desempeñaba á la sazón las funciones de Secretario *(Escribá)* del mismo Consejo; circunstancias que atribuyen al preferido texto indiscutible autoridad sobre todos los demás, de los cuales se ignora en absoluto las matrices de donde se trasladaron ó copiaron, y hasta las personas por cuyo mandato ó bajo cuyo inmediato cuidado se ejecutaron, con la única excepción del inserto en el códice de la antigua Generalidad de Cataluña, del cual sólo consta que se llevó á cabo por acuerdo y bajo la vigilancia de las Cortes de Barcelona de 1413, pero no la matriz que sirvió de original, debiendo, por consiguiente, reputarse todos aquellos textos, mientras no se descubra su origen ó cualquiera otra señal que garantice su autenticidad, como copias meramente privadas, no obstante las singulares cualidades de aprecio que concurren en casi todos ellos.

A pesar de que el del memorado códice es el que reúne mayores condiciones de autenticidad y de autoridad, hemos de advertir que comprende, como todos los demás ejemplares que han llegado hasta nosotros, disposiciones conocidamente posteriores, no solamente á la época en que fué aprobado por los Condes Ramón Berenguer y Adalmodis, sino también á la vida de estos Príncipes, habiendo algunos que se adicionaron en los siglos XII y XIII; adiciones que sin duda alguna se harían en las copias que los mismos mandarían sacar de la primitiva colección para enviarlas á los Obispos y á las ciudades, siguiendo la práctica que en casos análogos observaba ya la Cancillería imperial, y de que da testimonio la Constitución del Emperador Ludovico dirigida á los pueblos españoles que se hallaban bajo su poder, fechada en Aquisgrán en el año 815 [2].

1 Véase en el Apéndice IV la descripción y el proemio de este códice.

2 *Capitularia Regum Francorum*, tomo I, pág. 373. De esta Constitución imperial se mandaron expedir tres copias: una para el Obispo de la ciudad, otra para el Conde de la misma, y la tercera para los españoles *(hispanos)*, bajo cuya denominación deben entenderse los antiguos hispano-godos que, según el régimen municipal romano-gótico, constituían la *Curia* ó *Senado* de la ciudad.

Desde luego está fuera de duda que el libro de los Usajes ó Costumbres pertenecientes a la Corporación municipal de Barcelona, se adicionaba con las Constituciones dictadas por los Príncipes ó Monarcas y por mandato de los mismos [1].

Y es de presumir que los Prelados harían lo propio con los ejemplares de aquel cuerpo legal, que custodiarían en los Archivos de sus Curias.

Por otra parte, hay motivos para conjeturar que algunos párrafos, y aun capítulos, fueron glosas puestas al margen de los ejemplares de la primitiva colección, que los copistas posteriores intercalaron en ella como texto. Sólo así se explican las diversas adiciones y quizás interpolaciones que aparecen en los textos que del mismo han llegado hasta nosotros.

Y aun cuando de muchas disposiciones en ellos incluídas se sabe con certeza que son de fecha posterior á la aludida Asamblea, no puede afirmarse que pertenezcan todos los restantes al cuerpo legal que aprobaron los nombrados Condes, cuya restauración sólo podrá obtenerse mediante el análisis jurídico muy detenido de los diversos textos que han llegado hasta nosotros, y teniendo á la vista las antiguas leyes francas y germánicas, especialmente las feudales, las colecciones canónicas y otros documentos coetáneos de los territorios citra y ultra-pirenáicos que en gran parte permanecen inéditos en los archivos eclesiásticos y civiles; tarea que, por ser extraña á la índole de la presente publicación, no nos incumbe, pero cuya realización hemos procurado facilitar insertando algunos fragmentos y noticias relativos á los textos del mencionado cuerpo legal en los Apéndices del presente volumen.

Una vez fijado cuál de los códices latinos debe servir de texto para la presente edición, se procedió al cotejo entre el preferido y los demás de que pudo obtener copia la Academia en tiempo oportuno, habiéndose anotado las variantes que han resultado de dicha operación hasta el Usaje que empieza con las palabras *De intestatis*, porque la mayor parte de los que siguen á éste en el códice de *Ramón Ferrer* son conocidamente de fecha posterior al tiempo en que vivieron los Condes Ramón Berenguer y Adalmodis [2].

1 Dando como legítima esta costumbre, al decretar D. Jaime I una Constitución dirigida á los Magistrados de Barcelona á 19 de las Kalendas de Septiembre (14 de Agosto) de 1244, sobre los matrimonios de las hijas de familia ó menores de edad, les ordenó que la transcribiesen en el Libro de sus Costumbres ó Usajes. Véase el texto de esta Constitución, traducida al catalan en la Compilación titulada *Constitutions y altres drets de Cathalunya* (2.ª, tit. I, lib. V, volumen I), que tiene la fecha equivocada. La verdadera se halla en el texto latino inserto al folio 217 del códice de *Ferrer*.

2 Los Usajes á que nos referimos son los siguientes:

134.—*Quicumque subdiachonem*, que está tomado de un cánon del Concilio de Clermont en 1095.

135.—*Precipimus ut periuria*, porque el párrafo que dice: *Et omnino nullus nisi ieiunus ad testimonium vel ad sacramentum admittatur*, está copiado del cap. I, tit. XX, lib. II de las *Decretales* de Gregorio IX.

La anotación de las variantes se ha limitado á las palabras con que están redactados el contenido y el epígrafe de cada Usaje, haciendo caso omiso del lugar que ocupan en los respectivos ejemplares, pues sobre este particular se nota gran variedad, así como también la hay en cuanto al número que comprende cada códice, á lo cual ha contribuído principalmente la circunstancia de aparecer en alguno, como Usajes distintos con sendos epígrafes, los que en otros se hallan unidos, formando uno solo, bajo un mismo epígrafe.

Los textos manuscritos ó impresos, cuyas variantes se han cotejado, se citan por medio de las abreviaturas siguientes:

Esc. 1.—Códice de la Biblioteca de San Lorenzo del Escorial, Ç. II, 16.
Esc. 2.—Idem id. id., Z, I, 3.
Esc. 3.—Idem id. id., Z, I, 4.
Rip.—Idem núm. 38 de la Biblioteca del Monasterio de Ripoll.
Gen.—Códice de la antigua Generalidad de Cataluña que en el Apéndice IV se describe con el núm. 1.
Par. 1.—Manuscrito de la Biblioteca Nacional de París, núm. 4.671.
Par. 2.—Idem id. id., núm. 4.673.
Am.—Texto del libro impreso por Carlos Amorós en 1544.
C. de T.—Idem del código titulado *Libre de les Costums generals de Tortosa*, impreso en 1539, y reimpreso en 1881.
C. P.—Manuscrito de la Biblioteca de París, impreso por Ch. Giraud en 1846.

MADRID 8 de Mayo de 1897.

F. F.—B. O.

136.—*Et quod testes*, porque el último párrafo está tomado casi literalmente de una Decretal del Papa Alejandro III, inserta en el cap. XXIII, título y libro citado de las *Decretales*.

137.—*Duo vel tres idonei*, porque está tomado del último párrafo del cap. X, los mismos título y libro de las *Decretales*.

138.—*Nullus unquam*, porque es copia literal del cap. I, cuestión IV, causa IV de la segunda parte del Decreto de Graciano.

143.—*Siquis promiserit*, porque el mismo texto declara su procedencia.

146.—*Unaqueque gens*, porque estando formado de varios párrafos de la obra de San Isidoro *Etymologiarum* (lib. II, cap. X, y lib. V, cap. III), si se hubiese redactado en tiempo de los nombrados Condes, se hubiesen sustituído las palabras *Rey* ó *Emperador* por las de Conde ó Príncipe. Debió ser alguna glosa que se intercaló como Usaje cuando los Condes de Barcelona eran ya Reyes de Aragón.

147.—*Quoniam ex conquestione subiectorum*, porque su texto se refiere á una disposición emanada de la autoridad real.

150.—*Item inviolabili observacione*, porque se emplea la palabra *súbditos*, la cual no se encuentra usada en los documentos autorizados por Ramón Berenguer.

CORTES

CELEBRADAS POR LOS CONDES DE BARCELONA D. RAMÓN BERENGUER I Y DOÑA ALMODIS [1].

I.

Colección de los *Usatici Barchinone* decretada ó adicionada en las Cortes de Barcelona de 1064.

1.—*Incipiunt Usatici Barchinone* [2].

Antequam usatici fuissent missi, solebant iudices iudicare ut cuncta malefacta fuissent omni tempore emendata, si non potuissent esse neclecta [3], per sacramentum vel per batayam [4], vel per aquam frigidam, sive calidam, ita dicendo: *Juro ego ille tibi illi* [5] quod hec malefacta que tibi habeo facta [6], sic ea tibi feci ad meum directum et in tuo neclecto [7], quod ego tibi illa emendare [8] non debeo, per Deum et hec Quatuor Evangelia; et inde stet [9] ad bellum vel ad unum ex supradictis iudiciis, scilicet aque frigide vel calide [10].

Homicidium vel cugucia, que non possunt neclectari [11], sunt [12] secundum leges et mores iudicata et emendata, sive vindicata.

2.—*Inicium* [13].

Cum dominus [14] Raymundus Berengarii vetus, Comes Barchinone et Marchio Provincie [15] atque [16] Ispanie subingator, habuit [17] honorem et [18] vidit et cognovit quod in omnibus causis et negociis ipsius patrie leges gotice [19] non possent observari et eciam [20] vidit multas querimonias et placita que ipse leges specialiter non [21] iudicabant [22], laude [23] et consilio suorum proborum [24] hominum, una cum prudentissima et sapientissima coninge sua Almoyde [25], constituit et misit usaticos cum quibus fuissent omnes querimonie et malefacta in eis inserta [26], districte et placitate et iudicate atque ordinate, seu eciam emendate et vindicate [27]. Hoc enim fecit comes libri Iudicum [28] auctoritate [29], qui dicit: «Sane adiciendi [30] leges, si iusta novitas causarum exegerit, principalis eleccio necessariam [licentiam] habebit et *potestatis regie* [31] dis-

1 Para facilitar el estudio de este cuerpo legal, hemos dado una numeración correlativa á todos los Usajes, de la cual carece el original.

2 Esc. 1, *Incipiunt usatici ab illustrissimo domino Comite Barchinone instituti.*—Rip., *Usatici Barchinone a Comite Raimundo Berengarii instituti assencione et exclamacione illorum terre magnatum.*—Esc. 2, *Incipiunt usatici Barchinone qualiter ante usaticos iudicare solebant.*—Esc. 3, *Isti sunt usatici Barchinone qualiter ante usaticos iudicis iudicare solebant.*—Par. 1, *Incipiunt usatici Barchinone patrie.* (Rúbrica).—Am., *In nomine Domini nostri Iesuchristi. Incipiunt usatici Barchinone. Qualiter ante usaticos iudicare solebant.*

3 Rip., *potuerint.*—Par. 1, *potuerint esse neglectata.*—Par. 2, *set nec potuerunt esse neglecta.*—Esc. 3, *maleficia..... si non poterant esse neglecta, id est excusata per sacramentum.*

4 Rip., Par. 1, *et per bataiam.*

5 Par. 1, *iuro ego ipp. tibi, illi, quod hec malefacta que tibi feci.* (Al margen: *sic ea tibi feci.*)—Par. 2, *dicendo: ego ille tibi ille.*

6 Esc. 3, *hec maleficia que tibi feci.*

7 Par. 1, *neglecto.*—Rip., Par. 2, *directum feci et in tuo neglecto.*

8 Par. 1, *ea mendare.*

9 Esc. 1, *per Deum et hec sancta; et inde stetisset.*—Rip., *sancta quatuor.*—Par. 1, Par. 2, *et hec sancta; et inde stet.*—Am., *et hec sancta; et deinde stet.*—C. P., *per Dominum et hec sancta: et inde stet.*

10 Am omite *vel calide.*—Esc. 2, Esc. 3, Am. añaden la rúbrica *De cogucia et homicidio.*

11 Rip., *et cucucia, que non possunt necletari.*—Esc. 2, Esc. 3, Gen., Am., *et cugucia.*—Par. 1, *et cucucia..... neglectari.*—Par. 2, *homicidia vel cagucia..... necletare.*—C. P., *Homicidia autem vel cugucia que non possunt neglectari.*

12 Esc. 1, *fuissent.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, C. P., *sint.*—Par. 2, *sicut.*

13 Rip., *De usaticis quomodo incepti fuerunt.*—Esc. 2, Par. 1, *Incipit prologus de usaticis.*—Esc. 3, *Incipit prologus de usaticis quomodo inventi sunt.*—Am., *Incipit prologus de usaticis Barchinone.*—Par. 2 carece de título.

14 Rip., Par. 1, Par. 2, *domnus.*

15 Esc. 1, Rip., Par. 1, Par. 2, C. P., *comes et marchio Barchinone.*—Am., *Comes Marchio Barchinonensis.*

16 Rip. omite *atque.*

17 Rip., *habuisset.*

18 Par. 2 omite *et.*

19 Par. 1, *cotice.*—Rip., *lege gotice non possunt.*

20 Par. 1 omite *eciam.*

21 Gen. añade *observabant.*

22 Par. 2 añade *neclitabant.*

23 Esc. 1, *laudum.*—Gen., *laudo.*

24 Par. 1, *proborum suorum.*

25 Esc. 1, Esc. 2, Am., *Adalmodi.*—Rip., *prudentissima Adalmada.*—Gen., *Adalmode.*—Par. 1, *Adalmo lis.*—Par. 2, *aldamonda.*—Esc. 3, *Almode.*—Esc. 3, C. P. omiten *et sapientissima.*

26 Par. 2, *incerta.*

27 Esc. 1, *atque emendate. seu ordinate, vel placitate et vindicate.*—Rip., *et placitate atque ordinate.*—Par. 1 (al margen), *ordinate seu etiam emendate vel vindicate.*—Par. 2, *vel vindicate.*—Esc. 2, Esc. 3, *districta et placitata, atque ordinata seu emendata, seu vindicata.*—Am., *atque ordinata seu emendata.*—Esc. 3 añade la rúbrica *De auctoritate libri Iudicis.*

28 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Rip., C. P., *Iudicis.*

29 Par. 1, Par. 2, *de auctoritate libri Iudicis.*

30 Gen., *adhibende sint.*

31 Rip. omite *necessariam.*—Par. 2, *potestas regia.*

crecione tractetur qualiter exortum [1] negocium [legibus] inseratur. Sola vero [2] potestas regia erit in omnibus libera, qualemcumque iusserit in placitis inferre [3] penam. Et usatici quos misit incipiunt ita [4].»

Hec sunt usualia [5] de curialibus usibus quos constituerunt tenere in eorum patria omni tempore [6] dominus Raymundus Berengarii Barchinone vetus comes, et Almoydes eius coniux [7], assencione et acclamacione [8] illorum terre magnatum, videlicet, Poncii vicecomitis Gerunde, Raymundi vicecomitis Cardone, Udalardi [9] vicecomitis Bassi [10], necnon eciam [11] Condebladi [12] de Bisoria [13], et Mironis Guilaberti [14], et Alamanni de Cervilione [15], et Bernardi Amati Clarismontis [16], et Raymundi Montiscathani [17], et Amati [18] Eneas, et Guillermi Bernardi de Claret [19], et Arnaldi Mironis [20] sancti Martini [21], et Guillermi [22] Dapifferi [23], et Gaufredi [24] Bastonis, et Renaldi [25] Guillermi [26], et Guilaberti [27] Guitardi [28], et Umberti [29] de Ipsis acutis [30], et Guillermi Marchi [31], et Bonifilii Marchi [32] atque Guillermi Borrelli iudicis [33].

3.—*De interfeccione et vulneracione Comitis* [34].

Si quis [35] interfecerit Comitem [36], vel vulneraverit, sive deshonoraverit in aliquo [37], emendet eum sicut duos comittores, et comittorem [38] sicut duos vasvassores [39].

4.—*De interfeccione et vulneracione vasvassoris* [40].

De vasvassore [41] qui quinque [42] milites habet, per mortem [43] eius emendentur XL uncie auri cocti [44] et per plagam triginta [45], et si habuerit plures [46] milites, crescat composicio [47] secundum numerum militum.

1 Esc. 3, *insertum.*

2 Par. 2, *et sola.*

3 Gen., *insererent.*—En los demás códices, *inserere.*

4 Am., *incipiunt infra.*—Esc. 1, C. P. omiten esta indicación, en cuyo lugar Par. 2 pone tan solamente *hec sunt usualia* como rúbrica.

5 Esc. 2, Par. 2, *Incipiunt usualia.*—Esc. 3, *de eodem.*

6 Par. 2, *teneri.*

7 Esc. 1, *Raymundus Berengarii Comes et Almoydis.*—Rip., *in omni eorum patria ac tempore domnus Raimundus barchinonensis vetus comes et Adalmada.*—Gen., *in omni eorum patria tempore dominus Raymundus Barchinone vetus Comes et Adalmodis.*—Par. 1, *domnus Raymundus barchinone vetus comes et Adalmodis coniux eius.*—Par. 2, *Raymundus vetus comes barchinone et Adalmodis.*—Am., *Dominus Raymundus vetus Comes et Adalmodis.*—C. P., *Dominus Raymundus Barchinone vetus Comes et Adalmodis coniux eius.*

8 Par. 1, Par. 2, *assentione et aclamatione.*—Rip., *clamatione.*

9 Rip., *Didalardi.*—Par. 2, *Udelardi.*—Esc. 2, *Vilardi.*—Esc. 3, *Idaldi.*—Gen., *Indultari.*—Am., *Uzalardi.*

10 Esc. 2, *de Bassio.*—Am., *Bassium.*—Rip., Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Gen., Am., *Barchinone.*

11 Esc. 1, *et.*

12 Esc. 2, Par. 1, Am., *Gondebaldi.*—Par. 2, *Gondeballi.*—Rip., Gen., *Gondebaudi.*—Esc. 1, Esc. 3, *Gombaldi.*

13 Par. 1, Esc. 3, *Bisora.*—Rip., Gen., *Bisaura.*—Esc. 1, *Besora.*—Esc. 2, Am., *Basora.*

14 Par. 1, Esc. 3, Gen., *Gilaberti.*—Am., *Guillaberti.*

15 Par. 1, *Alamagni.*—Gen., *Alamandi Cathene.*—Am., *Alamani de Cervilio.*

16 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *Clarimontis.*—Gen. omite el nombre de este prócer.

17 Gen. omite el nombre.—Rip., Am., *Montiscatheni.*—Par. 2, *Montiscateni.*—Par. 1, *Montiscataniti.*—Esc. 1, *Raimundi Guillelmi de Montecatheno.*

18 Rip., Par. 2, *Emati.*

19 Par. 1, *Caralt.*—Par. 2, *Guillelmum Bernardi de Queralt.*—Esc. 2, Esc. 3, Am., *Queralt.*—Gen., *Queralato.*—Rip., *Queralto.*—Esc. 1, *Cerat.*

20 Antes de este nombre expresa otros dos el códice escurialense primero: *et Arnaldi Mironis de Cost, et Hugonis Dalmacii Cervarie.*—También se expresan en los códices Rip., Par. 1, Par. 2, Gen., Am., si bien Rip., en lugar de *Cost,* lee *Tous,* y Am. *Cervaria* en vez de *Cervarie.* Los códices Esc. 2 y Esc. 3 retienen el segundo de estos dos nombres, pero suprimen el primero.

21 Am., *de Sancto Martino.*

22 Par. 1, Par. 2, *Guillelmi.*

23 Esc. 1, *Bapiferi.*—Esc. 2, *Dappifferi.*—Esc. 3, Gen., Am., Par. 1, *Dapiferi.*—Par. 2, *de Perifori.*

24 Rip., Am., *Jaufredi.*—Gen., *Jaufredis.*

25 Rip., Par. 1, Par. 2, *Renardi.*—Gen., *Bernardi.*

26 Rip., Par. 1, Par. 2, *Guillelmi.*—Esc. 1 suprime los nombres de este personaje y del siguiente.

27 Esc. 2, *Gilaberti.*—Am., *Guillaberti.*—Par. 1, *Guiberti.*—Par. 2, *Guimberti.*—Gen., *Lamberti.*

28 Gen., *Gerardi.*

29 Par. 1, *Guiberti.*—Par. 2, *Viriberti.*—Esc. 1, *Ugueti.*

30 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, Gen., *Ipsisacutis.*—Par. 1, *Ipsisaccutis.*

31 Esc. 1 omite el nombre de esta persona.—Esc. 2, *Marci.*—Esc. 3, *March.*—Par. 2, *Marcho.*—Gen., *Marches.*—Am., *Marti.*

32 Esc. 1 omite el nombre.—Par. 2, *Maris.*—Esc. 3, *March iudicum.*

33 Esc. 3 omite *iudicis.*—Par. 1, Par. 2 leen *iudicum.*

34 Esc. 1, *Qualiter emendentur maiores.*—Esc. 2, *De vicecomite et aliis interfectis, qualiter emendentur.*—Esc. 3, *De vicecomite et comitore interfecto vel vulnerato.*—Par. 2, *De vicecomite interfecto.*—Rip., Par. 1 carecen de rúbrica.

35 Esc. 1, Par. 1, *Et qui.*—Par. 2, *Ut qui.*

36 Rip., Par. 1, Par. 2, Esc. 2, Esc. 3, Am., C. P., *vicecomitem.*

37 Gen., C. de T., *sive in aliquo loco deshonoraverit.*

38 Esc. 1, *duos comites, et comitem.*—C. de T., *II comitores, et comitorem.*—Par. 2, *sicut comitores. Et comittorem.*

39 C. de T., *valuassores.*—Esc. 2 y C. de T. forman sólo uno de este usaje y los dos siguientes.

40 Rip., Esc. 3, *De vasvassoribus.*—Par. 2, *De varvassore.*—Esc. 1, Par. 1, Am. y C. P. juntan este usaje al precedente.

41 Esc. 1, *Vasvassor.*—C. de T., *valuassore.*

42 Par. 1, Par. 2, *V.*

43 C. de T., *morte.*

44 Rip., *LX uncie auri cocti, valentes .CCCC.XX. morabatinos.*—C. de T., *LX uncie auri.*—En los demás ejemplares, *LX uncie.*

45 Par. 1, Par. 2, C. de T., *.XXX.*

46 Esc. 1, *plus.*—Par. 1, *plures habuerit.*—Par. 2, C. de T., *plus habuerit.*

47 Esc. 1, *compositum.*—Rip., *crescant in compensatione.*—Par. 2, *crescant in compositione.*—Esc. 3, *componat secundum.*

5.—*De interfeccione et vulneracione militis* [1].

Militem [2] qui interfecerit [3], det in composicione [4] duodecim [5] uncias auri cocti [6]. Qui, vero, vulneraverit, tam pro una plaga quam pro multis, emendet ei uncias sex [7].

6.—*De aguayt et de percussione et capcione militis* [8].

Si quis se miserit in *aguayt* et considerata mente requisierit militem et cum fuste cederit eum [9] et per capillos traxerit [10], quia magnum dedecus est, emendet eum [11] per mortem. Si [12] aliter, quis quolibet [13] ictu indignans in contradiccione [14] cederit [15] militem, id est [16], cum pugno, palma vel calce, petra vel fuste [17], si sine sanguine erit [18], dentur ei tres uncie. Si, vero, sanguis inde [19] exierit [20]: de corpore, uncie [21] quatuor [22] dentur; de capite, quinque; de facie sex [23]. Si autem inciderit in [24] membris suis ita ut debilis appareat, emendetur per mortem. Si, vero, fuerit captus et in ferris vel in *escaça* [25] missus, per mediam mortem sit emendatus. Requisitus et cessus, vel vulneratus, vel in *tavega* [26] missus, vel pro redempcione [27] districtus [28], sit per mortem emendatus. Si solum modo captus et custoditus et nullam contumeliam vel calumpniam [29] passus, nec longo tempore retentus, emendetur illi per *alliscaram* [30] et per hominaticum, aut per talionem, si videbitur sibi esse similis [31]. Et si maior est ille qui ceperit quam qui captus fuerit [32], det ei militem de suo valore qui faciat ei *alliscaram* [33] et hominaticum [34] aut recipiat talionem.

Miles vero [35] qui habuerit [36] milites [37] aut homines locatos [38] de suo honore [39] et tenuerit unum [40] de familia sua, tota ista composicio [41] sit ei [42] vel pro ipso [43] facta in duplo.

7.—*De* aguayt *e* encalç *de cavallario e* assalt *de castello* [44].

Aguayt e *encalç* [45] de cavallario [46] et *assalt* de castello emendetur per hominaticum [47] et per *alliscaram* [48] sicut visum fuerit iudicanti qui iudicaverit illam causam.

8.—*De emendacione filii militis* [49].

Filius militis emendetur ut pater usque ad .XXX. annos. Deinde ut rusticus, si miles non erit [50] factus.

1 En la mayor parte de los códices este usaje va unido al anterior.—Esc. 3, *De occisione et plaga militis.*—Par. 2 (al margen), *De milite interfecto.*

2 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, C. de T., Am., C. P., *Militem vero.*

3 Am., C. P., *interfecit.*

4 Esc. 1, *compositum.*—C. de T., *compositione.*

5 Par. 1, Par. 2, C. de T., *XII.*

6 Rip., Par. 1, Par. 2, Esc. 2, Esc. 3, Am., C. de T., C. P. omiten *cocti.*

7 Par. 1, Par. 2, *VI.*

8 Esc. 1, *De malefactis et de eorum aguayt.*—Par. 1, *De aguayt.*—Par. 2, Esc. 2, Am., *De aguayt et diversis percussionibus.*—Esc. 3, *De aguayt et requisicione militis.*—Rip. no tiene rúbrica.

9 Par. 1, *etiam eum.*

10 Par. 1, Par. 2, C. de T., *traxerit eum.*

11 Par. 1, Par. 2, C. de T., *illum.*

12 Rip., Gen., C. de T., *Si autem aliter.*

13 Par. 1, *colibet.*

14 Rip., Gen., C. de T. omiten *in contradiccione.*

15 Rip. omite *cederit.*

16 Par. 2, *ut est.*

17 Rip., *cum pugno, vel calce.*—Gen., *cum pugno, vel calce, sive cum petra.*—Par. 1, *cum et palma vel calce sive cum petra.*—C. de T., *cum pugno vel calce, sive cum pedra vel fuste.*—Par. 2, *sive cum petra vel fuste.*

18 Esc. 1, *si sanguis non exierit.*

19 Esc. 1, C. de T. omiten *inde.*

20 Par. 1, Par. 2, *inde sanguis exierit.*

21 Par. 1, Par. 2, C. de T., *uncias.*

22 Par. 1, *.IV.*

23 Par. 1, Par. 2, C. de T., *de capite .V., de facie .VI.*

24 C. de T. omite *in.*

25 Esc. 1, C. P., *eschaza.*—Esc. 2, Am., *escassa.*—Rip., *scaza.*

26 Rip., Par. 2, *tavaga.*—Par. 1, *tavecta.*—C. P., *tavecca.*—Am., *cavaga.*

27 Par. 1, *per redemptionem.*

28 C. de T., *destrictus.*—Esc. 2, *distractus.*

29 Par. 1, C. de T., *calumpniam vel contumeliam.*—Par. 2, *nulla calumpnia vel contumelia.*—Esc. 2, Am., *calumniam, penam vel contumeliam.*

30 Par. 1, *alischaram.*—Par. 2, *aliscaram.*—C. de T., *aliscariam.*

31 Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, *si videtur sibi similis.*—Par. 2, *si videtur esse sibi similis.*

32 Esc. 3, Par. 1, Par. 2, C. de T., *qui cepit quam qui captus fuerit liberet.*

33 Par. 1, *alischaram.*—C. de T., *aliscariam.*

34 Par. 1, *homanaticum.*

35 Am. toma este párrafo como usaje distinto, inscribiéndolo *De emendatione militis, qui habuit duos milites.*

36 Rip., Am., *habuit.*

37 Rip., Esc. 2, Par. 1, Par. 2, C. de T., C. P., *duos milites.*

38 Rip., Esc. 2, Par. 1, C. de T., C. P., *milites ad homines.*

39 Par. 2, *homines de suo honore locatos.*

40 Rip., Par. 1, Par. 2, *eum.*

41 Par. 2, *compositio supradicta.*—En los demás códices, *supradicta compositio.*

42 Esc. 2, *sit per eum.*

43 C. de T., *vel pro eo.*

44 Esc. 1, *Similiter de aguayt et de assalt et de encals de milite.*—Rip., *De aguayt.*—Esc. 2, Am., *De aguayt et encals.*—Esc. 3, *De insidiis et fuga militis et aguayt e encalç.*—Par. 1, *De Guayta tala.*—Par. 2, *De aguaytato et incalsato milite.*

45 Par. 1, C. P., *Guayta et encalz.*—Par. 2, *Guayta et encals.*—Am., *encals.*—Gen., *encaus.*

46 C. de T., C. P., *cavallerio.*—Gen., *cavalleria.*

47 Par. 1, *hominaticum.*

48 Par. 1, C. P., *alischaram.*—Par. 2, *aliscarram.*—C. de T., *aliscariam.*

49 Este usaje va unido á los dos siguientes en Esc. 1, Par. 1, C. de T.; pero sólo al siguiente en Rip., Esc. 2.—Par. 2, *De filio militis.*—Am., *Quomodo filius militis emendetur.*

50 Par. 1, *si non erit miles.*—Par. 2, *si non fuerit miles.*

9.—*De illo qui cavalleriam dimittit* [1].

Miles vero, si cavalleriam dimittat [2], dum eam tenere possit, nullo modo iudicetur nec emendetur sicut miles. Cavalleriam [3] satis dimitit qui cavallum et arma non habet, nec feudum tenet de milite [4], et in hostes et in cavalcatas non vadit, neque ad placitum et curias [5] sicut miles, nisi senectus eum detinuerit.

10.—*De emenda et iudicio civium et burgensium* [6].

Cives, autem, et burgenses [7], sint inter se placitati et iudicati atque emendati [8] sicut milites. Ad potestatem, vero, sint emendati ut [9] vasvassores [10].

11.—*De iudeis cessis et vulneratis* [11].

Judei cessi vel vulnerati, capti aut debilitati, sive eciam interfecti, ad voluntatem potestatis sint emendati.

12.—*De baiulo interfecto, ceso vel capto* [12].

Baiulus interfectus, vel debilitatus, sive cesus [13] vel captus, si nobilis est et panem frumenti cotidie comedit [14], et equitat, emendetur sicut miles. Ignobilis [15] vero baiulus huius composicionis medietatem habebit [16].

13.—*De rustico vel alio homine interfecto vel ceso* [17].

Rusticus interfectus seu aliquis [18] homo qui nullam habeat dignitatem, preterquam [19] christianus est, emendetur per .VI. uncias auri [20] plaga quoque uncias duas [21].

14.—*De debilitatis et cesis quomodo emendetur* [22].

Debilitacio et cedis [23] emendentur [24] per legem secundum solidos [25] denariorum [26]. Capcio vero, postquam [27] habuerit ei quis [28] emendatum malum quod ei fecerit quando illum apprehenderit [29], sit emendata ita [30] ut de suo avere det [31] ei tantum ut faciat ei iuvare per hominem de suo valore quod per contumeliam et deshonorem quem ei fecerit [32] amplius [33] emendare non debet; si [34] ipsa die qua fuerit captus vel in crastinum erit [35] dimissus. Sin autem et plus [36] erit retentus et in *es*-

1 Rip., *De amissione militis.*—Am. omite la rúbrica.

2 Esc. 2, Par. 2, C. de T., *dimittit.*—Esc. 3, *dimiserit.*

3 Par. 1, Par. 2, *cavallariam.*

4 Par. 1, Par. 2, C. de T., *fevum de milite tenet.*

5 Rip., Esc. 1, *placitos.*—Esc. 2, C. P., *et cavalcatos non vadit, neque ad placitos.*—Esc. 3, *in hostem, nec cavalcatam, nec placitos.*—Par. 1, *et in cavalcatas non vadit neque ad placitos.*—Par. 2, *ad placitos ad curias.*—C. de T., *et in caualgatas non vadit, nec ad placitas et curias.*

6 Esc. 1, *De civibus et burgensibus qualiter placitentur et emendentur.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *De civibus et burgensibus.*

7 C. de T., *burgences.*

8 Esc. 1, *placitati atque emendati.*—Rip., *iudicati et placitati.*—Gen., *iudicati, placitati atque emendati.*—C. de T., *atque iudicati atque emendati.*—Am., *placitati et vindicati.*

9 Par. 1, Par. 2, *sicut.*

10 C. de T. omiten esta última frase.

11 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *De iudeis.*—Rip. sin rúbrica.

12 Rip. no tiene rúbrica.—Esc. 1, *Qualiter baiuli emendentur.*—Esc. 2, *De baiulis interfectis, cessis, debilitatis.*—Esc. 4, *De baiulo interfecto vel debilitato.*—Par. 1, *De bajulo interfecto.*—Par. 2, *De bajulis interfectis.*—Am., *De baiulo interfecto, ceso vel debilitato.*

13 Esc. 1, *interfectus vel vulneratus debilitatus.*

14 Par. 1, Par. 2, *comedit cotidie.*

15 Par. 2, *Ilicgnobilis.*

16 Par. 1, Par. 2, *habeat.*

17 Esc. 1, *Similiter de rusticis qualiter emendentur.*—Rip., *De composicione occissionis rustici.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *De rustico interfecto.*

18 Par. 1, Par. 2, C. de T., *alius.*

19 Par. 1, Par. 2, *preter quod.*

20 Esc. 1, *uncias sex.*—Esc. 2, Esc. 3, *sex uncias: plaga quoque auri.*—Par. 2, C. de T., *per sex uncias .II.*

21 Par. 1, *plagas quoque uncias .II.*—C. de T., *plaga quoque uncias II.*

22 Esc. 3, *De debilitacio et cede rusticorum.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2 juntan al usaje anterior esta primera sección ó párrafo del presente.

23 C. de T., *cedes.*

24 Par. 1, Par. 2, *emendetur.*

25 C. P., *per legem viij solidos.*

26 Cuatro códices forman aquí separación ó expresan distinto usaje.—Esc. 2, Am., *De capcione.*—Esc. 3, *De capcione eorundem.*—Par. 1, Par. 2 carecen de rúbrica.

27 Par. 1, *Captio, postquam.*

28 Esc. 1, C. P., *quid.*

29 Esc. 2, *eum apprenderit.*

30 C. de T., *sic emendata, ita illa.*

31 Par. 2, C. de T., *donet.*

32 Esc. 2, *fecit.*—Par. 1, C. de T., *quod per desonorem quem ei fecit.*—Par. 2, *quod contumeliam et desonorem quem ei fecit.*

33 Par. 1, Par. 2, C. de T. añaden *ei.*

34 C. de T. añade *in.*

35 C. de T., *fuerit.*

36 Rip., *Si autem et plus.*—Esc. 2, *Si amplius.*—Am., *Sin autem amplius.*

caça [1] vel [2] in ferris sive [3] in *tavega* [4] missus, vel [5] quocumque vinculo aut custodia [6] detentus [7], per singulos dies et noctes singulas .VI. uncias [8] accipiat in composicione. Pro ligatis manibus et [9] pedibus .X. solidi ei dentur [10].

15.—*De percussionibus hominum* [11].

Si quis aliquem percusserit in facie [12], pro alapa [13] det .V. solidos [14]; pro pugno vel calce, sive cum petra vel cum fuste [15] .X. solidos [16], et si sanguis inde exierit, viginti solidos [17]. Si per capillos quis acceperit [18] aliquem cum una manu, det illi quinque solidos [19]; cum duabus .X. solidos [20]; et si ceciderit in terram [21] .XV. solidos [22]. Qui vero per barbam .XX. solidos [23]. Per descavallacionem [24], XL [25].

16.—*De capto in curia et misso in castro* [26].

Captus a curia et misus in castro propter iusticiam, non exeat inde sine licencia [27]. Quod si presumpserit, nisi forte mori timuerit [28], dampnum invasionis habebit, id est, .XXX. solidos, quos curia dabit, et reversus [29] in castro, emendet culpam quam habuit [30] sicut curia iudicaverit.

17.—*De percussionibus in corpore factis* [31].

Si quis aliquem quolibet ictu indignans in corpore percusserit [32], per singulas percussiones que non appareant [33], singulos solidos. De illis que apparuerint, solidos duos [34] per unamquamque. Et si sanguis inde exierit, solidos V [35]: pro osse fracto in corpore, L. solidos [36]. Si feriendo aut trahendo aliquem iratus, de ore vel de [37] naribus fecerit [38] sanguinem exire, XX. solidos ei det [39] in composicione [40].

18.—*De impulsione cum una manu vel cum duabus* [41].

Si quis aliquem impulerit cum una manu, det solidum unum. Cum duabus, solidos duos. Si ceciderit in terram, solidos tres ei donet [42].

1 Rip., Gen., *Scaza*.—Esc. 2, Am., *Scassa*.—C. P., *eschaza*.—Par. 1, *eschaza vel ferris*.—Par. 2, *squesa vel ferris*.

2 Esc. 2, *sive*.

3 Esc. 2, Am., *vel*.

4 Am., *cavaga*.

5 C. de T., Par. 1, Par. 2, Esc. 2 añaden *in*.

6 Par. 1, Par. 2, *in custudia*.

7 Rip., C. de T., C. P., *retentus*.

8 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Am., C. P., *sex solidos*.—Par. 1, Par. 2, *singulos sex solidos*.

9 Esc. 2, Esc. 3, Am., C. P., *vel*.

10 Par. 1, *solidos*.—Par. 2, C. de T., *decem solidos ei donent*.

11 Esc. 1, *De percussione in facie et de illatis iniuriis*.—Rip., *De omnimoda percussione in facie*.—Esc. 2, *De percussione faciei*.—Par. 1, *De percussione alicuius*.—Esc. 3, Par. 2, *De percussione in facie*.

12 C. de T., *faciem*.

13 Par. 3, *alapam*.

14 C. de T., *solidos quinque*.

15 Par. 1, Par. 2, *vel fuste*.—C. de T., *seu petra vel fuste*.

16 Par. 1, Par. 2, C. de T., *solidos X*.

17 Par. 1, Par. 2, C. de T., *solidos XX*.

18 Esc. 2, Par. 2, *accepit*.

19 Par. 1, *ei .V. solidos*.—Par. 2, C. de T., *ei solidos .V.*

20 Par. 1, *cum duabus vero*.—Par. 2, *cum duabus vero solidos .X.*—C. de T., *et si cum duabus solidos X*.

21 Par. 1, C. de T., *terra*.

22 Par. 2, *solidos quindecim*.—C. de T., *solidos XV*.

23 C. de T., *solidos viginti*.

24 Rip., Esc. 1, Esc. 2, C. de T., Am., *decalvacionem*.—Par. 1, *decalvationem*.—Par. 2, *descavalcationem*.—Esc. 3, Gen., C. P., *descavalcacionem*.

25 Par. 1, *XL. etiam solidos*.—Par. 2, C. de T., *XL solidos*.

26 Esc. 1, *De capcione curie et de misso in castro*.—Esc. 2, *De misso vel capto in castro*.—Esc. 3 no tiene rúbrica.—Par. 1, *De hiis qui frangunt curiam*.—Par. 2, *De capto a curia et misso in castro*.—Am., *De misso vel capto in castro*.

27 Rip., *Omnes homines capti a curia et missi in castro propter iusticiam non exeant inde sine licentia vicarii vel baiuli*.

28 Esc. 1, *nisi mortem timuerit*.—Rip., *nisi forte timuerit*.—Par. 1, *nisi mori forte timuerit*.

29 Rip., *habebit .XXX solidos, quos curie habebit dare*.—Par. 1, *habebit .XXX. solidos, et reversus*.—Par. 2, *habebit .XXX. solidos, quos curie dabit; reversus*.

30 Esc. 2, Esc. 3, *habuerit*.—Par. 1, *per quam habuit*.

31 Rip., *De percussionibus in corpore*.—Esc. 1, *Si quis percusserit aliquem quoquo modo*.—Esc. 2, Esc. 3, *De percussione in corpore*.—Par. 1, *De hiis qui alios percutiunt*.—Par. 2, *De quocumque ictu corporis*.—Am., *De percussione corporis*.

32 Rip., Gen., C. de T., *presumpserit percutere*.

33 Esc. 2, *apparent*.—Par. 1, *pareant*.

34 Par. 1, Par. 2, *II*.—C. de T., *duos solidos pro unaquaque*.

35 Par. 1, *V. solidos*.—Esc. 1, *sex solidos*.

36 En las C. de T. este párrafo con los tres usajes siguientes y el que empieza *Unaqueque mulier* forman uno solo.

37 Par. 1, Par. 2, C. de T. omiten *de*.

38 Esc. 2, *fecit*.

39 Par. 1, Par. 2, *donet*.

40 Esc. 3, *sanguinem, ei donet in composicione .XX. solidos*.

41 Esc. 1, Esc. 3, *De impulsione*.—Esc. 1 une con este usaje los dos siguientes.—Esc. 2, Am., *De illo qui alium impulerit*.—Par. 1, *De hiis qui aliquem impulerint*.—Par. 2, *De illo qui impulerit manum in aliquem*. Este códice invierte el orden de colocación de éste y el siguiente usaje.

42 Esc. 1 omite este párrafo.—Rip., *solidos iiij det ei*.—Esc. 2, *cum duabus sol. si ceciderit*.—Esc. 3, *ei det*.—Par. 1, *manu, I solidum; cum duabus, II solidos; si ceciderit in terram .III. solidos*.—Par. 2, *Si quis impulerit aliquem cum una manu, solidum unum; cum duabus, solidos ij; si ceciderit in terram solidos tres det ei*.—C. de T., *Si quis impulserit aliquem cum una manu, solidum unum: cum duabus solidos II. Si ceciderit in terra, solidos IIII ei donet*.

19.—*De illo qui spuerit in faciem alicuius* [1].

Si quis ad aliquem [2] spuerit in faciem, emendet .XX. solidos, aut stet illi ad talionem [3].

20.—*De illo qui criminalem folliam alicui dixerit* [4].

Si quis [5] alicui [6] criminalem folliam dixerit [7] et eam illi probare [8] noluerit [9] aut [10] non potuerit, aut iuret illi per sacramentum quod illam folliam per iram dixit [11], et non per veritatem [12] quam inde sciret, aut emendet illi [13] tantum quantum per illam folliam perderet [14] si vera esset [15], vel si de illa probatus fuisset [16].

21.—*De malefactis sarracenorum et captivorum et morte* [17].

Malefacta in sarracenis captivis emendentur ut servorum suis dominis [18]. Eorum vero mors secundum illorum valorem [19]. Secundum illorum valorem ideo dixi, quia sunt [20] multi ex magna redempcione, quidam vero artificiosi et diverso genere magistrorum periti [21].

22.—*De emendacione mulieris* [22].

Unaqueque [23] mulier sit emendata secundum valorem mariti sui [24]. Et si virum non habuerit nec habet [25], secundum valorem patris sui vel fratris [26].

23.—*De firmamento directi omnium hominum militum et rusticorum* [27].

Omnes homines debent firmare directum senioribus suis ubicunque seniores eorum illis [28] mandaverint in suo. Ad potestatem [29] quoque vicecomites et comitores [30] sui per unumquodque [31] castrum cum honore suo [32], per centum uncias [33] auri Valencie [34]; miles vero per decem per unamquamque cavalleriam det [35]: per castrum [36] cum eius adempramento [37], per alias .X. [38]: per feudos minores [39], secundum eorum valorem: per hominaticum namque per [40] mediam cavalleriam terre de hoc quod ad fidem pertinebit. Rusticus namque firmet ius per .V. [41] solidos cum augmento [42].

1 Rip., *in facie alterius.*—Esc. 2, *Si quis spuerit in faciem.*—Esc. 3, *De sputo in facie.*—Par. 1, *De hiis qui inspuunt in facie ceteri.*—Par. 2, *De illo qui spuit in facie alterius.*—Am., *Si quis alicui spuerit in facie.*

2 Rip., Esc. 2, Esc. 3, *alicui.*—C. de T., *Si quis aliquem spuerit.*

3 C. de T., *Si quis aliquem spuerit in facie emendet ei solidos .XX. aut stet ei ad talionem.*—Par. 1, Par. 2, *emendet ei.*—Par. 2, *stet ei.*

4 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *De criminali follia.*—Am., *Si quis alicui foliam dixerit criminalem.*

5 C. P., *Et si.*

6 C. P., Par. 1, Par. 2, *ad aliquem.*

7 Am., *foliam dixerit criminalem.*

8 Par. 2, *approbare.*

9 Am., *voluerit.*

10 Par. 2, C. de T., *vel.*

11 Rip., Par. 1, C. P., *dixerit.*

12 C. P., *pro veritate.*

13 C. de T., *ei.*

14 Esc. 2, Am., *perdere deberet.*—Esc. 3, *perdere debet.*

15 Esc. 2, *si de illa probatum fuisset, vel si illa folia vera esset.*—Gen., *et de illa probatum fuisset.*

16 Par. 1, Par. 2, C. de T. omiten este último inciso.—Esc. 1, *si ille cui follia dicta fuerint, se expiare per sacramentum de ea voluerit.*—Rip., *et de illa probatus fuisset.*—Esc. 2, *si illi cui follia dicta fuerit se excusare per sacramentum voluerit.*—Esc. 3, *et de illa probatus fuisset. si ille cui follia dicta fuerit, se expiare por sacramentum de ea voluerit.*—Am., *si de illas probatum fuisset, vel si illa follia esset vera. si ille cui follia dicta fuerit se expiare per sacramentum voluerit.*

17 Rip., *De sarracenis emendandis.*—Esc. 1, *De malefactis in sarracenis captivis.*—Esc. 2, *De esmenda sarracenorum captivorum.*—Esc. 3, *De sarracenis captivis et emendacione malefactorum eorum.*—Am., *De malefactis in personis servorum et sarracenorum qualiter emendentur.*

18 Par. 1, Par. 2, *dominis suis.*

19 Par. 1, Par. 2, *valorem illorum.*

20 Esc. 1, *illorum valorem. Ideo dixi.*—Rip., *Ideo dixi: quidam sunt.*—Esc. 2, Am., *Ideo dico, quia sunt.*—Esc. 3, *Ideo dico secundum valorem.*

21 Esc. 1, *ministrorum.*—Gen., *artifices experti.*—Rip., *artificiosi, experti ex diverso genere magistrorum.*

22 Rip., Esc. 3, *De mulieribus qualiter emendentur.*—Esc. 2, *De emenda mulieris.*—Par. 1, *De muliere qualiter emendetur.*—Par. 2, *Quomodo emendetur mulier.*—Am., *De emendis mulierum damnificatarum.*—Esc. 1 une este usaje al anterior.

23 Par. 2, *Unaquaque.*

24 Rip., *patris sui vel fratris.*—Par. 1, Par. 2, C. de T., C. P., *viri sui.*—Esc. 2, Esc. 3, *sui viri.*

25 Par. 1, Par. 2, C. P., *Et si virum non habuit.*—Esc. 2, Esc. 3, *et si virum non habet nec habuerit.*—C. de T., *sed si virum non habuerit vel habet.*

26 C. de T. añaden *emendetur.*

27 Rip., *Quomodo firmare directum.*—Esc. 1, *Quod omnes homines firment directum dominis suis.*—Esc. 2, Am., *De firmatione directi.*—Esc. 3, *Quomodo debeat firmari directum.*—Par. 1, *De confirmatione directi.*—Par. 2, *Quomodo debet firmare homo directum suo seniori.*

28 Par. 2, *eorum eis.*

29 Par. 2, *potestates.*

30 Esc. 2, *comites.*—Par. 2, *comittes.*

31 Par. 1, *unum quoque.*

32 C. P., *ex honore suo.*

33 Par. 1, Par. 2, *.C. uncias.*

34 Par. 2, *valentis.*

35 Par. 1, *per .x. per unamquamque cavalleriam terre.*—Par. 2, *per decem et unamquamque cavallariam terre.*—Rip., C. P., *cavalleriam terre per .x.*

36 Par. 1, Par. 2, Rip., C. P., *et per castrum.*

37 Par. 1, Par. 2, *adempramento ejus.*

38 Par. 2, *decem.*

39 Par. 1, *fevos etiam minores.*—Par. 2, *fevos minores.*

40 Par. 1, *hominiaticum namque per .v. solidos.* Aquí acaba el usaje en este códice.

41 Esc. 2, Am., *Rusticus quoque per solidos quinque.*

42 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Rip., Par. 2, Am. omiten *cum augmento.*—C. P., *per .v. solidos format directum accrescendo.*

24.—*Ad quot dies placitum mandetur magnatibus, militibus et rusticis* [1].

Placita mandentur [2] tam magnatibus quam militibus, primum ad .X. dies. Deinde de octo in octo dies mandentur [3]. Ad rusticos autem mandetur placitum in quarto die vel in quinto [4].

25.—*Quando debent placitare et ubi vicecomites, vasvassores et milites* [5].

Placitare vero debent vicecomites cum comite et comitores et vasvassores sui [6], necnon et milites ubicumque eis mandaverint, infra [7] suum Comitatum. Sed si ad sua ipsa die reverti non potuerint [8] debet dari eis [9] conductum. Similiter debet esse inter vicecomites et comitores et vasvassores et alios milites, ut unusquisque [10] placitet cum suo seniore cuius solidus sit, vel de quo habuerit [11] maius beneficium infra curtis [12] sue ianuam, si senior voluerit. Si autem noluerit, mandet ei [13] placitum ubicumque [14] voluerit in suo; ita ut si [15] ad sua ipsa die reverti non possit, donet ei conductum [16].

26.—*De placito iudicato inter seniorem et vasallum* [17].

Placitum iudicatum inter seniorem et vasallum [18], et iudicium ex utrisque partibus [19] laudatum et auctorizatum in [20] manu senioris bene assecuratum ut sit ei factum, redigat [21] senior primum [22] ad hominem suum cuncta que ei debuerit [23] quocumque modo, et postea recipiat [24] ab homine suo cuncta que illi iudicata fuerint.

27.—*De* bataya *iudicata quando sit firmata* [25].

Bataya iudicata [26], antequam sit iurata, si per militem [27] debet esse facta, per .CC. uncias auri Valencie [28] sit per pignora firmata. Et si per pedones, sit firmata per .C. uncias auri propter hoc [29] ut [30] ad illum qui vicerit [31] sit emendatum malum quod in bello ceperit [32] et assequatur hoc pro quo bellum factum erit, tam in corpore quam in cavallo sive in armis, et omnes missiones [33] quas per illud bellum fecerit, et diffiniat [34] illud malum quod acceperit ille qui victus fuerit.

28.—*De communibus causis quot placita sint* [35].

De omnibus namque comunibus causis ne [36] plus oportet quam quatuor esse placita [37]. Unum in quo sit directum formatum per plurimos

1 Esc. 1, Esc. 2, C. P., *Ad quot dies placitum mandetur.*—Esc. 3, *De placitis: ubi vel in quod tempus debeat placitari.*—Par. 1, *Ad quantum tempus mandetur placitum.*—Par. 2, *Placitum ad quos dies mandetur et quomodo.*—Rip. no tiene rúbrica para este usaje ni para los dos siguientes.

2 Par. 2, *Placitum namque mandetur.*—Par. 1 y los demás códices, *Placitum mandetur.*

3 Par. 1, *de .VIII. in .VIII. mandetur.*—Par. 2, *de octo in octo mandetur.*

4 Esc. 1, *ad .viij. diem.*—Par. 1, *namque mandetur placitum in .IIII. vel .V.*—Par. 2, *namque mandetur in quarto vel quinto die.*—Gen., *in quarta die.*—C. P., *in .iiij. in .v. dies.*

5 Esc. 2, Par. 2, *De placito vicecomitis cum Comite.*—Esc. 3, *De placito Comitis et vicecomitis et comitorum aliorum.*—Par. 1, *Quod placitare debent cum comite suo.*—Esc. 1 une este usaje al anterior.

6 Gen., *vicecomites et comites et vasvassores.*—Par. 1, *cum Comite vicecomites et comitores et vasvassores sui.*—Par. 2, *cum Comite vicecomites et comittores per vervassores sui.*

7 Esc. 3, *mandaverit Comes in.*

8 Esc. 2, *poterunt.*—Esc. 2, Par. 2, *poterint.*

9 Rip., Par. 2, *debent eis dare.*—Par. 1, C. P., *debent illis dare.*—Esc. 3, Am., *donet illis.*

10 Esc. 1, *comitores et vicecomites.*—C. P., *inter vicecomitem.*—Rip., *inter vicecomites et comitores et vasvassores. Necnon et milites unusquisque.*—Par. 2, *milites unusquisque.*

11 Par. 1, *habuerit; si autem noluerit.*—En los demás ejemplares, *habuit.*

12 Esc. 1, *infra curie.*—Esc. 3, *in curie.*

13 Par. 1, Par. 2, *illi.*

14 Rip., Par. 1, *undecumque.*

15 Rip., *ita si.*—Par. 1, *ita quod si.*

16 Esc. 2, *conductum, alias cibum.*

17 Esc. 1, Esc. 2, Am., *De placito senioris et vassalli.*—Esc. 3, *Quomodo prius senior redirigat vassallo in placito.*—Par. 1, *De placito inter dominum et vassallum.*—Par. 2, *De placito senioris.*

18 Par. 1, Par. 2, *vassallum et seniorem.*

19 Esc. 1, *ex utraque parte.*—Rip., Gen., C. P., *ex utriusque partis.*—Par. 1, Par. 2, *ex utriusque partibus.*

20 Par. 1, Par. 2, *et in.*

21 Esc. 1, *reddat.*—Esc. 2, Am., C. P., *redirigat.*—Rip., *ei forte redirigat.*—Par. 1, *ut ei actum redirigat.*—Par. 2, *ut sic ei factum dirigat.*

22 Par. 1, *primus.*

23 Esc. 1, *debuerat.*—Esc. 2, *debent.*—Par. 2, *que debuerit.*

24 Rip., *Dominus recipiat.*

25 Rip., *De batalla quomodo iudicetur.*—Esc. 1, *De batallia iudicata.*—Esc. 2, *De bataylla iudicata.*—Esc. 3, *De batayla quomodo firmetur.*—Par. 1, *De bataia.*—Par. 2, Am., *De bataylla iudicata.*

26 Esc. 1, *Bellum iudicatum.*

27 Par. 1, Par. 2, *milites.*

28 Par. 2, *ducentas uncias auri valentes.*

29 Esc. 1, Esc. 2, *pro pignoribus firmatum. Per .C. propter hoc.*—Rip., Par. 1, Par. 2, Am., C. P., *Per .C. propter hoc.*

30 Par. 2 omite *ut.*

31 Par. 1, Par. 2, *vincerit.*

32 Par. 1, Par. 2, *acceperit.*—Esc. 1, Esc. 2, *acceperit, tam in corpore, quam in caballo sive in armis.*

33 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, *erit, et omnes missiones.*—Par. 2, *fuerit, et omnes missiones.*

34 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *diffinitum.*

35 Rip., *De comunibus causis quot placita debent fieri.*—Esc. 1, Esc. 2, *De omnibus causis.*—Esc. 3, *De comunibus causis quot placita debent esse.*—Par. 1, Am., *De comunibus causis.*—Par. 2, *Quomodo constat quod non sunt nisi quatuor placita.*

36 Rip., Par. 1, Par. 2, *non.*

37 Par. 1, *quam .IIII. esse placita.*—Rip., *quam quatuor placitis.*

vel per pignora [1] convenienter sicut opus fuerit [2] vel necesse, querimoniis ex utrisque [3] partibus auditis. Aliud in quo sint querimonie dicte [4] vel racionate [5] et iudicia data a iudicibus ex utrisque [6] partibus electis [7]. Tercium [8] in quo sint a iudicibus querimonie et iudicia retracta, et si opus erit vel necesse [9], iudicia meliorata. Postea sint laudata et auctorizata et ad laudamentum iudicis illorum bene per pignora assecurata [10], ut sint facta. Et hic [11] debent crescere pignora [12] ad laudamentum iudicis illorum. Quartum, namque, in quo dominus placiti recuperet [13] pignora: et illo ea tenente [14], sint directa [15] facta et iudicia completa sicut erunt [16] iudicata et utrisque [17] partibus auctorizata.

29.—*De hiis qui contendunt directum firmare dominis suis* [18].

Magnates, seu milites, si contenderint firmare directum senioribus suis, sicut eis facere debuerint, et propter hoc seniores apprehenderint potestatem de suo castro vel emparaverint ei [19] suum feudum [20], non debent illi [21] reddere nec castrum nec feudum [22], donec [23] habeant factum directum et redirectas [24] omnes missiones quas senior fecerit per apprehensionem castri et per eius custodiam [25] et per emparamentum feudi [26]. Sin autem aliter dederint [27] illis potestatem, non firment [28] eis directum donec habeant castrum recuperatum, nisi senior habuerit guerram ad quam castrum opus habeat, aut staticam [29] in ipso castro [30].

30.—*De hiis qui contradicunt potestatem senioribus suis de suo castro* [31].

Si quis contradixerit potestatem seniori suo [32] de suo castro, sicut illi eam [33] dare debet [34] et inde sustinuerit reptamentum, si senior potuerit ipsum castrum apprehendere, licitum sit ei castrum tenere simul cum feudis [35] quos tenebat per ipsum castrum, donec contemptor habeat [36] ad seniorem emendatas omnes missiones et perdas [37] quas habuerit factas in apprehensione castri et in eius guarda [38], et assecuratum, iurando manibus [39] suis per sacramentale scriptum ut potestas [40] ipsius castri nullo modo sit ei [41] amplius [42] contradicta.

31.—*Quando licitum est dominis fevos intestatorum stabilire quibus velint* [43].

Si, a vicecomitibus usque ad inferiores milites [44], obierit quis intestatus et sine legali condicione suorum fevorum, erit licitum seniori-

1 Esc. 1, *per fideiussores et per pignora.*—Esc. 3, Gen., C. P., *per plivios vel per pignora.*

2 Par. 1, *vel pignora convenienter sicut opus erit.*

3 Esc. 1 y los demás códices. *utriusque.*—Esc. 2 apostilla la variante *utrisque.*

4 Am., *datæ.*

5 Par. 1, *et rationate.*—Par. 2, *et ratione.*

6 Esc. 1, *ex iudicibus ex utriusque.*—En los demás códices, también *utriusque.*

7 Par. 2, *auditis electis.*

8 Par. 1, Par. 2, *Tercium quoque.*

9 Esc. 1, C. P., *fuerit et.*—Rip., *fuerit vel.*—Par. 1, *erit et.*—Par. 2, *fuerit vel necessitate.*

10 Par. 1, Par. 2, *assecurata per pignora.*

11 Esc. 1, Par. 1, *hinc.*—Esc. 2, Am., *ibi.*

12 Esc. 1 omite *pignora.*

13 Par. 2, *reciperet.*

14 Esc. 1, *illo tenente.*—Rip., Par. 1, *eas tenente.*—Par. 2, *illa eo tenente.*

15 Par. 1, *directa etiam.*

16 Esc. 2, *erant.*—Esc. 3, *erint.*

17 Esc. 1, *et ex utrisque.*—Par. 2, *et hec ex utriusque.*

18 Rip., *Si magnates vel milites contenderint firmare directum.*—Esc. 1, *De hiis qui contendunt firmare directum senioribus suis.*—Esc. 2, *De firmamento directi et potestate castrorum.*—Esc. 3, *Si magnates et milites contenderint firmare directum senioribus suis quod dapnum sustinerent.*—Par. 1, *De firmatione directi.*—Par. 2, *De magnatibus et militibus, qui contradicunt firmare directum senioribus suis.*—Am., *De firmatione directi facienda per vassallos dominis suis.*

19 Par. 1 y los demás códices, *eis.*

20 Par. 1, *fevum.*

21 Par. 2, *eis.*

22 Par. 1, *fevum.*

23 Par. 1, Par. 2, *donec eis.*

24 Esc. 1, *reparatas.*—Rip., Gen., Par. 2, *redditas.*

25 Par. 1, Par. 2, *custodiam eius.*

26 Par. 1, *fevi.*—Desde aquí Esc. 1 da principio á otro usaje con la rúbrica *De potestate danda.*

27 Esc. 1, *Qualiter dederint.*—Par. 2, *Si autem dederint.*—En los demás códices, *Si autem.*

28 Par. 2, *firmet.*

29 Rip., Esc. 3, *stationem.*—Esc. 2, *ad stationem.*

30 Esc. 1, *in ipso castro habuerit.*

31 Rip., *De eodem.*—Esc. 1, *Qui contradicit seniori suo.*—Esc. 2, *De hiis qui contradixerunt potestatem domino suo.*—Esc. 3, *De hiis qui contradicunt potestatem castri domino.*—Par. 1, *De his qui contradicunt potestatem castri.*—Par. 2, *De his qui contradicunt dare potestatem dominis suis.*—Am., *De hiis qui dominis suis contradixerint potestatem.*

32 Par. 1, Par. 2, *seniori suo potestatem.*

33 Par. 1, *eam illi.*

34 Par. 2, *illam dare debet ei.*

35 Par. 2, *prendere licitum sit ei castrum tenere simul cum feuis.*

36 Par. 1, *etiam habeat.*

37 Rip., *perdudas.*—Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *perdidas.*

38 Par. 1, *guardam.*

39 Par. 2, *animabus.*

40 Esc. 1, *manibus suis propriis ut potestas.*—Esc. 3, Rip., Gen., *manibus suis per sacramentum scriptum.*

41 Par. 1, *eis.*

42 Par. 2, *sit amplius.*

43 Esc. 1, Rip., *De fevis intestatorum.*—Esc. 2, Esc. 3, *De intestatione nobilium.*—Par. 1, *De intestatis.*—Par. 2, *De intestia nobilium.*—Am., *De intestatis nobilibus.*

44 Par. 2, *homines et milites.*

bus suis stabilire eorum [1] fevos cum quibus voluerint [2] de infantibus defuncti.

32.—*De castlanis qui non possunt mittere alios castlanos sub se sine consensu domini* [3].

Castlani [4], in castris que tenuerint per seniores suos [5], non debent subtus illos [6] alios mittere [7] castlanos [8] sine [9] consensu senioris: set si [10] fecerint et seniores sciverint [11] et non contradixerint. castlani [12], illis [13] scientibus et non contradicentibus, missi stare debuerint [14]. Si sciverint [15] et contradixerint, eiiciant eos [16] inde illi [17] qui eos ibi miserunt [18].

33.—*De feudo quando non potest alienari sine consensu domini* [19].

Si quis suum feudum [20] alicui dederit vel obpignoraverit sive alienaverit sine consensu [21] sui senioris, si senior scierit et contradixerit, emparare suum [22] fevum poterit quandocumque voluerit [23]. Si scierit [24] et non contradixerit, emparare feudum [25] non poterit: set servicium ipsius fevi poterit [26] petere cui voluerit, tam a donatore quam a receptore. Et si contradictum fuerit ei servicium [27], fevum poterit emparare [28] et tenere in dominio donec servicium perditum [29] sit ei in duplo emendatum [30] et [31] bene assecuratum ut amplius [32] ei non sit contradictum.

34.—*De illis qui fallerint hostes vel cavalcatas senioribus suis* [33].

Qui fallerit [34] hostes vel cavalcatas [35] suo seniori cui eas facere debuerit, aut emendet eas illi in duplo [36] si senior voluerit, aut emendet illi [37] totum dampnum et missiones et perdas [38] quas senior per illius fecerit fallimentum [39]. Similiter et milites, si in hostes vel cavalcatas, sive in servicio [40] dominorum suorum aliquid perdiderint [41], emendent eorum seniores illis [42] sicut [43] averare poterint [44].

35.—*De illis qui viderint seniores suos necesse habere* [45].

Qui viderit seniorem suum [46] necesse [47] habere et fallerit ei [48] de iuvamine et de servicio quod ei debuerit [49] facere et propter hoc fecit [50] eum

1 Par. 1, Am., *illorum*.—Par. 2. *illos*.—Rip., *suos*.

2 Rip., Am., *voluerit*.—Esc. 2, *voluerint suorum inferiorum*.

3 Rip., Esc. 1, Esc. 3, *De castllanis*.—Esc. 2, *De castellanis*.—Par. 1, *De castlani*.—Par. 2, *De castellanis qui tenent castra*.—Am., *Quod castlani non possant castlanos sub se sine voluntate domini*.

4 Par. 2, *castellani.*
5 Esc. 3 omite *suos.*
6 Esc. 2, Esc. 3, Am., *sub se.*
7 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *mittere alios.*
8 Esc. 2, *castellanos.*
9 Par. 2, *nisi.*
10 Par. 2, *senioris; quod si.*
11 Par. 1, *scierint.*
12 Par. 2, *castlanis.*
13 Esc. 3, *illis dominis.*
14 Esc. 3, Par. 2, *debent.*
15 Par. 1, *scierint.*
16 Esc. 1, *extrahant eos.*—Gen., *eiiciat illos.*—Par. 1, *eiciant.*—Par. 2, *eciam.*
17 Gen., *ille.*
18 Rip., Esc. 1, *eos miserint.*—Esc. 3, *eos miserant.*—Am., *eos ibi miserint.*
19 Rip., *Quod sine consensu domini non sit datum feudum.*—Esc. 1, *De feudis.*—Esc. 2, Par. 2, *De feudo impignorato.*—Esc. 3, *Quod sine consensu domini non sit datum feudum vel alienatum.*—Par. 1, *De feudo.*—Am., *Ne feudum alienetur sine consensu domini.*
20 Par. 1, Par. 2, *fevum.*
21 Par. 2, *vel impignoraverit sine consensu.*
22 Par. 1 omite *suum.*—Los demás códices en su lugar ponen *ipsum.*
23 Par. 1 omite *quandocumque voluerit.*
24 Par. 1, *si vero sciverit.*
25 Par. 2, *ipsum fevum.*
26 Rip., *feudi poterit.*—Par. 2, *fevi potest.*
27 Par. 1, *ei fuerit servitium ipsius fevi.*—Rip., Esc. 3, Par. 2, Am., *servicium ipsius fevi.*
28 Rip., Par. 2, Am., *erit ei licitum fevum emparare.* — Par. 1, *erit licitum emparare fevum.*
29 Esc. 1, Esc. 2, *predictum.*—Par. 2, *preditum.*
30 Par. 1, *sit in duplo emendatum.*—Par. 2, *sit in duplo ei emendatum.*—Am., *emendetur in duplo.*
31 Am., *et sit.*
32 Par. 1, *assecuratum quod amplius.*
33 Rip., *De fallimento hostis vel cavalcate.*—Esc. 1, *De hiis qui fallerit hostes et cavalcatas.*—Esc. 2, Am., *De his qui in exercitu nolunt ire in exercitu.*—Par. 2, *De illis qui fallunt in hostibus et cavalcatis.*
34 Par. 2, *fallent.*
35 Par. 1, *cavalcadas.*
36 Esc. 1, *ei illas.*—Rip., Par. 1, *ei eas.*—Par. 2, *ante emendent ei totum in duplo.*
37 Par. 1, *ei.*—Par. 2, *ante emendent ei.*
38 Par. 1, *perdedas.*—Par. 2, *perdidas.*
39 Esc. 2, *defallimentum illius fecerit.*—Par. 1, Par. 2, *fallimentum fecerit.*
40 Par. 2, *servitium.*
41 Par. 2, *perdiderint aliquid.*
42 Esc. 1, Par. 1, *emendent illis seniores illorum.*—Esc. 3, Par. 2, Am., *emendent illis seniores eorum.*
43 Esc. 1, *si.*
44 Esc. 3, Am., *poterunt.*—Par. 2, *poterit.*
45 Rip., *De necessitate domini.*—Esc. 1, *De hiis qui fallunt senioribus suis.*—Esc. 2, *De seniori fallenti.*—Esc. 3, *De fallimento et iuvamine senioris.*—Par. 1, Am., *Qui seniori fallit.*—Par. 2, *Qui fallerit seniori suo.*
46 Par. 1, *seniorem suum viderit.*
47 Esc. 2, *necessitatem.*
48 Par. 1, *eundem.*
49 Am., *debuit.*
50 Esc. 2, *fecerint.*—Esc. 3, Par. 2, *fecerit.*

redimere, redempcionem illam nullo modo debet assequi [1] nec [2] habere; set [3] si senior voluerit ut suus homo addat ei in servicium, crescat ei et ille [4] beneficium. Sin autem, habeat homo quod [5] solitus est habere et serviat ad seniorem suum ut convenerit [6] illi servire.

36.—*De illo qui solidus est de seniore quando debet ei servire* [7].

Qui solidus est de seniore [8] optime debet ei [9] servire vel secundum suum [10] posse, vel secundum illorum convencionem [11], et senior debet eum habere contra cunctos [12] et nullus contra eum; propterea nullus debet facere solidanciam nec [13] ad unum solum [14] seniorem, nisi consenserit [15] ei senior cuius solidus primus fuerit [16].

37.—*De illo qui reliquit seniorem suum vivum in bello* [17].

Qui reliquerit seniorem suum in bello vivum [18], dum adiuvare eum [19] poterit, aut malo ingenio ei de pugna [20] defecerit [21], perdere debet omnia que per illum habuerit [22].

38.—*De illo qui seniorem despexerit* [23].

Qui seniorem suum despexerit et per superbiam eum pensabiliter diffidaverit, perdere debet [24] in perpetuum cuncta que per illum habuit [25] et ei reddere [26] si aliquid de suo mobili habuit [27], quod ei servicium non habeat [28].

39.—*De illo qui diffidaverit seniorem suum* [29].

Qui ira ductus seniorem suum diffidaverit [30] vel ei suum fevum reliquerit [31], emparet [32] ei senior suus cuncta que per eum [33] habuit [34] et teneat tantum donec in suum hominaticum [35] revertatur et firmet ei [36] directum, et emendet ei cum sacramento [37] deshonorem quem illi fecerit [38], et postea recuperet fevum quem reliquit [39].

40.—*De illo qui scienter seniorem suum occiderit* [40].

Qui se sciente seniorem suum a manu vel a lingua [41] occiderit, vel filium eius legitimum, vel [42] adulteraverit eius uxorem [43] vel tollerit ei suum castrum et non reddiderit ei sine penioramento, aut fecerit ei [44] malum quod non possit ei redirigere [45] nec emendare; per unum

1 Par. 2, *sequi.*

2 Par. 1, Par. 2, *vel.*

3 Par. 1, *sed.*—Rip., Par. 2 omiten *set.*—De lo que sigue forman tres códices un usaje, cuyas rúbricas son las siguientes: Rip., *Quomodo serviant senioribus.*—Esc. 1, *De necessitate domini.*—Esc. 3, *Quomodo serviat homo seniori suo.*

4 Par. 1, Par. 2, *crescat et ille ei in.*

5 Par. 2, *hoc quod.*

6 Rip., Par. 2, Am., *convenit.*

7 Esc. 1, *De solido homine.*—Esc. 2, Am., *De dominio et hominatico.*—Esc. 3, Rip., *De homine solido.*—Par. 1, *De dominio et hominiatico.*—Par. 2 no tiene rúbrica.

8 Par. 1, *seniore etiam.*

9 Par. 1, Par. 2, *obtime debet illi.*

10 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1 omiten *suum.*

11 Rip., *convenciones.*—Esc. 1, *convenienciam.*

12 Par. 2, *cunctos homines.*

13 Par. 1, Par. 2 y los demás códices, *nisi.*

14 Esc. 2, *solidum.*

15 Rip., Gen., Par. 1, Par. 2, *concesserit.*

16 Esc. 1, *cuius primum solidus fuit.*—Esc. 2, *primus solidus fuerat.*—Esc. 3, *primum solidus fuerat.*—Par. 1, Par. 2, *primum solidus fuerit.*—Am., *primum fuerat solidus.*

17 Rip., *De non relinquendo domino in bello.*—Esc. 1, *De hiis qui relinqunt seniorem in bello.*—Esc. 2, Am., *Qui in bello dominum dimittit.*—Esc. 3, *De relinquendo seniorem in bello.*—Par. 1, *Qui in bello dominum dimidii.*—Par. 2, *De dominio et homanatico.*

18 En los demás códices, *vivum in bello reliquerit.*

19 Par. 1, *eum adjuvare.*

20 Par. 2, *ei pugna.*

21 Esc. 1 omite *defecerit.*

22 Par. 2, *omnia que habuerit.*—Am., *habuerit in ea.*

23 Rip. suprimió todo este usaje.—Par. 1 le trastrocó ó le antepuso el siguiente.—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Am., *De despectu senioris.*—Par. 2, *De difidacione senioris.*—Esc. 1, *De diffidamento.*

24 Par. 1, *debuerit.*

25 Par. 1, Par. 2, *habuerit.*

26 Par. 2, *et reddere.*

27 Esc. 2, Par. 2, *habuerit.*

28 Esc. 2, *quod ei non servierat.*—Esc. 3, *servitum non habuit.*—Gen., Am., *non serviverit.*—Par. 2, *servitum non habeat.*

29 Rip. carece de rúbrica.—Esc. 1, *Item de diffidamento.*—Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am., *De diffidatione domini.*—Esc. 3, *De diffidamento senioris.*

30 Par. 2, *defidaret.*

31 Par. 1, Par. 2, *relinquerit.*

32 Par. 1, *imparet.*

33 Esc. 2, *illum.*

34 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *habuerit.*

35 Par. 1, *hominiaticum.*—Esc. 2, *oneraticum.*—Am., *dominaticum.*

36 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *illi.*

37 Rip., *illi per sacramentum.*

38 Rip. omite lo que sigue.

39 Esc. 3, *reliquerit.*—Par. 1, Par. 2, Am., *relinquit.*

40 Rip., *De simili despectu.*—Esc. 1, *De tradicione et maxima bausia.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, *De occisione senioris.*—Par. 1, *De decisione.*—Am., *De occisione senioris facta scienter.*

41 Esc. 3, *manu vel linga.*

42 Par. 1, Par. 2, *aut.*

43 Par. 1, Par. 2, *uxorem eius.*

44 Par. 2, *illi.*

45 Esc. 1, *reparare.*—Rip., *poterit ei redigere.*—Esc. 2, Esc. 3, Am., *possit ei redigere.*

ex hiis si probatus fuerit, vel convictus [1], debet venire in manu senioris sui [2] cum omnibus que per eum habuit, ad faciendam [3] suam voluntatem, quia maxima bausia [4] est.

41.—*De aliis bausiis quod firmetur directum ad morem patrie* [5].

De aliis namque bausiis [6] et malefactis [7] que possunt redirigi [8] vel emendari firmet homo directum seniori suo sicut [9] mos est istius patrie et faciat illi sicut [10] ille ei iudicare fecerit.

42.—*De illis qui contradicunt dare potestatem et firmare directum* [11].

Potestatem de suo castro et firmamentum de directo nullo modo contradicat homo seniori suo, sicut ei [12] dare debet [13] potestatem et facere directum, quia quamdiu [14] contradixerit, bausator [15] erit suus [16]: et si, propter [17] hoc, malum prendiderit, nullo modo emendetur ei [18]. Et si senior in hoc dampnum habuerit, aut missionem fecerit, emendetur ei ab homine suo.

43.—*De illis qui sunt reptati de bausia a senioribus suis* [19].

Si quis in Curia a seniore suo coram principe reptatus fuerit de bausia [20], debet se de illa coram illo expiare [21] per iudicium [22] vel per [23] laudamentum ipsius Curie. Quod [24] si facere contempserit, princeps debet inde eum [25] distringere [26].

44.—*De milite iniuste a domino suo districto* [27].

Similiter et si senior voluerit militem suum iniuste distringere [28], vel honorem eius [29] tollere, potestas debet eum inde deffendere et manutenere.

45.—*De milite a potestate reptato* [30].

Et si [31] a potestate fuerit [32] reptatus, debet se in manu sua mittere [33] et per iudicium ipsius curie redirigere [34] et emendare malum atque dampnum et [35] deshonorem [36] quod ei factum habuerit, aut [37] expiare [38] se [39] de bausia [40] per sacramentum et per batayam [41] ad suum parem qui de genere et de honore sit de suo valore, cum dampno et prodo quod per hoc debuit [42] habere [43].

1 Par. 1, Par. 2, *probatus vel convictus fuerit.*
2 Rip., Par. 1, *domini sui.*
3 Rip., *habuerit ad faciendum.*—Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *habuerit ad faciendam.*
4 Esc. 3, *baudia.*—Par. 1, *bauzia.*
5 Rip., *De aliis bausiis.*—Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, Am., *De bausia, quæ potest re-*

dirigi.—Esc. 3, *De bausia que directu potest redirigi et qualiter firmetur.*—Par. 1, *De bauzia, que potest.*—Par. 2, *De baudia que potest dirigi.*—Gen. reúne este usaje al precedente.

6 Par. 1, *de bauzia aliis.*—Par. 2, *baudis.*

7 Esc. 3, *malefficiis.*

8 Esc. 1, *reparari.*

9 Esc. 1, *homo seniori directum, sicut.*

10 Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, *eum illi sicut.*—Rip., *eum sicut.*—Par. 2, *illud ei sicut.*—Esc. 2, *faciet eum* [*sicut*].

11 Rip., *De potestate castri.*—Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, *De fatigacione directi.*—Esc. 3, *De potestate danda castri et de firmamento directi.*—Par. 1, *De fatigatione directo.*—Par. 2, *De potestate castri et firma directi.*—Am., *Quod potestas aut firma directi domino non contradicatur.*

12 Esc. 3, *eum.*

13 Par. 1, *et sicut debet ei dare.*

14 Rip., Am., *directum, quamdiu.*

15 Par. 1, *bauzator.*—Par. 2, *baudator.*

16 Par. 1, Par. 2, *suus erit.*

17 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Am., *per.*—Par. 1, *pro.*

18 Esc. 1, *sit ei emendatum.*

19 Rip., Par. 1, *De reptatione.*—Esc. 1 carece de rúbrica.—Esc. 2, *De capcione senioris.*—Par. 2, *De reptamento facto per seniorem.*—Am., *Quod reptatus a domino se expiet.*

20 Par. 2, *baudia.*

21 Rip., Esc. 2, Par. 1, Am., *de illa expiare.*—Par. 2, *se excusare de illa.*

22 Esc. 1, *iudicium ipsius Curie.*

23 Par. 1, Par. 2 omiten *per.*

24 Esc. 1, *Et.*

25 Esc. 1, *debet eum dare inde.*—Rip., Esc. 2, Am., *debet eum.*—Par. 1, *eum debet inde.*—Par. 2, *debet eum inde.*

26 Esc. 1, *constringere.*

27 Rip., Esc. 1 no tienen rúbrica.—Esc. 2, *De iniusta reptacione.*—Esc. 3, *De iusta reptacione et qualiter potestas debet deffendere militem.*—Par. 1, *Item de intemptatione.*—Par. 2, *De injusta reptacione facta per seniorem militi suo.*—Am., *De iniusto reptamento.*

28 En los demás códices, *affligere.*

29 Par. 1 omite *eius.*

30 Rip., Esc. 1, sin rúbrica.—Esc. 2, *De reptamento illius qui reptatus fuerit a potestate.*—Esc. 3, *De reptamento potestatis aliter facto.*—Par. 1, *De reptamento.*—Par. 2, *Si princeps aliquem reptaverit.*—Am., *Quid debet facere reptatus a potestate.*

31 Esc. 2, Am., *si quis.*

32 Esc. 3, *fuerit aliquis.*—Par. 2, *quis fuerit.*

33 Par. 1, *etiam emittere.*

34 Par. 2, *redigere.*

35 Par. 1, Par. 2, *dampnum et malum atque.*—Esc. 1, Rip., Am., *damnum et malum atque.*—Esc. 2, *dampnum et malum adque.*—Esc. 3, *malum et dampnum atque.*

36 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Am., *desonorem.*

37 Rip. omite *aut.*

38 Par. 2, *sensare.*

39 Rip., Par. 1, *se debet.*

40 Par. 1, *bauzia.*—Par. 2, *baudia.*

41 Esc. 1, *bellum.*

42 Par. 1, *debuerit.*

43 Algunos codices insertan aquí una declaración en párrafo distinto.

Rip., *Damnum et produm ideo dicimus ut tantum accipiat si vicerit quantum perdiderit si vinceretur.*—Esc. 2, Gen., Am., *Dampnum et produm ideo dicimus ut tantum accipiat si vincerit quantum perderet si vinceretur.*—Esc. 3, *Dampnum et produm ut tantum accipiat si vicerit, quantum perderet si vinceretur.*—Par. 2, *Dampnum et produm ideo dicit ut tantum accipiat si vincerit quantum perderet si vinceretur cum dampno et prodo quod per hoc debuerit habere.*

46.—*De reptamento magnatum et eorum militum* [1].

Similiter debet esse [2] inter magnates et eorum milites, hoc [3] excepto quod bataya [4] non sit in eorum manibus [5] facta, set tantum in manu [6] fidelis ab utraque parte electi.

47.—*De illis qui faciunt malum dominis suis sine acuydamento vel contra* [7].

Cunctum malum quod fecerit homo ad seniorem suum [8] vel senior ad hominem suum sine fatigacione de directo et sine acuydamento [9] debet esse ex [10] utraque parte [11] redirectum.

48.—*De illis qui debent iurare fidelitatem potestatibus* [12].

Omnes homines, a vicecomitibus usque ad inferiores milites, eorum honorem habentes [13], debent ad potestates [14] iurare fidelitatem et suum honorem per sacramentale scriptum, illi videlicet [15] de quibus potestas voluerit.

49.—*Quod omne sacramentum sit semper super altare consecratum* [16].

Sacramentum sit omni tempore iuratum super altare consecratum vel super sanctum evangelium, et ille qui iuraverit in omni sacramento debet mittere suo sciente, excepto in bausia et in tradicione [17], per Deum et hec sancta Evangelia [18].

50.—*Quod omnes homines iurent senioribus suis* [19].

Omnes homines, tam milites quam rustici, iurent senioribus suis sicut ipsi eis iudicare [20] fecerint iuste in placitis sive in iudiciis [21]. Seniores [22], vero, hominibus suis, nequaquam [23].

51.—*Quod iudei iurent christianis et non e converso* [24].

Iudei iurent christianis; christiani vero illis, nunquam [25].

52.—*De sacramentis rusticorum* [26].

Sacramenta rusticorum qui tenent [27] mansum et laborant [28] cum pare boum sunt credenda [29] usque ad .vij. solidos plate [30], et secundum excellenciam possessionum credatur illis per sacramentum maior numerus solidorum.

1 Rip., *De reptamento utrum similiter sit inter magnates.*—Esc. 1, sin rúbrica.—Esc. 2. Am., *Qualiter magnates possunt reptare suos milites.*—Esc. 3, *De reptamento inter magnates et eorum milites.*—Par. 1, *Quod si mulier sit inter magnates.*—Par. 2, *Qualiter fit inter magnates.*

2 Par. 1, Par. 2, *Similiter sit.*

3 Par. 1, Par. 2 omiten *hoc.*

4 Esc. 3, *batallia.*

5 Esc. 1, *in illo manu.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *in illorum manu.*

6 Rip., *manibus.*

7 Rip., Esc. 1, sin rúbrica.—Esc. 2, *Si homo fecit malum suo seniori*—Esc. 3, *De malo quod fecerit quis ad dominum suum.*—Par. 1, *Si homo fecerit malum seniori.*—Par. 2, *De malo facto per hominem seniori suo.*—Am., *Si quis malum fecerit suo seniori.*

8 Par. 2, *suum sine fatigacione.*

9 Par. 1, *sine fatigatione directi et sine aquindamento.*

10 Esc. 3, *ab.*

11 Esc. 1, *utrisque partibus.*

12 Rip., *De fidelitate potestatis.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Am., *Quodo omnes iurent fidelitatem principi.*—Esc. 3, *De fidelitate potestatis et qualiter iuretur.*—Par. 2, *Quod omnes jurent fidem principi.*

13 Rip., *eorum honores tenentes.*

14 En los demás códices, *potestatem.*

15 Esc. 3, *scilicet.*

16 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Rip., Esc. 3, *De sacramento faciendo.*—Esc. 2, *De sacramento super altare.*—Par. 1, *De sacramento.*—Par. 2, *De juracione sacramenti faciendo.*—Am., *Quod sacramentum fiat super altare.*

17 Par. 1, *exceptis in bruzia et tradicione.*

18 Esc. 1, *hec sancta quatuor.*—Rip., *Et dicat. Per Deum et hec sancta.*—Esc. 2, *Per Dominum et hec sancta.*—Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Gen., Am., *Per Deum et hec santa.*

19 Rip., *De eodem.*—Esc. 1, *De sacramento qualiter fiat inter vassallum et dominum.*—Esc. 2, *De iuramento.*—Esc. 3, *In placitis seniores.*—Par. 1, *De juratione.*—Par. 2, *De juramento facto senioribus suis.*—Am., *De iuramentis.*

20 Par. 1, Par. 2, *iudicare eis.*

21 Par. 1, *in placitis sive in plateis.*

22 Rip., Esc. 1, *in placitis. Seniores.*

23 Rip., *nunquam.*

24 Esc. 1 no registra este usaje.—Rip., Esc. 2, Esc. 3 no tienen rúbrica.—Par. 1, *Quod judei jurentur christianis.*—Par. 2, *Quod judei jurent christianis.*—Am., *De iuramento iudeorum.*

25 Par. 2, *nequaquam.*

26 Rip., sin rúbrica.—Esc. 3, *De sacramento rusticorum et bacalariorum.*

27 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *Sacramenta rustici qui teneat.*

28 Par. 1, *laboret.*

29 Par. 2, *bovum sint credendi.*

30 Lo siguiente falta en los demás códices.

53.—*De sacramentis rusticorum qui alias dicuntur bacalars* [1].

De aliis namque rusticis qui dicuntur *Bacallarii* [2], credantur sacramenta usque ad .iiij. mancusos [3] auri Valencie [4]. Deinde, quicquid iurent, per examen [5] calide aque [6] demonstrent.

54.—*De sene milite et paupere ad quantum* [7].

Senex miles qui non poterit [8] se deffendere per semetipsum vel pauper qui se non potest [9] preparare de bello [10], credatur per sacramentum usque ad .v. uncias auri Valencie [11].

55.—*De aliis militibus qui non sunt senes deffendant se suis temporibus* [12].

Alii quoque milites a .XX. annis usque ad .LX. quicquid [13] iurent, unde periuri sint appellati [14], manibus propriis deffendant [15] ad illorum parem.

56.—*De sacramentis burgensium* [16].

Sacramenta [17] burgensium credantur ut militum usque ad quinque uncias auri [18]. Deinde, quicquid iurent [19], per bellum defendant, scilicet per pedonem.

57.—*De feudis militum a senioribus negatis* [20].

Fevos quos tenuerint milites, si seniores eorum negaverint non se eos [21] illis dedisse [22], averent illos [23] per [24] sacramentum et per batayam et habeant illos [25].

Illos vero [26] quos [27] non tenuerint et [28] clamaverint [29], aut probent [30] per testes vel per scripturas eos a senioribus eorum eos [31] adquisivisse [32], aut dimittant eos.

58.—*De iactatoribus lancee et sagitte aut aliquorum armorum genus* [33].

Si quis alicui homini iactaverit lanceam aut [34] sagitam aut [35] aliquod armorum genus, si eum in aliquo [36] leserit, emendet ei malum quod fecerit. Quod si [37] illum consequi non potuerit [38], pro sola [39] presumpcione [40], quia iactaverit ei, aut [41] stet illi [42] ad talionem sub ipso eodem [43] pavore, aut emendet illi [44] sicut [45] unius plage medietatem [46].

1 Esc. 3, *De eodem.*—Par. 1, *De sacramentis rusticorum.*—La rúbrica falta en los demás códices.

2 Par. 1, *Baccallarii.*

3 Par. 1, *mancosos.*

4 Esc. 1 omite *auri Valencie.*—Esc. 2, *mancussos Valencie.*—Par. 2, *marc. auri valentie.*

5 Esc. 2, Esc. 3, *pro examine.*

6 Rip., Esc. 2, Esc. 3, *calderie.*—Par. 1, Par. 2, *caldarie.*

7 Rip., *De illis qui debent iurare.*—Esc. 1, *De sacramento militis pauperis et vetuli.*—Esc. 2, Par. 2, *De sene milite.*—Par. 1, *De sane milite.*—Esc. 3, *De sacramento senis et iuvenis et militis et pauperis.*—Am., *De sene milite in quanto credatur.*

8 Par. 1, Par. 2, *potuerit.*

9 Rip., Esc. 1, Par. 2, *non poterit se.*—Par. 1, Am., *non potest se.*

10 Am., *in bello.*

11 Esc. 1 omite *Valencie.*

12 Rip., *De eodem.*—Esc. 1, *De sacramento aliorum militum.*—Esc. 2, *De militibus qui sunt senes.*—Esc. 3, *De omnibus aliis militibus qui debent iurare.*—Par. 1, *De hominibus qui debent iurare.*—Par. 2 une este usaje al anterior.—Am., *De omnibus aliis militibus qui debent iurare.*

13 Par. 2, *quicquam.*

14 Esc. 2, *apellati.*

15 Esc. 2, *defendant se.*—Par. 1, *deffendere debent.*

16 Rip., *De eodem.*—Esc. 1, Esc. 3, *De sacramento burgensium.*—Esc. 2, *De militibus et burgensibus qui debent iurare.*—Par. 2, *De sacramento burgencium.*—Am., *Quod sacramenta burgensium credantur ut militum.*—Par. 1 carece de rúbrica, uniendo este usaje al precedente.

17 Par. 1, *Deinde sacramenta.*

18 Esc. 1, Par. 1 omiten *auri.*

19 Par. 2, *Deinde quid iurent.*

20 Esc. 1, *De fevis.*—Esc. 2, Esc. 3, Rip., *De feudis quos tenent milites.*—Par. 1, Par. 2, *De fevis quos tenent milites.*—Am., *Quod milites averent fevos suos per sacramentum.*

21 Par. 1, *non eos.*

22 Par. 2, *negaverint eos non dedisse.*—Rip., *illis dedicasse.*

23 Par. 1 omite *illos.*

24 Par. 2, *averet eos per.*

25 Esc. 2 empieza aquí otro usaje con la rúbrica *De illis quos non tenuerint et clamaverint.*

26 Rip., Gen., Am., *Illos autem.*

27 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *scilicet quos.*—Esc. 2, *Illos autem ad quos.*

28 Esc. 1, *aut.*

29 Gen., *exclamaverunt.*

30 Esc. 1, *probent illos.*

31 Rip., Esc. 3, Par. 1, Am. omiten *eos.*

32 Rip., Par. 1, Am., *acquisisse.*—Esc. 3, *acquisivisse.*

33 Rip., Par. 1, Par. 2, *De iactu lancee.*—Esc. 1, *De hiis qui agitant lanceam.*—Esc. 2, Am., *De iactu lancee vel alicuius generis armorum.*—Esc. 3, *De iactata lancea seu sagitta.*

34 C. de T., *vel.*—Par. 1, *vel sagittam.*—Par. 2, *vel sagetam.*

35 Par. 1, Par. 2, *seu.*—C. de T., *vel petram.*

36 Esc. 1., *si inde aliquem.*

37 Par. 2, *Et si.*

38 Rip., Esc. 3, C. de T., Am., *poterit.*

39 Rip., Esc. 3, *sua.*

40 C. de T., *per solam presuptionem.*

41 Esc. 1, *iactavit, aut.*—Esc. 2, Par. 2, C. de T., *iactaverit, aut.*—Am., *iactavit ei, aut.*

42 C. de T., *ei.*

43 Par. 2, *codemque.*

44 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *ei malum.*—C. de T., *aut det ei.*

45 C. de T., *secundum.*

46 Par. 1, Par. 2, *medietatem unius plage.*

59.—*De illis qui manu armata aliquem requisiverint* [1].

Et si armata manu aliquem leserit vel requisierit [2], si [3] non vulneraverit, set [4] tantum [5] scutum vel vestimentum [6] inciderit, vel in terram [7] descendere vel cadere [8] fecerit, similiter ei emendetur [9] per mediam [10] plagam.

60.—*De vulnerantibus animal, homine super eo sedente* [11].

Si quis vulneraverit sive occiderit, equum [12] vel aliquod animal [13], homine super eo sedente [14], vel manu eum [15] tenente animal [16] emendet in duplo, et deshonorem equitantis cum sacramento [17].

61.—*De securitate navium veniencium Barchinonam et recedencium* [18].

Omnes quippe naves Barchinonam venientes vel inde recedentes per omnes dies et noctes sint in pace et treuga [19] et sub defensione Barchinone [20] principis [21] a Capite de Crucibus usque ad portum Salodii; et si aliquis in aliquo malefecerit eis [22], per mandatum [23] principis sit illis redirectum in duplo [24] cum sacramento.

62.—*Infra quos terminos omnes homines, quamvis graves sint inimici, sint securi* [25].

Item statuerunt ut omnes homines, nobiles et ignobiles, quamvis graves sint inimici, omni tempore sint securi per omnes dies et noctes, ut habeant securam pacem et treugam ac veram pacem [26] a Montechato [27] usque ad Castrum fels [28], et a Coll de Finestrell [29] usque ad Collum de ipsa Gavarra [30] et a Colle [31] de ipsa Cerola [32] et de Valle Vitraria usque in maria [33] .XII. leucas, et si quis hoc preceptum transcenderit [34] in aliquo, malum [35] et deshonorem quod fecerit [36] emendet [37] in duplo, et pro violacione banni [38] componat ad principem .C. uncias auri [39].

63.—*Quando camini et strate per terram et per mare sunt in pace et treuga principis* [40].

Camini et strate per terram et per mare sint [41] de potestate, et per [42] illius defensionem debent esse in pace et treuga per omnes dies et noctes, ita ut omnes homines, tam pedites quam milites, tam quam ne-

1 Esc. 3, *De requisicione.*—Los demás códices forman de este usaje y del anterior uno solo.

2 Par. 2, *manu illum requierit sed.*—C. de T., *eum requisierit.*

3 Par. 2, *sed.*—Esc. 2, *et.*

4 Esc. 2, Esc. 3, *sed.*

5 Rip., Gen., *tamen.*—Esc. 1, Par, 1, C. de T., *tantumdem.*

6 Esc. 3, Par. 2, C. de T., *vestimenta.*

7 Par. 1, C. de T., *terra.*

8 Esc. 1, Am. omiten *vel cadere.*

9 Par. 1, Par. 2, C. de T., *emendetur ei.*

10 Gen. omite *mediam.*

11 Rip., *Qui occiderit super sedentem equum vel aliud animal.*—Esc. 1, *Si quis occiderit animal, aliquo super eo equitante.*—Esc. 2, Am., *Quomodo equo, vel aliud animal occisum, super eum sedente homine emendetur.*—Esc. 3, *De illis qui occiderint aliquem sedentem super equum vel aliud animal.*—Par. 1, *De equo occiso.*—Par. 2, *De equo vulnerato.*

12 Esc. 1, *Si quis occiderit.*—Esc. 2, *Si quis occiderit sua.*—Par. 1, Par, 2, *Si quis vulnerarit equum.*

13 Esc. 3, *vel aliud animal.*—Par. 1, *vel quodlibet animal.*

14 Par. 1, *homine super eum sedente.*

15 Par. 2, *eo.*

16 Par. 1 omite *homine super eo sedente, vel manu eo tenente.*

17 Par. 2, *juramento.*

18 Rip., *De violacione pacis navium.*—Esc. 1, *Infra quot terminos naves sint secure.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, Am., *De securitate navium.*—Par. 1, *De securitate.*

19 Par. 2, *treugua domini.*

20 Esc. 1, *Barchinonensis.*

21 Par. 2, *principis barchinone.*

22 Esc. 1, *eis malum fecerit.*—Par. 1, *eis malefecerit.*

23 Par. 1, *mandamentum.*

24 Esc. 2, Par. 2, Am. omiten *in duplo.*

25 Rip., *De constitutione pacis.*—Esc. 1, *Infra quot terminos homines sint securi.*—Esc. 2, *De securitate inimicorum.*—Esc. 3, *De securitate inter amicos et inimicos servandos.*—Par. 1, *De securitate juratorum.*—Par. 2, *Infra quos fines homines sint securi.*

26 Esc. 1, *sinceram pacem.*—Esc. 2, Esc. 3, Rip., Gen., Am., Par. 1, Par. 2, *sinceram treugam et veram pacem.*

27 Esc. 1, *Monthecateus.*—Par. 1, *Montecateni.*—Par. 2, Esc. 2, Esc. 3, *Monte catheno.*

28 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *felix.*—Par. 2, *fidelis.*

29 Esc. 1, Esc. 2, *Finestrellis.*—Rip., Par. 2, *Finestrelles.*—Esc. 3, Am., *Finestrells.*

30 Rip., *de sa Gavarra.*—Par. 2, *de Gavarra.*

31 Esc. 1, *collo.*

32 Rip., *de Cerola.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *de ipsa erola.*—Par. 2, *de çarola.*

33 Rip., Esc. 3, *usque ad mare.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am., *usque infra mare.*

34 Rip., *transierit.*—Esc. 2, Par. 1, *et si aliquis.*—Esc. 3, *et si hoc preceptum aliquis.*—Par. 2, *et si aliquis preceptum transierit.*

35 Par. 2, *dampnum malum.*

36 Par. 2 omite *quod fecerit.*

37 Par. 1, *emendetur.*

38 Par. 1, *bandi.*

39 Esc. 1, *auri Valencie.*—Rip., *auri, valentes .cc. morabatinos.*

40 Rip., *Qualiter potestas defendat caminos.*—Esc. 1, *De camino et strata.*—Esc. 2, Am., *De pace et treuga tenenda.*—Esc. 3, *Qualiter potestas deffendat camina, et de pace et treuga tenenda.*—Par. 1, *De pace et trega tenenda.*—Par. 2, *De caminis et stratis.*

41 Esc. 1, *sunt.*—Par. 1 (al margen), *per terram et per mare sunt de potesta[te].*

42 Par. 2 omite *et per.*

gociatores [1], per illas euntes et redeuntes et existentes [2], vadant et revertantur et sint [3] securi et quieti et sine ullo pavore cum omnibus illorum rebus. Et si quis illos requisierit, cederit, vulneraverit, aut abstulerit eis aliquid de rebus eorum [4], malum et deshonorem quod illis fecerit in corpore emendet illis [5] in dupplo secundum eorum [6] valorem, et quod abstulerit [7] restituat eis in undecuplum [8]. Et insuper donet ad potestatem tantum [9] de suo avere vel de honore ut iureiurando [10] dicat super sanctum altare quod per deshonorem [11] quem fecit ei [12] amplius non debet emendare [13].

64.—[*De pace et treuga tenenda sarracenis iussu principis* [14].

Constituerunt eciam sepedicti principes et preceperunt ut omnes homines [15] in eorum patria degentes fecissent omni tempore pacem et treugam [16] per mare et per terram sarracenis secundum illorum precepta.]

65.—*Quando habeant principes firmam fidem et veram loqucionem omnibus hominibus* [17].

Quoniam [18] per iniquum principem et sine veritate et sine iusticia periit [19] omni tempore terra et habitatores eius: Propterea [20] nos sepedicti [21] principes Raymundus et Almoydes [22], consilio et auxilio nostrorum nobilium virorum decernimus [23] atque mandamus ut omnes principes qui in hoc principatu nobis sunt successuri [24] habeant omni tempore sinceram et perfectam fidem et veram loquucionem [25], ita ut omnes homines nobiles et ignobiles, reges [26] et principes, barones [27], magnates et milites, rustici et pagenses, mercerii et negociatores, peregrini et camina tenentes, amici et inimici [28], cristiani et Sarraceni, iudei [29] et heretici possint se in [30] illis fidare et credere non solum illorum personas, set eciam [31] civitates et castella et honorem [32] et avere et uxores et filios et cuncta [33] que habuerint sine timore et absque ulla [34] mala suspicione. Et omnes homines, nobiles [35] et magnates et milites [36] et pedites, marinarii et cursarii et monetarii et illorum terram stantes, vel aliunde [37] venientes [38] adiuvent predictos principes eorum fidem et loquucionem tenere et custodire [39] et gubernare per rectam fidem sine engan [40] et sine malo ingenio et sine malo [41] consilio in omnibus videlicet causis, tam in magnis quam in parvis [42], et inter cuncta [43] custodiatur ab eis firmiter [44] pax [45] et [46] securitas quam principes dederint Ispanie et Sarracenis, tam per terram quam per mare.

1 Esc. 1, *tam pedites quam milites, tam mercerii.*—Esc. 2, *omnes milites et pedites, tam mercerii.*—Par. 1, Par. 2, *tam milites quam pedites, tam mercerii.*—Am., *ut omnes milites et pedites.*

2 Los demás códices omiten *et existentes.*

3 Par. 1, Par. 2 omiten *et sint.*

4 Esc. 1, Par. 2, Am., *vulneraverit, deshonoraverit, in aliquo. aut abstulerit eis aliquid.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, *vel vulneraverit aut deshonoraverit in aliquo, aut abstulerit eis aliquid de illorum rebus.*—Par. 1, *vel vulneraverit, aut deshonoraverit in aliquo, aut tulerit eis aliquid de illorum rebus.*

5 Par. 1, *ei.*—Par. 2, *eis.*

6 Par. 1, *illorum.*

7 Rip., Esc. 1, Par. 1, *tulerit.*

8 Rip., Esc. 1, *duplum.*—Par. 2, *in induplum.*

9 Am., *tantumdem.*

10 Rip., Par. 2, Am., *honore vel iureiurando.*—Par. 1, *vel honore.*

11 Par. 1 (al margen), *ut iureiurando dicat super sanctum altare quod deshonorem.*—Esc. 2, Par. 2, *quod desonorem.*

12 Par. 1, Par. 2, *ei fecit.*

13 Par. 1, *quod amplius illi emendare nan debet.*—Par. 2, *amplius ei enim dare non debet.*

14 Falta este usaje en el *Llibre vert*, en Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2.—En Am. figura al pie del usaje siguiente. Lo transcribimos del códice Rip., y lo mantenemos entre iniciales en el texto, porque forma una ley separada en las *Constituciones de Cataluña*, tít. XI, lib. X, vol. I, y jurídicamente es auténtico.

15 Esc. 3, *omnes milites.*

16 Constituciones de Cataluña: *faessen tots temps Pau e treva e guerra.*

17 Rip., *De fide potestatis.*—Esc. 1 carece de rúbrica.—Esc. 3, Par. 1, *De fide tenenda.*—Esc. 3, *De fide potestatis et veritate.*—Par. 2, *De fide, veritate et justicia principum.*

18 Esc. 1, *Quando.*

19 Par. 1, *perit.*

20 Par. 1, *Et propterea.*

21 Par. 2, *predicti.*

22 Rip., Gen., Par. 1, Am., *Adalmodis.*—Esc. 1, *Adaladis.*—Esc. 2, Esc. 3, *Almodis.*—Par. 2, *Aldamoldis eius coniux.*

23 Esc. 1, *nostrorum decrevimus.*—Esc. 2, *nostrorum nobilium decernimus.*

24 Par. 2, *nobis successum.*

25 Esc. 1, *dileccionem.*—Par. 1, *locutionem.*

26 Esc. 2, *Nobiles, Reges.*

27 Los demás códices omiten *barones.*

28 Par. 1 omite *et inimici.*

29 Esc. 1, *magnates et milites, iudei et sarraceni.*

30 Par. 1 omite *in.*

31 Par. 1, *etiam.*

32 Par. 2, *personas, castella et civitates, honorem.*

33 Rip., *uxorem et filios et cetera.*—Esc. 1, *et havere et cuncta.*—Esc. 3, Par. 1, *uxorem et filios et cuncta.*—Par. 2, *et avere, uxores et filios.*

34 Par. 2 omite *ulla.*

35 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *nobiles et ignobiles.*

36 Par. 1, Par. 2, *ignobiles, magnates, milites.*

37 Esc. 1, *Et omnes homines similiter stantes et aliunde.*—Par. 1, *terra stantes.*

38 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *advenientes.*

39 Par. 1, *locutionem tenere custodire.*

40 Esc. 3, *sine enganno.*

41 Esc. 1, Esc. 2 omiten *malo.*

42 Esc. 1, *in omnibus scilicet in causis, in magnis et in parvis.*

43 Los demás códices, *cetera.*

44 Esc. 1 omite *firmiter.*

45 Par. 1, Par. 2, *firmiter custodiatur ab eis pax.*

46 Esc. 2, Am. omiten *et.*

66.—*Quod treuga et securitas et emparamentum principis firmissime observetur* [1].

Simili modo firmissime [2] observetur treuga et securitas quam perceperit princeps [3] inter inimicos teneri, quamvis ipsi [4] inimici eandem treugam ei non [5] auctorizaverint [6], et emparamentum quod fecerit princeps per se vel per nuncium suum vel per suum sagionem [7] vel per suum sigillum [8], nemo sit ausus ei desemparare nisi primum fatigaverit se de directo in principem [9] ad consuetudinem ipsius curie.

67.—*De moneta falsanda et fraccione pacis et treuge et emparamenti* [10].

Moneta autem tam auri quam argenti ita diligenter servata sit [11] ut [12] nullo modo crescat in ere nec minuatur auro vel argento [13], nec eciam penso [14]. Qui vero hec omnia vel unum ex hiis, scilicet pacem et [15] treugam, emparamentum vel monetam fregerit vel [16] violaverit, sive [17] falsaverit, quia tale malum est et tale dedecus quod nemo redirigere vel emendare potest ad principem [18], ita stabiliendo precipimus [19] ut persone eorum cum omni [20] honore et avere veniant in manu principis ad faciendam suam voluntatem [21] secundum consilium et laudamentum [22] ipsius curie. Quia fides et iusticia et pax [23] et veritas principis quibus omne gubernat [24], regnum et [25] plus quam regnum valent, et ideo nullus extimare potest vel debet aliquo quolibet precio [26] redirigi posse vel emendari [27]. Qui hec supradicta fregerit et emendare vel dirigere [28] ad principem [29] non poterit nisi ut superius statuimus, veniat [30] in manu sua.

68.—*De hiis qui senioribus suis iurant et tenere non curant* [31].

Item statuimus ut si quis seniori suo iuraverit aliquid quod tenere non curat [32], dampnum quod seniori suo per transgressionem sacramenti evenerit ei emendet [33] in duplo. Et sic [34] per hoc poterit esse salvus [35]; deinde [36], sacramentum teneat, et cuncta que seniori suo iureiurando convenerit [37], faciat et attendat. Si [38] autem periurus [39] esse videtur, aut manum perdat, aut centum solidos [40] redimat [41], aut quartam partem facultatum suarum amittat [42] profecturam [43] in manu [44] illius cuius periurus est effectus [45], et postea non testificetur in placito, nec credatur [46] per sacramentum.

1 Rip., *De observacione treuge.*—Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, Par. 1, Am., *Quod treuga observetur.*—Esc. 3, *Quomodo treuga observetur.*—Par. 2, *De treugua et securitate.*

2 Esc. 1, Esc. 2, Par. 2, *firmiter.*

3 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *precepit princeps.*—Esc. 2, Am., *preceperunt principes.*—Esc. 3, *preceperint principes.*

4 Esc. 1 omite *ipsi.*

5 Gen., *treugam et securitatem non.*

6 Par. 2 pone aquí la rúbrica *De emparamento principis.*

7 Par. 1, *vel suum saionem.*

8 Esc. 1, *per se, vel per suum nuncium et per saionum aut sigillum.*

9 Par. 1, Par. 2, *principe.*

10 Rip., Esc. 2, *De falsanda moneta.*—Esc. 3, *De non falsanda moneta et pace et treuga et emparamento.*—Esc. 1, Par. 1 carecen de rúbrica.—Par. 2, *De moneta auri et argenti.*—Am., *De non falsanda moneta et pace et treuga.*

11 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Am., *sit observata.*—Par. 2, *sit diligenter servata.*

12 Rip., *quod.*

13 Rip., *in auro vel argento.*—Esc. 3, *in auro nec argento.*—Par. 2, *in auro nec in argento.*

14 Rip., *vel penso.*—Esc. 3, *nec in penso.*—Par. 2, *nec eciam in penso.*

15 Par. 2 omite *et.*

16 Par. 2, *aut.*—Par. 1 omite *vel.*

17 Par. 2, *et.*

18 Rip., *nemo poterit redigere ad principem.*—Par. 1, *potest redigere vel emendare*, omitiendo *ad principem.*—Par. 2, *redigere poterit vel emendare.*

19 Esc. 2, *precipiendo stabilimus.*

20 Rip. omite *omni.*

21 Par. 1, *ad suam voluntatem faciendam.*

22 Esc. 1, *mandatum.*

23 Par. 2, *iustitia, pax.*

24 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Rip., Am., *regnum gubernatur.*—Par. 1, Par. 2, *omne regnum gubernatur.*

25 Esc. 1 omite *regnum.*—Esc. 3, Am. omiten *regnum et.*

26 Esc. 1, *a quolibet alio precio.*—Esc. 2, Esc. 3, Rip., Gen., *alio quolibet precio.*—Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Gen., Am. añaden *vel emenda.*

27 Rip., *redigere vel emendari.*—Par. 1 omite *redirigi posse vel emendari.*

28 Esc. 1, Esc. 2, Rip., Par. 1, Par. 2, *redigere.*—Esc. 3, *redirigere.*—Gen., *emendet vel dirigat.*

29 Rip., *redigere principi.*

30 Esc. 1, Esc. 2, *venire.*—Par. 1, *veniret.*—Par. 2 omite *veniat.*

31 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, *De sacramento hominis ad seniorem.*—Esc. 3, Rip., *De transgressione sacramenti.*—Par. 1, *De sacramento ad seniorem.*—Par. 2, *De juramento facto seniori suo.*

32 Par. 1, Par. 2, *curet.*

33 Par. 1, Par. 2, *emendet ei.*

34 Par. 2 omite *sic.*

35 En los demás códices, *salvus de sacramento.*

36 Par. 1, Par. 2, *deinde et.*

37 Par. 1, Par. 2, *jurando convenerat.*

38 Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *Sin.*

39 Par. 1, *et perjurus inde.*

40 Rip., *solidos auri.*—Par. 1, Par. 2, *.C. solidos.*

41 Esc. 3, *solvat.*

42 Par. 1, *facultatum amitat.*

43 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Am., *profuturam.*—Par. 2, *perfuturam.*—Gen., *perventuram.*

44 Par. 1, *manum.*

45 Esc. 1, *factus.*—Rip., *periurus est.*—Par. 1, Par. 2, *effectus est.*

46 Esc. 2, *credantur.*

69.—*De principe obsesso vel tenente inimicos suos obsessos* [1].

Princeps namque, si quolibet [2] casu obsessus fuerit, vel ipse idem suos inimicos obsessos tenuerit, vel audierit quemlibet regem vel principem contra se venire ad bellandum [3]; et [4] terram suam ad succurrendum sibi monuerit tam per nuncios, quam per litteras [5], vel [6] consuetudines quibus solet ammoneri terra, videlicet per fumos vel *fars* [7], omnes homines, tam milites quam pedites, qui habeant etatem et posse pugnandi, statim ut hoc audierint vel viderint, quam [8] citius poterint [9] ei sucurrant. Et si quis ei fallerit de [10] iuvamine quod in hoc sibi facere [11] poterit, perdere debet in perpetuum cuncta [12] que per illum habet vel tenet [13]; et qui honorem per eum non tenuerit nec habuerit [14], emendet ei fallimentum et deshonorem quem ei fecerit [15], cum avere et sacramento manibus propriis iurando quoniam nemo fallere debet [16] ad principem ad tantum opus vel [17] necessitatem.

70.—*De exorquiis nobilium et magnatum tam militum quam burgensium* [18].

Item [19] statuerint principes [20], ut exorquie [21] nobilium, videlicet et magnatum, tam militum quam burgensium [22], omni tempore in principum potestatem [23] deveniant, videlicet omnia eorum alodia, quia quod principi [24] placuit legis habet vigorem. De [25] mobilibus vero illorum faciant ipsi exorqui quecumque [26] voluerint, tam parentibus quam ecclesiis, sive pro animabus illorum [27] ea tribuant [28].

71.—*De convencionibus inter milites et pedites euntes in cavalcatas factas vel in venaciones* [29].

Communie et convenciones [30] quas invicem milites et pedites fecerint in cavalcatas [31] vel in venaciones [32] ire volentes, firmiter ab eis teneantur [33] qui eas audiverint et [34] auctorizaverint; et qui eas audierint et tacuerint [35] et non contradixerint, ut ita [36] habeant [37] produm [38], et dampnum quemadmodum inter illos [39] fuerit conventatum [40].

72.—*Quod nullus aguaytet nec requirat nec encalat personam dominorum suorum* [41].

Per bonum usaticum [42] et bene ab hominibus [43] auctorizatum statuerunt sepedicti principes ut omnes homines seniores habentes [44], nullo ingenio vel racione [45], neque per diffidamentum, neque per acuydamen-

1 Rip., *De iuvamine principis.*—Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, *De obcesione potestatis.*—Esc. 3, *De iuvamine principis et de obcesione.*—Par. 1, *De obsessione potestatis.*—Par. 2, *De obcesso principe.*—Am., *Quod potestas obsessa vel obsidens adiuvetur.*

2 Par. 1, *colibet.*

3 Esc. 2, Esc. 3, *debellandum.*

4 Par. 2, *vel.*

5 Par. 1, Par. 2, *tam per litteras quam per nuncios.*

6 Par. 2, *vel per.*

7 Esc. 1, Esc. 2, Par. 2, *videlicet per fars.*—Rip., Esc. 3, Par. 1, *scilicet per fars.*—Gen., *videlicet per fumos.*—Am., *videlicet per focos.*

8 Esc. 1, *cum.*

9 Rip., Par. 1, *potuerint.*

10 Par. 2 omite *de.*

11 Par. 2, *quod ei facere.*

12 Rip., *merum imperium et cuncta.*—Par. 2, *omnia.*

13 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2 omiten *vel tenet.*

14 Esc. 1, Par. 1, Am., omiten *nec habuerit.*—Rip., *non habet nec tenet.*

15 Par. 2, *deshonores, que ei fecerit.*

16 Par. 2, *debet fallere.*

17 Am., *et.*

18 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, Rip., Par. 2, Am., *De exorquiis nobilium.*—Esc. 3, *De exorquiis nobilium et magnatum.*—Par. 1, *De exorchiis nobilium.*

19 En los demás ejemplares, *siquidem.*

20 Par. 2, *principes predicti.*—En los demás códices, *predicti principes.*

21 Par. 2, *exorquie quis.*

22 Esc. 1, *et magnatum quam burgensium.*

23 Par. 1, *potestate.*—Par. 2, *principium potestate.*

24 Par. 1, *illorum alodia quod principi.*—Par. 2, *illorum alodia. Et quia.*

25 Par. 2, *Et de.*

26 Esc. 1, *quod.*—Esc. 2, Esc. 3, Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *quodcumque.*—Gen., *quandocumque.*

27 Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *illorum animabus.*

28 Esc. 3, Am., *attribuant.*

29 Esc. 1 carece de rúbrica.—Esc. 2, Am., *De comuniis.*—Esc. 3, *De convenienciis, que fiunt in cavalcatis.*—Rip., *De comuniis que fuerint in cavalcatis ad invicem.*—Par. 1, *De comune et conveniencie.*—Par. 2, *De comunitate et convencione.*

30 En los demás códices, *convenientie.*

31 Par. 1, Par. 2, *cavalcatis.*

32 Par. 1, *venatrines.*—Par. 2, Rip., Gen., Am., *vel inventiones.*

33 Par. 1, Par. 2, *teneantur ab eis.*

34 Par. 1, *audierint vel.*

35 Esc. 1, *audierint et auctorizaverint.*—Esc. 3, *viderint, ei qui eas audierint et tacuerint.*—Rip., *audierint et statuerunt.*—Par. 1, *audierint et statuerint.*—Par. 2, *non audierint et tacuerint.*

36 Esc. 3, *inde.*

37 Par. 2 omite *ut ita habeant.*

38 Par. 2, *perdum.*

39 Par. 2, *eos.*

40 Esc. 1, *fuerint pacti.*—Rip., Esc. 3, *conventum.*

41 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, *Nullus gaytet dominum, nec incalcet, nec requirat.*—Esc. 3, Rip., *Quod nullus requirat seniorem.*—Par. 1, *Quod nullus gaitet personam domini sui, nec incalcet nec requirat.*—Par. 2, *De acuydamento non fiendo domino suo.*—Am., *Quod nullus guaytet nec incalcet dominum, nec inquirat.*

42 Par. 2, *Domini usaticum.*

43 Par. 2, *omnibus.*—Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Rip., Am., *omnibus illorum.*—Par. 1, *hominibus illorum.*

44 Par. 2, *habentes seniores.*

45 Esc. 1, *condicione.*

tum [1], neque per illorum fevum illis relictum guaytent personas eorum [2] nec [3] incalcent [4] nec [5] requirant, nec capiant nec vulnerent, nec [6] captos teneant. Si vero, quod absit, hoc seniori suo fecerit aliquis [7], veniat in manu illius tamdiu stare captus donec habeat illi emendatum malum et dedecus quod ei factum habuerit secundum iudicium Principis et eius curie, videlicet illud malum quod in persona [8] eius fecerit.

73.— *Quomodo potestates habent stratas vias publicas, et aquas currentes et fontes vivos* [9].

Strate et vie publice, rivi, aque currentes [10] et fontes vivi, prata et pascue [11], silve et garrice et roche [12] in hac patria fundate sunt de potestatibus; non ut [13] habeant per alodium vel teneant in dominio, set ut sint [14] omni tempore ad empramentum cunctorum illorum populorum [15] et sine ullo [16] contrarietatis obstaculo et sine aliquo constituto servicio.

74.—*De rochis quomodo sunt dè potestatibus* [17].

Rochas namque habeant potestates in tali dominio ut quicumque [18] habeat [19] eas [20] in suo fevo vel in suo alodio non condirigat [21] super eas fortitudines aliquas [22], neque castrum, neque ecclesiam [23], neque [24] monasterium sine licencia et consensu [25] principis. Quod si fecerit aliquis qui suum honorem habeat iuratum principi, periurus erit in hoc sine aliqua intermissione, donec dimittat condireccionem [26].

75.—*De cequia molendinorum Barchinone que fluit* [27].

Cequiam [28] molendinorum [29] que fluit ad Barchinonam [30] mandamus esse intactam omni tempore. Et qui eam presumpcione [31] fregerit, componat principi centum uncias auri Valencie [32] per unam quamque vicem; et qui in absconso ad rigaudum hoc fecerit, componat principi per singulas vices ternas [33] uncias auri predicti.

76.—*De illis qui retraxerint iudeis et sarracenis eorum legem, et de illis qui prius gladium traxerit vel appellaverint aliquem cuguç* [34].

Si quis iudeo vel sarraceno baptizatis retraxerit illorum legem, vel apellaverit eos *tressallits* vel *renegats* [35], vel si quis intra menia nostra

1 Esc. 1, Par. 1 omiten *neque per acuydamentum.*

2 Par. 1, *illorum.*

3 Par. 2, *neque.*

4 Par. 1, Par. 2, *encalcent.*

5 Par. 1, *neque.*

6 Par. 1, Par. 2, *nec vulnerent, nec capiant, neque.*

7 Par. 1, *hoc aliquis seniori suo fecerit.*—Par. 2, *hoc aliquis seniori suo fecerit, quod absit.*

8 Par. 1, *personam.*

9 Esc. 1 carece de rúbrica.—Esc. 2, Par. 1, *Quid sit de potestate.*—Esc. 3, *De iure potestatis, et quod strate et vie sint de potestate. et quid sit proprium potestatis.*—Rip., *De iure potestatis.*—Par. 2, *De stratis et viis publicis.*—Am., *Que sunt potestatis.*

10 Par. 1, Par. 2, *aque currentes, rivi.*

11 Rip., Esc. 1, *paschue.*

12 Esc. 1, *paschue, garrice et saxa.*

13 Par. 1, *ut non.*

14 Par. 1, Am., *set sint.*

15 Par. 1, *emparamentum cuncto illorum populo.*

16 Par. 1, Par. 2, *ullius.*

17 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am. unen este usaje al precedente.—Esc. 3, *De rochis.*

18 Esc. 3, *utcunque.*

19 Rip., *habuerit.*

20 Esc. 3, *eas habeant.*—Par. 1, *eas habuerit.*—Par. 2, *eas habeat.*

21 Esc. 3, *condirigant.*—Par. 2, *contingat.*

22 Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *super eas, nec iuxta eas fortitudinem aliquam.*

23 Par. 2, *nec castrum nec ecclesiam.*

24 Esc. 2, Par. 2, *sive.*

25 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *consilio.*

26 Par. 1, *contradirectionem.*—Par. 2, *sine intermissione, donech dimittat condirectum.*

27 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, Am., *De cequia aque molendinorum Barchinone.*—Rip., *De cequiis.*—Par. 1, *De sequia molendinorum Barchinone.*—Par. 2, *De cequia molendinorum.*

28 Par. 1, *Techiam.*—Par. 2, *sequiam.*

29 Los demás códices, *aque molendinorum.*

30 Am., *ad civitatem.*

31 Los demás códices, *presumptive.*

32 Esc. 1 omite *Valencie.*—Par. 1, *C. uncias auris.*—Par. 2, *C. uncias auri.*

33 Esc. 2, *tres.*

34 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, *Qui foliam dixerit sarraceno vel iudeo babtizato.*—Esc. 3, *Qui retraxerit legem sarraceno baptizato, et qui dixerit alicui cuguç.*—Rip., *Qui retraxerit legem sarraceno baptizato.*—Par. 1, *Qui folliam dixerit sarraceno vel judeo baptizatis.*—Par. 2, *De renagacione babtismi.*—Am., *Si quis iudeo vel sarraceno baptizatis foliam dixerit, vel contra alium gladium traxerit.*

35 Rip., *transelits vel renegatus.*—Esc. 2, Am., *retallats, tressalits vel renegats.*—Par. 1, *tressalids.*—Par. 2, *tresalits vel renegats.*

primus eduxerit [1] gladium contra alium vel appellaverit eum [2] *cuguç* [3], per nostrum bannum [4] emendet ad principem .XX. uncias auri Valencie [5]. Et si ibi [6] aliquod malum inde [7] audierit vel acceperit [8], nullo modo ei emendatum sit, et ille postea adversario suo stet [9] ad directum et iusticiam.

77.—*Qualiter omne donum firmum maneat omni tempore* [10].

Auctoritate et rogatu cunctorum [11] nobilium et magnatum constituerunt sepedicti principes R. et Al. eius coniux, qualiter [12] omne donum stet inconvulsum perhempniter ac firmum [13], adicientes ut si quis castrum suum, vel honorem, vel [14] aliquam possessionem voluerit dare filio suo, vel filie, seu eciam [15] nepoti suo vel nepti [16], tali vero condicione [17] ut cuncta que dedit [18] cunctis diebus vite sue teneat, et post eius obitum [19], cui donaverat [20] remaneant [21], talem convenit adhibere [22] firmitatem, quod [23] postmodum voluntatem suam mutare non possit [24]: hoc scilicet ut recipiat eum ad hominem manibus [25] comendatum aut donet ei potestatem de castro aut comendet illi castllanum [26] castri [27], et eos qui honorem quem dederit habuerint per eum, aut faciat iamdictum [28] castrum et honorem ei acquirere de seniore per cuius manum ille [29] idem [30] castrum vel honorem habuerit. Quod si hec omnia fecerit vel [31] eciam unum ex [32] predictis, deinde voluntatem suam mutare [33] non poterit, si illa donacio iuste fuerit facta [34], aut nulla alia impedierit racio. Nam leges et iura concedunt patrem bene facere filio [35] vel nepoti, dando ei vel [36] meliorando eum [37] de suo honore; et est usus [38] hoc facere aliquando [39] in absconso, ob timorem filiorum suorum ceterorum [40], sive seniorum [41] vel [42] parentum et [43] amicorum.

78.—*Qualiter principes ordinaverunt donacionem valere* [44].

Qua propter [45] prelibati principes et omnis eorum curia sana intencione laudaverunt et laudando constituerunt huius [46] pretaxatam tenedonem, videlicet hominaticum, potestatem castri, aut comendacionem castllani, adquisicionem [47] de seniore talem in omnibus firmitatem obtinere, quod deinceps ulla fraudulenta [48] calliditate subverti, vel aliquo ingenio non possit mutari. Hoc quoque modo et ordine possit pater [49] vel avus meliorare filium suum vel filiam [50], vel eciam [51] nepotem vel neptam [52].

1 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Am., Par. 1, Par. 2, *infra menia nostra vel burgos primus traxerit.* —Esc. 1, *scilicet burgos.*

2 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *aliquem.*

3 Par. 1, *chugus.*—Par. 2, *cucur.*

4 Esc. 1, Esc. 3, *per bannum.*—Esc. 2, Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *propter bannum.*

5 Esc. 1 omite *Valencie.*—Par. 2, *uncias auri ad principem Valentie.*

6 Par. 1, *in ibi.*—Par. 2, *inbi.*

7 Par. 1, Par. 2 omiten *inde.*

8 Am., *accepit.*

9 Par. 1, Par. 2, *stet adversario suo.*

10 Esc. 1 no tiene rúbrica.—Esc. 2, Esc. 3, Am., *Quomodo valeat donatio a parentibus facta.*—Rip., *De donacione a parentibus facta.*—Par. 1, *De securitate principis servientium.*—Par. 2, *Quomodo omne donum permanere debet firmum.*

11 Par. 1, *cunctorum illorum.*

12 Par. 1, *R. et A., qualiter.*—Par. 2, *Raymundus et Aldemondis.*

13 Rip., Am., *in comissum perenniter ac firmum.*—Esc. 1, Par. 1, *inconvulsum perhenniter ac firmum.*—Esc. 2, *adque firmiter.*—Esc. 3, *esset peremniter inconvulsum atque firmum.*

14 Par. 1, Par. 2, *seu.*

15 Par. 2, *filie sue, vel etiam.*

16 Par. 1, *nepte.*—Rip., *nepti suo vel nepto.*—Esc. 2, *nepoti.*—Esc. 3, *nepoti suo vel nepti.*

17 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Am., *racione.*—Par. 1, Par. 2, *ratione.*

18 Par. 1, *dederit.*

19 Par 2, *obitum ejus.*

20 Esc. 3, *donaverit.*

21 Esc. 3, Par. 1, *remaneat.*

22 Par. 2, *habere.*

23 Esc. 1, *quod in.*—Esc. 2, *quod et.*—Esc. 3, Gen., *quod eciam.*—Par. 2, *quod inde.*

24 Par. 2, *nullatenus possit mutare.*—Los demás códices, *nullatenus mutare possit.*

25 Par. 2, *ore et manibus.*

26 Esc. 3, *castlaniam.*—Par. 2, *illum castlanum.*

27 Esc. 1, Esc. 2, Par. 2, *de castro.*

28 Par. 2, *dictum.*

29 Par. 1 omite *ille.*

30 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 2, *eundem.*

31 Esc. 3, Par. 1, *seu.*

32 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *ex his.*

33 Esc. 2, *inde mutare.*—Par. 2, *revocare.*

34 Esc. 1, *si illi fuerit facta iusta donacio.*

35 Par. 1, *filio suo.*

36 Par. 2, *et.*

37 Par. 2 omite *eum.*

38 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *visum.*—Esc. 3, *usum.*—Esc. 2, *honore et bono; et est visum.*

39 Esc. 1, *aliquando in presenti, aliquando.*—Par. 1, *alioquando in presenti, alioquando.*—Par. 2, *alioquando.*

40 Esc. 1, Par. 1, *ceterorum filiorum suorum.*

41 Esc. 1, *aliquando in posse seniorum.*—Esc. 3, *sive eciam seniorum suorum.*

42 Esc. 3, *vel eciam.*—Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *vel etiam.*

43 Par. 1, *vel.*

44 Los demás códices omiten la rúbrica.

45 Los demás códices, *Ea propter.*

46 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *huiusmodi.*—Esc. 2, Esc. 3, *laudamento constituerunt huiusmodi.*—Am., *et laudamento.*

47 Par. 2, *tenedonem aut comendationem castlani aut adquisitionem.*—Par. 1, *castlani aut adquisitionem.*

48 Rip., Gen., *fraudulencia.*—Par. 1, Par. 2, *fraudulentia.*

49 Esc. 2, Par. 2, *pater suus.*

50 Esc. 2, *filium suum vel filiam meliorare.*

51 Esc. 1 omite *vel eciam.*—Esc. 2, Par. 2, Am. omiten *eciam.*

52 Rip., Am., *neptem suum vel neptam.*—Esc. 1, *nepotem vel nepotam.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *nepotem suum vel neptem.*—Par. 2, *nepotem suum vel neptam.*

79.—*Quibus casibus parentes exheredare possunt filios vel filias vel nepotes* [1].

Exheredare autem possunt predicti genitores filios suos vel filias vel nepotes vel neptes [2] si illi tam presumptuosi extiterint ut patrem vel [3] matrem, avum vel aviam graviter percusserint, vel de crimine [4] eos in iudicio accusaverint, aut si filii efficiantur bausatores [5], vel si filie maritis se coniungere [6] noluerint, set [7] turpiter vivere [8], aut si filii sarraceni se fecerint [9] et penitere noluerint; tales siquidem manifeste convicti ab hereditate [10] supradictorum, si idem avus vel avia, pater vel mater voluerint [11], sunt repellendi.

80.—*De illis qui exheredare volunt filios et filias, quando nominatim habent eos nominare* [12].

Si quis filium vel filiam, seu nepotem suum vel neptem [13] exheredare voluerit, nominatim illum exheredet [14], et culpam [15] per quam exheredet dicat, et alium in loco suo instituat, et causa exheredacionis ab eo qui instituitur heres vera esse probetur [16]. Si unum ex hiis defuerit, exheredare [17] filium suum vel filiam, nepotem vel neptem [18] nullo modo poterit. Et si [19] presumpserit facere [20], irritum erit et nil valebit.

81.—*Quando principes et magnates possunt dare honores eis spectantes* [21].

Possunt eciam principes et magnates [22] dare cui voluerint illorum honorem, illum scilicet quem spectant [23] sibi iuste venire in apercione [24], post mortem alicuius possessoris. Set postea non possunt mutare suam [25] voluntatem, si adquisitor iam erat [26] homo illorum manibus comendatus [27], aut, propter illud donum, illum ad hominem receperint; quia hoc illi erit talis [28] tenedo ut si [29] senior hunc honorem dedisse ei hegaverit [30], suffecisset [31] averamentum ei [32] sicuti faceret si iam hunc uonorem tenuisset; quia multociens [33] hoc donum invenitur esse in absconso factum: propterea sepedicti principes ad tale [34] donum dederunt omni tempore [35] averamentum.

82.—*Quando iudicium in curia vel a iudice datum sit omni tempore securum* [36].

Iudicium datum in curia [37] vel a iudice datum [38] de curia electo ab omnibus sit acceptum et omni tempore securum [39], et nullus aliquo

1 Rip., Par. 2, Am., *De exheredacione filiorum.*—Esc. 1, *De patribus.*—Esc. 2, *De exheredacione filiorum vel nepotum.*—Esc. 3, *Pro quibus culpis exheredantur filii.*—Par. 1, *Qualiter filii exeredentur.*

2 Esc. 1, *sive nepotas.*—Esc. 2, *filios suos vel nepotes sive neptes.*—Esc. 3, *filios suos vel neptes, sive neptas.*—Par. 1, *filios suos vel nepotes sive neptes.*

3 Par. 1, *aut.*

4 Par. 2, *vel desonoraverint et de crimine.*—Par. 1 y los demás códices, *vel dehonestaverint, vel de crimine.*

5 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *baudatores.*

6 Par. 1, Am., *iungere.*—Par. 2, *et filie maritis se iniungere.*

7 Esc. 1, Par. 2, Am., *sed.*—Rip., *seu.*

8 Rip., *vixerint.*

9 Par. 1, *filie se sarracenis et.*—Par. 2, *filii se sarracenos fecerint.*

10 Rip., *ad hereditatem.*

11 Esc. 2, Gen., *noluerint.*

12 Rip., Par. 2, Am. unen este usaje al anterior.—Esc. 1, *De filiis.*—Esc. 2, *De eo qui filium suum vel nepotem exheredare voluerit.*—Esc. 3, *Quomodo exheredantur filii.*—Par. 1, *De his, qui filium vel nepotens exh[er]edaverint.*

13 Esc. 1, *Si quis filium suum vel nepotem vel filiam vel neptem.*—Rip., *seu neptem suum sive neptam.*—Par. 1, *filium suum vel nepotem.*

14 Esc. 2, *nominatim illum exheredet, dicat.*

15 Gen., *ex culpa.*

16 Rip., *probatur.*

17 Rip., *heredare.*

18 Rip., *neptem sive neptam.*—Par. 1, Par. 2, *nepotem suum vel neptam.*

19 Par. 1, Par. 2, Am., *presumpserit irritum facere.*

20 Rip. omite *poterit et si.*

21 Rip., *De dolo contra dominum facto.*—Esc. 1, *De futura successione.*—Esc. 2, *De dono quod princeps facit de eo quod nondum habet.*—Esc. 3, *De donacione feudi.*—Par. 1, *Qualiter princeps deposcunt honorem.*—Par. 2, *De donacione honorum facta per principem.*—Am., *Quando principes, magnates vel milites possint dare honorem sibi iuste venturum.*

22 Par. 2, *Possunt et principes, magnates, milites.*—Los demás códices, *Principes, magnates et milites.*

23 Par. 1, *spectabant.*

24 Rip., Am., *apparatione.*—Esc. 2, *apercionem.*—Par. 1, *apartionem.*—Par. 2, *partione.*

25 Esc. 1 omite *suam.*

26 Par. 1, *erit.*

27 Esc. 1, *comendatis.*—Esc. 2, Esc. 3, *manibus propriis.*

28 Par. 1, Par. 2 omiten *illi.*—Esc. 2, *ei.*—Esc. 3, *ei tale.*

29 Esc. 1, *quod si.*

30 Rip., *ei non dedisse non negaverit dedisse.*—Esc. 1, Esc. 3, Par. 2, Gen., Am., *ei non dedisse negaverit.*—Esc. 2, *ei non dedisse se negaverit.*—Par. 1, *ei non dedisse non negaverit.*

31 Esc. 1, *et propter hoc suffecisset.*—Esc. 2, Par. 2, *sufficiet.*

32 Rip., *ei averementa.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, *ei averamentum.*

33 Par. 2, *multocies.*

34 Par. 1, *talem.*

35 Par. 1, Par. 2, *omni tempore dederunt.*

36 Rip., *De utilitate usaticorum.*—Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *De iudicio in curia dato.*—Esc. 2, *De iudicio in curia dato servande.*—Esc. 3, *De non repudiando iudicium curie.*—Am., *Quod iudicia data in curia observentur.*

37 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *in curia datum.*

38 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Am., *datum a iudice.*

39 Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *secutum.*

ingenio vel arte ausus sit recusare. Quod qui [1] fecerit, vel facere voluerit, persona sua cum omnibus que videtur habere veniat in manu [2] principis ad suam voluntatem facere. Quia qui iudicium curie recusat, curiam falsat, et qui curiam falsat, principem dampnat [3]. Et qui principem vult dampnare punitus et dampnatus sit omni tempore ipse [4] et cuncta sua progenies; quia demens est et sine sensu qui sapiencie et sciencie [5] curie vult resistere vel contravenire [6], in qua sunt principes, episcopi, abbates, comites et vicecomites, comitores [7] et vasvassores [8], philosophi et sapientes atque iudices.

83.—*Quando iudicia curie et usatici gratis debent esse securi* [9].

Iudicia curie et usatici gratis debent esse accepti et secuti [10]; quia non sunt missi nisi pro severitate [11] legis: quia omnes possunt placitare, set composicionem iuxta leges non omnes possunt implere. Quoniam [12] leges iudicant homicidium esse compositum in .CCC. sol. [13] aureis, qui valent quatuor mille solidos plate fine [14], et [15] evulsionem eciam oculi centum [16]; abscisionem vero manus .C.; pro pede .C. et sic per cetera membra. Iudicant nempe [17] omnes homines [18] equaliter. Nichil vero iudicant [19] inter vassallum et seniorem, quia in legibus non invenitur hominaticum [20], et ideo facienda sunt que sunt, secundum [21] usaticum aut erunt facta. Constituerunt prelibati principes [22] ut omnes caus secundum usaticos essent iudicate [23], et ubi non sufficerent usatici, reverterentur [24] ad leges et ad principis arbitrium, eiusdem [25] iudicium atque curie.

84.—*De illis qui post treugam Domini se miserint in* aguayt [26].

Si quis post [27] treugam Domini se miserit in *aguayt* vel stabilierit *aguayt* infra honorem vel [28] terminum castri adversarii sui et cum ipso *aguayt* in crastinum foras [29] treugas [30] forefecerit [31], ita debeat emendare sicuti faceret si post [32] treugam Domini fecisset [33].

85.—*De illis qui habent spectare adversarios suos in placitis et quibus horis* [34].

Stabilierunt eciam supradicti [35] principes quod adversarius quilibet suum adversarium in placito speraret [36] usque ad horam terciam diei [37]. Deinde, vero, si vult accipiat pignora et teneat istud fallimentum pro fatigacione [38] directi, si ille adversarius [39] qui ad placitum fal-

1 Par. 2, *Et qui.*

2 Par. 1, *manum.*—Par. 2, *ad manum.*

3 Esc. 1, *recusat, curiam falsat et principem vult dampnare.*

4 Par. 2 omite *ipse.*

5 Esc. 1 omite *et sciencie.*

6 Los demás códices, *contrastare.*

7 Esc. 1, Am. omiten *comitores.*

8 Par. 2, *comites et varvassores.*

9 Rip., *De eodem.*—Esc. 1, *De iudiciis dandis.*—Esc. 2, *De iudicibus curie et in quo differunt usatici a legibus.*—Esc. 3, *De utilitate usaticorum.*—Par. 1, Par. 2, *De judiciis.*—Am., *Quod curiæ iuditia et usatici observentur.*

10 Rip., Esc. 2, *accepta esse et securi.*

11 Rip., Esc. 2, Esc. 3, *per severitatem.*

12 Par. 1, Par. 2, *Quia.*

13 Par. 2, *trecentis solidis.*

14 Rip., *duo millia .CCC. sol. platee fine.*—Esc. 1, *ut octo sol. de plata fina.*—Esc. 2, Esc. 3, Am., *.II. millia .CCCC. sol. plate fiae.*—Par. 1, *II.° milia .CCCC. solidorum plate fine.*—Par. 2, *duo milia et treceatos sol. plate fine.*

15 Par. 2 omite *et.*

16 Par. 1, Par. 2, *.C.*

17 Rip., *nempe hoc.*—Par. 2, *nempe equaliter.*

18 Esc. 1 omite *omaes homines.*

19 Esc. 1, *iudicant leges.*

20 Par. 1, *hominiaticum.*

21 Rip., Esc. 2, Par. 1, *ideo facienda que sunt.*—Esc. 1, *que sunt facienda secundum.*—Esc. 2, *ideo sunt facieada que secundum.*—Par. 2, *ideo, faciendo que sunt secundum.*

22 Esc. 2, Esc. 3, *prelaudati principes.*—Par. 2, *principes prelibati.*

23 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Am., *iudicata.*—Par. 2, *esse iudicata, ut ubi.*

24 Esc. 2, *sufficiunt usatici, revertantur.*—Esc. 3, *revertentur.*

25 Par. 1, Par. 2, *eiusdemque.*

26 A este usaje el códice Par. 1 antepone el siguiente: *Item de sacralegiis. Quiscumque subdiaconem occiderit .CCC. solidos componat. Qui diaconem vero .CCC. sol. Qui presbiterum .DC. solidos. Qui monachum .CCC. sol. culpabiliter iudicetur. Qui episcopum .DCCCC. solidos.*—Rip., *De treuga Domini.*—Esc. 1, *Qui per treugam Domini se miserit in aguayt.*—Esc. 1, Esc. 2, *De aguayt per treugam Domini factam.*—Par. 1, *De aguait per trega domini facto.*—Par. 2, *De agayt per treugam domini facto.*

27 En los demás codices, *per.*

28 Par. 2, *et.*

29 Rip., Esc. 1, Am., *in castro per foras.*—Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *per focas.*

30 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *treugam.*

31 Esc. 1, Am., *foris fecerit.*—Par. 1, Par. 2, *forifecerit.*—Rip., *perfecerit.*

32 En los demás códices, *per.*

33 Par. 2, *fuisset.*

34 Rip. carece de rúbrica.—Esc. 1, *Quantum debet adversarius suum adversarium spectare.*—Esc. 2, *Usque ad quam horam adversarius speret adversarium in placito.*—Esc. 3, *De hora expectancium suum adversarium ad placitum.*—Par. 1, *Usque ad quam oram adversarius speret in placito adversarium.*—Par. 2, *De hora in qua adversarius suum adversarium spectare debet in placito.*—Am., *Quamdiu adversarius spectet suum adversarium in placito.*

35 Par. 2, *predicti.*

36 Esc. 2, *expectet.*—Par. 1, *sperare debeat.*

37 Par. 1, Par. 2, *diei tertiam.*

38 Par. 1, *per fatigamentum.*—Par. 2, *per fatigationem.*

39 Par. 2, *adversario.*

lit [1] non habuisset ea [2] sine engan, et si ea [3] habuit [4], placitum causidico suo non demandaverint. Non ita [5] erit inter homines et eorum [6] seniores: satis videtur esse congruum sperare [7] homines seniores suos [8] usque ad nonam.

86.—*De venientibus ad potestatem stantibus et redeuntibus quod sint securi* [9].

Auctoritate et rogatu omnium illorum nobilium virorum constituerunt sepedicti principes R. et Al. [10] ut omnes homines tam nobiles quam ignobiles [11] ad potestatem venientes vel cum eis stantes sive ab eis recedentes habuissent omni tempore per omnes dies ac [12] noctes pacem et treugam, et fuissent securi ab omnibus illorum inimicis, simul cum omni honore illorum [13] et avere et cum omnibus hominibus illorum honorem tenentibus vel in honore illorum [14] permanentibus, sive in illorum [15] servicio [16] laborantibus, cum cunctis que habuerint vel possederint usque quo in domibus suis sint reversi. Et si aliquis [17] aliquid [18] eis [19] nocuerit, vel aliquod dampnum vel forfacturam [20] eis fecerit [21], ipsa die teneat se per acuydatum [22] a potestate [23]. Et si per hoc [24] aliquod malum prendiderit nullo modo ei emendatum sit [25].

87.—*De illis qui precepta principis trascendunt et qui malum faciunt ad curiam venientibus* [26].

Et ille qui precepta principum trascenderit et ad illos qui in hac defensione sunt positi vel ad res [27] illorum aliquod malum aliquo ingenio fecerit, cuncta [28] que rapuerit [29] et cuncta que tulerit [30] in undecuplo [31] ei [32] restituat [33], quibus violenciam fecerit [34], per districcionem potestatis; et postea emendet ad potestatem deshonorem quem ei fecerit [35], cum avere et sacramento manibus propriis iurando.

88.—*De illis qui ad amiciciam venerint quando querimonie sint invalide nisi fuerint retente* [36].

Constituerunt eciam ut factis invicem querimoniis, si persone eorum inter quos causa erit [37], postea [38] ad hominaticum vel ad [39] sacramentum fidelitatis seu eciam ad amiciciam per fidem deprehensam [40] devenerint [41], prefate [42] querimonie si ibi [43] non fuerint retente, sint perpetuo invalide perempniter [44] et deputentur [45] infirme [46].

1 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *fallerit*.

2 Rip., Par. 2, *esse.*

3 Par. 2, *esse.*

4 Par. 1, Par. 2, *habuerit.*

5 Rip., *Non tamen ita.*—Esc. 1, *Sed non ita.*—Par. 2, *Cum ita.*

6 Par. 1, Par. 2, *illorum.*

7 Esc. 2, *separare.*

8 Esc. 1, *seniorem suum.*

9 Rip., *De illis qui vadunt ad potestatem.*—Esc. 1 (equivocadamente), *Constituerunt etiam ut factis invicem.*—Esc. 2, *Ad potestotes venientes, vel redeuntes, securi sint omni tempore.*—Esc. 3, *De illis qui vadunt ad potestatem et de constitucione nobilium.*—Par. 1, *Ante potestatem venientes vel recidentes securi sint omni tempore.*—Par. 2, *De securitate veniencium ad principem.*—Am., *Quod venientes ad potestatem, vel recedentes ab ea, sint semper securi.*

10 Par. 1, *R. scilicet et A.*—Par. 2, *Raymundus comes et Aldamondis.*

11 Esc. 1 omite *tam nobiles quam ignobiles.*

12 Par. 1, Par. 2, *et.*

13 Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *illorum honore.*

14 Par. 1, *in illorum honorem.*—Par. 2, *in illorum honore.*

15 Par. 1, Par. 2, *eorum.*

16 Rip., *servitiis.*

17 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *quis.*

18 Par. 1 omite *aliquid.*

19 Esc. 1, *eis aliquid.*

20 Esc. 2, *malum vel forisfacturam.*—Esc. 3, *forisfacturam.*—Par. 1, *forisfacturam.*—Par. 2, *facturam.*

21 Esc. 1, *dampnum intulerit vel forisfecerit aliquam forisfacturam.*

22 Par. 1, *aquindatum.*

23 Esc. 2, *principe.*

24 Par. 1 omite *per hoc.*

25 Par. 2, *sit ei emendatum.*

26 Esc. 3, *Mandatum principis.*—Par. 2, *De transgressione preceptorum principis.*—Los demás códices carecen de rúbrica.

27 Rip., *vel res.*

28 Rip., Par., 2 Am. añaden *mala que fecerit et cuncta.*—Esc. 2, *que mala fecerit et cuncta.*

29 Rip., *rapuerint.*—Par. 1, Par. 2, Am., *et cuncta que rapuerit.*

30 Rip., *tulerint.*

31 Rip., *in unum duplo.*

32 Rip., Par. 2, Am., *eis.*

33 Rip., *restituant.*

34 Rip., *quibus fecerit.*—Esc. 2, *quibus violentus fuerat.*—Par. 1, Par. 2, *quibus violentus fuerit.*

35 Am., *fecit.*

36 Rip., *De querimoniis.*—Esc. 1, *Similiter de fine et ad amiciciam.*—Esc. 2, *Si persone querelancium ad amiciciam adveniant.*—Esc., *De fine super querimoniis non petendis.*—Par. 1, *Si persone querelantium ad amiciciam deveniant et finem.*—Par. 2, *De querimoniis invicem factis.*—Am., *Quod si querelantes ad amiciciam deveniant, cessent querele.*

37 Esc. 2, *fuit.*—Am., *fuerit.*

38 Esc. 1, *posita.*

39 Par. 2 omite *ad.*

40 Los demás códices, *comprehensam.*

41 Esc. 3, Gen., *advenerint.*

42 Par. 1, *prelibate.*

43 Rip., Esc. 2, Par. 1, Gen., Am., *si sibi.*

44 Rip., *sint invalide.*—Esc. 2, Esc. 3, *sint perenniter invalide.*—Am., Par. 1, *perhenniter invalide.*—Par. 2, *sint perempniter invalide.*

45 Esc. 3, Par. 2, *reputentur.*

46 Par. 1, Par. 2, *in fine.*

89.—*Quod nullus ausus sit punire impios nec castrum hedificare* [1].

Ex magnatibus vero, scilicet [2] vicecomitibus sive [3] vasvassoribus [4], nullus presumat deinceps [5] ullo modo punire impios, id est [6], pendere per iusticiam, nec castrum contra principem noviter hedificare [7], nec fortitudinem tenere obsessam, nec debellare cum ingeniis que [8] rustici dicunt *fundibula* et *goça* et *gata;* quia [9] magnum dedecus [10] erit [11] potestatibus. Quod que fecerit, statim ut requisitus fuerit a principe, castrum relinquat vel destruat [12], fortitudinem ei reddat sine peioramento [13], si captam illam habuerit, et cuncta malefacta que ibi fecerit emendet illi [14] in duplo cui fecerit per illius districtum, et si milites vel alios homines ibi prendiderit [15], solutos [16] ei reddat. Postea, vero, emendet ei [17] deshonorem quem ei in hoc fecerit [18], cum avere vel [19] honore [20], per sacramentum manibus propriis iurando quod amplius ei emendare non debet. Quia hec forcia [21] non est concessa facere nisi potestatibus [22].

90.—*Quando est datum iusticiam facere potestatibus et simili modo perdonare* [23].

Quia iusticiam facere de malefactoribus datum est [24] solummodo potestatibus, videlicet [25] de homicidiis, de adulteriis, de veneficiis, de latronibus, de raptoribus, de bausatoribus et de aliis hominibus, ut faciant eam de illis sicut eis visum fuerit [26], truncare manus et pedes et trahere oculos [27], tenere captos in carcere longo tempore, ad ultimum vero, si opus fuerit, eorum corpora pendere [28].

Mulieribus eciam truncare nares et labia et aures et mamillas et [29], si necesse fuerit, in ignem cremare. Et quia terra sine iusticia non potest vivere, ideo potestatibus datur [30] iusticiam facere, et sicut datum est eis iusticiam facere, sic licitum est [31] eis cui placuerit dimittere et perdonare [32].

91.—*De sacrilegiis et treugis fractis quomodo sint indicate et placitate in quolibet episcopatu* [33].

Laudaverunt eciam [34] et auctorizaverunt [35] sepe dicti [36] principes R. et Al. [37] cum eorum magnatibus ut ecclesias et clericos et omnes eorum directos [38] atque iusticias [39], sive eciam treugas fractas et sacri-

1 Rip., *Quod sit licencia puniendi magnatibus ne obsidant castra.*—Esc. 1, *Quod nemo hostendere presumat principem in hiis subscriptis.*—Esc. 2, *Quod magnatibus non licuit punire impios.*—Esc. 3, *Quod nullis sit licencia puniendi. Magnatis ne obsidant forcia.*—Par. 1, *Quod magnatibus liceat punire impios.*—Par. 2, *Ex magnatibus non licet punire impios.*—Am., *Quod nemo pendat quemquam, nec castrum edificet vel stabiliat contra principem, nec audeat debellare cum gignis.*

2 Par. 1, Par. 2, *videlicet.*

3 Rip., Esc. 3 omiten *sive.*

4 Esc. 2, Am., *et comitoribus sive vasvassoribus.*—Esc. 3, *comitoribus, vasvassoribus.*—Par. 1, Par. 2, *comitoribus sive vesvassoribus.*

5 Par. 2, *deinde.*

6 Esc. 1, *scilicet.*

7 Esc. 2, Esc. 3, Am. añaden *nec iam edificatum contra principem stabilire.*

8 Par. 2, *quod.*

9 Rip., *fundibula grossa, quia.*—Par. 1, *fimbula et gosza.*—Par. 2, *et goca et gota.*

10 Rip., *preiudicium.*

11 Par. 2 omite *erit.*

12 Par. 1, *et destruat, et.*

13 Par. 2, *peniorramento.*

14 Los demás códices omiten *illi.*

15 Par. 2, *prendiderint.*

16 Los demás códices, *solutos illos.*

17 Par. 1, *illi.*

18 Esc. 1, *desonorem quem ei fecerit.*

19 Esc. 3, *et.*

20 Par. 1 omite *cum avere vel honore.*

21 Esc. 2, *hanc forciam.*

22 Esc. 3, *facere in potestatibus.*

23 Rip., Esc. 1 carecen de rúbrica.—Esc. 2, *Quod solummodo datum est potestatibus iusticiam facere de malefactoribus.*—Esc. 3, *Licitum est potestatibus iusticiam facere.*—Par. 1, Par. 2, *Nullus nisi potestas faciat justiciam.*—Am., *Quod potestates possunt punire malefactores et remittere penam.*

24 Esc. 1, *est data.*

25 Par. 2, *scilicet.*

26 Esc. 1, *De latronibus et de aliis hominibus.*—Par. 1, *et de aliis, sicut eis visum fuerit.*—Par. 2, *de lenciis, de baudatoribus et aliis.*—Am., *de latronibus, de bausatoribus.*

27 Par. 1, Par. 2, *pedes et manus trahere.*—Am., *et pedes, occulos.*

28 El párrafo siguiente constituye un usaje por separado en algunos códices: Esc. 3, *De iusticia mulierum.*—Par. 1, *Simili faciant de mulieribus.*—Par. 2, *de penis mulieribus infligendis.*

29 Esc. 2, Am., *truncare manus nares.*—Esc. 3, *et aures et manus et mamillos.*

30 Par. 1, Par. 2, *datum potestatibus.*—Esc. 2, *datur potestatibus.*

31 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, *erit.*—Esc. 3, *fuerit.*

32 Par. 2. Desde *et quia* forma este usaje sección aparte con la rúbrica *Qualiter terra sine justicia vivere non possit.*

33 Rip., *Treuga fiat episcopis et clericis emendetur.*—Esc. 1, *Episcopi placitent et iudicent ecclesias et iura earum.*—Esc. 2, *Quod ecclesias et omnia directa episcopi placitent et iudicent.*—*De malo per treugam domini facto.*—Par. 1, *Quod ecclesia et omnia eorum directa episcopi placitent et judices.*—Par. 2, *Quod episcopi judicent clericos.*—Am., *Quod episcopi iudicent ecclesias et eorum directa.*

34 Esc. 2, *et eciam.*—Par. 2, *Mandaverunt etiam.*

35 Par 1 omite *eciam et auctorizaverunt.*

36 Par. 2, *jam dicti.*

37 Par 1, *ll. scilicet et A.*—Par. 2, *Raymundus scilicet et Aldemondis.*

38 Rip., *et etiam eorum directa.*—Par. 1, Par. 2, *et omnia eorum directa.*

39 Am., *iuditia.*

legia in eorum episcopatu [1] facta, requirant et placitent et distringant et iudicent episcopi in eorum capitulis vel in synodis, seu eciam in conciliis [2] vel in [3] comunitatibus.

92.—*Quod principes et potestates omni tempore teneant pacem et treugam Domini* [4].

Item statuerunt [5] prefati [6] principes ut potestates confirment omni tempore et teneant pacem et treugam Domini, et faciant eam confirmari [7] et teneri ab illorum terre magnatibus seu militibus [8], necnon [9] ab omnibus hominibus in eorum [10] patria degentibus. Et si aliquis in aliquo pacem et treugam Domini fregerit, redigat [11] ad iudicium [12] episcoporum eius [13].

93.—*De malefactis que sunt in treuga Domini facta, quomodo sint emendata* [14].

Omnia [15] malefacta que sunt per treugam Domini facta, omni tempore in duplo sint emendata, exceptis illis [16] qui sint [17] a pace et treuga Domini [18] eiecti.

94.—*De treuga data inter amicos et inimicos quomodo sit servata* [19].

Treuga data tam [20] inter amicos quam [inter] [21] inimicos sine engan [22] sit observata et custodita. Si vero, quod absit, in aliquo fuerit fracta, in simplum sit redirecta [23].

95.—*De homicidio probato* [24].

Si quis de homicidio probatus fuerit et [25] convictus veniat in manu [26] proximorum defuncti et senioris illorum [27], et si noluerit [28] directum facere aut non potuerit [29], poterunt facere ad illorum [30] voluntatem sine morte.

96.—*De illis quibus liceat accusare homicidas et consequi composicionem* [31].

De composicione omnium hominum [32] qui sunt interfecti [33], eorum filii vel propinqui [34] quibus ad capiendam hereditatem legittima successio competit, accusare reum vel homicidam poterunt et indubitanter prosequi [35] habeant potestatem [36]. Quod et si hoc fecerint [37], habeant composicionem homicidii sicut iudicatum fuerit de reis [38] vel homicidis [39] facere secundum leges vel [40] secundum istius patrie mores [41].

1 Par. 2, *illorum episcopatum.*

2 Par. 1, Par. 2, *consiliis.*

3 Par. 2 omite *in.*

4 Rip., *Ut episcopi faciant pacem.*—Esc. 1, *De pace et treuga domini.*—Esc. 2, *Qualiter potestates confirmaverunt pacem et treugam.*—Esc. 3, *De treuga data tam inter amicos quam inter inimicos.*—Par. 1, *De pace et treuga confirmata.*—Par. 2, *De confirmatione pacis et treuge.*—Am., *Quod potestates teneant pacem et treugam omni tempore.*

5 Rip., Esc. 2, *instituerunt.*

6 Esc. 1, Par. 1, *prelibati.*

7 Rip., *firmari.*—Par. 2, *faciant etiam confirmari.*

8 Par. 1, Par. 2 omiten *seu militibus.*

9 Par. 1, Par. 2, *necnon et.*

10 Par. 2, *hominibus et eorum.*

11 Esc. 1, *debet redigere.*—Esc. 2, *redirigere debet.*—Esc. 3, Par. 2, *redirigat.*—Am., *dirigere debet.*

12 Esc. 2, *iudicatum.*

13 Esc. 2, Am., *suorum.*—Rip., *redirigere ad iudicium episcoporum suorum debet.*—Par. 1, *redirigere ad iudicium episcoporum eius habeat.*

14 Rip., *De malo per treugam dato.*—Esc. 1, *De malefacta que per treugam Domini facta sit.*—Esc. 2, *de malefactis que per treugam domini sunt facta.*—Esc. 3 no tiene rúbrica.—Par. 1, *De omnibus malefactis.*—Par. 2, *De malefactis.*—Am., *Quomodo emendentur malefacta per treugam Domini.*

15 Esc. 1, *Omnia illa.*

16 Par. 2, *excepto ad illos.*

17 Par. 1, Par. 2, *sunt.*

18 Esc. 3, Am. omiten *Domini.*

19 Rip., *De amicis et inimicis.*—Esc. 1, *De treuga data inter amicos.*—Esc. 2, *Treuga data ab utraque parte sit servata.*—Esc. 3, *De treuga data inter personas.*—Par. 1, *De treugis amicos datis.*—Par. 2 une este usaje al anterior.—Am., *Quod treuga data observetur ab utraque parte.*

20 Am. suprime *tam.*

21 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *infra.*

22 Esc. 1, *enganno.*

23 Rip., *directum.*—Am., *directa.*

24 Esc. 2, *De homicidis probatis et convictis.*—Par. 1, Par. 2, *De homicidis.*

25 Los demás códices, *vel.*

26 Par. 1, *manum.*

27 Par. 1, *eorum.*

28 Rip., Esc. 2, Gen., Am., *noluerint.*—Par. 2, *voluerit.*

29 Esc. 2, Gen., Am., *potuerint.*—Rip., *poterint.*—Esc. 2, Par. 2, *poterit.*

30 Rip., *Quod facere sint ad illorum.*—Esc. 1, *ad facere illorum.*—Esc. 2, Esc. 3, *ad faciendum illorum.*

31 Rip., *De composicione hominum interfectorum.*—Esc. 1, *De composicione homicidii.*—Esc. 2, *Quis liceat accusare homicidias et consequi composicionem.*—Esc. 3, *De composicione et accusacione interfecti.*—Par. 1, *Quibus liceat accusare homicidas et consequi compositionem.*—Par. 2, *Quibus liceat accusare homicidas.*

32 Esc. 1 omite *hominum.*

33 Rip., Gen., *hominum interfectorum.*

34 Rip., Par. 1, Par. 2, *propinqui sive filii.*

35 Esc. 1, Par. 1, *persequi.*—Esc. 3, *prosequendi.*

36 Esc. 3, Par. 1, *potestatem habeant.*—Par. 2, *potestatem hanc.*—Esc. 1, *habent.*

37 Par. 1, Par. 2, *Quod si fecerint.*

38 Par. 2, *a reis.*

39 Esc. 2, Esc. 3, *homicidiis.*

40 Rip., *legem vel.*—Esc. 1, *leges et.*

41 Rip., *morem ipsius patrie.*

97.—*Quam partem habeant domini de emendis burgensium, baiulorum et rusticorum interfectorum* [1].

De omnibus hominibus, exceptis militibus, scilicet de burgensibus et [2] baiulis atque de rusticis constituerunt sepedicti principes habere de emenda [3] terciam partem seniores eorum in quorum honore steterint quando interfecti fuerint vel quando aliquod malum vel contumeliam in corpore vel in honore sive in avere prendiderint [4], si eorum seniores eos valde inde iuverint [5], ita [6] tamen ut a quibus acceperint composicionem, laude et consilio proborum hominum vel eciam istius patrie iudicium vel potestatem [7] sine engan faciant illis diffinicionem [8].

98.—*De illis qui de malefactis iusticiam renuerint recipere* [9].

Si quis aliquod malum acceperit [10] et antequam eum vindicet iusticiam exinde [11] quesierit, si [12] malefactor eam [13] inde illi promisit [14] et ille renuerit [15] iusticiam recipere et [16] postea aliquod malum proinde fecerit, primum emendet malum quod perpetraverit [17], postea [18] accipiat a malefactore suo iusticiam [19] quam ei inde [20] facere debuerit. Quod si [21] malefactor iusticiam facere [22] contenderit [23], si aliquod malum [24] prendiderit, nullo modo emendatum sit ei [25].

99.—*De seniore promittente iusticiam facere de hominibus qui malum sine eius consensu fecerint* [26].

Si quis homines habuerit qui, non precepto suo vel [27] consensu, aliquod malum fecerint [28], et ille propter eos et de illis iusticiam promiserit facere [29] et firmare ut eam faciat [30], si ille [31] qui malum prendiderit [32] iusticiam recipere noluerit [33] et propterea [34] aliquod malum exinde alicui fecerit [35], primum ei [36] redirigat sicut iuste iudicatum fuerit malum quod fecerit [37] et postea recipiat [38] per seniorem suum [39] iusticiam de omnibus [40], sicut ille eis facere debuerit [41].

100.—*De malefacto super firmamento nullatenus emendato* [42].

Quia, sicut malum quod factum est per fatigacionem de directo nullatenus debet esse emendatum, ita [43] illud quod factum [44] fuerit super

1 Rip., *De emenda quantum domini recipiant.*—Esc. 1, *Quam partem habeant seniores de composicione homicidii.*—Esc. 2, *Quam partem consequantur seniores de interfectis.*—Esc. 3, *De tercia parte composicionis cuius sit.*—Par. 1, *Quas partes emendis consequatur de interfectis.*—Par. 2, *Quas partes consequitur senior de interfectis.*—Am., *Quam partem emende habeant domini interfectorum.*

2 Par. 1, Par. 2, *et de.*

3 Rip., *esmenda.*

4 Rip., *prendiderit.*—Esc. 1, *malum prendiderint in contumelia, aut in corpore, sive in honore, sive in havere.*

5 Rip., Gen., Am., *adiuverint.*—Esc. 1, *adunaverint.*—Esc. 2, *adiuverint inde.*—Esc. 3, *adiuvaverint.*—Par. 1, Par. 2, *valde eos adiuverint.*

6 Rip., *inde ita.*

7 Esc. 2, Am., *potestatum.*

8 Rip., Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *acceperint composicionem, sine engan faciant illis diffinicionem laude et consilio proborum hominum vel eciam istius patrie iudicum vel potestatum.*

9 Rip., *De renuentibus iusticiam.*—Esc. 1, *Si quis fatigaverit se de iusticia in aliquo.*—Esc. 2, *De illis qui de malefactis iusticiam renuerint.*—Esc. 3, *De renuentibus iusticiam accipere a compositore.*—Par. 1, *De illis qui malefactis justiciam renuerint.*—Par. 2, *De emendatione malefacti.*—Am., *De illis qui de malefactis sibi illatis iusticiam renuerint.*

10 Par. 2, *accepit.*

11 Esc. 2, Am., *inde.*

12 Esc. 1, *et.*

13 Esc. 2 omite *eam.*

14 Rip., Esc. 1, *facere premissit.*—Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *facere promiserit.*—Esc. 3, *promiserit.*—Am., *permiserit.*

15 Rip., Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *renuens.*

16 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1 omiten *recipere et.*

17 Esc. 2, Am., *fecerit.*

18 Esc. 1, *exinde.*

19 Esc. 1, *malefactore illam iusticiam.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *malefactore illo iusticiam.*

20 Esc. 2, Am., *quam idem inde ei.*—Par. 1, Par. 2, *quam inde ei.*

21 Par. 2, *Et si.*

22 Los demás códices omiten *facere.*

23 Par. 2, *contenderet.*

24 Par. 2 añade *propterea.*

25 Par. 1, Par. 2, *prehenderit nullo modo ei emendatum sit.*

26 Rip., *De illis qui hominibus iusticiam voluerint.*—Esc. 1, *Si quis pro homine suo iusticiam promiserit.*—Esc. 2, *Si quis pro homine suo iusticiam promiserit illico.*—Esc. 3, *De illis qui iusticiam promiserint pro suis hominibus se facturos de fatigatis de directo.*—Par. 1, Par. 2, *Si quis de homine suo justiciam promiserit.*—Am., *Si damnificatus renuerit iustitiam, et aliquod malum inde fecerit, qualiter puniatur.*

27 Par. 1, Par. 2, *suo precepto vel suo.*

28 Los demás códices, *alicui fecerint.*

29 Par. 1, Par. 2, *facere promiserit.*

30 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Gen., Am., *faciat voluerit.*—Esc. 2, *faciat noluerint.*

31 Rip., *illi.*—Par. 2, *et si illi.*

32 Rip., *prehendiderint.*—Par. 2, *prendiderint.*—Gen., *apprehenderit.*

33 Rip., Par. 2, *noluerint.*—Esc. 2, *voluerit.*

34 Rip., Par. 1, Par. 2, *et postea exinde.*—Esc. 2, *et postea inde.*—Esc. 3, Am., *et postea.*

35 Esc. 3, *proinde fecerit.*

36 Par. 1 omite *ei.*

37 Par. 2, *fecerint.*—Esc. 2, *redirigant, sicut iuste iudicatum fuit, malum quod fecerint.*—Esc. 3, *primum emendet malum quod perpetraverit.*

38 Esc. 2, *recipiant.*

39 Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *suum.*

40 Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *de hominibus suis.*

41 Esc. 2, *defuerit.*—Esc. 3, *accipiat exinde a malefactore illo iusticiam quam inde ei facere debuerit.*

42 En los demás códices no va separado este usaje del anterior.

43 Rip., *esse eo salvo quam ita.*—Esc., *et ita.*

44 Am., *ita infra illud factum.*

firmamento de directo [1] nullatenus debet remanere ut [2] non sit [3] redirectum.

101.—*De illis qui renuerint iusticiam facere querelatoribus* [4].

Si quis contra alium aliquam [5] querelam habuerit et ad iusticiam faciendam eum vocaverit; ille autem nec timore Dei, nec iudicis [6] iussu, nec propinquorum vel amicorum commonitu [7] iusticiam facere querelatori [8] noluerit [9], querelator autem ira commotus [10] res eius mobiles rapuerit, immobiles invaserit, domos concremaverit, messes [11] et vineas et arbores devastaverit; postea quam [12] reus [13] ad iusticiam venerit aliquo tempore, quicquid dampni ad querelatorem [14] fecerit [15] primum restituat ei [16]; et postea querelator res quas ex eius bonis [17] possidet; ei reddat. Consumpta [18] [re] vero, si aliquid lucri ad presens habet [19], tantum [20] restituat [21], et postea querelatori reus iusticiam faciat [22], sicut facere debet [23] et decet [24].

102.—*De baiulis quomodo debent respondere senioribus suis* [25].

De baiuliis, qualescumque sint, respondere debent baiuli senioribus [26] suis de eorum directis [27] per calderiam [28], eciam [29] sine [30] iudiciis [31]. Baiulias vero non concedant baiuli [32] heredibus suis sine consensu senioris [33].

103.—*De empara facta rustico et militi per eos non retenta* [34].

Rusticus si desemparaverit hoc quod ei recte [35] emparatum [36] erit [37], pro sola presumpcione det .V. solidos. Et si rem inde traxerit, restituat illi [38] in dupplo [39], salvo iure suo [40]. Miles vero qui [41] desemparaverit, solvat .V. solidos [42], et quod abstulerit restituat in [43] simplum cum sacramento.

104.—*De illis qui virginem violenter corruperint seu impregnaverint* [44].

Si quis virginem violenter corruperit, aut ducat eam in [45] uxorem, si illa et parentes [46] eius voluerint et dederint [47] suum [48] *exovar* [49], aut

1 Rip., *proferimento directo.*—Esc. 2, Am., *proferimento de directo.*—Esc. 3, Par. 1, Par. 2. *firmamentum de directo.*

2 Rip., *et.*

3 Par. 2, *sit ei.*

4 Rip., *Qui alium ad iusticiam vocaverit et ille renuerit.*—Esc. 1, *De querelatoribus, qui ius-*

ticiam invenire non possunt.—Esc. 2, Par. 1, *Si quis vocaverit alium ad iusticiam.*—Esc. 3, *De dampnis illorum qui directum facere noluerint.*—Par. 2, *De hiis qui querelam habent contra aliquem.*—Am., *Si malefactor noluerit facere ius dampnificato.*

5 Am. omite *aliquam.*

6 Par. 1, *judicum.*

7 Esc. 2, Am., *ammonitu.*—Par. 2, *camunitu.*

8 Par. 1, Par. 2, *querelatori facere.*

9 Esc. 1, Par 2, *voluerit.*

10 Par. 2, *motus.*

11 Rip., *mansos.*

12 Par. 1, *posteaque.*—Par. 2 omite *quam.*

13 Par. 1, Par. 2, *reus aliquo tempore.*

14 Esc. 1, *dampni querelatori.*

16 Esc. 2, Esc. 3, *fecit.*—Rip., Esc. 3, Gen. añaden *vel lucrum quod possit de rebus cepisse.*

16 Par. 1, Par. 2, *ei restituat.*

17 Par. 1, *bonis eius.*

18 Esc. 2, Am., *Consumptarum.*—Esc. 3, *Consumptas.*

19 Par. 2, *habet ad presens.*—Esc. 2, *aliquem lucri haberet ad presens.*

20 Rip., Par. 1, *tamen.*—Am., *illud.*

21 Esc. 2, Par. 1, Par 2, Am., *restaurct.*

22 Par. 1, Par. 2, *reus iusticiam faciat querelatori.*

23 Los demás códices *debuerit.*

24 Par. 1, *et det.*—Gen. suprime *et decet.*

25 Rip., *De responsione baiuli.*—Esc. 1, *Qualiter respondeant baiuli dominis suis.*—Esc. 2, *De baiulis.*—Esc. 3, *De expiacione baiulorum.*—Par. 1, *De bajulis.*—Par. 2, *Qualiter respondere debent baiuli dominis suis.*—Am., *Qualiter baiuli teneantur dominis respondere.*

26 Rip., *dominis.*—Esc. 2. *de baiulis.*—Esc. 3, *de baiulis quoque.*

27 Par. 1, *senioribus suis directis.*

28 Par. 2, *caldariam.*

29 Rip., Par. 1, *et.*

30 Gen., *etiam consensu.*

31 Rip., *iudices.*—Par. 2, Gen., *indicis.*

32 Rip., *Baiulus vero nullas baiulias dat.*—Gen., *nullas baiulias concedat.*—Esc. 3, *nullus baiulus concedat.*—Par. 1, *Baiulia.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *baiuli.*

33 Esc. 1, *seniorum suorum.*—Esc. 2, Am., *seniorum.*

34 Rip., *De desemparacione rusticorum.*—Esc. 1, *De emparamento rustici.*—Esc. 2, *De rustica.*—Esc. 3, *Desemparacionibus presumptive factis.*—Par. 1, *De desemparacione rustici.*—Par. 2, *De desemparamento facta per rusticum.*—Am., *De rusticis frangentibus emparam.*

35 Rip., *rectum ei.*—Par. 2, *ei recte ei.*

36 Par. 1, *imparatum.*

37 Rip., *fuerit.*

38 Esc. 1, Am., *ei.*—Rip., *eum.*—Par. 2, *sibi.*

39 Par. 2, *duplo.*

40 Par. 1, *suo iure.*—Par. 2, *suo iure seniori.*—Rip. encabeza aquí un nuevo usaje con la rúbrica *De militibus*

41 Par. 1, Par. 2, *quod.*

42 Los demás códices omiten v. *solidos.*

43 Par. 2 omite *in.*

44 Rip., *De corruptione violenter adulterata.*—Esc. 1, *De virgine corrupta vim.*—Par. 1, *Qui violenter virginem corrumperit.*—Par. 2, *De illis qui virgines violenter corrumpunt.*—Am., *De corruptoribus mulierum.*—Esc. 3, *De corrupcione virginis et non virgines.*

45 Par. 1 omite *in.*

46 Par. 2, *illam per parentes.*

47 Par. 2, *donent.*

48 Los demás códices, *ei suum.*

49 Par. 2, *axovar.*

donet ille [1] maritum de suo valore [2]. Si vero [3] virginem [4] quis adulteraverit violenter [5] et [6] impregnaverit, similiter faciat [7].

105.—*De exorchiis pagensium* [8].

De rebus et facultatibus de pagensibus sterilibus, seu exorchis [9], illis ab hoc seculo discessis [10], eorum seniores habeant partem illam quam deberent habere insimul filii [11], si [12] remansissent ab exorchis procreati.

106.—*De coguciis coniugum factis maritis nolentibus* [13].

Similiter de rebus et possessionibus cuciorum [14] si earum [15] maritis [16] nolentibus erit facta cucucia, ipsi et eorum seniores equa porcione habeant [17] partem illam totam [18] adulterancium coniugum [19]. Si vero [20], quod absit, maritis volentibus vel precipientibus vel [21] assencientibus [22] fuerit [23] facta ipsa cucucia [24], illorum talium ius et insticiam habeant integre [25] illorum [26] seniores [27]. Si autem mulieres, non grata voluntate, set [28] metu vel precepto mariti hoc peregerint, inmunes sint a maritis et a senioribus et absque aliqua amissione [29] propriorum bonorum. Et si eisdem [30] mulieribus placuerit, separent se a maritis, ita tamen quod non amittant [31] dotem suam vel [32] sponsalia [33].

107.—*De reptamento uxorum per maritos de adulterio facto* [34].

Mariti uxores [35] reptare possunt de adulterio presumpcione [36] et ille [37] debent expiare se [38] inde per illarum [39] sacramentum et per [40] batayam, si ibi erunt manifesta indicia vel competencia signa [41]. Uxores militum per sacramentum [42] et desuper [43] per militem [44]. Uxores civium et burgensium et nobilium baiulorum per batayam pedonis [45]. Uxores rusticorum manibus propriis per calderiam [46]. Si vicerit uxor retineat eam vir suus honorifice et emendet [47] omnes missiones quas

1 Par. 2, *ei*.

2 Varios códices rubrican aquí otro usaje.—Esc. 1, *De aliis mulieribus*.—Esc. 3, *De non virgine*.—Par. 1, *De adulteriis*.

3 Rip., Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Gen. omiten *vero*.

4 Rip., Esc. 3, Par. 1, Gen., *non virginem*.

5 Esc. 1, Am., *violenter adulteraverit virginem.*—Rip., *violenter quis adultaverit.*—Esc. 3, Par. 1, Gen., *quis violenter adulteraverit.*

6 Rip., *nisi.*

7 Esc. 3, *faciet.*

8 Rip., *De exorquiis rusticorum.*—Esc. 1, Par. 1, *De pagensibus exorchiis.*—Esc. 2, *De exorquis.*—Esc. 3, *De rusticis exorchis.*—Par. 2, *De exorquia pagencium.*

9 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *pagensibus exorchis.*—Esc. 2, *sterilibus exorquis.*—Esc. 3, Am., *sterilibus et exorquis.*

10 Esc. 1, Esc. 2, Par. 2, Am., *decessis.*—Par. 1, *dicessis.*

11 Par. 2, *filii sui.*

12 Los demás códices, *si ibi.*

13 Par. 2, enlaza este usaje con el anterior.—Rip., *De coguciis coniugum.*—Esc. 1, *De rebus cucuçorum.*—Esc. 2, *De rebus cuguciorum.*—Esc. 3, *De adulteriis et de cugucia que fit de voluntate mariti.*—Par. 1, *De rebus et possessionibus.*—Am., *Quartum habeant domini de cugucia.*

14 Esc. 1, *cucussorum.*—Esc. 2, *cuguciorum.*—Par. 1, *cucuciorum.*

15 Esc. 2 omite *carum.*

16 Par. 1, *maritus.*

17 Par. 1, *ipsi eorum equa portione habeant.*—Esc. 1 omite *equa porcione.*

18 Rip., *totam partem.*—Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *partem totam.*

19 Esc. 3 comienza aquí un nuevo usaje con la rúbrica *De eodem.*

20 Par. 2, *Si forsan.*

21 Rip., Par. 2 omiten *vel.*

22 Esc. 1, *consencientibus.*

23 Par. 1, *absit volentibus fuerit.*

24 Par. 1, *cuchucia.*

25 Par. 2 omite *integre.*—Rip., Esc. 1, Par. 1, Am., *integriter.*

26 Esc. 1, *eorum.*

27 Otros códices proponen aquí un nuevo usaje.—Rip., *De cogucis factis marito.*—Esc. 2, *De cugucia que fit iussu mariti.*—Esc. 3, *De cugucia que fit voluntate mariti.*—Par. 1, *De mulieribus cugutiore.*—Am., *De cugucia facta iussu mariti.*

28 Par. 1 omite *set.*

29 Rip., Par. 1, *ulla amissione aliqua.*—Esc. 2, *ulla aliqua amissione.*—Par. 2, *absque ulla amissione.*

30 Par. 2, *eis.*

31 Par. 2, *dimittant.*

32 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Am., *nec.*

33 Par. 2, *sponsalicia.*

34 Rip., *De adulteracione mulierum maritis requisita.*—Esc. 1, *Mariti possunt reptare uxores sala suspeccione.*—Esc. 2, *Qualiter mariti possunt reptare uxores.*—Esc. 3, *Qualiter se expient uxores de adulterii appellacione.*—Par. 1, *De reptamento uxoris.*—Par. 2, *De reptamento contra uxores fiendo.*—Am., *Quomodo mariti uxores reptant, qualiter ipse se defendere habeant.*

35 Los demás códices, *uxores suas.*

36 Esc. 1, Par. 2, *per suspeccionem.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Gen., Am., *etiam per suspicionem.*

37 Par. 2, *illi.*

38 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *se expiare.*

39 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am., *illarum avagant, per.*—Rip., *illarum avanganter, per.*

40 Par. 2 omite *per.*

41 Par. 1, Par. 2, *signa competencia.*

42 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *per sacramentum.*

43 Esc. 2, Esc. 3, Am., *insuper.*

44 En este punto y en el siguiente introduce Par. 1 dos usajes: el primero con la rúbrica *De uxoribus civium.* y el segundo *De uxoribus rusticorum.*

45 Los demás códices, *per pedonem.*

46 Par. 1, Par. 2, *caldariam.*

47 Par. 1, Par. 2 añaden *ei.*

fecerint amici eius [1] in ipso placito [2] et in ipsa bataya [3]. Si autem convicta [4] fuerit, veniat in manu mariti sui [5] cum cunctis [6], que habuerit.

108.—*De iudicio veri iudicis dato* [7].

Vere iudex aliter non erit nisi hoc quod iudicaverit ad verum traxerit per sacramentum [8] et per batayam, vel [9] iudicium aque frigide vel calide [10].

109.—*De iure sanctorum, potestatum et castrorum* [11].

Hoc quod iuris est sanctorum vel potestatum aut [12] castrorum [13] nemo potest eis [14] impedire nec pro suo iure defendere vel [15] retinere [16], eciam [17] longinca ducentorum annorum possessione [18].

110.—*De responsione tutorum et baiulorum pro pupillis facienda, tam militis quam rustici* [19].

Tutores et baiuli respondeant pro pupillis, si voluerint [20]. Sin autem expectandum est usque quo [21] pupilli sint talis etatis, id est, viginti [22] annorum, ut placitare possint cum querelatoribus [23]. Set si potuerint [24] probare [25] se esse fatigatos de directo in patre illorum [26], illico debent tutores pro pupillis respondere et placitare absque ulla prolongacione: ita tamen ut cum decesserit pater, statim veniant homines [27] ante filium eius [28] et fiant [29] sui homines manibus propriis comendati et accipiant per manum [30] illius [31] castella et fevos quos tenebant per donum [32] patris eius, eciam [33] si parvulus est, et donent [34] ei [35] potestatem de ipsis castris [36]. Deinde veniant cum eo ad seniorem [37] per cuius manum [38] debent [39] habere suum honorem [40] et comendent [41] eum illi et faciant ei accipere per manum suam honorem quem pater eius tenebat per eum [42], et illi cum tutore et tutor cum illis serviant ad seniorem ita ut non perdat pupillus [43] suum honorem et sint homines tutoris salva fidelitate senioris [44]; ita nempe ut si tutor voluerit retinere honorem illius [45] vel [46] super [47] usualiter [48] tenere terminum [49], adiuvent [50] illi [51] ad seniorem [52] sine engan. Interim vero tutor teneat [53] infantem et honorem eius et [54] nutriat eum bene et honorifice et ad suum tempus faciat eum militem

1 Rip., *omnes amici eius.*—Esc. 2, Am., *amici sui.*

2 Par. 2, *in placito ipso.*

3 Rip., *batalla et malum de ipso bataler.*—Esc. 1, Esc. 3, Gen., Am., *bataya et malum de ipso batayer.*—Par. 1, *et ipsa bataia et malum de ipso bataier.*—Par. 2, *bataya et malum de ipso batayar.*

4 Par. 1, Gen., Am., *victa.*

5 Par. 1, *sui mariti.*—Par. 2, *viri sui.*

6 Rip., *cuncta.*

7 Rip., *De examine iudicis.*—Esc. 1, *De iudice qui vere iudicat.*—Esc. 2, *De iudiciis.*—Esc. 3, *De testimoniis.*—Par. 1, *Iudiciis.*—Par. 2, *De vera judicatione facta per judices.*—Am., *De iudicibus.*

8 Esc. 3, *cum sacramento.*

9 Rip., *et per.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *vel per.*

10 Esc. 2, *sive.*—Esc. 3, *calide vel frigide.*—Esc. 1, *calide sive frigide.*

11 En Par. 2 este usaje va unido al anterior.—Rip., *De quibuscumque rebus.*—Esc. 1, *De rebus sanctorum et potestatibus castrorum.*—Esc. 2, Esc. 3, Am., *De iure sanctorum et potestatum.*—Par. 1, *De jure potestatum aut castrorum.*

12 Rip., Am., *vel.*

13 Rip., Par. 1, Am., *castrorum terminatorum.*

14 Rip., *eum.*

15 Rip., *vel etiam.*

16 Am., *nec detinere.*

17 Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *nec retinere, nec etiam.*

18 Esc. 1, *longinea annorum tempore possedisse.*

19 Rip., Esc. 2, Par. 1, *De tutoribus.*—Esc. 1, *De tutoribus qualiter respondeant pro pupillis.*—Esc. 3, *De tutoribus pupilorum vel baiulorum.*—Par. 2, *De tutoribus et bajulis.*

20 Par. 1, Par. 2, *si voluerint, pro pupillis.*

21 Par. 2 omite *quo.*

22 Par. 1, Par. 2, *XX.*

23 Par. 1, *querelantibus.*

24 Par. 2, *poterint.*

25 Par. 1, *probare potuerint.*

26 Rip., Esc. 1, *patres eorum.*—Par. 1, Par. 2, Am., *patre eorum.*

27 Par. 1, Par. 2, *homines sui.*

28 Esc. 1 añade *vel filios.*

29 Esc. 2, *sint.*—Par. 2, *faciant.*

30 Rip., *manus.*

31 Esc. 3, *eius.*

32 Par. 2, *fevum.*

33 Par. 2 omite *eciam.*

34 Rip., Esc. 2, *donet.*

35 Esc. 1, *eis.*

36 Esc. 2, *de suis castris.*—Esc. 3, *de ipsius castris.*

37 Rip., *seniorem quem pater eius tenebat.*—Esc. 1, *seniorem suum.*

38 Esc. 3, Am., *manu.*

39 Par. 1, Par. 2, *debet.*

40 Par. 1, Par. 2, *honorem suum.*

41 Par. 2, *comendet.*

42 Par. 2, *quam per eum pater eius tenebat.*

43 Rip., *ita vero pupillus non perdat.*

44 Par. 2 omite *salva fidelitate senioris.*—Esc. 1, *salva fidelitate senioris, teneant infantem et honorem eius, et nutriant eum bene.*

45 Rip., *voluerit honorem illius pignorare.*—Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *voluerit honorem illius peiorare.*

46 Esc. 1, *et.*

47 Esc. 2, Esc. 3, Am., *per.*

48 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Am., *usualem.*

49 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *terminum tenere.*

50 Rip., *adveniant.*

51 Esc. 1, Par. 2 omiten *illi.*—Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Am., *inde.*

52 Rip., *seniores.*—Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Am. añaden *illorum.*

53 Par. 1, *teneat tutor.*—Par. 2 suprime *tutor.*

54 Par. 1, Par. 2 omiten *et.*

sicut decet et reddat illi suum honorem. Si [1] autem et [2] puella est, det [3] ei maritum cum [4] laude [5] et consilio proborum hominum [6] et similiter [7] reddat ei suum honorem sine diminucione [8].

Rustici [9] quoque [10] recuperent a tutore illorum honorem et mobile usque [11] ad [12] XV annos.

111.—*De sarracenis in fuga positis quod mercedem habent invenientes eos* [13].

Sarracenis in fuga positis, quicumque eos invenerit et retinuerit [14], antequam transeant [15] Luprigatum [16], reddat eos dominis suis et pro mercede sua habeat [17] de unoquoque singulos mancusos [18]; a Luprigato [19] usque ad Francolinum [20], mancusos tres [21] et medium [22]. Deinde unam unciam [23] et ferreos [24] et vestimenta [25].

112.—*De rustico inveniente aliqua bona* [26].

Rusticus vero si invenerit aurum vel argentum quod vulgo dicitur *bonas* [27], aut equum aut [28] mulum aut sarracenum aut [29] ancipitem [30], id est, astor [31], statim denunciet domino suo et demonstret et reddat et accipiat ab eo qualem mercedem inde [32] ei senior dare voluerit [33].

113.—*Quod rusticus non audeat vindicare malum quod acceperit* [34].

Rusticus eciam cum [35] acceperit malum in corpore vel dampnum de [36] avere vel [37] de [38] honore [39] suo [40], nullo [41] modo audeat vindicare, vel [42] diffinere; set statim ut prendiderit, clamet ad dominum suum et simul cum eo accipiat inde iusticiam vel directum [43] et faciat inde finem [44] ad illius preceptum.

114.—*De composicione arborum incisarum* [45].

Solidos de composicione arborum incisarum aliquociens precipimus esse aureos sicut lex precipit [46], aliquociens ex denariis. Quia sicut non omnes arbores [47] habent similem valorem, ita non debent habere equalem composicionem. Et hoc concedimus in arbitrium iudicis crescere vel [48] minuere hanc composicionem secundum valorem arboris et secundum dampnum et deshonorem illorum domini [49].

1 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *Sin.*
2 Par. 2 omite *et.*
3 Esc. 1, Par. 2, *debet.*
4 Esc. 1, Par. 1, Par. 2 omiten *cum.*
5 Esc. 1, *laudo.*
6 Esc. 1, Par. 2, *hominum dare.*
7 Par. 2 omite *similiter.*

8 Par. 2, *disminucione.*

9 En tres ejemplares se muestra este párrafo, constituyendo un usaje distinto, sin rúbrica en Par. 1, y con ella en Esc. 1 (*Quando rustici pupilli recuperent honorem suum*) y Am. (*Quando pupilli rusticorum recuperent a tutoribus bona*).

10 Par. 2, *Rustici vero quoque.*

11 Rip., Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *usque.*

12 Rip., *a.*

13 Rip., Esc. 1, Esc. 3, *De sarracenis in fuga positis.*—Esc. 2, Par. 2, *De fuga sarracenorum.*—Par. 1, *De sarracenis.*—Am., *Quantum detur pro mercede sarraceni fugientis capti.*

14 Esc. 1, *invenerit, antequam transeant Lupricatum et eos retinuerit.*

15 Par. 2, *transeat.*

16 Par. 1, Par. 2, *lupricatum.*

17 Esc. 1, *dominis suis, et habeat.*

18 Rip., *morabetinos.*—Par. 2, *mancutos.*

19 Par. 1, Gen., *Lupricato.*—Par. 2, *luppricato.*

20 Par. 1, Gen., *Franculinum.*—Par. 2, *frantholinum.*

21 Par. 1, *iij.*

22 Gen. omite *et medium.*—Esc. 1, *quatuor mancusos.*

23 Par. 2, *tres manchos, et inde unciam unam.*—Par. 1, *unciam unam.*

24 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *unciam unam et ferros.*

25 Esc. 1, *vestimenta que portent.*

26 Rip., *De rustico inveniente bonas.*—Esc. 1, *Si rusticus invenerit bonas.*—Esc. 2, *De rustico qui invenerit bona.*—Esc. 3, *De bonis inventis a rustico.*—Par. 1, *De bonis inventis a rusticis.*—Par. 2, *De invencione auri et argenti et aliorum facta per rusticum.*

27 Par. 2, *borras.*

28 Par. 1, Par. 2, *vel.*

29 Rip., Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *vel.*

30 Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *accipitrem.*

31 Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *austor.*—Esc. 3, *vel austorem.*

32 Esc. 1 omite *inde.*

33 Esc. 2, *et accipiat mercedem si senior ei dare voluerit.*

34 Rip., *De damno rustici.*—Esc. 1, *Quando rusticus acceperit malum.*—Esc. 2, *De rustico si malum acceperit.*—Esc. 3, *De rustico pacienti iniuriam.*—Par. 1, *De rustico qui malum acceperit.*—Par. 2, *Quod rusticus non potest vindicare malum.*—Am., *Quod rusticus damnificatus sine domino non componat.*

35 Rip., *Rusticus cum.*—Par. 1, *Rusticus et cum.*

36 Rip., Am., *in.*

37 Par. 2, *et.*

38 Am., *in.*

39 Esc. 3, *vel desonorem.*

40 Rip., Esc. 3, Par. 1 omiten *suo.*

41 Rip., *ullo.*

42 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, *nec.*

43 Par. 1, Par. 2, *directum vel iusticiam.*

44 Rip., Par. 1, *fidem.*

45 Rip., *De composicione.*—Esc. 2, Esc. 3, *De composicione arborum.*—Par. 2, *De incisione sive fracciones arborum.*—Am., *Quod incisarum arborum composicio sit arbitrio iudicis.*

46 Esc. 4, *iubet.*—Par. 2, *hostendit.*—La ley que se cita es la 1.ª, tit. III, lib. VIII del Fuero Juzgo.

47 Esc. 1, *sicut arbores non habent.*—Rip., Par. 1, Par. 2, *omnes arbores non.*—Am., *arbores omnes non.*

48 Par. 2, *Et concedimus in arbitrio iudicis crescere et.*

49 Esc. 1, *secundum desonorem et damnum illarum domini.*—Rip., Gen., *et secundum dampnum illatum et deshonorem domini fiat.*—Esc. 2, *dampnum illarum, desonorem domini.*—Esc. 3, *domini fiat.*—Par. 1, *dampnum illarum et deshonorem dominii.*—Par. 2, *dominii.*—Am., *hanc composicionem secundum damnum et deshonorem domini illorum.*

115.—*De baiulia vel guarda faciens hominaticum vel censum* [1].

In baiulia vel [2] guarda [3] unde quis habuerit hominaticum [4] vel censum, si hoc [5] secundum posse [6] bene custodierit et deffenderit, habere ibi debet [7] stacamentum [8] et moderatum atempramentum [9], scilicet de herbis et de paleis et de hortis et de fructibus [10] arborum, et nullo ingenio debet ei inde [11] malum exire. Quod si fecerit, emendet ei dominus alodii; et insuper adiuvet eum, super [12] hanc baiuliam vel [13] guardam [14] si habuerit [15] placitum vel guerram. De baiulia vel guarda [16] unde non habuerit hominaticum vel censum, non habebit stacamentum [17], sed aliud habebit [18] totum.

116.—*De illis qui sunt fatigati de iusticia in principe vel episcopo* [19].

Si quis dixerit se [20] fatigatum esse de iusticia in principem vel [21] episcopum [22] vel [23] in dominum [24], vel [25] adversarium suum de directo [26], aut apposuerit [27] ei esse a pace et treuga Domini eiectum, aut dixerit seniorem suum habere diffidatum vel acuydatum [28]; si hoc [29] probare nequiverit, emendet [30] omnia malefacta que pro hac [31] occasione fecerit. Posteaquam [32] faciat querimoniam, querat iusticiam, petat directum publice [33] pluribusque [34] vicibus, ut non possit esse ei [35] negatum.

117.—*De illis qui acuydant potestates, vicecomites et comitores* [36].

Omnes homines, postquam acuydaverint [37] potestates, teneant eis pacem et treugam .XXX. [38] diebus, et potestates ad vicecomites et [39] comitores suos .XV. [40] diebus, et ad vasvassores et alios milites [41] .X. [42] diebus.

118.—*De illis qui vendunt arma sarracenis et cibum et qui faciunt scire cavalcatas* [43].

Christiani non vendant arma sarracenis [44] nisi ex consensu principis [45]. Quod si fecerint, arma que vendiderint recuperent quamvis grave sit eis [46]. Et nisi hoc [47] fecerint [48] .C. uncias auri potestati solvant [49]. Similiter componant [50] si cibum eis vendiderint contradicente principe.

1 Rip., *De custodia baiulorum.*—Esc. 1, *De baiulia et guarda.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, *De baiulia vel guarda.*—Par. 1, *De bajulia vel gardia.*—Am., *Quomodo habetur stacamentum et adempriviuin herbarum.*

2 Esc. 1, *et.*

3 Par. 1, *garda.*—Par. 2, *In baiuliam vel gardam.*

4 Esc. 3, *hominaticum habuerit.*

5 Rip. omite *si hoc.*—Par. 1 omite *hoc.*

6 Esc. 2, Esc. 3, Par. 2, *suum posse.*—Am., *posse suum.*

7 Rip., *debet habere ibidem.*—Par. 2, *habere inibi debet.*—Am., *habere habet ibi.*

8 Par. 2, *stachamentum.*

9 Par. 1, Par. 2, *adempramentum.*

10 Par. 2, *erbis et palea et de ortis et fructibus.*

11 Par. 1 omite *ei.*—Par. 2, *debet inde illi.*

12 Rip., Esc. 1, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *si per.*

13 Rip., Esc. 1, Esc. 3, Am., *et.*

14 Par. 1, Par. 2, *gardam.*

15 Par. 2, *habuit.*

16 Par. 1, Par. 2, *bajulia vero vel garda.*

17 Par. 1, *estacamentum.*

18 Rip., Par. 1, Am. omiten *habebit.*—Par. 2, *habere.*

19 Rip., *Si quis dixerit se fatigatum de iusticia. De fatigacione directi.*—Esc. 1, *Si quis fatigaverit se de iusticia in principe.*—Esc. 2, *Si quis fatigatum se dixerit de iusticia principe.*—Esc. 3, *Qui de iusticia se dixerit fatigatum in principem vel in dominum suum.*—Par. 1, *Si quis fatigaverit se de justicia.*—Par. 2, *De pena infligenda illis qui injuste se fatigant coram principe.*—Am., *Si quis se dixerit fatigatum de iusticia in principe nisi probet, qualiter puniatur.*

20 Par. 2, *se dixerit.*

21 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Am., *vel in.*

22 Rip., Esc. 1, *episcopo.*

23 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Am., *aut.*

24 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2 añaden *suum.*

25 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *seu in.*—Am., *seu.*

26 Rip. omite *de directo.*

27 Rip., *proposuerit.*

28 Par. 1, *aquindatum.*

29 Par. 2, *si et hoc.*

30 Esc. 1, *emendet ei.*

31 Esc. 1, Am., *propter hoc, hac.*

32 Par. 1, Par. 2, *Posteaque.*

33 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Gen., Am., *ita publice.*

34 Rip., *publice cum omnibus.*—Gen., *publice coram omnibus.*

35 Par. 1, Par. 2, *ei esse.*

36 Rip., *De acuydamento potestatis.*—Esc. 1, *Quot dies observentur in pace et treuga post acuydamentum.*—Esc. 2, *De acuydamento potestatum et vicecomitum et comitorum, necnon et aliorum militum.*—Esc. 3, *Quanto spacio teneatur pax et treuga per acuydatam.*—Am., *Quandiu est tenenda pax et treuga potestatibus et vicecomitibus et comitoribus et aliis militibus acuydatis.*—Par. 1, *De illis qui potestates aquindaverint.*—Par. 2, *De illis qui potestatem acuydaverint.*

37 Par. 1, *aquindaverint.*

38 Par. 1, Par. 2, *triginta.*

39 Par. 1, *vel.*

40 Esc. 1, *XX.*—Par. 1, Par. 2, *comitores, quindecim.*

41 Esc. 3, *milites alios.*

42 Par. 1, Par. 2, *decem.*

43 Rip., *De non vendendo arma sarracenis.*—Esc. 1, *Nemo vendat arma sarracenis.*—Esc. 2, Par. 1, *Quod christiani arma sarracenis non vendant.*—Esc. 3, *Quod non liceat sarracenis vendere nec auxilium prebere sine consensu principis.*—Par. 2, *De prohibicione armorum sarracenis vendendorum.*—Am., *Quod sarracenis non vendantur arma per christianos.*

44 Par. 2 omite *sarracenis.*

45 Esc. 2, *principis sarracenis.*

46 Par. 1, Par. 2, *eis grave sit.*

47 Par. 2, *Et insuper hoc.*

48 Par. 2 omite *fecerint.*

49 Par. 2, *persolvat.*—Los demás códices, *persolvant.*—Cuatro códices dan aquí principio á otro usaje con estas rúbricas: Rip., *De cibo vendito sarracenis.*—Esc. 3, *Quod cibus non vendatur sarracenis.*—Par. 2, *De prohibicione ciborum sarracenis vendendorum.*

50 Rip., Am., *componat.*

Eandem quoque [1] composicionem faciat qui fecerit [2] scire sarracenis cavalcatam vel ardimentum potestatis vel discohoperuerit [3] eum de consilio suo vel de secretis [4], emendato malo quod inde exierit [5].

119.—*Quod potestates curiam teneant et milites faciant* [6].

Alium namque supradicti principes nobilem et honestum et utilem miserunt usaticum quem illi tenuerunt [7] et successoribus eorum in perpetuum tenere [8] mandaverunt: scilicet ut tenuissent [9] curiam et magnam familiam et fecissent [10] conductum et dedissent *soldadas* et fecissent [11] emendas et tenuissent iusticiam et iudicassent [12] per directum et manutenerent oppressum et occurrissent obsesso [13]. Et quando [14] vellent edere fecissent [15] cornare ut nobiles venissent [16] prandere, et ibi distribuissent pallias [17] quas haberent in magnatibus et in eorum familia, et ibi mandassent [18] hostes cum quibus issent [19] ad destruendam Ispaniam et ibi fecissent [20] novellos milites.

120.—*De illis qui volunt acuydare seu diffidare seniorem suum* [21].

Item statuerunt [22] sepedicti principes quod si aliquis per semetipsum vel per [23] suum nuncium voluerit acuydare [24] vel diffidare suum seniorem, securus [possit facere [25]]: securus dum venerit, securus dum steterit [26], securus usque [27] ad domum suam reversus sit [28]. Interim, vero, si scierit dampnum senioris, vetet eum [29] si poterit. Quod si [30] vetare nequiverit, illico notificet domino suo; et nisi fecerit, dampnum malefactoris habebit [31].

121.—*Qualiter parentes cum filiis et e converso sint in causis iudicati* [32].

Statuerunt eciam quod si parentes cum filiis aut filii cum parentibus contencionem vel placitum habuerint, parentes sint iudicati ut seniores et filii veluti homines manibus propriis [33] comendati.

122.—*De filiis qui senioribus patris malum fecerint* [34].

Quod si [35] filii [36] senioribus patris sui aliquid forefecerint [37], pater cogat illos filios suos [38] ut illatam forefacturam [39] ipsis [40] senioribus redirigant et emendent, aut ipse emendet cum [41] eis. Quod [42] si facere noluerint, exheredet filios suos omnino et demanuteneat [43] eos [44] sine *engan* [45].

1 Par. 2, *Eandemque.*—Con este párrafo introducen otro usaje dos códices: Rip., con la rúbrica *Quod nemo faciat cavalcatas scire,* y Esc. 3 con la siguiente: *Quod nemo faciat scire cavalcatam sarracenis.*

2 Par. 1, *composicionem dabunt si fecerint.*

3 Par. 1, Par. 2, *discoperuerint.*—Esc. 3, *scire fecerit sarracenis vel discoperuerit.*

4 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1 añaden *suis.*

5 Esc. 2, *exiverit.*

6 Esc. 1 suprime este usaje.—Rip., *De tenenda curia.*—Esc. 2, Am., *Quod potestates curiam teneant.*—Esc. 3, *De preceptis curie.*—Par. 1, *Placitum quale fierit inter judeos et christianos.*—Par. 2, *De curia et familia tenenda per principes et de aliis.*

7 Esc. 1, *tenuerint.*

8 Par. 1, Par. 2, *et suis tenere in perpetuum.*

9 Par. 1, *tenerent.*

10 Rip., *facerent.*—Par. 1, *facissent.*

11 Rip., Par. 1, Am., *darent sollatos et facerent.*—Par. 2, *sollatas.*—Esc. 2, *darent solidatas.*—Esc. 3, *darent soldatas.*

12 Par. 1, *iudicarent.*

13 Rip. omite *et occurrissent obsesso.*—Par. 2, *manutenuissent.*—Esc. 2, *occurrent opresso.*—Gen., Am., *occurrerent oppresso.*

14 Esc. 2, *quandiu.*

15 Par. 1, *facerent.*

16 Los demás códices, *nobiles et ignobiles venirent.*

17 Rip., Par. 1, *distribuerent palias.*—Esc. 2, *epulas.*—Par. 2, *palmas.*

18 Rip., Par. 1, Am., *mandarent.*

19 Rip., Par. 1, Par. 2, Am., *irent.*

20 Rip., Par., Am., *facerent.*

21 Rip., Am., *Quod quis possit suum dominum accuydore.*—Esc. 1, *Nuncius acuydamenti semper sit securus.*—Esc. 2, *Si quis dominum suum acuydaverit.*—Esc. 3, *Ut securus vadat qui alium acuydaverit.*—Par. 1, *Si quis dominum suum aquindaverint.*—Par. 2, *De acuydamento facto domino suo.*

22 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *constituerunt.*

23 Par. 2 omite *vel per.*

24 Par. 1, *aquindare.*

25 En Par. 1 está el suplemento.

26 Rip., *stabit.*

27 Par. 2, *dum usque.*—Los demás códices, *usquequo.*

28 Par. 2, Am., *fuerit.*—Rip., Par. 1, Par. 2 omiten todo el párrafo siguiente.

29 Esc. 2, Esc. 3, *senioris sui vetet illud.*

30 Esc. 2, *Et si.*

31 Am., *habebit malefactoris.*

32 Rip., *Qui placitaverit cum parente suo.*—Esc. 1, *Si placitum sit vel fuerit inter patrem et filium.*—Esc. 2, *Qualiter parentes in causis filiorum iudicentur.*—Esc. 3, *Qualiter placitare debent parentes cum filiis, et filii cum parentibus.*—Par. 1, *Qualiter patres in causis filiorum judicentur.*—Par. 2, *De placito inter parentes et filios suos ducendo.*—Am., *Quod patres et filii in causis, quas inter se habent, iudicentur ut senior et vassallus.*

33 Par. 2, *velut homines propriis manibus.*

34 Rip., *De malo quod filius familias fecerit, quomodo debent redigere pro filiis.*—Esc. 3, *Quomodo debent respondere patres pro filiis.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am. carecen de rúbrica y juntan el texto al del usaje anterior.

35 Esc. 1, *Et si.*

36 Par. 2, *aliis.*

37 Par. 1, Par. 2, *forisfecerint.*

38 Rip., Esc. 2, Par. 1, Par, 2, Am. omiten *illos.*—Esc. 1 omite *illos filios suos.*

39 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am., *illam forisfacturam.*

40 Par. 1, *ipsius.*

41 Los demás códices, *pro.*

42 Par 2 omite *Quod.*

43 Rip., *inde manuteneat.*

44 Par. 1 omite *eos.*

45 Esc. 1, *enganno.*

123.—*De illis qui de castro patris alicui foris fecerint* [1].

Item statuerunt quod si aliquis filius magnatum terre tam [2] maiorum quam minorum fecerit aliquod malum alicui hominum [3] ex castro patris sui vel [4] honore eius aut cum hominibus suis, ipse [5] cogat filium suum [6] et homines suam terram [7] tenentes redirigere [8] malum quod fecerant [9], aut ipse pro illo [10] redirigat [11]. Quod si filius ad hoc [12] ex aliis locis, non ex honore paterno vel castro, nec cum hominibus patris aliquod malum alicui fecerit, non redeat in paternum castrum vel [13] honorem, nec [14] pater aut [15] mater impendant ei aliquod beneficium vel protegant eum in aliquo. Quod si fecerint, emendent malum quod filius perpetravit [16], et homines quos secum [17] duxerit [18].

124.—*Quot testes sufficiunt ad probandum contenciones inter christianos et iudeos* [19].

Statuerunt equidem [20] prelibati principes, ut si contencio evenerit [21] aut placitum surrexerit inter christianos et iudeos [22], sufficiant ex utraque parte duo testes ad comprobanda [23] eorum negocia [24], videlicet unus christianus et alter iudeus: ita tamen ut [25] si probaverit [26] pro christianis, testificent [27] ambo et iuret iudeus; et si probaverit [28] pro [29] iudeis, similiter ambo testificent [30] et iuret christianus.

125.—*Quod aliquis in die, qua aliquem salutaverit vel osculatus fuerit, malum ei non faciat* [31].

Statuerunt eciam idem [32] principes et cognoverunt [33] esse bonam [34] fidem ut omnes homines postquam quemlibet habuerint [35] salutatum vel osculatum, nullo ingenio [36] ipsa die aliquid [37] ei [38] fore faciant [39]. Si vero, quod absit, fecerint, sine aliquo interdicto illam forefacturam [40] cui factam habuerint [41] redirigant [42] et emendent [43].

126.—*De illo qui cum alio hospitatus fuerit, quod spacio septem dierum non faciat sibi malum* [44].

Similiter nempe statuerunt et [45] bonum causimentum [46] esse laudaverunt ut si quis cum aliquo [47] hospitaverit vel comederit, septem die-

1 Rip., *De acuydamento seniorum.*—Esc. 1, *De filiis maiorum si aliquid forisfecerint.*—Esc. 2, *Si quis de castro patris sui malum fecerit.*—Esc. 3, *De malefactis que fecerint filii magnatum cum iuvamine patris sui.*—Par. 1, *Si quis de castro patris fecerit malum.*—Par. 2, *Si quis de castro patris fecit malum.*—Am., *Si quis de castro patris malum fecerit, qualiter puniatur.*

2 Par. 1, Par. 2, *qam.*

3 Los demás ejemplares, *homini*.

4 Par. 1, Par. 2, *vel ex*.

5 Gen., *ipse pater*.

6 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *suum*.

7 Par. 2, *terram suam*.

8 Esc. 1, *ut redirigant*.

9 Rip., Par. 1, Par. 2, *fecerunt*.—Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, *fecerint*.

10 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *illis*.

11 Esc. 1, *redigat*.

12 Los demás ejemplares, *adhuc*.

13 Rip., Par. 1, Par. 2 omiten *vel*.—Par. 2, *nec*.

14 Par. 1, *neque*.

15 Par. 2, *nec*.

16 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *perpetraverit*.

17 Rip., *homines suos secum*.

18 Esc. 3, Am., *deduxerit*.—Par. 1, *deduxit*.

19 Esc. 1, *Si placitum fuerit inter christianum et iudeum*.—Esc. 2, *De placito quod fuerit inter iudeos et christianos*.—Esc. 3, *De christianis et iudeis placitantibus*.—Par. 1, *Placitum inter judeos et christianos*.—Par. 2, *De placito quod fuerit inter christianos et judeos*.

20 Par. 2, *Item statuerunt*.

21 Esc. 1, *contenciones evenerint*.—C. de T., *contentio venit*.

22 Esc. 3, Par. 2, C. de T., *iudeos et christianos*.

23 Esc. 1, *probanda*.

24 Par. 1, *comprobandam eorum nequiciam*.

25 C. de T., Par. 2, *quod*.

26 Par. 1, *probaverunt*.—Esc. 2, Par. 2, *probaverint*.—Am., *iudeus probaverit*.

27 C. de T., Par. 1, Par. 2, *testificentur*.

28 Esc. 2, Par. 2, *probaverint*.—Par. 1, *probaverunt*.

29 Esc. 2 omite *pro*.

30 C. de T., Par. 1, Par. 2, *testificentur*.

31 Rip., *De osculo et salutacione*.—Esc. 1, *Nemo post bausiam et post salutacionem alicui forisfaciat*.—Esc. 2, *Ut in die per quas quis alium salutaverit, nichil ei forfaciat*.—Esc. 3, *Ut aliquis, postquam salutatum vel osculatum habuerit quemlibet, nil ei forisfaciat die illa*.—Par. 1, *Ut in die, qua quis alium salutaverit, non forisfaciat*.—Par. 2, *Ut in die, qua quis alium salutaverit nullomodo ei forifaciat*.—Par. 3, *Quod nemo alicui forisfaciat in die, in qua ipsum salutaverit*.

32 Esc. 2, *prelibati*.—Los demás códices, *prefati*.

33 Rip., *recognoverunt*.

34 Par. 1, *cognoverunt etiam bonam*.

35 C. de T., *habuit*.

36 Esc. 1, *modo vel ingenio*.

37 Esc. 2, Par. 1, C. de T., *aliquid ipsa die*.—Par. 2, *aliquod malum ipsa die*.

38 C. de T. omite *ei*.—Par. 1, *eis*.

39 C. de T., Esc. 3, *forifaciant*.—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am., *forisfaciant*.

40 Esc. 3, *forifacturam*.—Rip., Esc. 2, Par. 2, C. de T., Am., *forisfacturam*.

41 C. de T., *habuerint factam*.

42 C. de T., *redigant*.

43 Rip., *emendet in duplo*.—Par. 1 (al margen), *sine engan*.

44 Rip., *Qui aliquem fuerit hospitatus*.—Esc. 1, *Si quis hospitaverit cum aliquo, caveat a dampno suo post septem sequentes dies*.—Esc. 2, *De illo qui ospitaverit cum aliquo*.—Esc. 3, *Si aliquis cum aliquo hospitaverit. nil ei forisfaciat .VII. diebus*.—Par. 1, *De illo qui cum aliquo ospitaverit*.—Par. 2, *De illo qui alio hospitaverit*.—Am., *Quod illum cum quo fuit hospitatus non damnificet quis in septem diebus sequentibus*.

45 Esc. 2, Par. 1, *instituerunt ac*.

46 Am., *cauamentum*.—Esc. 1, *laudamentum*.—C. de T., *viaticum*.

47 Rip., Esc. 1, Par. 1, Par. 2, C. de T., *alio*.

bus sequentibus [1] ab illius dampno omnino [2] se abstineat, neque per [3] aliquod malum [4] ingenium aliquam forefacturam [5] ullo [6] modo ei faciat, neque per seniorem suum, neque per amicum, neque per semetipsum [7]. Quod si evenerit ut faciat [8], redirigat [9] cui fecerit et emendet [10] sine *engan* [11].

127.—*De illo qui cum alio ierit ut contra cunctos deffendatur* [12].

Constituerunt igitur ut si quis [13] cum alio ierit [14] vel [15] fuerit sive in via aut domo [16] sive in agro sive in alio [17] quolibet loco, si aliquis eorum [18] requisierit vel aliquid de suo ei [19] tollere voluerit, adiuvet inde eum prout melius possit [20] sine engan [21], contra cunctos homines [22] et [23] contra seniores suos, et nullam ex hoc pertimescat [24] calumpniam. Et senior suus nullo modo possit eum [25] reptare in [26] aliquo de [27] hominatico [28], neque [29] de sacramento transgresso [30], nisi antea ab ipso seniore suo vel ab amico amonitus [31] fuerit ut eum non guydasset neque cum illo abiisset [32].

128.—*De confirmacione pacis et treuge per principes et episcopos facta* [33].

Denique principes sepe dicti cum episcopis et cum abbatibus, et cum clerici[s] diversi ordinis, et cum omnibus christianis Deum timentibus [34], confirmaverunt pacem et treugam domini, et statuerunt eam [35] tenere in eorum patria omni tempore. Et si ullo [36] modo fracta fuerit redirigere [37] et emendare ita [38] quemadmodum inscriptum [39] habeant [40] illo tempore in unaquaque sede vel in unoquoque episcopatu illorum terre.

129.—*De districtu fideiussorum qui nolunt solvere* [41].

Si ille qui plivium fecerit fidem quam convenerit [42] portare contempserit [43], liceat illi cui mentitus fuerit eum distringere et obpignorare [44] in treuga et pace [45] per omnes dies: ita tamen ut moderatum faciat districtum aut competens [46] faciat [47] pignus. Quia non est iustum ca-

1 C. de T., *sequentibus diebus.*
2 Par. 2, C. de T. omiten *omnino.*

3 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Am., *ut per.*—Par. 2, C. de T., *vel per.*

4 Par. 1, Par. 2, C. de T. omiten *malum.*

5 Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, *forifacturam.*—Esc. 1, Par. 2, C. de T., Am., *forisfacturam.*

6 Par. 1, Par. 2, *nullo.*

7 C. de T., *neque per seipsum.*—C. de T., *seniorem suum, neque per semetipsum.*

8 Rip., *quod fecerit.*—C. de T., *ubi faciat.*

9 C. de T., *redigeat.*

10 Rip., *emendet.*

11 Esc. 1, C. de T., *enganno.*

12 Rip. carece de rúbrica.—Esc. 1, *Idem super hoc observetur.*—Esc. 3, *Ut hiis, qui cum alio erit vel fuerit, eum iuvet.*—Par. 1, *De illo qui cum alio ierit.*—Par. 2, *De illo qui cum alis iverit.*—Am., *Quod quilibet possit iuvare et defendere illum, cum quo vadit, ubicumque.*

13 Esc. 1, *aliquis.*

14 Par. 1, *iverit.*

15 Par. 2 omite *ierit vel.*

16 Par. 1, *in domo.*—Par. 2, *sive in domo.*

17 Esc. 2, Am., *aliquo.*

18 Los demás ejemplares, *eum.*

19 Par. 2, C. de T. omiten *ei.*

20 Rip., Esc. 2, *poterit.*

21 Esc. 1, C. de T., *enganno.*

22 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, C. de T. omiten *homines.*

23 Rip., *etiam.*

24 Gen., *pertineat.*

25 Par. 2, C. de T., *eum inde.*

26 Rip., Par. 2, *de.*

27 Par. 2 omite *de.*

28 Par. 1, *hominiatico.*

29 Rip., Par. 2, *nec.*

30 Lo que sigue falta en C. de T.

31 Par. 1, Par. 2, *sive ab amico ammonitus.*

32 Rip., *nec cum alio abiret.*—Par. 1, Par. 2, *nec cum illo abisset.*

33 Rip., Esc. 3, *De pace et treuga.*—Esc. 1, Esc. 2, Par. 1 añaden *Domini confirmata.*—Par. 2, *De confirmacione pacis et treuge.*

34 Rip., Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *Denique* (Esc. 2, *Deinde*) *sepedicti* (Esc. 1, *supradicti*) *principes apud Barchinonam commorantes in Ecclesia sancte Crucis sancteque* (Rip., Par. 2 añaden *martiris*) *Eulalie una cum consilio et auxilio episcoporum suorum, videlicet B.* (Par. 1, Par. 2, *H.i*) *Barchinonensis, et W. Ausonensis et B. Gerundensis, necnon et abbatum et diversi ordinis clericorum religiosorum* (Esc. 2, *et clericorum et religiosorum*) *assencione etiam et acclamatione illorum terre magnatum ceterorumque christianorum deum* (Par. 1, Par. 2, *dominum*) *timencium.*

35 Rip., Esc. 1, Par. 1, *illam.*

36 Par. 2, *nullo.*—Rip., *in eorum patria. Et si ullo.*

37 Rip., Par. 2, *rediere.*

38 Par. 1 omite *ita.*—Rip., *emendare cogatur, sicut.*

39 Rip., Par. 1, Par. 2, *scriptum.*

40 Esc. 1, Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *habebatur.*—Rip., *habeatur.*

41 Rip., *Plivio, quod potest eum pignorare.*—Esc. 1, *De plivio.*—Esc. 2, Par. 1, Am., *De fideiussoribus.*—Esc. 3, *De fideiussoribus fidem negantibus.*—Par. 2 carece de rúbrica.

42 Par. 2, *convenerat.*

43 Esc. 1, *contempsit.*

44 Am., *ob hoc pignorare.*

45 Par. 1, Par. 2, *in pace.*

46 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, *competenter.*

47 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Am., *capiat.*

pere magna pignora pro debitis modicis [1]. Si vero qui plivium [2] fecerit fidem portaverit [3] et de suo debitum persolverit [4], ille qui eum in plivium [5] miserit [6] eicere noluerit [7], in duplo ei solvere [8] cogatur totum dampnum quod ei per ipsum [9] plivium [10] evenerit.

130.—*De illis qui viliter respondet senioribus suis et de milite de bausia reptato* [11].

Si quis seniorem suum despexerit et ei viliter responderit [12], et [13] reptamento quod ei fecerit eum desmentitus [14] fuerit, si malum inde acceperit [15], nullo modo ei emendatum sit, si senior ex hoc verum dixerit. Sin autem [16] senior mentitus fuerit, emendet ad hominen suum malum et deshonorem quem ille et sui ibi [17] fecerint [18]. Miles vero, postquam fuerit a seniore suo de bausia [19] reptatus [20], non debet ei respondere de aliis querimoniis, donec a reptamento se sit expiatus [21], nisi senior antea ei dimiserit reptamentum [22].

131.—*De iuramento facto inter maiores et minores in causis* [23].

Constituerunt eciam [24] sepedicti principes ut si maiores cum minoribus causam habuerint et sacramenta inter eos indicata fuerint, iurent maiores minoribus [25] per semetipsos si minores potuerint habere illorum [26] coequales [27] qui pro eis iurent [28]. Sin autem, iurent minores maioribus et maiores donent eis illorum consimiles qui hoc [29] iurent eis quod illi eis iurare deberent [30]. Si hoc totum illis defuerit, ex utraque parte sacramenta fiant per singulos homines qui sint christiani et homines illorum manibus propriis comendati. Hoc [31] constituerunt nempe de comunibus placitis in quibus nullus haberet [32] senioraticum vel dominacionem [33].

132.—*De intestatis ab hoc seculo decessis* [34].

De intestatis ab hoc seculo decessis [35] si relinquerint [36] uxores ac filios, terciam partem assequantur [37] seniores illorum in facultatibus eorum [38]. Et si relinquerint [39] filios et non uxores, assequantur [40] medietatem prefati seniores. Si uxores [41] et non filios habuerint, medietatem [42] seniores jamdicti habeant, et aliam medietatem parentes defuncti. Quod si parentes [43] desunt, senioribus detur. Observatis [44] tamen ad uxores suis directis in omnibus locis, ita sit de uxoribus intestatis quemadmodum de viris [45].

1 Par. 1, Par. 2, *modicis debitis.*
2 Par. 1, Par. 2, *ille qui pluvium.*
3 Par. 2, *portavisset.*

4 Par. 2, *persolverit debitum.*

5 Par. 2, *pluvio.*

6 Esc. 1, Par. 1, *misit et.*

7 Par. 1, *noluit.*—Par. 2, *et eicere noverit.*

8 Rip., Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Par. 2, Am., *persolvere.*

9 Rip., *illud.*

10 Par. 1, *pluvium.*

11 Rip., *Qui seniorem suum desmentiverit.*—Esc. 1, *Qui despexerit seniorem suum.*—Esc. 2, *De illis qui viliter responderint seniorem suum.*—Esc. 3, *De illis qui seniori suo turpiter vel incaute responderint.*—Par. 1, *De illis qui viliter respondent dominis.*—Par. 2, *De hiis qui despiciunt dominum suum.*—Am., *De male respondentibus dominis in litte.*

12 Par. 2, *ei non vult respondere.*

13 Par. 1, Par. 2, *et dc.*

14 Par. 1, Par. 2, *dementitus.*

15 Par. 1, *acceperit ibi.*—Par. 2, *accepit.*

16 Par. 1, Par. 2, *Si autem et.*

17 Esc. 2, *inde ibi.*—Rip., Esc. 3, Par. 1, Par. 2, *inibi.*—Esc. 2, Esc. 3, Par. 1, Am. añaden *ei.*

18 Esc. 1, Par. 1, Par. 2, Am., *fecerunt.*—Lo siguiente en otros ejemplares forma distinto usaje, con su correspondiente rúbrica.—Rip., *De responsione militis reptati.*—Esc. 1, *Si quis reptatus fuerit de bausia.*—Esc. 3, *De milite reptato a seniore de baudia.*—Par. 2, *De milite, de baudia reptato.*

19 Esc. 3, Par. 1, *baudia.*

20 Rip., *a seniore suo reptatus.*—Par. 2, *a domino suo reptatus.*

21 Esc. 2, Par. 1, *se expiaverit.*—Par. 2, *donech se sit expiatus.*

22 Par. 2, *dimiserit antea ei reptamentum.*

23 Rip., *Minores iurent maioribus de comunibus placitis.*—Esc. 1, *De sacramento qualiter fieri debeat inter maiorem et minorem.*—Esc. 2, Par. 1, *De maioribus et minoribus causam habentibus.*—Esc. 3, *Qualiter placitare debent maiores cum minoribus et minores cum maioribus.*—Par. 2, *De causis que sunt inter majores et minores.*

24 Rip. omite *eciam.*

25 Esc. 2, *cum minoribus.*

26 Esc. 1, omite *illorum.*

27 Par. 1, *quoequales.*

28 Esc. 2, *qui hec iurent illis quod illi eis deberent iurare.*

29 Rip., Par. 1, Par. 2, *hec.*

30 Par. 1, *iurent illis [quod] eis iurare debent.*—Par. 2, *iurent illis quod eis iurare deberent.*—Rip. empieza aquí otro usaje con la rúbrica *De eodem.*

31 Rip., *Hec.*—Par. 1, *Hec nempe.*

32 Rip., Esc. 1, Gen., Am., *habet.*

33 Am., *dominaticum.*

34 Rip., *Quot partem habeant seniores de intestatis.*—Esc. 1, Par. 2, Am., *De intestatis.*—Esc. 2, *De testamentis.*—Par. 1, *De intestatis ab hoc seculo discessis.*

35 Rip., *discessis.*

36 Par. 1, *reliquerint.*

37 Esc. 1, *consequantur.*—Par. 2, *assequuntur.*

38 Esc. 1, Esc. 2, Par. 1, Par. 2, Am. omiten *eorum.*

39 Par. 1, *reliquerit.*

40 Par. 2, *assequuntur.*

41 Esc. 1, *uxorem.*

42 Par. 1, Par. 2, *habeant medietatem.*

43 Par. 2, *parentibus.*

44 Esc. 2, *Observatur.*

45 Rip., *dicitur superius de viro.*—Esc. 2, *dictum est de viris.*—Esc. 3, *dicitur superius de viris.*—Par. 1, *dicitur de viris.*—Par. 2, *quemadmodum et de viris.*—Am., *superius dicitur de viris.*

133.—*De composicione clericorum interfectorum.*

Quicumque subdiachonem occiderit .CCC. solidos componat. Qui dyachonem .CCCC. solidos. Qui presbiterum .DC. solidos. Qui monachum .CCCC. solidos culpabilis iudicetur. Qui episcopum .DCCC. solidos.

134.—*De testibus producendis et de falsis testibus.*

Precipimus, ut periuria caveantur, nec admittantur testes ad iuramentum antequam discutiantur. Et si aliter discuti non possunt, separentur ab invicem et singulariter inquirantur; et non liceat accusatori testes eligere absente suo accusato. Et omnino nullus nisi ieiunus ad testimonium vel ad sacramentum admittatur. Et ille qui ad testimonium adducitur, si refutatur, dicat ille qui eum refutat vel probet quare eum recipere noluit; et de ipso pago, et non de altero, testes eligantur, nisi forte longius extra Comitatum causa inquirenda sit. Et si quis convictus fuerit periurii, manum perdat, aut .C. solidos redimat.

135.—*De testibus ut constringantur dicere veritatem et quod unius testimonium, non admittitur.*

Et quod testes, priusquam de causa interrogentur, sacramento astringantur ut iurent se nichil aliud nisi rei veritatem esse dicturos; hoc eciam iubemus ut honestiores magis quam viliores testes ad fidem pocius admittantur. Unius autem testimonium, quamvis splendida et ydonea videatur persona, nullatenus est audiendum.

136.—*De iniusta apellacione.*

Si quando cuiusque iniusta apellacio comprobatur, sumptus quos pro apellacione adversarius suus compulerit sustinere, non in simplum, set in quadruplum ei reformare cogatur.

137.—*Quot testes sufficiunt ad omnia probanda.*

Duo vel tres ydonei testes ad omnia probanda negocia sufficiunt; unius testimonium, legibus et canonibus improbatur.

138.—*Quod nullus presumat esse simul accusator, iudex et testis.*

Nullus unquam simul presumat esse accusator iudex et testis; quoniam in omni iudicio .IIII. persone necessarie sunt semper adesse, id est, iudices electos, accusatores ydoneos, deffensores congruos, atque testes legitimos. Iudices autem debent uti equitate; accusatores intenciono ad ampliandam causam; deffensores ad extenuandam causam exterminacione; testes debent probare veritatem.

139.—*Quare accusatores testes esse non possunt.*

Accusatores testes esse non possunt qui ante extremum diem aut nudius tercius inimici fuerunt; ne irati nocere cupient, ne lesi se ulcisci velint: inoffensus igitur accusatorum et testium effectus querendus est et non ut suspectus. Idonei testes non videntur quibus imperari potest.

140.—*Quod nullus accuset aliquem per scripturam neque absentem.*

Per scripturam nullius accusacio suscipiatur; set propria voce accuset si legittima accusatoris persona fiat, presente videlicet eo quem accusare desiderat: quia nullus absens accusare aut accusari potest.

141.—*Quod quilibet possit vendere alodium suum cui voluerit.*

Precipimus ut si quis alodiarius miles vel rusticus alodium suum vendere voluerit ecclesie vel monasterio aut alicui licenciam habeat salvis bainliis nobilium et quantum habeant in hominibus ibi habitantibus vel inde exeuntibus.

142.—*De desemparamento bainlie et de furamento explere.*

Statuerunt eciam dicti principes si dominus bainlo propter fatigacionem directi bainliam suam emparaverit et bainlus aliquo modo eam ei desemparaverit bainliam perdat et desonorem si cum domino in alio suo honore remanserit ad suam mercedem ei emendet et de suis expletis si tantumdem furatus fuerit ut probare eum in aliquo iudicio potuerit per novem vices emendet et deinceps causa non transeat nisi voluntas domini sui fuerit.

143.—*De pena in matrimoniis posita cui adquiratur.*

Si quis promiserit filiam suam dare alicui sub pena aliqua si non fecerit teneatur parare penam si non dederit et hoc fuit constitutum Barchinona a domino rege P. in curia generale inter J(acobum) de Monteiudayco et alium quendam: anno domini MCC.XC.VIII. in ebdomada ante pentecostes ex certa sciencia.

144.—*Quo modo iudex debet iudicare secundum testamenta vel instrumenta firmata.*

Si quis testamentum vel cartam firmatam de aliqua contencione in placito ostenderit et de aliqua parte neque per firmas scripturas convincere poterit iudex dicat quod rectum videatur et servet unicuique suum directum.

145.—*De vidua honeste vivente.*

Vidua si honeste et caste post mortem viri sui in suo honore bene nutriendo filios suos vixerit habeat substanciam viri sui quamdiu ste-

terit sine marito. Si se adulteraverit amittat honorem et totum avere viri sui et veniat honor in potestate filiorum si in etate fuerint vel in illorum propinquorum ita tamen ut non perdat suum avere si in presenti apparuerit, nec sponsalicium amittat quam diu vixerit. postea redeat ad filios vel propinquos.

146.—*De consuetudine et legibus gencium.*

Unaqueque gens propriam sibi ex consuetudine elegit legem. Longa enim consuetudo pro lege suscipitur. Lex autem iuris est species. Mos, vero, longa consuetudo de moribus tracta tantundem. Consuetudo, autem, est ius quoddam moribus institutum quod pro lege suscipitur. Nam quod Rex et imperator edidit, constitucio vel edictum vocatur. Omne autem ius legibus et moribus constat: mos, vero, est vetustate probata consuetudo. Institucio equitatis duplex est, nunc in legibus nunc in moribus. Privilegia autem sunt leges privatorum, quasi private leges. Nam privilegium inde dictum est quod in privato feratur.

147.—*Quod nullus debet manutenere alienum hominem.*

Si quis acceperit alienum hominem ei reddentem aliquem censum pro defensione more solito non debet eum manu tenere seniori de suis iuribus.

148.—*Quod ab interlocutoria non apelletur et quod in omnibus causis prestetur sacramentum calumpnie.*

Quoniam ex conquestione subiectorum nostrorum frequenter querelam suscipimus quod sepe in indiciis calumpniose agitur et excipitur: interdum vero ab interloqutoria apellatur et ex hoc lis longius protrahitur et longius suspenditur ita quod vix aut nunquam finaliter poterit concludi. Volentes huic fraudi seu malicie regali antitodo ocurrere et finem litibus cupientes imponere ne partes laboribus et expensis indebite fatigentur. de consilio et aprobacione nobilium et magnatum et civitatensium nostrorum qui tunc temporis in curia nostra aderant taliter duximus statuendum. Quod de cetero in omnibus causis prestetur sacramentum calumpnie ab actore et reo et quod nullatenus ab interlocutoria sentencia apelletur nisi a manifesto gravamine nisi in se evidentem contineat erroren. seu contra ius fuerit pronunciatum in quibus casibus infra triduum cognoscatur de sentencia supradicta et sine debito corrigatur. sic enim lites non solum set eciam calumpniatores minuentur.

149.—*Quod iudex debet cogere testes nominatos.*

Item provida deliberacione sanccimus quod quilibet iudex ordinarius testes nominatos cogat ad peribendum testimonium veritatis cum hoc

deffectum testium sepe veritas occultetur et quam libet parcium ad fundandam intencionem suam instrumenta petita ab altera parcium exhibere et eorum solempniter copiam facere licet in causa vel iudicio in quo fuerint petita ipsis usa non fuerint instrumentis.

150.—*Quod viatores et advene in eorum causis cito expediantur.*

Item inviolabili observacione precipimus firmiter custodiri quod si contigerit viatorem aliquem vel advenam cum aliquo subditorum nostrorum causam habere cito et absque mora causa ista sine debito terminentur. Iniquum enim esset huiusmodi persone si que periculis viacum et fluminum fortune se et sua frequenter exponunt longiorem moram contra proprie voluntatis arbitrium in aliquo loco facere videantur.

151.—*De illis qui in testibus non recipiuntur.*

Homicide malefici, fures, venefici, sacrilegi, adulteri, incesti, et omnes criminosi in testimonium nullo modo recipiantur. Anatematizati insuper et excomunicati et heretici sarraceni et iudei ab omni testimonio contra cunctos christianos semper sint alieni. Consanguinei eciam adversus extraneos testificari non possunt. Set si voluerint et ad invicem consenserint inter se testificentur et non contra alios. Familiares quoque et servi non possunt testificari quia non videntur esse ydoney testes, quia poterit imperari ut testes fiant. Similiter et inimici vel qui nudius tercius inimici fuerunt testificari non possunt ne irati nocere cupiant neque lesi ulcisci velint.

152.—*Quod testimonium factum per unum non recipiatur.*

Oportet itaque cunctos homines vera que sciunt testificari et iudici convenit eos ad hoc vocare. Set si ammonitus aliquis a iudice dicer quod novit et testimonium perhibere noluerit aut eciam si nescire dixerit id ipsum iurare noluerit et per graciam vel pro venalitate vera suppresserat nisi metu mortis vel corporis sui debilitacione hoc taceat testimonium ipsius non recipiatur ulterius quia non minor reatus est vera supprimere quam falsa confingere [1].

1 A continuación siguen como Usajes dos disposiciones, que no se insertan porque fueron dictadas después de la unión del Condado de Barcelona y Reino de Aragón, según declaran sus respectivos epígrafes, que dicen así:

153.—*Hunc usaticum vel constitucionem fecit dominus rex Ildefonsus. Quod omnes veniente ad principem stantes vel redeuntes sint securi.*

154.—*Idem Ildefonsus rex. De pena imposita contra illos qui falsum testificantur, et testes corrumpunt.*

II.

Concilio Gerundense en 1068 ó 1069 [1]

Sinodus habita apud Gerundam jussu domni Alexandri Pape, ubi sua vice prefuit Hugo Candidus, sancte Romane Ecclesie cardinalis presbiter, presidente domno Guifredo Narbonensi archiepiscopo cum ceteris episcopis et abbatibus subterius comprehensis, a quibus constituta sunt hec que infra continentur.

Anno dominice Incarnationis millesimo LXVIII [2], sub presentia domni Remundi, Barchinonensis Comitis et domne Almodis Comitisse, quorum cura et instantia hec sinodus congregata est.

I. In primis comdempnaverunt ibi detestabilem simoniacam eresim, non solum in graduum ordinibus, sed etiam in ecclesisticis honoribus: videlicet, ut non attribuantur muneris vel obsequii secularis pretio, sed bone vite et sapientie merito. Et sicut turpis gratie lucrum proibetur in sacerdotii capite, ita abdicetur a totius clericalis honoris corpore. Sicque quod gratis accipitur secundum Dominicam sententiam gratis detur; ita ut nullus clericus vel laicus vendat vel emat ecclesiasticum honorem. Et nullus teneat ecclesiastica ornamenta qui sit laicus, neque sit inde sacrista aut baiulus.

II. Deinde constituerunt ut ecclesia, que plus non habet, de decimis quarta pars ei reddatur ad opus presbiterorum et clericorum. Et ut ex omnibus rebus que possidentur tam de operibus manuum quam ex agricultura seu de molendinis, sive de ortis et arboribus et ex omnibus animalibus primicie et decime reddantur.

III. Item excommunicando sancxerunt ut incesti omnibus modis separentur. Deinde habeant licentiam ineundi melioris coniugii.

IV. Item constituerunt ut filii qui suas uxores amiserunt et alias acceperunt, suas recuperent si vive fuerint, et alienas dimitant; et nisi hoc fecerint, sint ita excommunicati tam incesti quam isti ut nul-

1 «Este sinodo, aunque ya publicado por el P. Martene y por Harduino, segun la copia que les comunicó D. José de Taberner y Ardena, Canónigo entonces de Barcelona y despues Obispo de esta iglesia (de Gerona), lo he vuelto á copiar del códice de concilios de la misma, donde está en las últimas hojas y escrito acaso en el mismo siglo XI.» Villanueva, *Viaje literario*, tomo XIII, págs. 109 y 110.

2 25 Marzo 1068.—24 Marzo 1069.

lus christianus eis Ave dicat, nec cum eis manducet neque bibat; in ecclesia simul non orent; si infirmati fuerint, non visitentur nisi pro satisfactione; et si mortui fuerint sine penitentia et communione, non sepeliantur.

V. Item iudicaverunt de clericis arma ferentibus ut arma dimittant, et queque illicita cum eis commiserunt, digne defleant. Quod si agere noluerint, de choro exeant et canonicam perdant et omne beneficium ecclesie amittant. Si vero hec relinquere noluerint, prelibate sententie de incestis subiaceant.

VI. Clerici si lectores fuerint et uxores duxerint, in lectoratu permaneant et in choro, sed non in congregatione canonica.

VII. A presbitero usque ad subdiachonum, si uxorem duxerint aut concubinam retinuerint de choro exeant, et omne beneficium ecclesie perdant, et cum laicis in ecclesia maneant. Quod si inobedientes extiterint, sententiam de incestis incurrant.

VIII. Illi autem clerici qui arma et uxores dimiserint, securi et quieti et sine ullo pavore permaneant. Nullus res eorum diripiat, nec eis aliquam iniurian faciat; sed et ipsi et res eorum semper sint in pace et in tregua Domini per omnes dies.

IX. Clerici et monachi alterius regionis non recipiantur sine comendaticiis literis sui Pontificis. De usurariis clericis et de ministris laicorum, aut desinant aut deponantur. Clericus a maiori ordine usque ad minorem non sit aleator neque venator.

X. Ad finem huius denunciamus capituli, ut illi persistant in supradicta excommunicatione, qui predia canonicarum seu monasticarum diripiunt congregationum.

XI. De terris vero seu possesionibus ecclesiastici iuris, que ab episcopo sive a clero laicis hominibus aliquo modo dantur, sanctientes statuere ut post obitum episcopi, abbatis aut clerici, qui illas dedisse dinoscitur, libere et solide revertantur ad ecclesiam cuius dominii easdem fuisse constiterit. Quoniam iniustum est eorum post mortem quoquo pacto exequi dationem, qui non valent prelibatas res ecclesie dimittere per successionem, nec a laicorum filiis heredibus sive successoribus possessiones ecclesie post mortem parentum vel propinquorum, quamvis ab eisdem parentibus longe possessas, illorum voce censuerunt iuste unquam potuisse vel posse repeti aut consequi; quia res, Deo dicate, non debent a laicis ereditario iure possideri.

XII. De terris autem quas a Christicolis detestanda iudeorum emit aut emerit perfidia, statuere ut omnis decimatio earum ita illi daretur ecclesie in cuius parrochia eedem terre site sunt vel fuerint, quemad-

modum si a christianis colerentur; quoniam iniustum est ecclesiam eas decimas ammittere seu amisisse quas constat, antequam iudei huc advenirent, illam habuisse. Quapropter unde amittit primicias et oblationes, saltem exinde habere debet decimationes.

Hugo Candidus, sancte Romane Ecclesie Cardinalis presbiter et legatus, his sinodalibus gestis vice Domini mei Pape subscripsi.

Guifredus Narbonensis archiepiscopus ss.

Guillelmus [1] Auxensis archiepiscopus ss.

Berengarius Gerundensis episcopus ss.

Guillelmus Urgelensis episcopus ss.

Guillelmus Ausonensis episcopus ss.

Berengarius [2] Agatensis episcopus ss.

Salomon Rotensis [3] episcopus ss.

Guillelmus Comeniensis [4] episcopus ss.

Seguinus monachus et presbiter, agens vicem Durandi Tolosani episcopi ss.

Guibertus clericus, agen vicem [Raimundi] Uzeticensis episcopi ss.

Frotarolus Tomerensis abbas ss.—Dalmacius Crassensis abbas ss.—Andreas sancti Cucuphatis abbas ss.—Renardus sancti Martini Canegonensis abbas ss.—Oliva sancti Petri Gallicantus abbas ss.—Amatus [5] sancti Salvatoris Bredensis abbas ss.—Tassio sancti Laurentii abbas ss.

XIII. Item prelibatus Cardinalis cum prefatis episcopis seu abbatibus, sive principibus et totius terre magnatibus confirmavit, necnon et laudavit pacem et treguam Domini, sicut erat apprehensa in episcopatu Gerundensi. Et addidit in eadem tregua dicta, consensu omnium atque iussit ut pari modo teneretur a Dominica octavis Pasce usque ad octo dies post Pentecostem.

XIV. Si quis vero inobediens fuerit his predictis constitutionibus aut transgressor earum, excommunicationi anathematis subiaceat, quoadusque resipiscat et ad satisfactionem inde canonice veniat.

1 Guillermo de Montaut. Su antecesor, San Ausendo, murió en 27 de Julio de 1068. Entre esta fecha y la del 25 de Marzo de 1069 está de consiguiente la del concilio.

2 Gautero, su predecesor, vivía en 1068.

3 Su primera memoria comparece en 18 de Agosto de 1068. Villanueva, *Viaje literario*, tomo XV, pág. 190.

4 Saint-Bertrand de Comminges en el departamento del Alto Garona.

5 En 2 de Octubre de 1068 hizo consagrar este abad su iglesia de San Salvador de Breda por los Obispos Berenguer de Gerona y Berenguer de Barcelona. Ni este Obispo, ni Umberto que le sucedió poco despnés, sale nombrado entre los prelados asistentes al Concilio de Gerona; el cual, por lo visto, se celebró á principios del año 1069 ó á fines del anterior, estando vacante la Sede de Barcelona.

CORTES

CELEBRADAS POR D. RAMÓN BERENGUER III.

III.

Cortes de Barcelona de 1131 [1].

Hec sunt securitates ecclesiarum et clericorum, monachorum et feriarum, mercatorum, aratorum, constitute ab Episcopis et Comite [2].

Anno dominice incarnationis C°XXX° post M, VI idus marcii [3], convenerunt in unum venerabilis vir O. tarragonensis Archiepiscopus et R. ausonensis et B. gerundensis [4] episcopi, et abbates terre, et magnates quamplurimi, in palatio barchinonensi in presencia domni Raymundi barchinonensis comitis et marchionis, et filii eius Raymundi [5] ad tractandum de comuni utilitate ipsius terre.

Constituerunt namque predicti episcopi cum ceteris magnatibus ut ab ipsa die et deinceps ullus utriusque sexus ecclesiam aut mansiones que in circuitu ecclesie sunt aut erunt, usque ad .XXX. passus non invadat aut infringat, nisi episcopi aut canonici, quibus illa ecclesia subiecta fuerit, propter suum censum aut propter hominem hinc eiciendum excommunicatum. Ecclesias autem illas in hac defensione non posuerunt, in quibus castella constructa sunt. Eas vero ecclesias, in quibus

[1] *Liber cartarum sedis Barchinonensis*, fol. cx. Gran códice de vitela, escrito á dos columnas en la primera mitad del siglo XIII. Permanece en el archivo de la catedral de Barcelona, donde lo vió Diago *(Historia de los Condes de Barcelona*, fol. 180).—Datos acerca del texto original, sacados del archivo de San Pedro de Roda (Villanueva, *Viaje literario*, VI, 227).

[2] Entiéndase «el Conde y sus magnates», como lo declara el texto.

[3] 10 Marzo 1131, ó 1130 de la Encarnación. El ms. de Barcelona pone XV°. Diago ya observó que la fecha del año 1115 no se compadece con el tiempo en que fué Arzobispo San Olaguer; pero descaminó la reducción.—Véase el *Estudio* sobre estas Cortes, inserto en el tomo IV de nuestro Boletín, pág. 75-84.

[4] Olaguer, arzobispo de Tarragona (1116-1137); Ramón Gaufredo, obispo de Ausona ó de Vich (1109-1146), y Berenguer Dalmau, obispo de Gerona (1111-1147).

[5] Asociado desde su menor edad con el título de *Conde* á los actos públicos de su padre.

raptores vel fures predam vel furta [1] congregaverint, vel malefaciendo exierint, aut illic redierint, tam diu salvas esse jubemus donec querimonia male facti aut [ad [2]] proprium episcopum aut ad sedem [vicensem [3]] prius perveniat. Si autem illi predones aut fures precepto episcopi et canonicorum [vicensis sedis] justiciam facere noluerint aut distulerint, tunc auctoritate predicte sedis episcopi et canonicorum habeatur illa ecclesia absque [im]munitione. Ille autem homo qui aliter ecclesiam invaserit, aut que in circuitu eius sunt usque ad XXX[a] passus irruperit, summam sexcentorum solidorum pro sacrilegii compositione emendet, et tam diu excommunicetur quousque digne satisfaciat. Si quis tamen infra ipsum cimiterium alodium proprium habuerit, et eo pacto illud ecclesie dederit ut habeat inde ecclesia annuum censum pro salvitate in qua episcopus eum posuit reservata sibi proprietate, poterit ipse homo in ipso suo alodio distringere hominem suum vel feminam de sua iusticia, cum opus fuerit.

Item placuit ut clericos qui arma non portaverint, aut monachos seu sanctimoniales, sive ceteras mulieres aut eos qui cum eis ierint aut fuerint, si arma non tulerint, ullus homo non invadat, nec aliquam eis iniuriam facere presumat. Comunia vero canonicorum vel monachorum ullus homo non infringat, aut inde non aliquid diripiat.

Similiter confirmaverunt predicti episcopi et principes ut ullus homo in isto episcopatu predam non faciat de equabus vel pullis earum, et ut omnes negociatores, qui causa mercandi vadunt per terram vel ad forum; et omnes qui vadunt ad molendinum causa molendi cum omnibus suis rebus in hac pacis securitate cum ipsis bestiis et honeribus suis constituerunt. Boves autem et omnes alias bestias aregas cum toto suo apere et cum ipso aratore, qui inde araverit vel pascuis eas duxerit, vel custodierit, cum ipso semente, in eadem pace nichilominus posuerunt.

Nullus homo audeat incendere domum vel res alterius, nisi sicut scriptum est pro necessitate iusticie cum consilio ipsius episcopi. Quod si aliter presumpserit, sententiam, que super hoc a romano pontifice [4] promulgata est, subeat; et donec hoc faciat, sit excommunicatus et abhominatus ab omnibus fidelibus.

[1] Ms. «furto».

[2] Falta en el ms. de Barcelona.

[3] En el ms. de San Pedro de Roda «barchinonensem», y más abajo «barchinonensis».— «Debieron escribirse varios ejemplares, según la variedad de los obispos que asistieron, á cada uno de los cuales en su distrito hicieron juez de los malhechores». Villanueva.

[4] Inocencio II en el canon XIII del concilio de Clermont (18 Noviembre 1130).

Quicumque hanc pacem quam prediximus infregerit, et illi cui eam infregerit infra .XV. dies in simplum non emendaverit, si dies .XV. transierint, in duplo componat. Quam duplationem habeat episcopus ipse qui eam redirigere fecerit.

Predictus quoque venerabilis comes cum filio suo Raimundo cum consensu et aclamatione magnatum et nobilium virorum, ipsi et omnes qui in ecclesiis aliquid requirebant, dimiserunt in potestate archiepiscopi et predictorum episcoporum omnes ecclesias cum alodiis et oblationibus et defunctionibus suis, que modo habent vel habere debent, vel in antea eis iuste concessa fuerint; clericos quoque et eorum bona et capellanias et omnem donationem ecclesiarum, ut ipse archiepiscopus et episcopi habeant ea omnia libere et disponant ea in beneplacito suo secundum canones ad honorem Dei et ipsius ecclesie. Cimiteria quoque dimiserunt eis libera, excepto hoc quod supra scriptum est, si forte aliquis habuerit ibi alodium suum proprium; quod non erit in ipsa salvitate nisi annuum censum ipsi reddiderit [1] ecclesie. In parte autem decimarum, quam ecclesie habent, ipsi clerici ponant homines suos, qui requirant et accipiant ipsam partem liberam ad opus ecclesie, sicut et decimarum laicorum accipiunt suas. Pro illis autem decimis, quas laici adhuc sibi retinent, faciant omnibus per .XXX. dies super sarrecenos quecumque suus episcopus eis mandaverit.

Si clericus tenuerit aliqua alodia servicialia a laico, et ipse laicus voluerit amicabiliter dimittere, habeat ea; sin autem, recuperet sibi, dum modo ut laica persona nullatenus habeat aliquam dominationem super ecclesiasticam personam vel cetera bona eius [2].

[1] Ms. «reddierit».

[2] La reunión de estas Cortes y su fecha aproximada se indican por la segunda biografía antigua de San Olaguer *(Esp. Sagr.*, t. XXIX, 2.ª edición, pág. 498): «Postea vero a Tripolensi episcopo magni habitus, Barchinonem revertitur..... ubi multas sedavit controversias et pia loca construxit, et *suo consilio decima monetae restituta est Ecclesiae Barchinonensi, et leges sanctas euravit Comitem* PER GENERALE CONSILIUM *erigere*». A 7 de Noviembre de 1125 acababa de regresar de su peregrinación á Jerusalén el santo Arzobispo de Tarragona. La restitución de la décima de la moneda, acordada en principio por el estatuto penúltimo de las Cortes, la hizo, diez días antes de su muerte, el Conde D. Ramón Berenguer III á 9 de Julio de 1131. Había San Olaguer asistido al primer concilio ecuménico de Letráu, y sido gran parte del sínodo de Clermont; y así, no hay que extrañar que urgiese con tanto empeño, como se ha visto, la ejecución de sus cánones.

Posteriores á éstas de Barcelona son las Cortes, ó concilio de Vich, cuyas constituciones de paz y tregua inserta Villanueva en el tomo VI de su *Viaje literario*, apénd. XXXVI.

CORTES

CELEBRADAS POR D. RAMÓN BERENGUER IV.

IV.

Cortes de San Cucufate del Vallés en 1143 [1].

He sunt querimonie quas fecit Guillelmus de Castro vetulo super Poncio Petri de Baneres ante dominum Raimundum Comitem Barchinonensem et Curiam suam apud Sanctum Cucuphatem existentem.

Primum conquestus est predictus Guillelmus quod pater ipsius Poncii fuit homo solidus patris Guillelmi, et iste Poncius similiter suus; et modo fecerat soliditatem alteri contra suam voluntatem. Ad hoc respondit Poncius se non fecisse, nec patrem suum scire fecisse. Super hoc, in presencia Comitis, iudices ab ipso electi, videlicet R. [2] Asonensis episcopus, et B. Gerundensis archidiaconus, et B. Ostolensis, et Petrus Berengarii, et Comes Impuriensis, et W. Raimundi Dapifer, ac B. Guillelmi de Luciano, et B. Raimundi de Barchinona et R. de Pugalt, et Oto senescale, et B. de Bellog, et R. de Torroga iudicaverunt quod si Guillelmus quod affirmabat scriptis aut testibus probare potuerit, Poncius hoc sibi attendat. Sin autem, ipse Poncius expiet se de hoc, sacramento plano propria manu; et postea faciat ei servicium et convenienciam secundum tenorem et valorem honoris quem tenet per ipsum.

II. Item conquestus est Guillelmus quod ipse Poncius auferebat ei suum honorem, quem pater suus sibi in testamento dimiserat, videlicet Cavalleriam Sancte Margarite cum sexta parte placitorum Castri vetuli. Ad quod respondit Poncius hunc honorem partim se habuisse per pignus partim per donum ab avunculo suo Dorcha, cuius erat, per possessionem et hereditatem et acquisicionem, et postea ipse Guillelmus de-

[1] Archivo de la Corona de Aragón, *Escrituras en pergamino correspondientes al Conde Ramón Berenguer IV*, núm. 154.

[2] Ramón Gaufredo, obispo de Vich.

derat ei totum quando fuit homo eius, sicut ipse Poncius illum habebat et tenebat. Visis ergo scripturis, testamento videlicet et iudicio Guillelmi patris Guillelmi et testamento avunculi sui Bonifilii Guillelmi, iudicaverunt predicti iudices, quia Dorcha, cuius auctoritatem Poncius tenebat, nullam divisionem cum fratre suo fecerat, predictum honorem reverti debere ad integrum in potestatem istius Guillelmi, salvo iure Poncii sive per donum sive per pignus defuncti Dorche sive per donum presentis Guillelmi, sicut iudicatum fuerit inter eos.

III. Item conquestus est Guillelmus quod Poncius et Castlani sui auferebant sibi multa sui iuris in Castro vetulo, videlicet stachamenta militum et sui baiuli, et forcias et toltas et albergas, que non sunt de feuis illorum. Ad hec respondit Poncius patrem suum et se ipsum ista que facit in predicto Castro habuisse et habere per donum Guillelmi defuncti et presentis Guillelmi filii sui. Quod Guillelmus negavit. De baiulo vero respondit nihil se in eo querere per baiuliam domini sui nisi per honorem pagesiarum suarum quas ipse baiulus tenet. Super his iudicaverunt quod Poncius probet hoc verum esse aut convenienciis aut averamento taliter ut ipse propria manu iuret, et Guillelmus credat eum si voluerit. Sin autem, Poncius ponat per se unum militem qui hoc per duellum defendat cum lucro et dampno, sicut iudicatum fuerit inter eos per directum. De responsione baiuli iudicaverunt Poncium nullam iniusticiam domino suo facere, si ita sit.

IV. Item conquestus est Guillelmus super Poncio de quadam fabrica una cavalleria terre qua dederat fratri suo Gerallo cum milite, et defuncto milite exheredavit filios ipsius militis ab hoc honore, sicut et ipse Poncius facit et isti exheredati faciunt inde clamorem, Guillelmo guerram facere cominantes. Ad hoc respondit Poncius habere hanc terram, sicut frater suus habebat et tenebat ad obitum suum per donum istius Guillelmi domini sui; quod Guillelmus negavit. Ad hoc iudicatum est predictum Poncium ad rationem iusticie stare debere in manu Guillelmi domini sui predictis querelatoribus si hoc clamare voluerint. De ipsis toltis forciis et superfluitatibus quas facit Poncius contra voluntatem domini sui in Castro vetulo iudicaverunt quod ea que non potuerit probare per sacramentum esse sui iuris, que huc usque fecerat mala emendet Guillelmo et suis hominibus, et deincebs consimilia facere desinat.

V. Conquestus est preterea Poncius super Guillelmo domino suo quod misit eum in pleuio vicecomiti Cardonensi per mille solidis, de quibus minatur ei facere malum et etiam reptat eum de sua fide; quod Guillelmus non denegavit. Propter hoc iudicaverunt quod Guillelmus

ante predictum Vicecomitem salvet et defendat eum sine dampno alicuius pecunie Poncii; et si huc usque ob hoc Poncius aliquod passus est dampnum, emendet ei Guillelmus.

VI. Item conquestus est Poncius super Guillelmo quod pater Poncii acomodaverat patri Guillelmi quandam cavalleriam terre, quam nunquam postea recuperaverat; quod Guillelmus omnino se scire negavit. Ad hec iudicaverunt quod si Poncius testibus probare potuerit Guillelmum Raimundi defunctum huius rei ad diem obitus sui debitorem Petro Mironis fuisse, huic Poncio presens Guillelmus emendet. Quod si ista defuerint, nichil sequatur.

Acta sunt hec V Kalendas junii apud Sanctum Cucuphatem era millesima C.ª LXXX.ª I.ª, anno VI° regni [1] Lodovici iunioris.

[1] El principio de este reinado cae en 1.° de Agosto de 1137.

CORTES

CELEBRADAS DURANTE EL REINADO DE D. ALFONSO II DE ARAGÓN.

V.

Cortes de Fontaldara [1] en 1173 [2].

Has paces et treugas constituit Rex Alfonsus primus Rex Aragonum apud fontem daldara [3].

Divinarum et humanarum rerum tuicio ad neminem magis quam ad principem pertinet, nichilque tam proprium debet esse [4] boni ac [5] recti principis quam iniurias propulsare, bella sedare, pacem [6] stabilire et informare, et informatam [7] subditis [8] conservandam tradere, ut de eo non incongrue dici et predicari possit quod a principe regum dictum

[1] La reducción geográfica de este lugar, todavía incierta, depende de las estancias del Rey, Prelados y demás próceres que en el texto se citan. Opinamos fuese *Fondarella*, cerca de Anglesola, en la provincia de Lérida. Cabalmente en Anglesola, á 18 de Julio de 1173 (Villanueva, *Viaje literario*, t. XIX, pág. 296), se hallaba el Rey firmando en favor del arzobispo Guillermo un auto acordado *cum consilio Baronum Curie*.

[2] Colección de Códigos, tomo I y IX; *Libre vert*, fol. 68 v.—70 r.; Biblioteca del Escorial: cód. *D. ij.* 12, fol. 51; *Z. j.* 3, fol. 145.

[3] *Libre vert*: «Paces et treuge domini ildefonsi primi, regis». *D. ij.* 12: «*Constitutiones Alfonsi Regis primi, Cathalonie tocius Principatus pacis et treugarum*».—*Z. j.* 3: «Regis Ildefonsi (al margen)».

[4] *Z. j.* 3 omite «esse».

[5] *D. ij.* 12: «esse debet boni et».

[6] *Z. j.* 3 omite «pacem».

[7] *L. vert* omite «et».—*Z. j.* 3: «informare, in formata».

[8] *D. ij.* 12: «et formare, subditis».

est, per me Reges regnant et potentes [1] scribunt iusticiam. Eapropter, ego Ildefonsus [2] dei gracia Rex Aragonum comes Barchinone et marchio Provincie, publice utilitati tocius terre mee [3] consulere et providere [4] satagens et [5] intuitu divini numinis, tam ecclesiasticas [6] quam religiosas personas cum omnibus suis rebus [7] nostre proteccionis presidio vallare [8] ac perpetuo munire cupiens, anno ab incarnacione Domini .M°.C.°LXX°.III°. [9] habito consilio apud fontem daldara [10] super hoc, tractatu et deliberacione, cum venerabili viro W.[11], Terrachone [12] archiepiscopo Apostolice sedis legato, et suffraganeis suis, omnibusque magnatibus sive baronibus terre mee [13], unanimiter omnibus iustum et equum visum est et comuni utilitati expedire ut in dicta terra mea, a Salsis usque ad Dertusam [14] et Ilerdam cum suis finibus [15], pax et treuga instituatur, et nephanda raptorum et predonum audacia exterminetur. Predictorum omnium [16] assensu et voluntate omnibus tam clericis quam [17] laycis, qui in [18] dicta terra mea degere [19] noscuntur, treugam et pacem secundum formam infrascriptam et prescriptam tenendam [20]

[1] *D. ij.* 12. *Z. j.* 3: «potestates».
[2] *Z. j.* 3: «aldifonsus».—*D. ij.* 12: «nos Alfonsus».
[3] *Z. j.* 3: «nostre».
[4] *D. ij.* 12: «terre nostre consulta providentia».
[5] *D. ij.* 12 omite «et».
[6] *L. vert, D. ij.* 12: «ecclesias».—*Z. j.* 3: «ecclesiastas».
[7] *Z. j.* 3: «rebus suis».
[8] *Z. j.* 3: «valere».
[9] *L. vert:* «M.C.LXX. tercio».—*Z. j.* 3: M.°CC.°LXX°III».
[10] *L. vert* omite «consilio».—*D. ij.* 12: «de Aldara».—*Z. j.* 3 omite «daldara».
[11] Colección, t. I: «Berengario».—*Z. j.* 3: «berengario».—Colección, t. IX: «B.»—Al escribir el nombre del Arzobispo de Tarragona y Legado de la Sede Apostólica, se puso la inicial *B* en lugar de *W* (*Berenguer* en vez de *Wilhelmo ó Guillermo*), ayudando á esta confusión la circunstancia de mencionarse en las Cortes siguientes de Tarragona (1177) y de Gerona (1188) el arzobispo Berenguer de Vilademuls. En cambio «Hugo», también por equivocación, se lee así en el códice de Ripoll, núm. 38, como en las ediciones impresas de las Constituciones de Cataluña. Entre los dos errores la verdad se encuentra. El arzobispo Hugo de Cervelló murió asesinado en 1171, y no se tomó en cuenta que en 1172 su inmediato sucesor lo era ya Guillermo de Torroja, á quien (*W. Terraconensi archiepiscopo, Apostolicae Sedis Legato*) una bula harto célebre fué enderezada por Alejandro III desde Anagni el día 16 de Junio de 1173. Dos concordias entre el Rey y el arzobispo Guillermo (7 y 18 Julio 1173) dan también á este ultimo († 7 Marzo 1174) el distintivo de Legado de la Sede Apostólica.
[12] *L. vert; D. ij.* 12: «viro in christo Terrachonensi».—*Z. j.* 3: «Terragone».
[13] *D. ij.* 12: «nostre».—*L. vert:* «mee, quia».
[14] *Z. j.* 3: «tortosam».
[15] *D. ij.* 12: «finibus suis».—*L. vert:* «finibus suis, pax et treugua».
[16] *D. ij.* 12: «omnium predictorum».
[17] *Z. j.* 3: «omnibus cum clericis et».
[18] *Z. j.* 3: «qui iam».—*L. vert, D. ij.* 12: «in iam».
[19] *Z. j.* 3 omite «degere».
[20] *L. vert:* «infra positam et scriptam».—*D. ij.* 12: «infra positam et per scripturam tenendam».—*Z. j.* 3: «et scriptis tenendam».

et inviolabiliter observandam [1] injungo; meque ad conservandum [2] et in eos qui eam violaverint vindicandum [3] alligo et astringo.

In primis igitur, parentum meorum sequens exempla [4], cum predicti Archiepiscopi et suffraganeorum eius nec non et aliorum venerabilium virorum [5] consilio, Ecclesias omnes et earum [6] cimiteria, quia speciali hominum censura in bonis Dei intelliguntur, sub perpetua pace et securitate constituo. Itaque [7] nullus eas vel earum cimiteria vel sacraria cuiuscumque ecclesie in circuitu constituta invadere aut infringere presumat nichilque inde abstrahere atemptet, feriendis huius statuti temeratoribus pena sacrilegij, eiusdem loci Episcopo inferenda, et satisfaccione duplici dampni quod fecerint ei qui passus est prestanda.

II. Ecclesias quoque incastellatas sub eadem pacis et treuge deffensione constituo; ita tamen quod, si raptores vel fures in eisdem ecclesijs predam vel alia maleficia congregaverint, querimonie ad episcopum in cuius episcopatu comissum fuerit et ad me vel ad baiulum meum defferantur, et ex tunc nostro [8] iudicio vel quod comissum fuerit emendetur vel a pace predicta ecclesia sequestretur [9].

III. Dominicaturas quoque canonicorum et monasteriorum sub eadem pacis [10] securitate constituo, pena duple restitucionis imminente ei [11] qui eas invadere presumpserit [12]. Set et clericos monachos viduas et sanctimoniales eorumque res tam mobiles quam immobiles [13] sub eadem pacis deffensione nostra auctoritate constitutos nemo apprehendat, et nichil eis vel rebus [14] suis iniurie vel dampnum inferat nisi in maleficijs cum armis inventi fuerint.

IV. Si quis in aliquem istorum violentas manus irruerit [15] vel eis aliquid abstulerit; ablata in duplum restituat et de iniuria nichilominus iudicio Episcopi in cuius diocesi factum fuerit ille satisfaciat; sacrilegii vero pena episcopo dependat [16].

[1] *L. vert*, *Z. j.* 3: «conservandam».
[2] *D. ij.* 12: «observandam».—*L. vert*: «eciam ad observandum».
[3] *D. ij.* 12: «vindicandam». —*Z. j.* 3: «invitandum».—*L. vert*: «iudicandum».
[4] *D. ij.* 12: «vestigia».
[5] *D. ij.* 12 omite «virorum».
[6] *Z. j.* 3 omite «earum».
[7] *Z. j.* 3: «Itaque quod».
[8] *Z. j.* 3: «querimonia..... defferatur, ex tunc meo».
[9] *D. ij.* 12: «separetur».
[10] *Z. j.* 3: «pace et».
[11] *Z. j.* 3: «eis».
[12] *Z. j.* 3: «evadere presumpserint».
[13] *Z. j.* 3 omite «tam mobiles quam immobiles».
[14] *Z. j.* 3 omite «rebus».
[15] *D. ij.* 12, *Z. j.* 3: «ingesserit».
[16] *D. ij.* 12: «deprehendat».

V. Immunitates quoque templi et hospitalis Iherosolimitani nec non et aliorum locorum venerabilium, set et hos omnes ipsos venerabiles [1] fratres templi et hospitalis et aliorum locorum venerabilium, cum omnibus rebus suis sub eadem pacis deffensione et pene interminatione [2] pariter cum clericis et ecclesijs constituo.

VI. Villanos et villanas et omnes res eorum tam mobiles [3] quam semoventes videlicet boves oves asinos et asinas equos et equas ceteraque animalia que sunt [4] apta ad arandum, sive non, sub pacis et treuge securitate ita constituo [5] ut nullus eos capiat vel alias [6] in corpore proprio vel in rebus mobilibus dampnum eis inferat, nisi in maleficijs inventi fuerint, vel in cavalcatis [7] cum dominis suis aut cum alijs ierint [8].

VII. Preterea sub pene interminatione [9] prohibeo ut nullus in predicta terra mea [10] predam facere presumat de equis equabus [11] mulis mulabus bobus [12] vaccis asinis asinabus arietibus ovibus ircis capris porcis cum eorum fetibus. Quod qui fecerit [13] penam dupli restituat. Neque mansiones villanorum *nisi sint in alodio militum neque columbaria neque molendina neque apium abugar neque palearia* [14] aliquis diruat vel incendat vel ignem ad nocendum supponat neque olivera succindat [15]. Terras in contentione positas nullus villanus laboret postquam inde commonitus fuerit ab eo in quo iusticia placiti non remansit [16]. Si vero ter commonitus iuri stare noluerit et [17] eas laboraverit et propterea dampnum susceperit, non requiratur pro pace fracta, salva pace tamen [18] bestiarum in usum laboracionis deditarum [19] et eorum qui eas gubernaverint cum omnibus que secum portaverint. Nolo etiam quod propter contu-

[1] *Z. j.* 3: «et omnes venerabiles».
[2] *Z. j.* 3: «intermissione».
[3] *Z. j.* 3: «in mobiles».
[4] *Z. j.* 3: «sive sint».
[5] *D. ij.* 12: «constituo ita».
[6] *Z. j.* 3 omite «alias».
[7] *Z. j.* 3: «cavalcada».
[8] *Z. j.* 3: «aut cum aliis gerint».—*D. ij.* 12: «aut aliis iverint; sed postquam ad domos reversi fuerint, sub predicta pace remaneant».
[9] *D. ij.* 12: «intermissione».
[10] *Z. j.* 3: «nostra».
[11] *Z. j.* 3 omite «equabus».
[12] *D. ij.* 12: «nostra facere presumat predam de equabus bobus».
[13] *Z. j.* 3: «Quod si fecerint».
[14] Lo subrayado no consta en el t. IX de la Colección de Códigos, ni en el cód. *D. ij.* 12.
[15] *Z. j.* 3: «oliveram succendat».
[16] *Z. j.* 3: «remanserit».
[17] *D. ij.* 12 omite «iuri stare noluerit et».
[18] *D. ij.* 12: «tamen pace».
[19] *D. ij.* 12: «dedicatarum».—*Z. j.* 3: «dedictarum».

maciam rusticorum aratoria animalia deprehendantur invadantur vel disperdantur [1].

VIII. Vomeres et alia aratoria instrumenta sint [2] in eadem pace et illi [3] vel illa qui cum predictis animalibus araverint vel ea gubernaverint vel ad eas [4] confugerint cum omnibus que secum portaverint vel habuerint eadem pace muniantur. Et nullus homo ea animalia pro plivio [5] vel alia occasione capere vel rapere [6] presumat. Si quis contra huiusmodi constitucionem comiserit dampnum [7], componat illi cui male fecerit infra .XV. [8] dies simplum, post .XV. dies duplum, prestandis in super .LX. solidis episcopo et michi ad quos querimonia fracte pacis et treuge dinoscitur pertinere. *Si milites fuerint, vel eorum filii et nobiles baiuli vel homines villarum, tenentur pena pacis et treuge si eam fregerint. Rustici vero et eciam homines alii* [9] *omnes penam prestent .XX. solidorum* [10]. Si quis autem fideiussor extiterit, si fidem non portaverit, de suo proprio pignoretur, et servata tamen pace bestiarum usu laboracionis deditarum, nec pro pace fracta habeatur.

IX. Si vero infra .XV. dies primos temerator constitute pacis et treuge simplum non emendaverit, postea ut dictum est duplum prestet; ita [11] quod medietatem istius dupli habeat querelator, et alteram medietatem episcopus et ego qui ad hanc iusticiam faciendam cum predicto episcopo extitero. Et insuper si infra pretexatos [12] .XV. dies per me vel per episcopum vel per nuncium vel per [13] nuncios nostros idem temerator commonitus dampnum non emendaverit [14], exinde ipse malefactor et complices sui coadiutores et consiliatores eius a predicta pace et treuga separati intelligantur. Ita [15] quod malum quod propter hoc eis fuerit illatum non requiratur pro pace et treuga fracta, servata tamen pace animalium et instrumentorum aratoriorum. Si malefactor vel eius adiutores iam dicto querelanti nullum malum fecerit, emendetur pro pace fracta.

[1] *Z. j.* 3 omite «invadantur vel disperdantur».
[2] *Z. j.* 3: «instrumenta aratoria sunt».
[3] *D. ij.* 12, *Z. j.* 3: «ille».
[4] *D. ij.* 12, *Z. j.* 3: «ea».
[5] *D. ij.* 12: «pluvio».
[6] *Z. j.* 3: «recipere».
[7] *Z. j.* 3: «dampnum comiserit».
[8] *Z. j.* 3: «malum fecerit infra XV^m».
[9] *Z. j.* 3: «*alii etiam homines*».
[10] Este párrafo de letra cursiva falta en el t. IX y en *D. ij.* 12.
[11] *Z. j.* 3: «Item».
[12] *Z. j.* 3: «predictos».
[13] *Z. j.* 3 omite «per».
[14] *Z. j.* 3: «et commonitus non emendaverit».
[15] *Z. j.* 3: «Item».

X. Vias publicas sive caminos vel stratas in tali securitate pono et constituo ut nullus inde iter agentes invadat in corpore proprio [1], sive rebus suis aliquid iniurie vel molestie inferat pena lese maiestatis imminente ei qui contra fecerit post satisfaccionem dupli de malefactis et iniuriam dampnum passo prestitam [2].

XI. Illud autem generaliter omnibus interdico adque prohibeo quatenus [3] animalia aratoria nulla racione nec eciam pro delicto domini vel pro debito [4] depredari quis audeat vel pignorare presumat.

XII. Proditores vero [5] dominorum suorum, qui secundum consuetudinem scriptam innocenciam suam purgare noluerint, ab hac pace et securitate tam eos cum honoribus suis quam eorum complices et fautores excludimus et excipimus.

XIII. Salvitates quoque tocius predicte terre nostre tam novas quam antiquitus constitutas [6] *vel in futurum constituendas consilio episcopi et vicarii Regis* [7] sub predicta pace et securitate ponimus et constituimus.

XIV. Fures et latrones et eorum receptores, si redirigere [8] noluerint mala que fecerint vel directum [9] facere contempserint, a predicta pace et securitate excludimus [10].

XV. Si quis vero alium ex quacunque causa obnoxium [11] dixerit, querimonia de eo episcopo [12] vel baiulo meo fiat [13]. Et si per episcopum vel baiulum meum se [14] emendare [15] noluerit et ab episcopo excomunicatus fuerit deinde, a predicta pace et securitate alienus existat donec ad satisfaccionem veniat.

XVI. Preterea illud constituendum esse firmiter observandum censuimus [16] sub eadem treuga et pace dominicas dies esse [17], festivi-

[1] *Z. j.* 3: «proprio corpore».

[2] *D. ij.* 12 añade: «Exceptis militibus et eorum filiis si inter se guerram habuerint, et exceptis propriis hominibus quos domini suis in caminis capere liceat».

[3] *Z. j.* 3: «generaliter interdico vel prohibeo quod».

[4] *Z. j.* 3: «debito vel delicto domini».

[5] *Z. j.* 3 omite «vero».

[6] *D. ij.* 12: «consuetas».

[7] Lo subrayado falta en el expresado t. IX y en el códice *D. ij.* 12.

[8] *Z. j.* 3: «reducere».

[9] *Z. j.* 3: «directe».

[10] *D. ij.* 12: «secludimus».

[11] *Z. j.* 3: «sibi obnoxium».

[12] *Z. j.* 3: «ad Episcopo».

[13] *Z. j.* 3: «meo faciat».—*D. ij.* 12: «nostro faciat».

[14] *Z. j.* 3: «emendare se».

[15] *D. ij.* 12 añade «infra XXX dies».

[16] *Z. j.* 3: «illud ad constituendam esse et confirmandam sancimus».

[17] *Z. j.* 3: «dies dominicos esse et».

tates omnium sanctorum [1] apostolorum, adventum Domini usque ad octabas epiphanie quando festivitas sancti Hilarij agitur, et quadragesimam [2] usque ad octabas pasche, diem quoque ascensionis dominice, nec non et festum pentecostem [3] cum octabis suis, et tres festivitates beate [4] Marie, et festivitatem beati [5] Johannis babtiste et [6] sancti Michaelis et omnium sanctorum et sancti Felicis Gerunde.

Ego Ildefonsus Rex Aragonum comes Barchinone et Marchio Provincie pro Dei amore et subditorum nostrorum [7] utilitate iuro per Deum et hec quatuor sancta Dei evangelia [8] quod predictam pacem et treugam firmiter tenebo et observabo [9], et teneri et observari ab omnibus omni modo volo [10] atque precipio. Quam siquis infringerit, non abebit meum amorem vel [11] sub acuydamento meo erit quousque supradicto modo restituat quod rapuerit vel infrigerit.

Sig ✠ num Ildefonsi Regis [12] Aragonum comitis Barchinone et marchionis Provincie. Sig ✠ num Raymundi [13] Fulconis qui hoc iuro. Sig ✠ num Poncii de Capraria qui hoc iuro [14]. Sig ✠ num Raymundi de Montecatheno qui hoc iuro. Sig ✠ num Berengarii de Taradello qui hoc iuro. Sig ✠ num Berengarii de Masleo [15] qui hoc iuro. Sig ✠ num Guillermi de Guardia qui hoc iuro. Sig ✠ num Hugonis de Mataplana qui hoc iuro. Sig ✠ num Hugonis de Basso [16] qui hoc iuro. Sig ✠ num Arberti [17] de Castro-veteri qui hoc iuro.

En el tomo IX las firmas [18] se expresan así:

[1] *Z. j.* 3 omite «sanctorum».
[2] *Z. j.* 3: «in XL.ª».
[3] *Z. j.* 3: «domini et penthecostem».
[4] *Z. j.* 3: «sancte».
[5] *Z. j.* 3: «festum sancti».
[6] *Z. j.* 3: «et festum».
[7] *Z. j.* 3: «nostrorum subditorum».
[8] *Z. j.* 3: «sancta quatuor evangelia».
[9] *Z. j.* 3: «predictam treugam firmiter et observabo».
[10] *Z. j.* 3: «omnibus meis volo».
[11] *Z. j.* 3: «sed».
[12] *Z. j.* 3: «Regis alfonsi».
[13] *Z. j.* 3 omite «Raymundi».
[14] *Z. j.* 3 omite «qui hoc juro». Suprime además las dos firmas siguientes.
[15] *Z. j.* 3: «de boras ledo».
[16] *Z. j.* 3: «basa».
[17] *Z. j.* 3: «Alberti».
[18] Las del códice *D. ij.* 12 son las siguientes: «Signum Ildefonsi Regis Aragonum. Signum Raymundi Falconis. Signum Ray.di de montecatheno qui hec juramus. Signum Poncii de capraria qui hec juro. Signum berengarii de tarradello, qui hec juro. Signum bernardi de manso qui hec juro. Signum Geraldi de Jorba qui hec juro. Signum Ray.di de Guardia. Hugo de mazaplana, Arberti de castroveteri, qui hec juramus».

Sig ✠ num Ildefonsi Regis Aragonum. Sig ✠ num R. Fulchonis. Sig ✠ num R. de Montechateno. Sig ✠ num Poncij de Capraria. Sig ✠ num Berengarij de Taradello. Sig ✠ num Berengarij de Masleo. Sig ✠ num G. de Cervaria. Sig ✠ num G. de Jorba. Sig ✠ num G. de Guardia. Sig ✠ num Hugonis de Mataplana. Sig ✠ num Hugonis de Basso. Sig ✠ num Arberti de Castro-veteri. Omnes supradicti juramus.

VI.

Cortes de Tarragona de 1177 [1].

Convenit Robertus [2] domino regi et Terrachone electo [3], quod usque in pasca vel pentecostem [4] veniet in terram regis et ibit ad curiam regis Navarre, et ibi purgabit se per suum parem quod non est bauzator de morte [5] Hugonis terrachone archiepiscopi bone memorie. Similiter convenit domino Regi et terrachone electo quod dabit operam per bonam fidem quo modo accipiat treguas inter domnum Ildefonsum regem et regem Maioricarum usque ad festum sancti Johannis. Et si hoc facere non poterint, statim nunciabit hoc domino regi per raimundum de arzubus. Similiter convenit eis quod ab hac hora in antea, ipse nec sui homines non faciant malum illis nec suis hominibus nec terre sue, et si ullus homo suus vellet facere malum eis vel hominibus suis vel terre sue, et nollet per eum stare, quod non retinebit illum secum et de illa hora in antea non erit suus homo. Preterea convenit Robertus domino regi quod faciat illi directum, vel convenit secum amicabiliter de malefactis que illi fecit, aut purgavit se per suum parem quod propter illa malefacta non esset suus bauzator.

Et propterea dominus rex et terrachone electus assecuraverunt Robertum et homines suos ut teneant salvi et securi in terram suam, et quando Robertus venerit terram suam vel barchinonam, dominus rex vel electus terrachone dabit ei securum ducatum cum quo secure va-

[1] Archivo general de la Corona de Aragón, *Escrituras en pergamino de Alfonso I*, núm. 218.

[2] Véase la bula de Alejandro III (7 Junio 1173—1174), cuyo texto produjo Villanueva, *Viaje literario*, t. XIX, pág. 158.

[3] Berenguer de Vilademuls.

[4] 24 Abril y 12 Junio.

[5] 17 Abril 1171.

dat ad Curiam domini regis si presens non fuerit, et cum fuerit in curia domini regis quod dominus rex desemparabit illi terrachonam, et guidabit illum secure ad curiam regis navarre ut ibi purget se de supradictis.

Actum est hoc apud terrachonam, mense februarii anno domini millesimo C.°LXXX.VI.° in plena curia.

VII.

Cortes de Geroua en 1188 [1].

Cum divinarum et humanarum rerum tuitio ad neminem magis quam ad Principem pertinere dignoscatur, nichilque tam proprium debeat esse boni ac recti Principis quam injurias propulsare, bella sedare, pacem stabilire et informare, informatanque subditis conservandam tradere, ut de eo non incongrue dici et predicari possit quod a Principe Regum dictum est: *Per me Reges regnant et potentes scribunt justitiam;* ea propter anno ab Incarnatione Domini MCLXXXVIII, idus augusti, habito super hoc tractatu et deliberatione apud Gerundam cum Berengario [2] venerabili Terraconensi Archiepiscopo, et quibusdam suffraganeis suis, omnibusque magnatibus sive Baronibus terre nostre, quibus unanimiter iustum et equum visum est comuni utilitati expedire, ut in tota terra nostra a Salsis usque ad Tortosam et Ilerdam cum finibus suis pax et treuga instituatur, et nephanda raptorum et predonum audacia exterminetur; Nos qui per gratiam Dei in regno Aragonum et comitatu Barchinone et Provintie preesse dinoscimur, cum predictorum omnium assensu et voluntate publice utilitati providentes et saluti anime et parentum nostrorum consulere volentes, ecclesias omnes et personas religiosas cum omnibus rebus suis nostre protectionis presidio vallare, ac perpetuo munire disposuimus. Inde est quod omnibus tam clericis quam laycis qui in iam dicta terra nostra degere noscuntur, treugam et pacem secundum formam infra positam et prescriptam, tenendam et inviolabiliter conservandam iniungimus, nosque et ad id observandum etiam in eos qui eam violaverint animadvertendum alligamus et astringimus.

In primis igitur, parentum nostrorum sequentes exempla, cum con-

[1] El texto lo sacó del *Liber viridis Capituli Gerundensis* Villanueva en su *Viaje literario*, t. XIII, pág. 300-303. Trábase con el de las mal llamadas Cortes de Vich (*Viaje lit.*, VI, 320-323), que fueron simple Parlamento no convocado por la Corona.

[2] Berenguer de Vilademuls, arzobispo de Tarragona desde 1174 hasta 1193.

silio et voluntate supradictorum virorum ecclesias omnes et earum cimiteria, quia speciali censura hominum in bonis Dei intelliguntur, sub perpetua pace et securitate constituimus. Ita quod nullus cuiuslibet professionis eas vel earum cimiteria vel sacraria cuiuscumque ecclesie in circuitu constituta invadere aut infringere presumat, nichilque inde abstrahere attemplet, feriendis huiusmodi statuti temeratoribus pena sacrilegii eiusdem loci Episcopo inferenda, et satisfactione dupli dampni quod fecerint ei qui passus est, prestanda. Ecclesias quoque incastellatas sub eadem pacis et treuge securitate constituimus. Ita tamen ne aliquis in eisdem ecclesiis predam vel alia maleficia congreget, vel guerram inde faciat. Quod si contra factum fuerit, querimonia ad Episcopum, in cuius episcopatu comissum fuerit, et ad nos sive baiulum nostrum deferatur, et ex tunc autoritate nostra et Episcopi vel quod comissum fuerit emendetur, vel a pace predicta ecclesia sequestretur. Dominicaturas quoque Episcoporum et canonicorum et monasteriorum et omnium clericorum sive res eorum sub eadem pacis securitate constituimus pena duple restitutionis imminente eis qui eas invadere vel dampnum dare praesumpserint. Set et clericos, monachos, sanctimoniales et viduas eorumque res omnes sub eadem pacis defensione constituimus: ita quod nemo eos aprehendat, nichilque eis injurie inferat, nisi in maleficiis inventi fuerint. Si quis vero in aliquem istorum violentas manus iniecerit, vel eis aliquid abstulerit, ablata in duplum restituat, et de injuria nichilominus judicio Episcopi in cuius diocesi factum fuerit ille satisfaciat, et insuper sacrilegii penam Episcopo dependat. Immunitates quoque templi et hospitalis Iherosolimitani, et Dominici Sepulcri, necnon et aliorum locorum venerabilium, set et eorumdem locorum venerabiles fratres cum omnibus rebus suis sub eadem pacis defensione et pene interminatione pariter cum clericis et eorum rebus et ecclesiis constituimus.

II. Villanos et villanas et omnes res eorum tam mobiles quam se moventes, videlicet, boves, asinos, asinas, equos et equas, oves et porchos, ceteraque animalia, sive sint apta ad arandum, sive non, sub pacis et treuge securitate ita constituimus, ut nullus cuiuslibet professionis eos capiat vel alias in corpore proprio vel in rebus mobilibus dampnum eis inferat, nisi in maleficiis inventi fuerint, vel in cavalcatis cum dominis suis vel cum aliis ierint, vel cum armis contra aliquem exierint. Set et tunc cum reversi fuerint de cavalcatis securitatem eis prestamus, si in ipsis cavalcatis dampnum dederint ei qui propter culpam propriam a predicta treuga fuerit exclusus.

III. Item constituimus ne aliquis mansiones villanorum diruat vel

incendat, vel alias ignem ad nocendum subponat, neque oliveta succidat; vomeres et alia instrumenta aratoria sint in eadem pace, vel ille vel illa qui cum predictis animalibus araverit vel ea gubernaverit cum omnibus que secum portaverit vel habuerit eadem pace muniatur. Et nullus homo ea animalia aratoria pro pluvo, vel alia occasione capere vel rapere presumat; servata tamen exceptione rusticorum qui debitores vel fideiussores sunt pro aliis non dominis tamen ut inferius continetur. Si quis contra huiusmodi constitutionem venerit, liceat ei infra XV dies a tempore comonitionis ab Episcopo et domini Regis vicario simpliciter maleficium restituere, nulla alia pena adjecta; nisi LX solidos quos emendet pro treuga fracta, nisi fuerit tale factum quod importet aliquam penam, secundum tenorem consuetudinis scripte, prestandam insuper si fuerit. Si vero infra prefactos XV dies noluerit restituere maleficium illud, prout proxime dictum est, cogatur inferre simplum vel duplum qualitate dampni inspecta, prout tenor consuetudinis scripte se habuerit, cum pena similiter XV solidorum. Quod si commonitus neutrum facere voluerit, a predicta treuga malefactor et eius coadjutores separati intelligantur, ita quod si aliquod malum propter hoc eis allatum fuerit, non requiratur pro pace et treuga fracta, servata tamen pace animalium aratoriorum et instrumentorum suorum et incendii. Set si malefactor et adjutores eius jam dicto querelanti ullum malum fecerit, emendetur pro pace fracta.

IV. Preterea constituimus ut si forte duo vel tres aut plures homines alicuius militis vel cuiuscumque domini alicubi locorum sibi invicem rixati fuerint, quodcumque dampnum sibi inferant, vel ex quacumque alia causa controversiam habeant, lis apud dominos eorum exigatur et terminetur. Si vero diversos habuerit dominos statuimus ut justitie plenitudinem ad invicem exhibeant, et judicio eorum dominorum causa dicta debito fine terminetur. Verumptamen si infra XX dies domini eorum justicie plenitudinem inter eos exhibere noluerint, liceat post eosdem XX dies transactos predictis hominibus querimoniam suam apud Episcopum et vicarium Regis deponere; et per eos, ut supra statutum est, vindicta pacis et treuge sumatur.

V. Item terras in contentione positas nullus villanus laboret, ex quo constiterit apud judicem ordinarium possesores nolle stare justicie. Si vero bis vel ter comonitus eas laboraverit, et propterea dampnum susceperit, non requiratur pro pace fracta preter mortem et debilitationem personarum, et salva pace bestiarum in usum laborationis deditarum et incendii. Nolumus enim quod propter querimoniam rusticorum aratoria animalia depredentur, invadantur et disperdantur.

VI. Si quis autem debitor vel fideiussor extiterit et satisfacere creditori non curaverit, de suo proprio pignoretur, nec pro pace fracta habeatur, servata tamen pace bestiarum in usum laborationum deditarum et incendii, in eo videlicet casu ubi quis pro domino suo fideiussor extiterit.

VII. Item decernimus ne quis cuiuscumque professionis licentiam habeat pignorandi aliquem rusticorum vel baiulorum ex contractu domini sui, prout proxime supradictum est, pena fracte pacis imminente illi qui contra fecerit, nisi debitor aut fideiussor pro domino suo extiterit, exceptis illis baiulis qui militibus sicut scriptum usaticum comparantur, nisi debitor aut fideiussor pro domino suo extiterit.

VIII. Item cum sit de proposito nostro unicuique jus suum servare et malignitatibus quorumdam in quantum possumus occurrere, qui de dampnis datis et possesionibus ab ipsis detentis a quibuslibet conventi et legitime citati in iure respondere negligunt, exclusis primo ipsis contumacibus, et separatis a treuga et securitate supradicta et excomunione Episcopi subsecuta, hiis duobus casibus damus licentiam pignorandi ipsis actoribus et res eorum accipiendi etiam rusticorum suorum, salvis tamen animalibus aratoriis et incendio. Conventus autem a dominis suis de traditione sive de bausia qui secundum consuetudinem scriptam innocentiam suam purgare noluerit, ab hac pace sive securitate tam eos cum hominibus et honoribus suis quam eorum coadjutores excludimus et excipimus.

IX. Salvitates quoque tocius terre nostre tam novas quam antiquitus constitutas sub predicta pace et securitate ponimus et constituimus. Fures et latrones et eorum receptatores, si malum quod fecerint restituere noluerint et directum facere contempserint, a predicta pace et securitate secludimus.

X. Item constituimus quod si malefactor amonitus ab Episcopo vel vicario domini Regis, subjacens excommunicationis vinculo, predicto modo satisfacere noluerit, Episcopus cum vicario domini Regis congreget exercitus totius sue diocesis in hunc modum ut unus homo de unoquoque manso sequatur exercitum: et sic competens vindicta a malefactore sumatur. Quod si mansi inhabitator ad congregationem exercitus unum hominem mittere noluerit, excomunicetur ab Episcopo et tamdiu excomunicationis vinculo subjaceat, donec sit satisfactum Episcopo et vicario arbitrio eorum.

XI. Preterea constituimus quod si Episcopus neglexerit exhibere suam justitiam et malefactoribus amore vel timore malefactorum non possit ipse Episcopus vel homines sui tamdiu in nostra curia vel in

nostris vicariis invenire justitiam, quamdiu negligentiam suam non emendaverit, liceat vicario ipsum malefactorem excludere a pace supradicta.

XII. Item constituimus quod si malefactor noluerit resarcire comissum, prout superius dictum est, ab Episcopo et vicario domini Regis amonitus, et propter contumaciam eius Episcopus et vicarius cavalcadas ad sumendam vindictam super induxerint et ibi Episcopus et vicarius expensas fecerint vel alia dampna inde contraxerint, ut restituantur expense et cetera dampna arbitrio Episcopi et vicarii.

XIII. Item vias publicas sive caminos vel stratas in tali securitate pono et constituo ut nullus inde iter agentes sub pace comprehensos invadat vel in corpore proprio sive rebus suis aliquid iniurie vel molestie inferat. Quod si quis contra fecerit, in duplum restituat et penam LX solidorum inferat.

XIV. Preterea illud constituendum esse et firmiter observandum censuimus sub eadem treuga et pace dies dominicas esse, festivitates omnium Apostolorum, Adventum Domini usque ad octavas Circumcisionis, et Quadragesimam usque ad octavas Pasche, diem quoque Ascensionis Dominice, necnon sanctum Penthecostem cum octavis suis, et tres festivitates sancte Marie, et festivitatem sancti Johannis Babtistae, et sancti Michaelis, et omnium sanctorum, et sancti Felicis Gerunde. Et preterea sciendum est quod predicta pena LX solidorum dividatur pariter inter nos et Episcopum cum medietate dupli. Alia medietas dupli applicetur illi qui dampnum passus est.

XV. Item volumus quod occasione huius constitutionis in nullo derogetur usatico scripto, scilicet, in dandis potestatibus castrorum a vasallis dominis suis, sive in restituendis vassallis vel omnibus aliis.

XVI. Item statuimus quod si aliquis contra consuetudinem scriptam venire presumpserit, si dampnum sibi vel suis coadiutoribus datum fuerit, non requiratur nec emendetur pro pace fracta.

XVII. Item statuimus, quod si pro pastu pecoris oves vel boves vel alia quelibet animalia ducta aut inclusa fuerint, non requirantur nec emendetur pro pace fracta.

XVIII. Item omnibus sit manifestum, quod nos promittimus quod de cetero non aliquid exhigamus occasione bovatici vel constitute pacis ab iliquibus hominibus constitutis a Salsis usque Ilerdam et Tortosam et in suis finibus.

XIX. Promittimus quod non constituamus in tota supradicta terra vicarium nisi Cathalanum.

Ut autem haec omnia supradicta melius et firmius observentur ego

Ildephonsus Dei gratia Comes Rex Aragone, Comes Barchinone et Marchio Provintie, in Penitense apud Villamfrancham juro tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliis omnia supradicta me bona fide observaturum, sic Deus me adjuvet et hec sacrosancta Evangelia, et observari faciam.=Signum ✠ Ildephonsi Regis Aragonum, Comitis Barchinone, et Marchio Provintie.

VIII.

Cortes de Barcelona codificadas en las de Barbastro de 1192 [1].

Ildefonsus Dei gratia Rex Aragonum comes Barchinone marchio Provincie venerabilibus in domino Episcopis Abbatibus Prioribus et universis Ecclesiarum monasteriorumque prelatis ac ceteris viris religiosis omnibusque magnatibus militibus etiam et *ceteris tam civitatum quam villarum probis huminibus et populo*, a finibus Ilerde et in corpore eiusdem civitatis usque ad fines Salsarum constitutis, cum abundantia pacis salutem plurimam. Nulli ex vobis credimus venire in dubium iam longis retro temporibus ante pacium novarum constitucionem (quas comuni assensu procerum nostrorum et magnatum feceramus, sed postea ad nimiam eorundem instanciam et importunitatem apud Barchinonem celebri Curia in irritum deduximus), paces, inquam, Domini seu treugas ab illustrissimis predecessoribus nostris Barchinone Comitibus constitutas fuisse, quod etiam ipsa Usaticorum scriptura manifeste declarat. Quarum tenorem et formam antiquarum in ipso solemni articulo pacium novarum in auribus omnium qui aderant retinuisse meminimus imperpetuum. Quas quomodo eas observari oporteat presenti pagina duximus declarandum.

Ante omnia igitur, quia sit Dei proprium venerabiles eclesias, sedes videlicet omnes cum earum suffraganiis, monasteria quoque tam ordinis cisterciensis quam aliorum monachorum sancti Benedicti, hospitalis etiam loca templique milicie ac sepulcri Domini, Regularium quoque omnium, ac sancti Redemptoris nostre novelle plantationis, nec non et omnia loca, sacraria et religiosa, cum ipsis etiam personis

[1] Original núm. 369 de la *Colección de pergaminos del reinado de Alfonso I*. Los tomos I y III de la *Colección de Códigos*, que asimismo posee el Real y General Archivo de la Corona de Aragón (Barcelona), han dado aclaración á muchas palabras del original, borradas ó dudosas. En el tomo III el copista mutiló la fecha, pues puso MCII en lugar de MCXCII.

ecclesiasticis regularibus virisque religiosis tam laicis quam litteratis, cum omnium insuper rebus et possesionibus prephatarum et hominibus et feminis, nostrasque dominicaturas et que ad nostram pertinent proprietatem, sub Dei et nostro regimine suscepimus.

II. Generaliter etiam tam ad comune bonum supradictorum quam omnium magnatum militumque terrarum cum suis simul subiectis hominibus et feminis et rebus ac illorum possessionibus, qui in predictis finibus morantur, noxam ignis sive incendium omnino fieri prohibemus tempore pacis et belli. Ita quod nullus omnium nobilis aut ignobilis ulla ratione ulla occasione ullo denique modo ignem mittere presumat. Sub eodem precepto, nichilhominus, constituentes ne boves aratorios ant cetera quelibet animalia aratoria vel aratrum cum suis apparatibus et joverio sive bubulco ledere vel invadere quoquomodo presumat. Nam eorum utrumque sacrosancta Romana Ecclesia, que est mater et capud universe Christianitatis, ab ipso sui fere primordio usque in hodiernum diem servare consuevit coluit et tenuit gravioribus inminentibus penis eis qui contrafecerint, etiam quod in Romanis legibus et decretis eternaliter constituitur.

III. Caminos terre seu vias publicas, mercatos et nundinas sive *firas*, tam ad nostrum quam ad cuiuslibet jus et comodum spectantes, atque inmunitates sive salvitates hospitalis milicie locorumque religiosorum salvos esse et securos precipimus.

IV. Item omnes euntes ad nos et ad Curiam nostram indeque redeuntes, guidaticos etiam nostros nostrorumque vicariorum, sigilla nostra et penones nullus invadere presumat.

V. Quicumque igitur quod absit in aliquo delinquerit, penam .XXX. solidorum statim incurrat dampnumque infra .XV. dies in simplum resarciat. Quod si tam contumax extiterit quod monitus ab Episcopo in cuius diocesi factum fuerit vel a vicario nostro aut baiulo constituto et infra .XV. dies hoc facere noluerit, ex tunc et malefacta ei qui passus fuerit in dupplum restituere et penam .LX. solidorum sustinere cogatur. Episcopus etiam contumacem post .XV. dies vinculo excomunicacionis vel quam meruerit pastorali sentencia innodare non moretur, aut cum ipsis villarum et mansorum comunioribus simul et vicario, vel ipse vicarius Episcopo deficiente tamdiu persequatur, donec ad plenum reus ille, iuxta quod predictum est, satisfacere curaverit; hoc adjuncto quod ultra penam constitutam in suis predictis capitulis quicumque tam temerarius extiterit quod venientes ad nos ut supradicitur vel recedentes a nobis invadere presumserit, aut guidaticum nostrum vel vicariorum sive cartas nostras vel penones confregerit,

reum se maiestatis nostre esse cognoscens nostro inde imperio subiacere cogetur; predictos autem tam .XXX. quam .LX. solidos, qui pro pena dabuntur, episcopus et vicarius per medium habeant, cum tamen episcopus ad hec copiam sui fecerit, vel aliquem vice sui idoneum transmiserit, singula executurus iuxta prephata capitula. Quod si neutrum fecerit, vicarius qui honus portaverit emolumentum accipiat. Ad persequendum autem malefactorem dominus domus tam nostrarum quam omnis ecclesie monasteriique dominicaturarum ad mandatum episcopi vel vicarij exeat. Qui, etsi tam iustam habuerit excusationem quod plus remanere habeat vel debeat quam ire in exercitum, mittat loco sui aliquem in armis valentem. Quod si utrumque contempserit et mens ipsi fuerit .VI. solidos incontinenti vicario dabit in super, et meo ipse stare habebit mandato. Si vero alterius dominii fuerit, nichilominus .VI. solidos dare teneatur; quorum una pars domino, alia vicario, alia episcopo dabitur, voluntati etiam et mandato domini sui nostro tamen consilio satisfacturus. Excipimus autem ab huiusmodi constitutionibus viduas omnes, et etiam illas mulieres apud quas viri arma ferre valentes non invenientur, et omnes homines qui nimis pauperes fuerint et egeni. Set etiam si malefactor tam obstinax et iniuriosus extiterit, quod neque in prefixo capitulo de simplo neque in scriptis de duplo nec etiam usque in exitu cavalcatarum satisfacere curaverit, ex tunc dispendium et gravamen quod cavalcata et populus inde sustinuerit sustinentibus restituere cogatur, salvis semper penis commemoratis in supra dictis capitulis; atque omne dampnum et gravamen, quod inde acceperint, sine spe restitutionis sustineat. Constituentes etiam ne predicti homines nostri et ecclesiarum se ad invicem pignorare attemptent causa vicinatici vel senioratici sive aliqua qualibet occasione, nisi ille qui pignoraverit debitor aut fideiussor extiterit. Vicarius tamen, si noster fuerit iniuriosus ille, nec eum moretur ad satisfactionem compellere. Idemque faciant de suis domini et gubernatores ecclesiarum et locorum religiosorum. Quod si noluerint aut non potuerint, vicarius habeat potestatem hoc faciendi. Utraque autem defficiente vel malignante, querelator repulsam in eis passus, sub testibus adhibitis auctoritate sua deinde possit libere vicinos iniuriosi pignorare, nulla inde sibi pena eminente; set qui pignoraverit per .XX. dies teneat. Postea vero vel impignoret pro suo si poterit, vel vendat bona fide; nec hoc vicarius prohibeat nec iniuriosus commoneat. Hoc autem est sciendum quod si creditor ille, seu querelator, viator fuerit, non ultra .X. dies teneatur pignus penes se tenere, et deinde faciat sicut in supradicto capitulo de pignore continetur. Quod si creditor ille

sive extraneus sive viator sive terrigena fuerit et capitulis predictis contrafecerit pignorando, .V. solidos incontinenti vicario pro pena et pignus ablatum domino suo reddere cogatur si debitum quod exiget .C. fuerit solidorum. Si autem plus aut minus, pena iuxta pretaxatum modum .V. solidos ascendat atque descendat. In quarum pacium constitutione comittimus omnes viduas mulieres cum universis rebus earum.

Facta carta [apud] Barbastrum mensis novembris Anno .M°.C°.XC.II.

Signum Ildefonsi Dei gratia Regis Aragonum Comitis Barchinone Marchionis Provincie. Sig ✠ num G. de Granata=Sig ✠ num R. Gaucerandi=Sig ✠ num Xamen de Artusella=Sig ✠ num Santii de las Telas. Sunt preterea testes Dominus Tarragonensis Archiepiscopus[1]. B. Barchinone et P. Ausone sacriste cum ceteribus Curie, et Guillelmus de Bassia Domini Regis notarius qui hec scripsit et fecit hoc

Sig 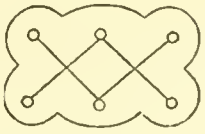 num.

[1] Berenguer de Vilademuls.

CORTES

CELEBRADAS DURANTE EL REINADO DE D. PEDRO II DE ARAGÓN.

IX.

Cortes de Barcelona en 1198 [1].

Iste sunt paces et treuge constitute a domino Rege Petro primo [2].

Hec est pax quam dominus Petrus Dei gracia Rex Aragonum comes Barchinone, pro comuni utilitate consilio suorum procerum confirmando, constituit per totam Cathaloniam videlicet a Salsis usque ad Ilerdam [3], quamvis retro temporibus ab antecessoribus nostris fuerit introducta et constituta [4]. Cum autem ea que divino cultui fuerunt [5] deputata primo [6] pre occulis debemus habere, in prima pacis constitucione sub pace nostra et treuga [7] ponimus omnes ecclesias cum .XXX [8]. passibus ecclesiasticis suisque sacrariis. Eas vero ecclesias in quibus raptores vel fures predam vel furta congregaverint vel malefaciendo inde exierint vel illuc redierint [9] tamdiu salvas esse iubemus donec

[1] *Libre vert* del municipio de Barcelona, fol. 70.—Biblioteca del Escorial, códices *Z. j.* 4, fol. 51; *Z. j.* 3, fol. 147; *D. ij.* 12, fol. 52.

[2] *Z. j.* 4: «Constitucio pacis et treuge».—*Z. j.* 3 no tiene título.—*D. ij.* 12: «De pace quam constituit dominus Rex Petrus primus».

[3] *Z. j.* 3: «ilerdem».

[4] *D. ij.* 12: «instituta et introducta».

[5] *Z. j.* 3: «que a domino fuerint».—*Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «fuerint».

[6] *Z. j.* 3 omite «primo».

[7] *D. ij.* 12 omite «et treuga».

[8] *D. ij.* 12: «XXX.ta»

[9] *Z. j.* 3: «illich reddierint».

querimonia malefacti [1] ad Episcopum loci perveniat. Et si idem [2] Episcopus amonitus emendare noluerit vel malefactores de ecclesiis [3] non expulerit, eadem [4] a pace nostra et treuga eiciatur. Clericos vero Canonicos etiam et Monachos Sanctimoniales Regulares [5] Hospitalarios Templarios [6] sive fratres sancti sepulcri et omnes alios viros religiosos cum omnibus rebus eorum [7] tam mobilibus quam immobilibus cum hominibus [8] suis omnibusque rebus eorum mobilibus sive immobilibus sub [9] nostra pace nostroque regimine constituimus. Loca autem religiosa, salvitates etiam, sub eadem ponimus deffensione.

II. Cives vero et burgenses et omnes homines villarum nostrarum cum hominibus et rebus [10] eorum mobilibus et immobilibus, *Judeos etiam cum omnibus rebus suis*, Pupillos itaque et viduas et orphanos [11] et omnes res eorum sub pace nostra [12] constituimus.

III. Caminos quoque et stratas [13] et vias publicas, dominicaturas nostras et omnes honores [14] nostros, Nundinas sive *firas* [15] et mercatos nostros sub eodem regimine et securitate ponimus.

IV. Boves vero [16] aratores et cetera animalia [17] aratoria cum instrumentis aratorijs et [18] cum suis bubulcis et cum eis qui eos custodierint, postquam exierint a domo [19] causa arandi vel seminandi [20] sive custodiendi donec ipsi homines redierint in domos, sub eadem mittimus deffensione et pace; set boves aratores et cetera animalia aratoria perpetuo sub eadem ponimus pace.

V. Similiter sub eadem pacis constitucione [21] ponimus omnes illos

[1] *D. ij.* 12: «facti male».
[2] *D. ij.* 12: «revenerit. Et idem».
[3] *D. ij.* 12: «eclesia».
[4] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «eadem ecclesia».
[5] *D. ij.* 12: «et regulares».
[6] *D. ij.* 12 omite «templarios».
[7] *D. ij.* 12: «eorum rebus».
[8] *D. ij.* 12 omite «cum hominibus».
[9] *Z. j.* 3 omite «sub».
[10] *Z. j.* 3: «homines nostrarum villarum cum omnibus rebus».
[11] *D. ij.* 12: «viduas si que vere vidue sunt, sicut Apostolus dicit: *honora* inquid *viduas que vere vidue sunt*; ut in illa Omelia *Accesserunt* et que honeste vivunt ut Justi de pub. Judi, § «*orphanos*».
[12] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «nostra pace».
[13] *Z. j.* 3: «stratos».
[14] *D. ij.* 12: «homines vel honores».
[15] *Z. j.* 3: «et nundinas sive firas».
[16] *Z. j.* 4 omite «vero».—*Z. j.* 3: «Boves qnoque et».
[17] *Z. j.* 3: «et aratores et eciam animalia».
[18] *Z. j.* 3 omite «et».
[19] *Z. j.* 3: «de domo».
[20] *D. ij.* 12 omite «vel seminandi».
[21] *Z. ij.* 12: «conservatione».

qui ad curiam nostram venerint ex quo a domo exierint et iter arripuerint vel in curia nostra fuerint donec redierint ad domos suas [1] cum omnibus rebus et possessionibus eorum [2], habita tamen temporis diminucione qua [3] possint reverti ad domos suas nisi iusta et racionabili causa et evidenti fuerint impediti.

VI. Olivere [4] vero et fructus [5] earum et [6] columbaria et palearia non incidantur nec [7] comburantur nec destruantur [8]; et sub eadem ponimus pace.

VII. Prohibemus etiam ne aliquis in tota terra nostra incendium mittat vel ignem subponat; Constituentes eciam quod raptores fures [9] manifestos latrones nemo defendat aut manuteneat nec recipiat manifeste sive in oculto [10].

VIII. Nullus christianus neque iudeus neque aliqua alia [11] persona pignori accipiat neque per aliquem [12] titulum adquirat [13] honores [14] alicuius persone neque honores rusticorum sive pagesias sine consensu dominorum suorum [15].

IX. Guidatica [16] nostra et penones [17] atque omnia [18] regalia nostra firmiter observari et custodiri sub hac pace et securitate iubemus.

X. Quicumque ergo [19] hanc pacem superius scriptam infrigerit vel contrahierit [20] infra XXX [21] dies per nos vel per nuncium nostrum sive [22] vicarium [23] vel [24] Episcopum locorum idem temerator commoni-

[1] *Z. j.* 4 omite lo siguiente hasta «uisi».
[2] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «suis».
[3] *D. ij.* 12: «habita temporis denunciacione nequando».—*Z. j.* 3: «dinumeratione».
[4] *Z. j.* 4: «olivera».—*Z. j.* 3: «olivaria».
[5] *D. ij.* 12: «olivarie vero fructus».
[6] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 omiten «et».
[7] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3: «vel».
[8] *D. ij.* 12: «incindantur vel comburentur vel destruantur».
[9] *D. ij.* 12: «fures raptores».
[10] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «occulte».
[11] *Z. j.* 4: «alia aliqua».—*Z. j.* 3 omite «aliqua».
[12] *Z. j.* 3: «nec per aliquod».
[13] *D. ij.* 12: «adquirent».
[14] *Z. j.* 3: «honorem».
[15] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 añaden «nec etiam feudum cuiuslibet (*D. ij.* 12 «cuiusque») sine consensu et consilio dominorum suorum».
[16] *D. ij.* 12: «Guitatica».
[17] *D. ij.* 12: «pennones».
[18] *D. ij.* 12: «aliqua».—*Z. j.* 4, *Z. j.* 3: «alia».
[19] *D. ij.* 12: «vero».—*Z. j.* 3 omite «ergo».
[20] *Z. j.* 4: «aut contradierit».—*D. ij.* 12: «vel contraxerit».
[21] *D. ij.* 12: «XX».—*Z. j.* 4: «XV».—*Z. j.* 3: «XXti».
[22] *Z. j.* 3: «vel nuncium nostrum, vel».
[23] *D. ij.* 12: «vel nuncium nostrum subvicarium».
[24] *Z. j.* 3: «vel per».

tus [1] dampnum non emendaverit, vel in supradictis capitulis non satisfecerit secundum quod in jure continetur, ex inde ipse malefactor et [2] pacis transgressor et [3] violator et coadiutores ac [4] consiliatores sui ab episcopo excomunicentur et postea a predicta pace et treuga eiciantur, ita quod malum quod propter hoc eis fuerit [5] illatum non [6] requiratur pro pace et treuga fracta [7]. Set si [8] iste qui fuerit eiectus a pace et coadiutores eius sive consiliatores iamdicto querelanti et coadiutoribus eius ullum [9] malum fecerint, emendetur pro pace fracta [10].

Et ut hec [11] supradicta maiorem firmitatem et securitatem [12] obtineant, istis inferius [13] annotatis facimus ea iurare super sancta quatuor [14] euangelia.

Actum est hoc anno Domini Millesimo C°. XC. VIII° [15] in mense aprilis et kalendis [16] eiusdem.

[Signum] ✠ Petri Regis aragonum [17] Comitis barchinone.

Sig ✠ num Raymundi de villa mulorum.—Dalmacius de crexello.—Guillelmus de crexello.—P. de crexello.—Uguet de bas.—A. de salis.—G. de salis.—A. de Lerz.—A. G. de Cartalano [18].—Mironis de osteles [19].—P. de luciano.—G. de cardona.—B. de portella.—G. de granata.—G. de timor.—P. de angularia.—P. de cervaria.—P. de baneres.—G. P. de castelleto.—R. montiscatheni.—G. de angularia [20].—R. gaucerandi.—Uguet de mata plana.—Berengarius de podio viridi.—R. de villanova.—P. Raymundi.—P. de claro monte.—A. de cervaria.—Poncius de verneto.—G. de cervaria.—G. de guardia.—R. alaman.—Nos omnes qui hec iuramus.

1 *Z. j.* 3: «admonitus».
2 *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij*, 12: «temerator vel».
3 *D. ij.* 12: «vel».
4 *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «atque».—*Z. j.* 3: «et».
5 *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «fuerit eis».
6 *Z. j.* 4, *Z. j.* 3: «a nemine requiratur».
7 *D. ij.* 12: «fracta et treuga».
8 *D. ij.* 12 omite «si».
9 *D. ij.* 12: «nullum».
10 *Z. j.* 3 suprime todo este punto.
11 *D. ij.* 12, *Z. j.* 3 omiten «hec».
12 *D. ij.* 12 omite «et securitatem».
13 *D. ij.* 12: «superius».
14 *Z. j.* 3: «IIII.or»
15 *Z. j.* 4: «M.° C.XC. VIIII».—*Z. j.* 3: «M.°CC.°XL°.III°».—*D. ij.* 12: «M°CLXXXXVIII°».
16 *D. ij.* 12: «kaleudas».
17 *D. ij.* 12: «et».—*Z. j.* 4 omite «Comitis barchinone».—*Z. j.* 3 suprime la firma del Rey.
18 *Z. j.* 3: «Arnaudi de salis. G.mi de salis. Arnaudi de lers. A.di G.i de tartarana».
19 *Z. j.* 4: «alostoles».—*Z. j.* 3: «aristoles».
20 *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 omiten esta firma y las siguientes.

USAJE ACORDADO EN ESTAS CORTES [1].

Hunc usaticum constituit rex Petrus, existens in curia apud barchinonam, de pena posita in matrimonio [2].

Cum in celebri curia apud barchinonam existeremus [et] a civibus eiusdem civitatis rogati sepius fuerimus ut si quando in matrimoniis contrahendis pena fuerit adiecta et ipsa cederet in ius eius pactum servantis, nostrum super hiis preberemus assensum; Nos igitur civium predictorum precibus inclinati, de consilio nostrorum nobilium virorum qui tunc temporis [3] in eadem curia nobiscum aderant, non interveniente errore sed ex certa scientia adducti, [ne] civitatenses prefati super huius modi contendeant [4] diucius, statuimus ut pena promissa cum effectu comittatur, et observanti fidem irrevocabiliter acquiratur [5], non obstante lege illa que in nupciis contrahendis penam prohibet comitti.

Actum est hoc Anno domini Millesimo CXCVIII [6].

X.

Cortes de Barcelona en 1200 [7].

Constituciones pacis et treuge domini Regis Petri primi [8].

Divinarum [9] et humanarum rerum tuicio ad neminem magis quam

[1] Códices del Escorial *Z. j.* 4, fol. 25; *Z. j.* 3, fol. 44.

[2] *Z. j.* 3 añade: «Cum in celebri promissa huius concertatio apud illustrem Regem permota fuit inter Johannem de monte iudayco et alium civem barchinone, et promiserat tradere filiam suam nuptui, pena apposita si hoc non adimpleret; Et ideo illustris Rex hanc constituit constitutionem».

[3] 1.º Abril 1198.

[4] *Z. j.* 3: «cum civitatenses..... contenderant».

[5] *Z. j.* 3: revocabiliter adquiratur».

[6] *Z. j.* 4: «CC.XVIII».—*Z. j.* 3: «M.º CC.º XX.º IX.º (tachado XX.º IX.º)».—El *Libre vert*, fol. 48, dice: «*De pena in matrimoniis posita, cui adquiratur.* Si quis promiserit filiam suam dare alicui sub pena aliqua si non fecerit, teneatur prestare penam si non dederit. Et hoc fuit constitutum Barchinone a Domino rege P. in curia generali inter Jac[obum] de Monteiudayco et alium quendam, Anno domini Millesimo C.XCVIII (cod. CCXCVIII) in ebdomada ante penthecostes ex certa sciencia». La Constitución del Rey, fechada en la semana antes de Pentecostés (9-16 Mayo), claramente indica que estaban ya cerradas las Cortes.

[7] *Libre vert* del municipio de Barcelona, fol. 71; *Cartulario* de la catedral de Barcelona, tomo I, fol. 12; Biblioteca del Escorial, códices *Z. j.* 4, fol. 51; *Z. j.* 3, fol. 148; *D. ij.* 12, folio 53.

[8] *Cart.*: «Privilegium quo P. R. Aragonensis et comes barchinonensis posuit terram sub pace et tregua, scilicet omnes ecclesias cimiteria sacraria dominicaturas canonicorum monasteriorum ecclesiarum et clericos monachos viduas rusticos, etc.»—*Z. j.* 4: «Ilas paces constituit dominus rex Petrus in celebri curia barchinone».—*Z. j.* 3: «Hec est pax et treuga, quam constituit Rex Petrus in celebri curia barchinonea salsis usque ad ilerdam consilio procerum». —*D. ij.* 12: «Ilas paces constituit dominus Rex Petrus primus».

[9] Los tres códices del Escorial omiten este prólogo.

ad Principem pertinet nichilque tam proprium esse debet boni ac recti Principis quam injurias propulsare bella sedare pacem stabilire et informare et informatam subditis conservandam tradere, ut de eo non incongrue dici et predicari possit quod a Principe Regum dictum est [1]: «*Per me Reges regnant; et potentes scribunt* [2] *justiciam.*»

Ea propter ego Petrus Dei gratia Rex Aragonensis et Comes Barchinonensis publice utilitati tocius terre mee consulere et providere satagens et intuitu divini numinis tam Ecclesias quam religiosas personas cum omnibus rebus suis nostre proteccionis presidio vallare ac perpetuo munire cupiens, anno ab Incarnacione Domini M.° CC.°, V idus junii, habito apud Barchinonam super hoc tractatu et deliberacione cum venerabili viro Raymundo [3] Tarrachone Archiepiscopo et sufraganeis [4] suis, omnibusque Magnatibus sive Baronibus terre mee, quia unanimiter omnibus justum et equum visum est et comuni utilitati expedire ut in dicta terra mea a Salsis usque Dertosam et Ilerdam cum finibus suis pax et treuga [5] instituatur et nefanda raptorum et predonum audacia exterminetur; predictorum omnium assensu et voluntate omnibus tam clericis quam laycis qui in jam dicta terra mea degere noscuntur treugam et pacem secundum formam infra positam et prescriptam tenendam et inviolabiliter observandam [6] injungo, meque eciam ad [7] observandum et in eos qui eam violaverint vindicandum alligo et astringo.

I. In primis igitur parentum meorum sequens exempla [8] cum predicti [9] Archiepiscopi et sufraganeorum [10] necnon et aliorum nobilium virorum consilio Ecclesias omnes et earum cimiteria [11], quia speciali hominum censura [12] in bonis Dei intelliguntur, sub perpetua [13] pace et securitate constituo ita quod nullus eas vel earum cimiteria vel sacraria cuius-

[1] Libro de los *Proverbios*, VIII, 15, 16.

[2] En la Vulgata corriente «*decernunt*».

[3] Raimundo de Rocabertí.

[4] En Barcelona, Berenguer de Palou; en Tortosa, Gombal de Santa Oliva; en Lérida, Gombal de Camporells; en Urgel, Bernardo de Vilamur; en Vich, Guillermo de Tavartet; en Gerona, Arnaldo de Crexell, y Artaldo en Elna.

[5] *Cart.*: «tregua», manteniendo siempre esta forma ó expresión del vocablo.

[6] *Cart.*: «conservandam».

[7] *Cart.*: omite «ad».

[8] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «nostrorum exempla sequentes».

[9] *Z. j.* 4 omite «predicti». Lo guarda *Z. j.* 3, indicando la supresión del prólogo.

[10] *Z. j.* 3 omite «archiepiscopi».—*D. ij.* 12: «cum Archiepiscopo et suffraganeis eius».

[11] *Z. j.* 3: «Eclesias et omnia earum ciminteria».

[12] *Z. j.* 3: «tonsura».

[13] *Z. j.* 3: «intelligantur, similiter perpetua».

cumque Ecclesie in circuitu constituta [1] invadere aut infringere [2] presumat nichilque inde abstrahere atemptet, feriendis huius statuti temeratoribus pena sacrilegii eiusdem loci Episcopo inferenda et satisfaccione dupli dampni quod fecerunt [3] ei qui passus est prestanda.

II. Ecclesias quoque incastellatas sub eadem [4] pacis et treuge defensione constituo, ita tamen quod si raptores vel fures in eisdem ecclesiis predam vel alia maleficia congregaverint, querimonia ad Episcopum in cuius Episcopatu comissum fuerit [5] et ad me sive [6] ad Bajulum meum deferatur, et extunc nostro judicio vel quod comissum fuerit emendetur vel a pace predicta Ecclesia sequestretur.

III. Dominicaturas quoque canonicorum et monasteriorum sub eadem pacis securitate constituo, pena [7] duple restitucionis iminente eis [8] qui eas invadere [9] presumpserint [10].

IV. Set et clericos [11] monachos viduas [12] et sanctimoniales eorumque res tam mobiles quam immobiles sub eadem pacis defensione nostra auctoritate [13] constitutos nemo apprehendat et nichil eis vel rebus suis iniurie vel dampni [14] inferat nisi in maleficiis cum armis inventi fuerint; tunc enim iniuriam vel dampnum quod ibidem [15] passi fuerint sibi imputent et pro pace fracta non requiratur [16]. Si vero [17] aliquis [18] in aliquem istorum violentas manus injecerit [19], vel eis [20] aliquid abstulerit, ablata in duplum restituat, et de [21] iniuria nichilominus judicio Episcopi in cuius diocesi factum fuerit ille [22] satisfaciat, sacrilegii vero penam Episcopo dependat [23].

1 *Z. j.* 3: «eclesie constitute».
2 *D. ij.* 12: «fraugere».
3 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «fecerint».
4 *Z. j.* 3: «ab eadem».
5 *D. ij.* 12: «comisit».
6 *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 omiten «ad».
7 *Z. j.* 3: «pena duplici».—*D. ij.* 12: «sub pena».
8 *Z. j.* 3: «ei».
9 *D. ij.* 12: «eis qui eas invadent».
10 *Z. j.* 3: «presumpserit».
11 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «clericos et».
12 *D. ij.* 12 omite «viduas».
13 *Z. j.* 3: «pacis nostre auctoritate».
14 *D. ij.* 12: «aliquid injurie vel dampni».
15 *Z. j.* 4: «ibi».
16 *Z. j.* 3: «inferat, quod ibi passi fuerint imputent, et pro pace fracta non requiratur».
17 *Z. j.* 3 omite «vero».
18 *Cart.*: «Si vero alias aliquis».
19 *Z. j.* 3: «iniecerint».
20 *D. ij.* 12: «ingesserit vel in eos».
21 *Z. j.* 3 omite «de».
22 *D. ij.* 12: «ipse».—*Z. j.* 3: «facte fuerint, illas».
23 *D. ij.* 12: «deprehendat».

V. Emunitates [1] quoque Templi et Hospitalis Iherosolimitani [2] necnon [3] et aliorum venerabilium locorum [4], sed et ipsos venerabiles fratres Templi et Hospitalis et aliorum venerabilium locorum [5] cum omnibus rebus suis [6] sub eadem pacis deffensione et pene interminacione pariter cum clericis et ecclesiis [7] constituo.

VI. Villanos et villanas et omnes res eorum tam mobiles quam se moventes, videlicet boves oves [8] ceteraque animalia [9] minuta, et asinos et asinas equos equas [10] ceteraque animalia, sive sint apta ad arandum sive non, sub pacis et treuge [11] securitate constituo [12] ut [13] nullus eos capiat [14] vel alias in corpore [15] proprio vel in rebus mobilibus eis dampnum inferat nisi in maleficiis inventi fuerint vel in cavalcatis [16] cum dominis suis vel [17] aliis ierint; sed cum ad propria fuerint reversi securi permaneant [18], ita tamen quod si quis de eis conqueratur juri stare cogantur [19].

VII. Preterea sub pene interminacione [20] prohibeo ut [21] nullus in predicta terra mea [22] predam facere [23] presumat de equabus, mulis, mulabus, asinis, asinabus, bobus [24], vaccis [25], arietibus, ovibus, yrcis, capris [26], porcis sive eorum fetibus; oves tamen [27] capras yrcos porcos et [28] sues

1 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «Inmunitates».
2 *Z. j.* 3: «hospitale iherusalem».
3 *Z. j.* 4 omite lo siguiente hasta la repetición de «et aliorum».
4 *Cart.*, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «locorum venerabilium».
5 *Cart.*, *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «locorum veuerabilium».
6 *Z. j.* 3: «suis rebus».
7 *D. ij.* 12: «pariter clericos et ecclesias».
8 *D. ij.* 12: «oves boves».
9 *Z. j.* 3 omite lo siguiente hasta «sive sint».
10 *D. ij.* 12: «asinos et asinas, equos et equas».
11 *Cart.*: «tregrue».
12 *Cart.*, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «ita constituo».
13 *D. ij.* 12: «et».
14 *D. ij.* 12 omite «capiat».—*Cart.*: «capiant».
15 *Z. j.* 3: «vel corpore».
16 *Z. j.* 3: «cavatas».
17 *Cart.*: «aut».
18 *Z. j.* 3: «pace securi permaneant». Omite lo restante del artículo.
19 *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «reversi, juri stare cogantur».
20 *Z. j.* 3, *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «intermissioue».
21 *D. ij.* 12: «prohibeo quod».
22 *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 omite «mea».—*Z. j.* 3: «nostra».
23 *Z. j.* 3 omite «predam».—*Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «presumat facere».
24 *D. ij.* 12 omite «bobus».
25 *Z. j.* 3: «vacas».
26 *D. ij.* 12: «ovibus bobus capris».
27 *Z. j.* 3: «et».
28 *Z. j.* 4 omite «et».

rusticorum [1] ad milites pertinencium de alodiis [2] eorum in hac [3] pace sint, eo excepto quod superius dictum est. Quod [4] qui fecerit pena [5] dupli [6] restituat. Neque mansiones [7] villanorum nisi sint in alodio militum, neque columbaria, neque molendina [8], neque apium alvearia neque palearia [9] aliquis diruat vel incendat [10] vel alias ignem ad nocendum subponat neque oliveta succidat [11].

VIII. Terras in contencione positas nullus villanus laboret postquam inde commonitus fuerit ab eo in quo justicia placiti non [12] remanserit. Si vero ter commonitus [13] juri stare [14] noluerit, et eas laboraverit et propterea dampnum susceperit, non requiratur pro pace fracta; salva tamen [15] pace bestiarum in usum laboracionis deditarum et eorum [16] qui eas gubernaverint cum omnibus que secum portaverint; nolo [17] enim quod propter contumaciam rusticorum aratoria animalia depredentur [18] invadantur vel disperdantur [19]. Vomeres [20] et alia aratoria instrumenta sint [21] in eadem pace, ut [22] ille vel illa qui cum predictis animalibus araverit, vel ea gubernaverit, vel ad ea [23] confugerit [24], cum omnibus que secum portaverit vel habuerit, eadem pace muniatur [25], et nullus homo ea animalia pro plivio [26] vel alia occasione capere vel rapere

[1] *D. ij.* 12: «porcos similes rusticorum».—*Z. j.* 3: «Et suos rusticos».
[2] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «olivis».
[3] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3: «sub hac».—*D. ij.* 12: «sub eadem».
[4] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «pace ponimus. Quod».
[5] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «peuam».
[6] *D. ij.* 12: «duple».
[7] *Z. j.* 3: «Mansiones quoque».
[8] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «nec columbaria. nec molendina».—*D. ij.* 12 omite lo siguiente hasta «aliquis».—*Z. j.* 4: «nec apium».
[9] *Z. j.* 3: «neque columbarium, nec alvearia apium, Molendina, neque pallearia».
[10] *Z. j.* 3: «dirruat uec incendat».
[11] *Z. j.* 3: «olivetam succendat, ita tamen quod, si aliquis de eis conqueratur, iuri stare cogatur».
[12] *D. ij.* 12 omite «non».—*Z. j.* 3: «in quo est iusticia prelati, non remanserint».
[13] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «monitus».
[14] *Z. j.* 3: «vero comonitus stare».
[15] *D. ij.* 12: «tamen salva».
[16] *D. ij.* 12: «eos».—*Z. j.* 3: «eorum qui eos».
[17] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «nolumus».
[18] *Z. j.* 3: «animalia aratoria deprehendantur».
[19] *Cart.*: «dispergantur».
[20] *D. ij.* 12: «animalia deprehendantur. Vomeres».
[21] *Z. j.* 3: «volumus sint».
[22] *Z. j.* 3: «vel».—*D. ij.* 12: «et».
[23] *D. ij.* 12: «vel guberuaverint ea vel eas».
[24] *Z. j.* 3: «vel guberuaverint, vel ad ea confugerint».
[25] *Z. j.* 4: «muuietur».—*D. ij.* 12: «muuientur».
[26] *D. ij.* 12: «pluvio».

presumat. Siquis contra huius modi constitucionem comiserit dampnum componat illi cui malum fecerit [1] infra XV dies, simplum sine pena, post XV dies duplum; prestandis in super [2] LX solidis Episcopo et michi ad quos [3] querimonia fracte [4] pacis et treuge dinoscitur pertinere; si milites fuerint vel eorum filii et [5] nobiles Baiuli vel homines villarum [6]. Rustici vero, et omnes alii homines penam prestent X [7] solidorum. Si quis autem fideiussor extiterit si fidem [8] non portaverit de suo proprio pignoretur, servata tamen pace bestiarum in usum [9] laboracionis deditarum, nec pro pace fracta habeatur [10]. Si vero infra XV dies [11] primos temerator constitute pacis et treuge simplum non emmendaverit, postea ut dictum est duplum prestet, ita quod medietatem [12] istius dupli habeat querelator, et alteram medietatem Episcopus et ego [13] qui ad hanc justiciam faciendam predicto Episcopo adiutor extitero [14]; et in super si infra predictos XV [15] dies per me [16] vel per Episcopum, vel per nuncium, vel [17] nuncios [18], idem temerator comonitus dampnum non emmendaverit ex inde ipse malefactor et complices sui, coadjutores [19] et consiliatores eius, a predicta pace et treuga separati intelligantur. Ita quod malum quod propter hoc eis fuerit [20] illatum non requiratur pro pace et treuga fracta, servata tamen pace bestiarum [21] et instrumentorum aratoriorum [22]. Set si malefactor et adjutores [23] eius jam dicto querelanti ullum malum fecerint [24] emmendetur pro pace fracta.

[1] *D. ij.* 12: «fecerit malum».
[2] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «prestandis LX».—*Z. j.* 3: «LX.ª»
[3] *Z. j.* 3: «michi quos».
[4] *Cart.*: «infracte».
[5] *Z. j.* 3 omite «et».
[6] *Z. j.* 3 añade «pene pacis et treuge tenentur, si eam fregerint».
[7] *Z. j.* 4: «XX».—*D. ij.* 12: «XXti».—*Z. j.* 3: «et eciam homines alii penam prestent .XX. solidos».
[8] *Z. j.* 3: «extiterit et fidem».
[9] *Z. j.* 3: «usu».
[10] *Z. j.* 4: «habeantur».
[11] *Z. j.* 4 añade «a monitione computandos».
[12] *Z. j.* 3: «in mediate».
[13] *Z. j.* 3: «nos».
[14] *Cart.* omite «adiutor».—*Z. j.* 3: «coadiutores».—*Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «extitero adiutor».
[15] *Z. j.* 3: «nisi infra XV.m».
[16] *Z. j.* 3: «nos».
[17] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 añaden «per».
[18] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 añaden «nostros».
[19] *Z. j.* 3: «Ex inde malefactor et complices sui sive coadiutores».
[20] *D. ij.* 12: «fuerit eis».—*Z. j.* 4: «illatum fuerit».
[21] *D. ij.* 12: «servata bestiarum pace».
[22] *Z. j.* 3 omite «aratoriorum».
[23] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «coadiutores».
[24] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3: «fecerit».

IX. Vias publicas sive caminos, vel stratas, in tali securitate pono et constituo [1] ut nullus inde iter agentes invadat in [2] corpore proprio, sive in rebus [3] suis aliquid injurie vel molestie inferat, pena lese maiestatis imminente ei qui contra fecerit post satisfaccionem dupli de maleficiis [4] et injuria dampnum passis [5] prestitam, militibus exceptis et eorum filiis qui inter se guerram habuerint manifeste [6], et exceptis propriis hominibus quos dominis in caminis [7] capere liceat.

X. Illud [8] autem generaliter omnibus [9] indico atque [10] prohibeo [11] quatenus animalia aratoria nulla ratione, nec eciam pro delicto domini [12] sive [13] pro debito, depredari [14] quis audeat, vel pignorare presumat [15].

XI. Proditores dominorum suorum qui secundum consuetudinem scriptam innocenciam [16] suam purgare noluerint, ab hac pace et securitate tam eos cum honoribus [17] suis quam [18] eorum complices et fautores [19] excludimus et excipimus.

XII. Salvitates quoque tocius predicte terre mee [20] tam novas quam antiquitus constitutas, vel in futurum constituendas, consilio episcopi et vicarii regis [21] sub predicta pace et securitate ponimus et constituimus. Fures et [22] latrones, et eorum receptores [23], si redigere [24] malum quod fecerint noluerint, vel directum [25] facere [26] contempserint, a predicta pace et securitate seducimus.

[1] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «ponimus et constituimus».
[2] *Z. j.* 3: «vel in».
[3] *Z. j.* 3: «sive rebus».
[4] *Cart.*, *Z. j.* 3, *Z. j.* 4: «malefactis».
[5] *D. ij.* 12, *Z. j.* 4: «iniuriam dampnum passo».—*Cart.*: «passo».
[6] *Z. j.* 3: «manifestam guerram».—*Cart.* omite lo siguiente hasta el fin del articulo.
[7] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «camino».
[8] *Cart.*: «Istud».
[9] *D. ij.* 12 omite «omnibus».
[10] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «et».
[11] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «prohibemus».
[12] *Z. j.* 3: «domini sui».
[13] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «vel».
[14] *D. ij.* 12: «depredat».
[15] *Z. j.* 3: «pignorare quis audeat».
[16] *D. ij.* 12: «ignoranciam».
[17] *Z. j.* 4: «hominibus».
[18] *D. ij.* 12: «securitate cum hominibus suis, tam eos quam».
[19] *Z. j.* 3: «factores».
[20] *Cart.*: «terre mee predicte».—*Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «nostre». Omiten «predicte».
[21] *Z. j.* 3: «tam novas quam anticas constituciones vel infuturum constituendas consilio Episcopi et vicarii domini Regis, sub».
[22] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 omiten «et».
[23] *Cart.*, *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «receptatores».
[24] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «qui redirigere».
[25] *D. ij.* 12: «voluerint, nobis directum».
[26] *Z. j.* 3 omite «directum facere».

XIII. Si quis vero alium ex quacumque causa sibi [1] obnoxium dixerit, querimoniam de eo [2] episcopo, vel baiulo meo, faciat [3]; et si per [4] episcopum vel baiulum meum [5] se [6] emendare noluerit infra triginta [7] dies et ab episcopo excomunicatus fuerit, deinceps [8] a predicta pace [9] et securitate alienus existat cum omnibus rebus suis, servata [10] tamen ignis apposicione [11], donec ad satisfaccionem veniat et hoc [12] inter [13] dominos et vassallos intelligatur [14]. Inter alios vero non solum incendium removeatur ut non apponatur, set eciam bestie aratorie in omnibus reserventur [15] et a nullo capiantur neque ledantur.

XIV. Insuper [16] dominicaturas nostras et habitatores earum [17] et res eorum mobiles [18] et immobiles et eorum pignora, et homines nostros et Ecclesiarum et [19] locorum Religiosorum sive in civitatibus vel in Villis vel aliis locis habitantes et omnes res eorum mobiles et immobiles et pignora sub predicta pace et securitate constituimus.

XV. Preterea sanccimus [20] ut nullus in mansis nostris vel Ecclesiarum vel locorum Religiosorum [21] vel hominum in Villis [22] habitantium quicumque teneat, invitis habitatoribus, procuraciones, albergas, *acaptes*, sive exacciones aliquas exigere vel facere presumat [23]; et hoc totum intelligatur bona fide et bono intellectu; quod qui fecerit, sicut pacis violator de pace teneatur.

[1] *D. ij.* 12 omite «sibi».
[2] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 omiten «de eo».
[3] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «nostro faciat».—*Z. j.* 3: «nostro faciet».
[4] *Z. j.* 3 omite «per».
[5] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «nostrum».
[6] *D. ij.* 12 omite «se».
[7] *Z. j.* 3: «XXX.ª»—*Cart.*, *Z. j.* 4: «XXX».
[8] *Cart.*, *D. ij.* 12: «deinde».
[9] *Z. j.* 3 omite «a predicta pace».
[10] *D. ij* 12: «reservata».
[11] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12: «imposicione».
[12] *Z. j.* 3: «hec».
[13] *Z. j.* 3: «intra».
[14] *Z. j.* 3: «intelliguntur».
[15] *Z. j.* 3: «serventur». — *Cart.*: «donec ad satisfactionem veniat, reservata tamen ignis appositione. De domiuis ad vassallos et e converso intelligimus; in aliis vero bestiis aratoriis reservatis».
[16] *Z. j.* 3: «Et insuper».
[17] *Z. j.* 3: «eorum».
[18] *Z. j.* 3: «tam mobiles».
[19] *Z. j.* 3: «vel ecclesiarum aut». Omite lo siguiente hasta que se repite «locorum Religiosorum».
[20] *D. ij.* 12 omite «sanccimus».
[21] *D. ij.* 12: «religiosorum locorum».
[22] *Z. j.* 3: «vel villas».
[23] *Z. j.* 4, *Z. j.* 3 colocan aquí la sanción que da remate al artículo.—*D. ij.* 12: «de pena teneatur sicut violator pacis».

XVI. Volumus etiam firmiterque mandamus sub predicte [1] pacis constitucione, ut si homines militum comunia habuerint animalia cum hiis qui sub pace predicta [2] sunt constituti, licet milites et eorum Domini inter se guerram habuerint pars rusticorum illorum sit [3] sub pace et treuga ratione comunionis [4], quia ad pacem nostram spectant et quia redempcionem inde habuimus [5]. Si vero Barones nostri [6] vel Milites inter se guerram habuerint, et ad expugnandum castrum inimicorum suorum [7] venerint, et expugnando [8] ignem in ipso corpore castri subposuerint, nobis [9] non teneantur [10] pro pace fracta et violata.

XVII. Violatores autem pacis teneantur satisdare [11], et pignora mittere [12] in manu Vicarii nostri in propriis personis. Si tamen Dominus qui eos ad maleficium [13] duxerit, vel ad guerram, voluerit [14] satisdare, et pignora mittere pro se et pro [15] militibus qui de domo sua fuerint et pro hominibus qui de familia [16] sua fuerint recipiantur. Si vero homines Monasteriorum vel Ecclesiarum, vel aliorum locorum Religiosorum inter se dampnum dederint in corpore sive in rebus, et querimonia ista [17] ad Vicarium Regis pervenerit, remittat eum vel eos ad Dominos proprios; et si ipsi infra XV dies dampnum in [18] posse Dominorum suorum resarcire noluerint, de inde Vicarius Regis accipiat pignora in propriis personis et causa [illa] [19] fine debito terminetur sub eius examine.

XVIII. Exadarios et bordarios pelliparios et sutores textores et omnes ministrales sub hac pace et securitate ponimus et constituimus [20].

[1] *D. ij.* 12: «predicta».
[2] *Z. j.* 3: «pacis predicte».
[3] *Z. j.* 4: «illorum militum sit».—*D. ij.* 12: «pares illorum rusticorum sint».
[4] *Z. j.* 4: «conventionis».—*D. ij.* 12: «comunionis vel comunicationis».
[5] *Z. j.* 3: «exinde».—*D. ij.* 12: «habuimus inde».
[6] *Z. j.* 3: omite «nostri».
[7] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 omiten «suorum».
[8] *Z. j.* 3: «expugnandum».
[9] *D. ij.* 12 omite «nobis».
[10] *Z. j.* 3: «teneantur nobis».
[11] *Z. j.* 3: «satisfacere».
[12] *D. ij.* 12 omite lo siguiente hasta «mittere pro se et militibus qui de domo sua fuerint».
[13] *D. ij.* 12: «malefficia».
[14] *D. ij.* 12: «noluerit».
[15] *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 omiten «pro».
[16] *D. ij.* 12: «sua familia».—*Z. j.* 3, *Cart.* omiten «et pro hominibus qui de familia sua fuerint».
[17] *D. ij.* 12: «ipsa».
[18] *Z. j.* 3: «infra».
[19] Los demás códices expresan «illa».
[20] *Z. j.* 3, *Z. j.* 4, *D. ij.* 12 suprimen todo este artículo, cuya autenticidad aseguran el *Libre vert* y el *Cartulario*.

Ego petrus dei gracia rex aragonum et Comes barchinone pro dei amore et subditorum meorum utilitate juro per deum et hec sacrosancta evangelia quod predictam treugam et pacem firmiter tenebo et observabo et teneri et observari ab omnibus meis volo atque precipio. Quam siquis infregerit non habebit meum amorem, set sub acuindamento meo erit, quousque suprascripto modo restituat quod rapuerit vel infregerit [1].

Signum ✠ Petri Dei gracia Regis Aragonum et Comitis [2] Barchinone.

Sig ✠ num [3] Dalmacii de Crexello. ✠ G. [4] de Capraria. ✠ G. de Cardona. ✠ Arberti de Castro vetulo. ✠ Joffre de Rocaberti. ✠ R. de Villa mulorum. ✠ G. de Crexello. ✠ P. de Torrezella [5]. ✠ A. de Lerç. ✠ R. de Munells [6]. ✠ A. de Salis. ✠ G. de Pelacons [7]. ✠ P. R. de Villa deman [8]. ✠ G. Umbert. ✠ R. de Olivas. ✠ A. de Foxa. ✠ R. de Malan [9]. ✠ G. de Sancto Vincencio. ✠ G. de Salsis [10]. ✠ G. de Callers [11]. ✠ R. de Callers. ✠ R. de Guardia. ✠ G. de Guardia de Montserrat [12]. ✠ Bertrandus de Avinione. ✠ Poncius de Bauzaren. ✠ Petrus de Olon. ✠ B. de Lopia. ✠ R. de Jerundella. ✠ B. de Cheralto [13]. Qui hec iuramus [14].

[1] Aqui da fin el Cartulario de la Catedral de Barcelona.—En lugar de la solemne suscrición del Rey, los tres códices que omitieron el preámbulo de las Cortes donde se consigna la fecha, pusieron lo siguiente:

«Et ut omnia supradicta maiorem obtineant firmitatem, juramus manibus nostris propriis per Deum et super sancta quatuor Evangelia, sicut superius est scriptum ita tenere et inviolabiliter observare, et ut ab omnibus firmiter credatur milites inferius scriptos eodem modo in presencia nostra jurasse. Actum est hoc in mense junii (*Z. j.* 3 añade «V.° idus»), anno Domini .M°.CC°».

[2] *Z. j.* 4. *D. ij.* 12: «Signum domini Petri Regis Aragonum Comitis».

[3] *D. ij.* 12 reduce las suscriciones de los proceres á esta breve cláusula: «Signa Dalmacii de Crexello. G.i de cabraria, Alberti de castro vetulo, Jaufridi de rochabertino, Ray.di de Villa mulorum, Petri de Torrell, A.i de Lors, R.i de palpons, Joffre gilabert, R.i de olivis, A.i de fexa, R.i de meala, G.i de sancto vincencio, G.i de salis, nos omnes qui predicta juramus».—*Z. j.* 3 solamente escribe: «Signum Dalmacii de crexello, qui hoc juro. Signum Guillermi de Capraria, qui hoc iuro. Signum alberti de Castro vetulo, qui hoc iuro».

[4] *Z. j.* 4: «G.i»

[5] *Z. j.* 4: «P.i de torella».

[6] *Z. j.* 4: «munels».

[7] *Z. j.* 4: «palacons». Añade «Jaufre gilabert».

[8] *Z. j.* 4 suprime esta firma y la siguiente.

[9] *Z. j.* 4: «melau».

[10] *Z. j.* 4: «Guillelmi de Salis».

[11] *Z. j.* 4: «G.i de caulers». Omite la firma siguiente.

[12] *Z. j.* 4 omite esta firma y las seis siguientes.

[13] *Z. j.* 4 añade: «Signum Guillermi bernardi de Manleu. Signum Gilaberti de sintillis. Signum de balanya. Signum R.i de manleu. Signum bu.i de vilagelans. Signum bertrandi de bespug. Signum in ermengaudi. Nos omnes qui predicta juramus». Y no pone más.

[14] *Z. j.* 4: «Illic deficiunt plura nomina baronum et militum, qui dictam constitutionem firmarunt». Nota marginal del *Libre vert.*

XI.

Cortes de Cervera en 1202 [1].

Has Constituciones fecit dominus Rex Petrus [2] *apud Cervariam* [3].

Anno Domini Millesimo. CC°. secundo [4] in [5] mense Septembris in celebri curia apud Cervariam presentibus Archiepiscopis [6] Terrachone [7] et Narbone [8], G. de Cardona, G. de Cervilione [9], Arberto de Castro-Veteri [10], Raymundo de Cervaria, G. de Guardia, Bernardo de Portela, G. de Terrogia, Raymundo Gaucerandi [11] et aliis quam pluribus tam clericis quam lahicis [12], voluntate omnium [13] qui instanter petebant, constituit et concessit Dominus [14] Petrus Dei gracia Rex Aragonum [15] Comes [16] Barchinone quod hominem alterius sub proprio Ducatu suo atque emparancia sine voluntate [17] et licencia [18] domini sui nullo modo reciperent [19].

II.—*Idem in eadem Curia.*

Ibidem [20] eciam constituit inviolabiliter [21] quod si domini suos rusticos male tractaverint, vel sua eis abstulerint, tam ea que sunt in pace et treuga quam alia nullo modo teneantur Domino Regi in aliquo nisi sint de feudo Domini Regis vel Religiosorum locorum, tunc enim feudatariis non liceat [22].

[1] Tomo IX de la mencionada *Colección de Códigos*, fol. 14. Biblioteca del Escorial, códices *Z. j.* 3, fol. 149; *D. ij.* 12, fol. 54.

[2] *D. ij.* 12: «*Petrus Rex*».

[3] *Z. j.* 3: «*Constitutiones pacis et treuge* [*in curia*] *celebrata per dominum Regem Petrum apud Cervariam.*»

[4] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «M° CC° II».

[5] *Z. j.* 3: omite «in».

[6] *Z. j.* 3: «Archiepiscopo».

[7] *Z. j.* 3: «terragone».

[8] *D. ij.* 12: «Terrachonensi et Narbonensi».

[9] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «G.° de cardona et G.° de cervilione».

[10] *Z. j.* 3: omite este nombre y los cuatro siguientes.

[11] *Z. j.* 3. *D. ij.* 12: «galcerandi».

[12] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «laycis».

[13] *Z. j.* 3: «voluntate et rogatu omnium».

[14] *Z. j.* 3: «petebant, et constitutio dominus».

[15] *D. ij.* 12: «constituit dominus Rex Petrus Aragonum».

[16] *Z. j.* 3: «et Comes».

[17] *D. ij.* 12: «sine et voluntate».

[18] *Z. j.* 3: «imperantia sine licencia et voluntate».

[19] *Z. j.* 3: «recipiet».—*D. ij.* 12: «reciperet».

[20] *D. ij.* 12: «Idem».

[21] *Z. j.* 3: «inviolabiliter constituit».

[22] *Z. j.* 3: «feudetariis non discedit».

III.—*Idem in eadem Curia.*

Addidit etiam et firmiter mandavit quod nullus esset ausus mitere ignem vel subponere in messem neque in conieriem [1] frugum quod vulgo dicitur *modolon* sive [2] *garbera;* quod qui fecerit eiciatur a pace et treuga domini Regis, se et sua, ubicumque destruantur loca sua; et si homines domini Regis vel Religiosorum locorum sub pignore dicta loca tenuerint sive honores eorum, destruantur loca et fortitudines eorum funditus. Sed planicies et honores eorum creditoribus sint salvi, illibataque [3] permaneant.

IV.—*Idem in eadem Curia.*

In super etiam constituit quod licitum sit cuilibet ut si [4] invenerit animalia aratoria sive quelibet alia in suo maleficio, quod vulgo dicitur *tala*, ea liceat capere et tamdiu tenere [5] donec sibi sit cautum et satisfactum a dominis animalium.

V.—*Idem in eadem Curia.*

In eadem Curia addidit quod boves aratorii militum essent sub pace tantum. Cetera vero animalia non essent sub pace et treuga.

XII.

Cortes de Puigcerdá en 1207 [6].

Has constitutiones dominus Rex Petrus constituit apud Podium ceritanum pro pace et treuga et pro potestate [7].

Siquis de magnatibus Regis, vel aliquis miles, vel colibet [8] persona, comonitus [9] a domino rege vel vicario suo [10] super restitutiones pacis et treuge, et bovaria [11] pignora ponere voluerint, si talis persona

[1] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «congeriem».
[2] *Z. j.* 3: «*modo* vel».
[3] *D. ij.* 12: «illibatique».
[4] *D. ij.* 12: «cuilibet, et si».
[5] *D. ij.* 12: «detinere».
[6] Biblioteca del Escorial, códices *Z. j.* 3, fol. 149 v.; *D. ij.* 12, fol. 55.
[7] El códice *Z. j.* 3 carece de inscripción. Proponemos la del códice *D. ij.* 12.
[8] *D. ij.* 12: «alia quelibet».
[9] *D. ij.* 12: «conventus».
[10] *D. ij.* 12: «vicario Barchinone».
[11] *D. ij.* 12: «bovatici».

fuerit que teneat Castrum vel Castra, vel municionem aliquam per dominum regem, statim det ei potestatem inde; et dominus Rex vel vicarius eius, de suo proprio [1] emendet maleficia; et tam diu teneat potestatem, donec illum qui male habuerit [2] factum, emendet Regi totum illum malum dampnum [3], et distriguum quod inde sibi contingit [4]. Si vero talis fuerit persona malefactoris, que [5] teneat aliquid pro domino Rege et noluerit pignum [6] tornare, statim cum exierit de curia regis teneat se pro suo acuydamento, et omnia sua esse [7] ejecta a pace et treuga et bovatico: et nullus baronum terre recipiat eum [8] in honore suo, nec det ei consilium, favorem, nec eciam invamen [9], ymo acuydent eum statim et faciant ei guerram ad posse suum cum Rege et sine Rege fide bona [10] et sine enganno. Si vero ille [11] malefactor habuerit dominum, dominus debet illum distringere [12], et per emparationem eorum que ab eo tenet et ab [13] omnibus aliis modis bona fide sine malo ingenio [14]. Et facto emparamento, dominus malefactoris emendet malefacta, et habeat ea super eo quod malefactor tenuerit per eum. Si vero noluerit facere dominus [15], tradat ipsos feudos domino Regi vel vicario suo; et dominus Rex vel vicarius eius [16] emendet ipsa malefacta, et habeat super feuos [17], quos tam diu teneat donec ipse dominus vel malefactor habuerit emendatum totum malefactum et distrigium [18] domino Regi vel eius vicario.

Actum est hoc [19] anno domini M.° CC.° VII.°, apud pondium [20] Ceritanum [21].

1 *D. ij.* 12: «proprio domini Regis».
2 *D. ij.* 12: «illi qui malum habuit».
3 *D. ij.* 12: «ilud malum et dampnum».
4 *D. ij.* 12: «contigerit».
5 *D. ij.* 12: «que non».
6 *D. ij.* 12: «non voluerint pignora».
7 *D. ij.* 12 omite «esse».
8 *D. ij.* 12 omite «eum».
9 *D. ij.* 12: «consilium vel juvamen».
10 *D. ij.* 12: «bona fide».
11 *D. ij.* 12 omite «ille».
12 *D. ij.* 12: «illum debet restringere».
13 *D. ij.* 12 omite «ab».
14 *D. ij.* 12: «et sine malo engano».
15 *D. ij.* 12: «dominus facere».
16 *D. ij.* 12 omite «eius».
17 *D. ij.* 12: «super feudis habeat».
18 *D. ij.* 12: «distrigum».
19 *D. ij.* 12: «illo· fuit factum».
20 Sic.
21 *D. ij.* 12 omite «apud pondium Ceritanum».

XIII.

Constitución de D. Pedro II en 1211 [1].

Quoniam digne regnat magestas Regia si errata corrigat et emendet et unicuique ius suum tribuat et conservet, idcirco in Dei nomine notum sit cunctis quod nos Petrus Dei gracia Rex Aragonum et Comes Barchinone, audientes querimoniam ab Episcopo Barchinone [2] et a R.° [3] Camerario Riupullense et conventu eius dicti loci, et aliis quam pluribus Clericalibus et Religiosis personis, et a quibusdam etiam civibus Barchinone, quod illi qui per eos tenent honores suos et possesiones suas ad censum vel in emphiteosim, ipsos honores et possessiones vendere impignorare obligare et aliis modis alienare nec cessant eorum assensu vel licencia minime requisitis, huius modi querimoniis debitum finem imponimus, quod iustum et consentaneum racioni super hoc novimus presenti privilegio firmiter statuentes.

Cum igitur scilicet super quibus querelas accepimus pretacxatas usaticis Barchinone et institucioni quam olim Gerunde fecimus, et etiam comuni iuri contraria videantur, et in dapnum nostrum et terre nostre non solum preteritis et presentibus verum etiam in futuris redundare noscatur, habita plena et speciosa deliberacione, ex consensu curie nostre statuimus firmiter et mandamus ac districte percipimus imperpetuum: Quod nunquam liceat alicui persone in Barchinona vel in toto Comitatu eiusdem aliquos honores vel possesiones, quos vel quas ad censum vel emphiteosim habuerit vel tenuerint vel habent vel tenent, per alias personas Clericales vel Laicos vendere impignorare vel obligare censum, vel tributo stabilire, vel quolibet alio modo alienare sine speciali licencia et voluntate principalium dominorum. Hec autem omnia ut superius dicta sunt sub pena .D. aureorum precipimus perpetuo inviolabiliter observari, presenti privilegio nichilominus in suo robore valituro. Datum Barchinone .VI°. idus Marcii [4], per manum Ferrarii notarii nostri, et mandato nostro et ipsius, scriptum a Bonanato, Sub anno Dominice Incarnacionis M°.CC°.X°.

[1] Códice 38 de la colección Ripollense, fol. 21.

[2] Pedro de Cirach.

[3] Ramón de Bach.

[4] 10 de Marzo de 1211; de la Encarnación 1210. La Constitución del Rey fué prevenida por la sentencia de los Delegados apostólicos (3 Junio 1210), que trae en parte Villanueva, *Viaje literario*, XVII, 204.

CORTES

CELEBRADAS DURANTE EL REINADO DE D. JAIME I EL CONQUISTADOR.

XIV.

Cortes de Lérida de 1214 [1].

Constitucio pacis et treuge edita a Reverendissimo domino Petro [*de Benavento* [2]] *Diachono Cardinali auctoritate Pape et auctoritate et nomine magnifici Principis Domini Jacobi regis Aragonum et comitis Barchinone, in minoribus constituti, aclamatione Episcoporum et Prelatorum aliorum Aragonie et Cathalonie pluriumque Magnatum Baronum Nobilium et plurium aliorum* [*apud Ilerdam anno MCCXIV* [3]].

Ad honorem Dei omnipotentis, qui actor est pacis et amator caritatis, et gloriosissime genitricis eius Virginis Marie et omnium sanctorum: Nos Petrus miseracione Divina sancte Marie in Aquiro Diachonus Cardinalis apostolice sedis Legatus [4] auctoritate nostra et auctoritate et nomine karissimi filii nostri Jacobi, Petri preclare memorie Re-

[1] *Colección de Códigos*, t. IX, fol. 15.

[2] Postilla marginal del siglo pasado.

[3] Postilla marginal de la misma letra que la anterior.

[4] «Entonces (23 Enero, 1214) por medio deste Legado mandó el Papa (Inocencio III) al Conde Simon de Monforte que diesse al Infante, para que se truxesse á su reyno, y se pusiesse en fiel guarda de sus subditos, recibiendo primero dellos juramento de fidelidad que guardarian su persona y estado. Fué traydo el Infante hasta Narbona, adonde le salieron á recibir muchos de los ricos hombres de Cataluña y todos los Syndicos de las ciudades y villas. Era, segun en su historia se escrive, en aquella sazon de edad de seys años y quatro meses, y vino el Legado con él;..... y de acuerdo de los Perlados y ricos hombres fué determinado que se llamassen todos los Aragoneses y Catalanes á Cortes á la ciudad de Lérida en nombre del Infante, y para esto se hizieron nuevos sellos; adonde llegó el Legado con el Infante y con el Conde de Proença *antes de la fiesta de nuestra Señora de Agosto;* y fueron recibidos con gran regozijo del pueblo. Concurrieron todos los Perlados, ricos hombres, barones y cavalleros, y diez personas de cada una de las ciudades, villas y lugares principales, excepto el conde don Sancho y el Infante don Hernando tios del Infante, que andavan en assonadas con las gentes de su opinion, teniendo esperança en la division que avia entre los ricos hombres, que se apoderarian de la mayor parte de la tierra; porque cada uno dellos tenia fin de reynar. Fueron allí celebradas Cortes.» Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, libro II, cap. 66.

gis Aragonum filii, habito consilio Episcoporum et aliorum Ecclesie prelatorum Aragonum et etiam Cathalonie virorum Religiosorum et aliorum prudencium virorum, ad reformandam tranquillitatem totius Cathalonie, pacem sub hac forma duximus statuendam, quam magnatibus Nobilibus Baronibus Militibus Civibus Burgensibus Castrorum et Villarum habitatoribus et aliis pluribus tocius Cathalonie usque Cinquam jurari volumus et firmius observari, inspectis *instrumentis* pacis et aliis quondam temporibus institutis.

I. Sub hac statuimus et ponimus omnes Ecclesias cathedrales per totam Cathaloniam constitutas et sacraria et ciminteria eorum. Et omnes homines et possessiones ac bona eorum et omnes clericos et quicumque sint ordine constituti et res eorum mobiles et immobiles ac se moventes.

II. Item sub eadem pace sint venerabiles Domus Templi et Hospitalis Iherosolomitani et omnia Monasteria eorum, et quelibet loca Religiosa, et omnes homines et possesiones eorum et alie res mobiles et immobiles et se moventes.

III. Item sub hac pace sint vidue pupilli et orfani et omnes miserabiles persone et res eorum mobiles et immobiles et se moventes.

IV. Item sub hac pace sint Cives Burgenses et omnes alii castrorum et villarum Regis Aragonum et Ecclesiarum et locorum Religiosorum habitatores, et omnes res eorum et jura et omnes possessiones que ab eis detinentur uno vel diversis locis et uno vel diversis titulis presidentibus.

V. Item sub hac pace sint camini et strate, et omnes homines tam domestici quam peregrini mercatores et alii per eas euntes vel redeuntes cum omnibus que secum duxerint vel portaverint.

VI. Item sub hac pace sint omnia animalia aratoria quecumque sint, et cuiuscumque, cum aratoriis instrumentis et homines qui cum eis araverint et qui ea custodierint et qui semen ad seminandum portaverint, ut omnia in stando eundo redeundo in pace consistant.

VII. Item sub hac pace sint apium alvearia et columbaria molendina oliveta cuiuscumque sint; et guidatica Regum et pennones et omnia regalia firmiter observari et custodiri jubemus; et omnes venientes ad curiam Domini Regis et nostram et procuratoris Cathalonie et omnes quos diocesani Episcopi pro facto pacis et bono terre vocare constiterit stando eundo redeundo cum omnibus rebus eorum mobilibus et immobilibus et se moventibus.

VIII. Item sub hac pace sint immunitates et salvitates Templi et hospitalis Iherosolomitani et aliorum locorum religiosorum. Homines

autem de alodiis militum et castris, in quibus non habet Rex nisi solummodo potestatem, nullo modo sub hac pace recipiantur nisi domini ipsorum per literas patentes et per alfabetum divisas et hec a procuratore Cathalonie vel eius vicario et diocesano Episcopo et paciariis illius civitatis exegerint, et eo modo a domino oblati recipiantur nisi justa causa et probabili repellantur. Postquam autem domini homines suos in pace miserint non possint eos inde expellere nisi manifesta et justa causa, cuius cause cognicio referatur ad procuratorem vel eius vicarium et diocesanum Episcopum et paciarios illius civitatis; et si homines, qui voluntate dominorum suorum fuerint in pace recepti, ad mandatum et monicionem paciariorum contra violatores pacis iverint in cavalcatis, non possint violatores pacis propter hoc guerram vel malum facere ipsis hominibus vel eorum senioribus; et si fecerint, paciarii juvent eos viriliter et deffendant. Verumtamen, si domini rusticorum non pro facto set pro suo proprio rusticos quos in pace miserint in cavalcatas contra aliquem duxerint, non intelligantur ipsi rustici nec bona eorum esse in pace usque dum ad propria sint reversi; postquam autem fuerint reversi, in pristina pace maneant, et consistant. Hoc autem intelligendum est quod nullo unquam casu, qui possit excogitari, animalia aratoria apium alvearia palumbaria molendina oliveta excludantur a pace.

IX. Ut autem pax ista ab omnibus firmiter observetur, de predictorum consilio statuimus et mandamus ut singulis civitatibus cives et populi cum consilio diocesani Episcopi duos ex se paciarios eligant, unum scilicet de majoribus et alterum de populo. Procurator autem Cathalonie in singulis civitatibus vel Episcopatibus vicarium idoneum illis Cathalanum constituat, qui juxta formam consuetam inferius scriptam pro deffendenda pace prestabit publice juramentum. Eodem modo duo paciarii, qui electi fuerint in civitate, jurabunt. Cives vero cuiuslibet civitatis et quorumlibet locorum superius predictorum homines per se ipsos, non pro aliis vel nomine alicuius societatis, super servanda pace ac firmiter deffendenda faciant juramentum; in qua forma magnates et qui jurare noluerint ab hac pace se noverint penitus alieni. Si vero vicarius a procuratore institutus in exercendo pacis officio minus idoneus aparuerit, procurator ipsum removeat et substituat alium idoneum.

X. Si quis vero prescriptam pacem in aliquo vel aliquibus capitulis violare presumpserit, statim apud procuratorem vel vicarium querimonia deponatur, qui scilicet procurator vel vicarius moneat invasorem; et si infra quindecim dies, postquam amonitus fuerit, noluerit

dampnum quod dederit emmendare, vel quod juri pareat in manu procuratoris vel vicarii satisfactionem per pignora tenenda offerre, extunc Episcopus excomunicet ipsum, et deinde vicarius et paciarii civitatis cum tota pace secundum quod eis visum fuerit et in ipsum malefactorem insurgant, facturi ei dampnum quod poterint, salvis tamen aratoriis animalibus, apium alveariis, palumbariis, molendinis et olivetis. Si vero post .XV. dies ex quo monitus fuerit satisfacere noluerit, non audiatur nisi prius dampnum passo emmendaverit, simplum et expensas quas pro sui juris execucione eum fecisse constiterit; et nichilominus idem pacis invasor pro fractione pacis et contumacia in execucione dupli puniatur, quod duplum inter Episcopum et procuratorem equaliter dividatur; prestandis in super pro pena .LX. solidos Episcopo vel procuratori vel eius vicario si illi qui pacem fregerint milites fuerint vel eorum filii vel nobiles vel homines villarum. Rustici vero et omnes alii homines penam prestent viginti solidorum.

XI. Statuimus etiam quod nullus miles vel alius propter guerram, vel aliquid factum, ignem mitat ad nocendum alicui; quod qui fecerit, tamquam invasor pacis habeatur et teneatur.

XII. Violatores vero ecclesiarum cimenteriorum sacrariorum cuiuscumque ecclesie, vel inde aliquid abstrahere presumentes, pena sacrilegii feriantur, eius loci Episcopo inferenda, dampnis que lata fuerint prius debite restitutis.

XIII. Item statuimus quod si quis contra aliquam personam querelam aliquam duxerit proponendam et reus monitus a vicario noluerit respondere, ostendat hec vicarius diocesano Episcopo, qui moneat eum ut satisfaciat querelanti, et si amonitus obtemperare noluerit excomunicetur ab Episcopo, et a vicariis et paciariis excludatur a pace. Et si respondere noluerit, ex tunc vicarius et paciarii eum modis omnibus quibus poterint districte compellant. Si vero Episcopus intendere noluerit vel nequiverit, vicarius et paciarii predicti, excepto quod de excomunicacione dicitur, exequatur similiter. Si procurator vel vicarius intendere noluerit vel nequiverint, Episcopus vel vicarius et paciarii compleant supradicta. Si vero vicarius vel bajulus vel aliquis homo civitatis vel ville, vel quilibet alius, propter directum alicuius ante factum in aratoriis animalibus vel aliis supradictis, que in nullo casu a pace excluduntur, ad occupandum manus iniecerit, vel ab alio occupari fecerit, tanquam violator pacis penis supradictis subiaceat nec possit se aliquo privilegio excusare. Ab hac autem pace excludimus hereticos manifestos vel eorum credentes atque fautores, fures, latrones publicos et eorum receptatores.

XIV. Item statuimus ut siquis contra tenorem pacis ceperit aliquem hominem in hac pace constitutum, statim teneat se a pace et treuga eiectum, et omnia loca similiter que eum receperint et in quibus captum tenuerint; et quidquid dampnum vel malum sibi et locis illis factum fuerit, nullo unquam tempore emmendetur. Et si ante quam malum sibi fiat captum restituerit, pro capcione faciat et det secundum quod in usaticis continetur. Pro invasione autem pacis det pro pena sexaginta solidos, si ceperit clericum vel militem, civem vel burgensem. De alio vero homine fiat similiter secundum quod in usaticis continetur; et det pro pena viginti solidos, de qua pena habeat ille qui captus fuerit medietatem, et alia medietas inter Episcopum et vicarium procuratoris equis porcionibus dividatur; pena nichilominus sacrilegii pro clerico capto Episcopo deferenda.

XV. Item statuimus quod nullus christianus nec judeus nec aliqua alia persona pignori accipiant aut per aliquem titulum adquirant aliqua de hiis que tenent in feudum sine dominorum assensu et voluntate.

XVI. Item statuimus quod si de hominibus ecclesiarum monasteriorum et locorum Religiosorum querimonia pro pace fracta fuerit vicario, si domini eorum infra .XV. dies emmendari non fecerint, ab ipso vicario receptis pignoribus causa sub eius examine terminetur. Violatores autem pacis tenentur satisdare et pignora mittere in manu procuratoris vel eius vicarii unusquisque pro se. Si tamen dominus, qui eos ad malefacta duxerit in guerra, voluerit satisdare et pignora mittere pro se et militibus et aliis hominibus qui de domo et familia fuerint, recipiatur.

XVII. Item statuimus quod omnia nova pedagia et nove leude, quas Petrus Rex pater istius pueri apud Barchinonem cum solempni juramento prestito remisisset, denuncientur penitus relaxata.

XVIII. Item statuimus quod si quis monetam Barchinone falsaverit vel triaverit vel ad fundendum aliqui portaverit vel aliquam bozonayllam de Cathalonia extraxerit, tamquam monete falsarius puniatur. Et si quis eum deprehenderit, de omnibus que penes eum invenerit habeat quintam partem; et personam cum omnibus adducat et ostendat procuratori vel eius vicario.

XIX. Volumus autem ut tam magnates et milites quam cives et habitatores castrorum et villarum a .XIV. annis et supra supradictam pacem jurent et bona fide observent. Quod si aliquis nobilis, magnas vel miles vel civis vel castri seu ville habitator, huius formam pacis infra .VIII°. dies, postquam fuerit ex parte nostra amonitus, jurare noluerit, sciat se cum rebus suis extunc positum extra pacem, et con-

tra ipsum agravabimus manus nostras spiritualiter, et temporaliter, prout viderimus expedire.

XX. Preterea de consilio predictorum omnibus civitatibus Cathalonie hanc facimus graciam specialem ex parte nostra et predicti filii Regis, ut usque ad pubertatem ipsius infantis inmunes sint ab omnibus questiis, ita quod nec procurator eius nec aliquis nomine Regis vel procuratoris usque ad illud tempus aliquam questiam faciat aliqua civitate ipsorum, nisi forte ipse civitates vel aliqui eorum propter voluntatem voluerint collectam facere ad pignora ipsius pueri redimenda. In castris vero villis et aliis dominicaturis, Regis titulo pignoris obligatis, semel omni anno moderate questie fiant, ut de ipsis questiis ipse terre que dant questias redimantur. Questie vero ipse cum eo moderamine fiant quod in aliis literis nostris expressimus.

XXI. Item de predictorum consilio volumus et mandamus ut tam milites quam cives et alii qui supradictam formam pacis servabunt, sicut expressimus, ad eandem inviolabiliter observandam precise et absque contradiccione qualibet teneantur usque ad triennium; et extunc in antea usque quo a nobis vel summo pontifice fuerit per literas speciales revocatum. Per hoc autem nolumus in aliquo derogare hiis que olim super pace et treuga statuta et recepta fuerint, Salvo apostolice sedis mandato.

Explicit pax domini Petri Cardinalis apostolice Sedis Legati.

XV.

Cortes de Villafranca de 1218 [1].

Constitutio pacis et treuge celebrata per dominum Regem Jacobum [2] apud villam francham.

Ad honorem dei omnipotentis, qui actor pacis est et amator caritatis, et gloriose eius genitricis virginis Marie et omnium sanctorum, Nos [3] iacobus dei gratia Rex aragonum, comes barchinone et dominus montis pesullani [4], predecessorum nostrorum sequentes vestigia, publicaque utilitate totcius terre nostre consulere et providere volentes, habita deliberatione et consilio Comitis S[ancii] [5] procuratoris patrui [6]

[1] Biblioteca del Escorial, cód. *Z. j.* 3, fol. 151.—*Colección de Códigos*, t. IX, fol. 18.
[2] Col. «Constitutiones pacis et treugarum Illustrissimi Domini Jacobi facte».
[3] Col. «omnipotentis Nos».
[4] Col. omite lo restante del preámbulo.
[5] Cód. «A».
[6] Cód. «pateni».

nostri magni, et eximini Cornelli, P[etri] de ahones [1], G[uillelmi] dei gratia vicecomitis cardone consiliariorum nostrorum, venerabilium patrum sparagi [2] divina providencia Teracone Archiepiscopi, G[uillelmi] vicensis, Petri urgelensis, P[oncii] dertuse, S[ancii] cesaraugustani episcoporum, G.[i] dei gratia vicecomitis caprarie, G.[i] per eandem gratiam vicecomitis cardone, Arnaldi de Castronovo, Raymundi [3] fulconis, Raymundi galcerandi, Ugonis de mataplana, bernardi saportella, Bertrandi de saga, Hugonis de terra rubea, Petri de cervaria, R. de monte cateno, Bernardi de peramola, A. de timor, G.[i] Saguardia, G.[i] de oliva et aliorum plurimorum nobilium Aragonie, civium et villarum, paces et treugas facimus et constituimus, a cinqua usque ad tortosam et usque ad salsas cum suis finibus.

I. Cum ea que divino cultui fuerint deputata primo pre oculis debemus habere [4], in [5] pacis constitutione, sub pace nostra et treuga ponimus omnes ecclesias cum earum ciminteriis et sacrariis, que [6] speciali hominum censura in bonis dei intelligantur, et [7] omnibus rerum earum mobilibus [et immobilibus] et se moventibus [8], et cum hominibus et rebus [9] earum.

II. Item sub hac pace et treuga ponimus et constituimus [10] omnes clericos in quocunque sint ordine constituti et monachos regulares et [11] sanctimoniales, hospitalares, sive [12] fratres sancti sepulcri, et omnes alios viros religiosos, et omnia [13] monasteria et quelibet [14] loca religiosa, et omnes homines et possessiones eorum, et alias res mobiles et immobiles et semoventes.

III. Item immunitates [15] sive salvitates templi et hospitalis ierosolimitani sub eandem pacem [16] constituimus et eciam aliorum venerabilium locorum. Statuimus tamen quod [17] de cetero domus templi et hos-

[1] Cód. «ausona».
[2] Cód. «Raymundi».
[3] Cód. «Cardone, Castriboni, Raymundi».
[4] Col. omite este inciso.
[5] Col. «in prima».
[6] Col. «quia».
[7] Col. «et cum».
[8] Col. omite «et se moventibus».
[9] Col. omite «et rebus».
[10] Col. omite «et constituimus».
[11] Col. omite «et».
[12] Col. «Hospitalarios, Templarios, sive».
[13] Col. omite «omnia».
[14] Col. omite «quelibet».
[15] Col. «amnnitates».
[16] Col. «eadem pace».
[17] Col. «Item statuimus quod».

pitalis, vel alius venerabilis locus religiosus [1] non recipiat novas salvitates sine consilio Episcopi diocesani [2] et vicarii nostri.

IV. Item sub hac pace sunt vidue, orphani et pupilli et res mobiles eorum [3] et [immobiles et se moventes.

V. Item guidatica, pennones [4] et omnia regalia firmiter observari et custodiri sub hac pace et securitate jubemus, et omnes venientes ad curiam nostram stando eundo et [5] redeundo cum omnibus rebus eorum mobilibus [6] immobilibus et se moventibus.

VI. Item sub hac pace sint cives, burgenses et omnes alii castrorum villarum Ecclesiarum et [7] locorum religiosorum habitatores, sive in civitatibus vel villis vel aliis locis habitantes, et omnes eorum possessiones, pignora, et universa tam mobilia quam se movencia.

VII. Item sub pace sint [8] [omnes iudei et sarraceni, qui videlicet sub fide et custodia] regia in Cathalonia habitant et omnes res et [9] possessiones eorum.

VIII. Item pace sint [10] camini et strate [11], et omnes homines, tam domestici quam peregrini, mercatores, et alii per eas euntes et redeuntes, cum omnibus que secum duxerint vel portaverint. Et nullus iter [12] agentes invadat, vel in corpore proprio sive in rebus suis aliquid incurie vel molestie inferat, militibus exceptis et eorum filiis qui inter se manifeste guerram habuerint, et exceptis propriis hominibus, quos dominis in camino capere liceat.

IX. Item villanos et villanas ecclesiarum, monasteriorum et aliorum locorum, et Nostri, et omnes res suas mobiles et [immobiles, vel] se moventes sub pacis et treuge securitate constituimus. Verumtamen, si cum armis fuerint in maleficiis [13] deprehensi, dampnum eis [14] illatum non requiratur pro pace fracta; ita tamen quod si infra terminos castri, in quo habitant, fuerint capti, sine aliqua redemptione absolva[n]tur. Si vero ultra terminos castri, in quo habitant, exierint [15], vel aliquod ma-

[1] Col. «et aliorum venerabilium locorum religiosorum».
[2] Col. «diocesani Episcopi».
[3] Col. «eorum mobiles».
[4] Col. «et pennones».
[5] Col. om. «et».
[6] Col. «mobilibus et».
[7] Col. «villarum Regis et Ecclesiarum et».
[8] Col. «hac pace sunt».
[9] Col. om. «omnes res et».
[10] Col. «sub hac pace sunt».
[11] Col. «camini, strate sive vie publice».
[12] Col. «et ut nullus inde iter».
[13] Col. «maleficio».
[14] Col. «ibidem eis».
[15] «exierint cum armis et capti fuerint».

lum acceperint, non requira[n]tur pro pace fracta; sibi enim computare [debent] [1], nisi res suas sequestrentur [2]. Homines vero militum, si in maleficiis [3] deprehendantur, non requirantur pro pace fracta, sive dampnum acceperint, sive capiantur.

X. Item statuimus et ponimus sub pace et treuga et securitate [4] villanos et villanas militum, tam de alodis [5] quam de feudis, cum omnibus bestiis minutis vel grossis, sive cum omnibus [6] animalibus parvis et [7] magnis, sive sint aratoria, sive non [8], cum instrumentis aratoriis et cum suis bubulcis sive qui ea [9] custodierint et gubernaverint. Et quod [10] nullus eorum animalia capiat, nec [11] etiam in corpore [12] predictorum rusticorum aliquod dampnum inferat, nisi in maleficiis fuerint inventi, aut [13] in cavalcatis cum dominis suis aut cum aliis ierint. Item bestias aratorias militum cum suis instrumentis, et cum eis qui eas custodierint et gubernaverint, sub eadem pace esse constituimus. Item sub eadem pace et treuga [14] sint apium *aberlar* [15], columbaria, molendina, olivaria et fructus [16] eorum cuiuscumque sint.

XI. Item sub eadem [17] predicte pacis constitutione [18] mandamus quod [19] si aliquid ita pro indiviso aliquorum fuerit comune quod aliqua pars sit sub treuga, alia non, pars [20] que fuerit sub pace salvet aliam que sub pace non fuerit.

XII. Prohibemus insuper ne aliquis incendium mittat, vel ignem ad nocendum subponat; quod si fecerit [21], tamquam invasor pacis habeatur et teneatur.

XIII. Si quis vero prescriptam pacem in aliquo vel aliquibus capi-

1 «enim imputent».
2 «sequerentur».
3 «maleficio».
4 Col. «pacis et treuge securitate».
5 Col. «alodiis».
6 «Sive comunibus».
7 Col. «vel».
8 Col. «sive non, vel abta ad arandum sive non».
9 Col. «ea qui».
10 Col. «ita quod».
11 Col. «vel».
12 Col. «proprio corpore».
13 Col. «inventi fuerint, vel».
14 Col. «sub eodem pacis regimine».
15 Col. «apium alvearia».
16 Col. «oliveta, fructus».
17 Col. om. «eadem».
18 Col. «confirmatione vel constitutione».
19 Col. «mandamus firmiterque statuimus quod».
20 Col. «illa pars».
21 Col. «quod qui fecerit».

tulis infregerit, vel infringere [1] vel violare presumpserit, infra XV.^{m} dies ad monitionem nostri vicarii [2], vel diocesani Episcopi dampnum componat illi, cui malum fecerit, in simplum. Post XV^{m} vero dies duplum, prestandis insuper XL^{a} [3] solidos de moneta de terno [4] nobis et Episcopo ad quos querimonia infracte pacis et treuge dinoscitur pertinere, si milites fuerint, vel eorum filii, nobiles, baiuli [5], vel homines villarum qui paces [6] violaverint. Rustici vero, vel homines villarum alii, penam [7] prestent XX [8] solidos, dividendam secundum quod in pacibus antecessorum nostrorum invenitur consuetum [9]. Si vero infra XV^{m} dies [10] temerator constitute pacis et treuge simplum non emendaverit, postea ut dictum est duplum prestet; et istud [11] duplum dividatur secundum quod in pacibus antecessorum nostrorum invenitur statutum. Insuper, si infra dictos XV^{m} dies [12] per nos vel Episcopum vel per vicarium nostrum vel nuncium [13] idem temerator [14] non emendaverit, exinde ipse malefactor et complices sive adiutores eius [15] ab Episcopo excommunicentur, et postea a predicta pace [16] separati intelligantur; ita quod malum, quod propter hoc eis fuerit illasum non requiratur pro pace et treuga fracta [17], salvis tamen aratoriis animalibus cum suis instrumentis, apium *abellariis*, columbariis, palearіis, molendinis et olivariis.

XIV. Ab hac autem pace excludimus hereticos manifestos et eorum credentes atque [18] fautores, fures, latrones et eorum receptores [19]. Constituentes [20] insuper firmiterque mandamus ut nullus eos defendat, imo manifestet eos et in [21] omnibus modis evitet.

[1] Col. om. «vel infringere».
[2] Col. «vicarii nostri».
[3] Col. «sexaginta».
[4] Col. omite «de moneta de terno».
[5] Col. «vel nobiles vel baiuli».
[6] Col. «pacem».
[7] Col. «vero, et alii homines penam».
[8] Col. «viginti».
[9] Col. «concessum».
[10] Col. «XV dies primos».
[11] Col. «istum».
[12] Col. «Et insuper, si infra XV dies».
[13] Col. «nuncios».
[14] Col. «temerator dampnum».
[15] Col. «malefactor, complices, sive coadiutores et consiliatores eius».
[16] Col. «pace et treuga».
[17] Col. suprime el resto del artículo.
[18] Col. «concessores atque».
[19] Col. «receptatores».
[20] Col. «Statuentes».
[21] Col. omite «in».

XV. Volumus preterea ut nullus violatores pacis manuteneat, nec raptores, nec aliquem qui sit bausator [1].

XVI. Et iubemus [2] quod ea, que ab antecesoribus nostris statuta sunt de pacibus et treugis servandis atque tenendis, inviolabiliter ab omnibus teneantur, serventur et custodiantur. Violatores autem pacis teneantur satisdare et pignora mittere pro se et militibus [3] in manu vicarii nostri in propriis personis. Si tamen dominus pro se mittere militibus et pro hominibus [4], qui de domo et familia fuerint [5], recipiantur. Si vero homines monasteriorum vel aliorum locorum religiosorum inter se dampnum dederint in corpore sive in rebus, et querimonia ista ad vicarium [6] pervenerit, remittat eum vel eos ad dominos proprios. Et si infra XV dies dampnum in posse dominorum suorum resarcire noluerit, deinde vicarius noster accipiat pignora in personis propriis, et causa ille fine debito terminetur.

XVII [7]. Item statuimus atque iubemus ut paces iste et treuge sint firmiter durature ab hac die usque ad proximam sancti michaelis ad .X. annos continue complentes.

XVIII. Item statuimus atque iubemus quod ommes milites et cives et [8] homines villarum, a XIII^m [9] annis et supra, paces istas iurent, eas et teneant [10] et defendant fideliter sine fraude. Quiscumque autem admonitus a dicto Episcopo [11] vel a nostro vicario, vel cum alter sibi monuerit [12], curare noluerit, tunc eo sit [13] excomunicatus ab Archiepiscopo et episcopis, et sit a pace et treuga exclusus et cogatur paces eas iurare.

Ad maiorem itaque firmitatem pacium [14] et treugarum nos Jacobus, dei gratia Rex Aragonum Comes Barchinone et Dominus Montispesullani [15], et S[ancius] [16] procurator noster et alii nobiles iuramus mani-

[1] Col. añade «appellatus, nisi se voluerit per iudicem Curie excusare».
[2] Col. «Adicientes insuper firmiterque statuimus et iubemus».
[3] Col. omite «pro se et militibus».
[4] Col. «Si tamen, qui eos ad maleficium duxerit vel ad guerram, voluerit satisdare et pignora mittere pro se et pro militibus et hominibus».
[5] Col. «et de familia sua fueri[n]t».
[6] Col. añade «sub eius examine».
[7] Col. suprime todo este articulo.
[8] Col. «ut omnes milites et cives ac».
[9] Col. «XIV».
[10] Col. «ut eas teneant».
[11] Col. «amonitus ab Episcopo».
[12] Col. «cum aliter sibi innotuerit».
[13] Col. «extunc sit».
[14] Col. «istarum pacium».
[15] Col. «Montispesulani».
[16] Col. «G».

bus nostris propriis, per deum et [1] evangelia, predicta omnia ut dicta sunt observare atque defensare [2] sine fraude et ingenio aliquo.

Actum est hoc VIIII° kalendas Julii Anno M.° CC.° XVIII.° [3].

Sig ✠ num Jacobi, dei gratia Regis aragonum [Comitis Barchinone et] domini Montispesullani, qui hec juramus.

Sig ✠ num G. de Cardona Vice Comitis qui hec juramus [4]. Sig ✠ num hugonis de mataplana, qui hoc juro. Sig ✠ num G.^{i} de Cardona, qui hoc juro. Sig ✠ num Ar.^{di} [de] castronovo, qui hoc juro. Sig ✠ num R.^{di} fulconis, qui hoc juro. Sig ✠ num R.^{i} galcerandi, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de portella, qui hoc juro. Sig ✠ num R.^{di} de cervaria, qui hoc juro. Sig ✠ num vicecomitis de bearn, qui hoc juro. Sig ✠ num hugonis de terra rubea, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} de cervaria, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} de angularia, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} de Vil[ar]agut, qui hoc juro. Sig ✠ num Arn.^{di} de timor, qui hoc juro. Sig ✠ num G.^{i} de guardia, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} de timor, qui hoc juro. Sig ✠ num G. de Savasona, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} de ballana, qui hoc juro. Sig ✠ num P.^{i} arn.^{di} de jorba, qui hoc juro. Sig ✠ num de sparagario, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de pulcro podio, qui hoc juro. Sig ✠ num R.^{i} de salsores, qui hoc juro. Sig ✠ num G.^{i} ray.^{i} de villanucana, qui hoc juro. Sig ✠ num R.^{di} de talamancha, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de vilagelaus, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi darill, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de santa fide, qui hoc juro. Sig ✠ num [B] de torrella, qui hoc juro. Sig ✠ num oliverii dolone, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de taverteto, qui hoc juro. Sig ✠ num galce.^{di} de castello, qui hoc juro. Sig ✠ num bernardi de monte regali, qui hoc juro.

[1] Col. «et sacrosancta quatuor».

[2] Col. «fideliter observare tenere atque deffendere».

[3] Col. «Anno Domini M.° CC.° XVII.°»—Las Constituciones de Cataluña (vol. III, lib. X, tit. III) dan como el códice del Escorial la verdadera fecha, ó el año 1218, que patentizan por otro lado las Cortes de Monzón y las reyertas del Conde D. Sancho con el Rey su sobrino.

[4] A partir de esta suscrición son tantas las variantes de la Col., que preferimos exhibir íntegro el texto: «Sig + num Raymundi Fulchonis, qui hec juramus. Sig + num G. de Mata Plana, qui hec juramus. Sig + num G. Gaucerandi, qui hec juro. B. Çaportela. R. de Cervera. R. de Montecatheno. R. de Podio Viridi. G. de Angularia. P. de Vilaragut. Dalmau de Timor. G. de Guardia. P. de Sancta Eugenia. P. de Balona. P. de Sarassona. P. de Gurbo. B. de Benajes. G. de Pulcro podio minoris. G. de Villa montano. B. de Pulcro podio maioris. B. de Salforis. B. Alfanec. R. Montis rotundi. A. de Marimona. R. de Talamancha. B. de Vila gelaus. R. de Vauer. R. de Erill. G. de Santa fide. B. de Torroela. Olivarius de Leonc. B. de Garreneto. Geraldi de Castello de Villa mota. B. de Monte regali. F. de Castelleto. R. de Luciano. G. de Serra. G. de Podio alto. G. Xatmar. G. de Monteduch. G. de Cervilione. G. de Muncada dapiferi. B. Berengarii Dager. G. de Mediona. B. de Castro episcopali. G. de Terrachone. D. de Portella. G. de Guardia de Monte serrato. R. de Machanos. G. de Merles. B. de Lers. Omnes supradicti, qui hec juramus».

XVI.

Cortes de Tortosa de 1225 [1].

De constitutione pacis et treuge dicti Domini Regis Jacobi facta apud Dertusam [2]

In Christi nomine [3]. Notum sit cunctis quod cum Nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum comes Barchinone et Dominus Montispessulani Crucem sumpserimus ad expugnandas [4] barbaras nationes, vocatis venerabilibus patribus S[parago] [5] archiepiscopo Terrachone et Episcopis ac Nobilibus [et] [6] civibus Cathalonie ut apud Dertusam omnes [7] pariter convenirent daturi nobis [8] consilium et juvamen ad crucis negocium provehendum, dicti [9] Archiepiscopus, Episcopi Vicensis et Barchinonensis [10] et plures alii ac universi probi homines Dertusenses [11] et multi alii Clerici Milites cives et probi homines convenerunt, quia tempus instabat [12] nostri exercitus faciendi et mora periculum [13] generabat. Ibi [14] de formatione [15] pacis et treuge, de [16] statu nostro et terre [17] in melius reducendo, cum ipsis tractavimus diligenter; et habitis [18] deliberatione et [19] consilio salutari, paces et treugas in Cathalonia a Cinqua usque ad Salsas [20] formavimus in hunc modum.

I. Imprimis parentum nostrorum sequentes vestigia [21] Cathedrales Ecclesias et omnes alias et cimiteria et sacraria [22] sub pace et treuga

[1] *Colección de Códigos*, tomo IX, fol. 20. Biblioteca del Escorial, códice *Z. j.* 3, ol. 149; *D. ij.* 12, fol. 55.

[2] *Z. j.* 3: «Jacobus primus in curia dertuse».—*D. ij.* 12: «Constituciones pacis et treuge domini Regis Jacobi primi».

[3] *D. ij.* 12 omite «In Christi nomine».

[4] *Z. j.* 3: «expugnandum».

[5] *Z. j.* 3: «s. G.ª arnadi archiepiscopi».

[6] *D. ij.* 12: «et civibus».

[7] *Z. j.* 3: «Cathalonie Dertusam omnibus».

[8] *Z. j.* 3: «nobis dando».—*D. ij.* 12: «dando nobis».

[9] *Z. j.* 3: «dictus».

[10] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «Vicensis et barchinonensis Episcopi».

[11] *Z. j.* 3: «Dertuse».

[12] *Z. j.* 3: «instat».—*D. ij.* 12: «extabat».

[13] *D. ij.* 12: «et mortis periculum».

[14] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 omiten «Ibi».

[15] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «informatione».

[16] *Z. j.* 3: «et de».

[17] *D. ij.* 12 omite «et terre».

[18] *D. ij.* 12: «habita».

[19] *Z. j.* 3: «deliberatione tractu et».

[20] *Z. j.* 3: «Salses».

[21] *Z. j.* 3: «vestigia sequentes».

[22] *D. ij.* 12: «ciminteria et strata».

constituimus. Ita quod nullus eas vel earum cimiteria [1] facta vel facienda presumat invadere vel infringere, nichilque inde [2] abstrahere atemptet, temeratoribus pena [3] sacrilegii feriendis quam Episcopus Diocesanus habeat, dampno in duplum passo [4] primum [5] integriter restituto.

II. Ecclesias quoque incastellatas sub eadem pacis et treuge defensione [6] constituimus. Ita tamen quod si raptores vel fures in eisdem Ecclesiis predam vel aliqua [7] maleficia congregaverint, querimonia apud [8] Episcopum in cuius Episcopatu commissum fuerit et ad nostrum Vicarium deferatur, et tunc [9] per nostrum judicium quod comissum fuerit emendetur, vel a pace predicta ecclesia [10] sequestretur.

III. Dominicaturas quoque Episcoporum Clericorum Canonicorum et [11] Monasteriorum [12] et Ecclesiarum et dominicaturas nostras sub eadem pace et treuga et securitate [13] constituimus.

IV. Item sub eadem pace et treuga constituimus omnes Clericos et Ecclesias in quocumque fuerint ordine [14] constituti, et res earum [15] mobiles et [16] immobiles [17] et se moventes. Item sub hac [18] pace sint vidue pupilli et [19] orphani et omnes miserabiles persone et res eorum [20] mobiles et immobiles et se moventes.

V. Item [21] sub eadem pace constituimus omnes homines et possessiones ecclesiarum clericorum et bona eorum mobilia et immobilia ac se moventia.

VI. Item sub eadem pacesint venerabiles [22] domus Templi et Hospitalis Iherusolomitani et eorum monasteria et eorum grangie et quelibet alia loca Religiosa et alia quelibet Hospitalia et omnes homines et posses-

[1] *Z. j.* 3: «vel ea ciminteria».—*D. ij.* 12: «vel eorum».
[2] *D. ij.* 12: «nichil inde».
[3] *D. ij.* 12: «attemptent, pena».
[4] *D. ij.* 12: «dampnum duplum passo».
[5] *Z. j.* 3: «primitus».
[6] *Z. j.* 3: «deffensiouem».
[7] *D. ij.* 12 omite «aliqua».
[8] *Z. j.* 3: «ad».
[9] *Z. j.* 3. *D. ij.* 12: «ex tunc».
[10] *Z. j.* 3: «predicte ecclesie».
[11] *Z. j.* 3 omite «et».
[12] *D. ij.* 12: «episcoporum et clericorum, monesteriorum».
[13] *D. ij.* 12: «pacis et treuge securitate».
[14] *Z. j.* 3: «ecclesias quocunque ordine fuerint».
[15] *D. ij.* 12: «eorum».
[16] *Z. j.* 3 omite «mobiles et».
[17] *D. ij.* 12 omite «et immobiles».
[18] *Z. j.* 3: «ach».
[19] *Z. j.* 3 omite «et».
[20] *Z. j.* 3: «personas et res earum».
[21] Este párrafo y el siguiente no están en *D. ij.* 12.
[22] *Z. j.* 3: «Item sunt venerabiles».

siones eorum et omnes alie [1] res mobiles et immobiles ac se moventes.

VII. Item sub hac pace sint [2] castra ville mansi domus et possessiones magnatum et omnium aliorum militum [3] et alias [4] res eorum et suorum hominum sive sint alodia sive feuda.

VIII. Item sub hac pace sint [5] cives [6] burgenses et omnes alii castrorum et villarum Cathalonie et villarum [7] Ecclesiarum et locorum Religiosorum [8] habitatores, et omnes res eorum et jura et omnes possessiones [9] que ab eisdem uno vel diversis titulis possidentur.

IX. Item sub eadem pace sint [10] camini et strate, omnes [11] homines tam domestici quam peregrini mercatores et omnes alii per eas euntes et [12] redeuntes cum omnibus que secum duxerint et portaverint.

X. Item sub hac pace sint [13] judei et sarraceni, qui videlicet sub fide et custodia regia in Cathalonia habitant, et omnes res et possessiones eorum.

XI. Item sub hac [14] pace sint [15] villani et villane sive Pagenses [16] et rustici homines ecclesiarum et [17] clericorum et locorum [18] Religiosorum militum [19] burgensium et civium, et omnes res eorum mobiles et immobiles et se moventes. et animalia aratoria et non aratoria oves et boves equos et [20] equas asinos et asinas et omnia animalia grossa et minuta, et omnia alia bona rusticorum et rusticarum ad jus militum pertinentium sive sint de alodio [21] militum vel feudis [22].

XII. Item sub eadem [23] pace sint [24] omnia molendina columbaria pa-

[1] *Z. j.* 3: «alias».
[2] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».
[3] *D. ij.* 12 omite «et omnium aliorum militum».
[4] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «alie».
[5] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».
[6] *D. ij.* 12: «et burgenses».
[7] *D. ij.* 12 omite «Cathalonie et villarum».
[8] *D. ij.* 12: «religiosorum locorum».
[9] *D. ij.* 12: «possessiones eorum».
[10] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».
[11] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «et omnes».
[12] *D. ij.* 12: «vel».
[13] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt». Este artículo en el códice *Z. j.* 3 va pospuesto al siguiente.
[14] *Z. j.* 3: «eadem».
[15] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».
[16] *D. ij.* 12: «pagessos».
[17] *Z. j.* 3 omite «et».
[18] *D. ij.* 12: «ecclesiarum sive locorum».
[19] *D. ij.* 12: «et clericorum militum».
[20] *D. ij.* 12 omite «equos et».
[21] *D. ij.* 12: «alodis».
[22] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «vel de feudis».
[23] *D. ij.* 12: «hac».
[24] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».

learia mansi [1] domus campi vinee et omnes arbores cuiuscumque generis sint, trillee orti ortales [2] et generaliter omnia alia que possint haberi [3] possideri et etiam [4] quasi possideri. Et omnes homines et femine cuiuscumque sint condicionis et sexus [5], exceptis militibus et filiis eorum a XV°. anno [6] supra qui inter se guerram habuerint cum toto suo arnesio [7], et exceptis propriis hominibus quos dominis suis liceat in camino vel extra capere.

XIII. Item sub eadem pace sint [8] omnes homines cuiuscumque sint condicionis dignitatis [9] vel sexus aut ordinis ad nostram Curiam venientes stantes et etiam redeuntes quousque ad propria sint reversi et postea.

XIV. Item sub eadem pace sint [10] guidatica nostra singula et antecessorum nostrorum et [11] censualia [12] et pennones et omnia regalia nostra.

XV. Item statuimus quod nullus mercator extraneus vel alius pignoretur in villa vel extra [13] villam si non [14] debitor sit principalis aut pro alio fideiussor, vel nisi fuerit inventa fatiga [15] juris in villa unde ipse mercator fuerit manifestus; in quibus [16] eciam casibus in villa solummodo auctoritate nostri Vicarii [17] pignoretur.

XVI. Item constituimus quod [18] si quis [19] miles vel aliquis [20] alius super [21] pace et treuga fractis, sive in quibuslibet [22] dampnis, de aliquo alio [23] conquiratur [24], et reus monitus a Vicario noluerit [25] ei in jure si-

1 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «et mansi».
2 *Z. j.* 3: «cortales».—*D. ij.* 12: «trille orti et ortales».
3 *Z. j.* 3: «in haberi et».
4 *D. ij.* 12 omite «etiam».
5 *Z. j.* 3: «sexus et condicionis sint».
6 *Z. j.* 3: «XV^m annis».—*D. ij.* 12: «XV annis».
7 *D. ij.* 12: «suo amistere».
8 *D. ij.* 12: «hac pace sunt».
9 *Z. j.* 3: «dignitatis condicionis».
10 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «sunt».
11 *Z. j.* 3 omite «et».—*D. ij.* 12: «et cetera».
12 *D. ij.* 12: «censuaria».
13 *Z. j.* 3: «villa nec extra».
14 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «uisi».
15 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «fatica».
16 *D. ij.* 12: «manifeste; quibus».
17 *D. ij.* 12: «vicarii nostri».
18 *D. ij.* 12 omite «quod».
19 *Z. j.* 3: «statuimus quod si aliquis».
20 *D. ij.* 12 omite «aliquis».
21 *Z. j.* 3: «sub».
22 *D. ij.* 12: «quibuslibet aliis».
23 *Z. j.* 3: «dampnis datis de quo alio».
24 *D. ij.* 12: «conqueratur».
25 *D. ij.* 12: «voluerit».

cut debuerit respondere, vel alias [1] satisfacere, hostendat hec Vicarius Episcopo [2] Diocesis ut moneat eum quod satisfaciat conquerenti. Et si amonitus obtemperare [3] noluerit, excomunicetur ab Episcopo, et a Vicario et paciariis excludatur a pace et treuga ipse et res sue, et ad satisfaccionem eum Vicarius [4] districte compellat. Et si forte Episcopus fuerit necligens, Vicarius nichilhominus compellat eum ad satisfaciendum.

XVII. Item sub hac pace statuimus quod nullus miles aut [5] aliquis alius, propter guerram ant aliud [6] factum, ignem mittat ad nocendum alicui [7].

XVIII. Item sub hac pace statuimus quod si aliquis Nobilis aliquem militem suum reptaverit vel aliquam aliam querimoniam habuerit, et ipse miles velit se excondire [8] de reptamento illo secundum Usaticos Barchinone, et de aliis querimoniis directum facere secundum quod debuerit, et dominus escondimentum [9] suum vel directum noluerit accipere sed ipsum voluerit agravare, nos teneamur ipsum militem suum contra nobilem illum [10] deffendere ac [11] juvare. Si vero ipse miles de reptamento illo se excondire noluerit [12] secundum Usaticos Barchinone; vel de aliis querimoniis noluerit directum facere [13] secundum quod debuerit, eundem dominum contra eundem militem suum juvare et deffendere teneamur.

XIX. Item sub hac [14] pace statuimus quod nullus portet fundibulum, *guciam* [15], vel *gatam*, aut aliquod aliud ingenium contra aliquem [16] sine speciali nostra licencia [17] et mandato; nec trahat cum [18] eis, nisi de hoc habeat a nobis vel [19] antecessoribus nostris privilegium speciale [20].

1 *Z. j.* 3: «aliter».
2 *D. ij.* 12: «hoc Episcopo».
3 *Z. j.* 3: «admonitus temperare».
4 *D. ij.* 12: «Vicarius conpellat ad satisfaciendum». Nada más dice.
5 *Z. j.* 3: «vel».
6 *D. ij.* 12: «aliquod».
7 *Z. j.* 3: «aliquod factum ignem mitat alicui».
8 *Z. j.* 3: «excondere».
9 *Z. j.* 3: «excondimentum».—*D. ij.* 12: «scondimentum».
10 *D. ij.* 12: «ipsum».
11 *Z. j.* 3: «defendere et».
12 *Z. j.* 3: «abscondere voluerit».—*D. ij.* 12 omite lo que sigue hasta la palabra «eundem».
13 *Z. j.* 3: «voluerit facere directum».
14 *Z. j.* 3 omite «hac».
15 *Z. j.* 3: «*gruam*».
16 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12 omiten «contra aliquem».
17 *Z. j.* 3: «licencia nostra».
18 *Z. j.* 3: «ut trahat cum cum».
19 *Z. j.* 3: «vel ab».
20 *Z. j.* 3 omite «speciale».

XX. Item sub hac pace statuimus quod nullus Vicarius aut [1] Baiulus vel miles [2] vel filius militis [3] seu [4] quilibet alius faciat questiam de blado nisi de suis propriis hominibus.

XXI. Quicumque autem hanc pacem infra .XV. dies, ex quo amonitus fuerit, jurare noluerit, ab hac pace cum omnibus [5] rebus suis excludatur. Et si forte aliquod dampnum dederit seu iniuriam intulerit hiis qui sub hac pace nostra fuerint, per Vicarium nostrum ad satisfaciendum compellatur secundum formam pacis. Malum autem quod sibi factum fuerit nunquam ei emendetur [6] pro pace [7] et treuga.

XXII. Item statuimus quod si quis [8] contra tenorem pacis ceperit aliquem hominem in hac pace constitutum [9], statim teneat se de pace et treuga eiectum. Et omnia loca similiter que ipsum receperint, in quibus [10] captum tenuerit [11] cum assensu et voluntate domini loci [12]; et quitquid mali vel dampni sibi et [13] locis suis factum fuerit nullo unquam [14] tempore emendetur [15]. Et si ante quam malum inde sibi fiat [16], captum restituerit [17], per capcionem [18] faciat et det secundum quod in Usaticis continetur. Pro invasione autem pacis det pro pena centum viginti [19] solidos Barchinone de duplo, locis [20] in quibus curret [21] moneta Barchinonensis; in locis autem in quibus moneta jaccensis curret, Sexaginta [22] solidos, si ceperit Militem Clericum Civem [23] vel Burgensem; pro alio vero homine similiter fiat sicut in Usaticis continetur, et det pro pena .XL. solidos Barchinone, in loco autem in quo current

[1] *Z. j.* 3: «vel».
[2] *D. ij.* 12: «miles cum filius».
[3] *Z. j.* 3: «vel eius filius».
[4] *D. ij.* 12: «vel».
[5] *Z. j.* 3: «hanc pacem fregerit cum omnibus». — *D. ij.* 12: «ab hac pace vel omnibus».
[6] *Z. j.* 3: «emendatur».
[7] *D. ij.* 12: «pace fracta».
[8] *Z. j.* 3: «aliquis».
[9] *Z. j.* 3: «constitutum ceperit».—*D. ij.* 12: «constitum violaverit».
[10] *Z. j.* 3: «et in quibus ipsum».
[11] *Z. j.* 3: «tenueriut».
[12] *Z. j.* 3: «ipsius loci».
[13] *Z. j.* 3: «quitquit mali vel dampni sibi vel».
[14] *Z. j.* 3: «nunequam nullo».
[15] *D. ij.* 12 suprime todo este punto.
[16] *D. ij.* 12: «fiat sibi».
[17] *Z. j.* 3 omite «Et si ante quam malum inde sibi fiat captum restituerit».
[18] *D. ij.* 12: «pro capcione».
[19] *Z. j.* 3: «C.XX».
[20] *Z. j.* 3: «in locis».
[21] *D. ij.* 12: «curreret».
[22] *Z. j.* 3: «currat, det LX».—*D. ij.* 12: «curret, det LX».
[23] *D. ij.* 12 omite «Civem».

jaccenses [1] det pro pena .XX. solidos; de qua pena [2] habeat is qui captus fuerit medietatem, et alia medietas inter Episcopum et Vicarium equis porcionibus dividatur; pena nichilominus sacrilegii pro clerico [3] capto Episcopo deferatur.

XXIII. De malefactis autem hucusque datis in pace et treuga, vel alio modo, malefactores aut restituant dampnum datum [4], aut faciant in manu Vicarii nostri justicie complementum cuilibet querelanti.

XXIV. Ab hac autem pace excludimus omnes hereticos et fautores et receptatores [5] eorum, et reptatos [6] qui se de bausia noluerint scondire [7] secundum Usaticos Barchinone et manifestos latrones [8].

XXV. Item statuimus quod si homines Monasteriorum vel Ecclesiarum vel aliorum [9] locorum Religiosorum inter se dampnum dederint in [10] corpore sive in rebus, et querimonia ista ad Vicarium Regis pervenerit, remittat eum vel eos [11] ad dominos proprios; et si ipsi infra .XV. dies dampnum in posse dominorum suorum resarcire [12] noluerint, deinde Vicarius Regis accipiat pignus in propriis personis, et causa illa fine debito terminetur sub eius examine [13].

XXVI. Item statuimus quod siquis [14] tenuerit pignora ab aliquo Nobili vel milite [15] et ipse Nobilis vel miles [16] paces fregerit supradictas, pignus sit creditoribus salvum in redditibus universis. Sed fortitudines per paces [17] et per Vicarium [18] diruantur et penitus destruantur, si [19] dictus Nobilis vel miles secundum formam pacis maleficium noluerit emendare.

XXVII. Item [20] quicumque Vicarius juret dictas [21] paces observatu-

[1] *D. ij.* 12: «autem currerit Jaccensis».
[2] *D. ij.* 12 omite «pena».
[3] *Z. j.* 3: «clero».
[4] *D. ij.* 12: «aut malefactores restituant dampna data».
[5] *Z. j.* 3: «receptores».
[6] *Z. j.* 3: «receptatos».
[7] *Z. j.* 3: «de bausia se voluerint excondire».
[8] *D. ij.* 12: «raptores eorum et reptatos, qui se de bausia excusare uoluerint vel excondire secundum Usaticos, et manifestos».
[9] *Z. j.* 3 omite «aliorum».
[10] *D. ij.* 12: «sive in».
[11] *Z. j.* 3: «eos vel eum».
[12] *Z. j.* 3: «resartire».
[13] *D. ij.* 12: «sub eius examine fine debito terminetur.»
[14] *Z. j.* 3: «si aliquis».
[15] *Z. j.* 3: «milite vel nobili».
[16] *D. ij.* 12 omite «et ipse Nobilis vel miles».
[17] *D. ij.* 12: «uniuersis secundum fortitudines per pacem».
[18] *Z. j.* 3: «fortitudines et potestates per vicarium».
[19] *D. ij.* 12: «Vicarium dirruantur, si».
[20] *D. ij.* 12: «Item quod».
[21] *Z. j.* 3: «predictas».

rum et [1] deffensaturum et secundum formam pacis in omnibus processurum. Violatores autem pacis teneantur satisdare et pignora mittere tenencia in manu [2] nostri Vicarii, unusquisque per se. Si tamen dominus, qui eos ad maleficium duxerit vel ad guerram, voluerit satisdare et pignora mittere pro se et militibus et aliis hominibus qui de domo et familia sua fuerint, recipiantur [3].

XXVIII. Preterea statuimus quod [4] nullus in mansis nostris vel Ecclesiarum vel locorum Religiosorum vel hominum ville habitancium quicumque teneat, invitis habitatoribus, procuraciones, albergas [5] *acaptes* sive exacciones aliquas exhigere vel facere [6] presumat. Quod qui fecerit [7] sit pacis violator, de pena teneatur, et hoc totum intelligatur bona fide et bono intellectu.

XXIX. Si quis vero prescriptam pacem in aliquo vel in aliquibus capitulis violare presumpserit, statim [8] apud Vicarium querimonia deponatur qui [9] moneat invasorem; et si infra .XV. dies, postquam monitus [10] semel tantum fuerit [11], et noluerit dampnum quod dederit emendare, vel quod juri parcat in manu eiusdem Vicarii satisfactum per pignora [12] tenenda ponere, ex tunc Episcopus excomunicet eum, et deinde Vicarius eiciat eum [13] a pace et treuga, et cum tota pace secundum quod ei visum fuerit contra malefactorem [14] et res suas insurgat, facturus ei ac manifestis fautoribus suis [15] dampnum quod poterit, excepto quod iguem non mittat, sed usque [16] in duplum restituat, dampnum datum et expensas quas auctor [17] et Vicarius [18] cum tota pace fecerit [19] in simplum [20] restituat universas [21], et in super pro pena .CXX. [22]

[1] *D. ij.* 12 omite «et».
[2] *D. ij.* 12: «mittere per se et militibus et aliis hominibus in manu».
[3] *D. ij.* 12: «recipiatur».
[4] *D. ij.* 12: «Preterea facimus quod».
[5] *D. ij.* 12: «albergues».
[6] *Z. j.* 3 omite «facere».
[7] *Z. j.* 3: «Quod si fecerit».—*D. ij.* 12: «Quod fecerit».
[8] *D. ij.* 12 omite «statim».
[9] *Z. j.* 3: «que».
[10] *D. ij.* 12: «admonitus».
[11] *Z. j.* 3: «amonitus semel fuerit».
[12] *Z. j.* 3: «satisdationem pro pignora».
[13] *D. ij.* 12 omite «et deinde Vicarius eiciat eum».
[14] *D. ij.* 12 omite «contra malefactorem».
[15] *D ij.* 12 omite «suis».
[16] *Z. j.* 3: «quo usque».
[17] *D. ij.* 12: «actor».
[18] *Z. j.* 3: «actor vel vicarius».
[19] *D. ij.* 12: «feceriut».
[20] *Z. j.* 3: «fecerint, simplum».
[21] *Z. j.* 3: «universis».
[22] *D. ij.* 12: «ceutum vigiuti».

solidorum Barchinone de duplo Episcopo et Vicario [1] solvat, si illi qui paces fregerint fuerint [2] milites vel eorum filii sive Baiuli vel homines [3] villarum. Rustici vero vel omnes alii homines pro pena prestent [4] Episcopo et [5] Vicario .XL. solidos Barchinonenses [6] de duplo in omnibus locis in quibus moneta Barchinone currere consuerit [7]. In aliis vero locis in quibus jaccenses currant [8], prestent Episcopo et Vicario pro pena [9] .XL. solidos jaccenses, si illi qui paces fregerint fuerint milites vel eorum filii vel Baiuli vel homines villarum. Rustici vero prestent Episcopo et Vicario .XX. solidos. Et isti omnes [10] denarii de [11] pena et medietas dupli dampni dati per medium dividantur [12]; et una medietas Episcopi sit [13], et altera medietas sit [14] Vicarii, reliqua vero medietas dupli dampni dati sit tota [15] iniuriam [16] pacientis.

XXX. Item statuimus quod siquis monetam Barchinonensem vel jaccensem falsaverit, vel ad fundendum [17] alicubi portaverit, vel aliquam *bazonayam* [18] de Gathalonia extraxerit [19], tanquam monete falsarius puniatur. Et siquis eum deprehenderit [20], de hiis que penes eum [21] invenerit habeat terciam partem, et personam cum omnibus [22] adducat et tradat Vicario vel eius Procuratori.

Volumus autem ut tam magnates et milites quam cives et habitatores castrorum [23] atque villarum, a .XIV. annis et supra, supradictam pacem jurent et bona fide observent. Quod si aliquis magnatus, vel

1 *Z. j.* 3: «que pene C^m .XX. solidos de duplo et vicario».
2 *D. ij.* 12: «sint».
3 *Z. j.* 3 omite «homines».
4 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «vel alii homines penam prestent».
5 *Z. j.* 3: «vel».
6 *Z. j.* 3 omite «Barchinonenses».
7 *D. ij.* 12: «consuevit».
8 *Z. j.* 3: «jaccensis currerit».—*D. ij.* 12: «jaccensis curreret».
9 *D. ij.* 12 omite «pro pena».
10 *D. ij.* 12: «omnes isti».
11 *D. ij.* 12 omite «de».
12 *D. ij.* 12: «dampni per medium dividant».
13 *Z. j.* 3: «sit Episcopi».
14 *D. ij.* 12: «sit medietas».
15 *Z. j.* 3: «contra».
16 *D. ij.* 12: «dupli dati tota iniuriam».
17 *D. ij.* 12: «defundendum».
18 *Z. j.* 3: «*batzonayam*». Pasta para labrar moneda. También se llamó *busonaya* la moneda de vellón que hizo acuñar D. Pedro II desde el año 1209 al 1212.
19 *Z. j.* 3: «contraxerit».
20 *D. ij.* 12: «siquis adpuniatur».
21 *D. ij.* 12: «penes se».
22 *D. ij.* 12: «cum quibus omnibus».
23 *D. ij.* 12: «castrorum habitatores».

miles [1], vel cives, vel castri [2] vel ville habitator huius formam pacis infra octo dies [3], postquam fuerit ex parte nostra monitus [4], jurare noluerit [5], sciat se cum rebus suis ex tunc positum extra pacem, et contra ipsum agravabimus manus nostras spiritualiter et corporaliter [6] ut [7] viderimus [8] expedire. Actum est hoc .IV°. kalendas [9] madii. Anno Domini M.CC. vicesimo quinto [10].

Signum ✠ Jacobi Dei gratia Regis Aragonum Comitis Barchinone et Dominus Montispesulani qui hec juro [11].

Sig ✠ num Petri Vicecomitis Biarnensis [12] qui hec juro [13]. Sig ✠ num Raymundi de Cervaria qui hec juro. Sig ✠ num G. de Cervilione [14] qui hec juro. Sig ✠ num R. de Monte-catheno qui hec juro. Sig ✠ num G. de Senescala qui hec juro. Sig ✠ num G. de Portella qui hec juro. Sig ✠ num G. de Claramonte qui hec juro. Sig ✠ num G. de Sancto Vincencio qui hec juro. Sig ✠ num Guillermi de Montegrino [15] qui hec juro. Sig ✠ num Bernardi de Manleus [16] qui hec juro. Sig ✠ num Dalmacii de Castilione [17] qui hec juro [18]. Sig ✠ num P. de Savaçona qui hec juro. Sig ✠ num Petri de Cavatecto [19] qui hec juro. Sig ✠ num Petri de Medalia [20] qui hec juro. Sig ✠ num R. de Manleuo [21] qui hec juro. Sig ✠ num B. de Salisfors [22] qui hec juro. Sig ✠ num R. Bell-dia [23] qui hec juro. Sig ✠ num G. de Spareguera qui hec juro. Sig ✠ num G. de Brullio qui hec juro [24]. Sig ✠ num P. de Pulcro-

1 *Z. j.* 3: «magnus milies».

2 *D. ij.* 12: «a XIIII Annis supra, predictam pacem teneant et firmiter observent. Et si aliquis magnus miles vel cives castri».

3 *D. ij.* 12: «XVIII dies».

4 *Z. j.* 3: «amonitus».—*D. ij.* 12: «admonitus».

5 *D. ij.* 12: «voluerit».

6 *D. ij.* 12: «temporaliter».

7 *Z. j.* 3: «temporaliter prout».

8 *D. ij.* 12: «videbimus».

9 *Z. j.* 3: «idus».

10 *Z. j.* 3: «XXV°».—*D. ij.* 12: «XXV».

11 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «Montispesullani qui hec juramus». Aquí da fin el texto de *D. ij.* 12.

12 *Z. j.* 3: «bisare».

13 *Z. j.* 3 omite «qui hec juro» así en ésta como en las suscriciones siguientes.

14 *Z. j.* 3: omite esta suscrición y las dos siguientes.

15 *Z. j.* 3: «sancto nigro».

16 *Z. j.* 3: «manleno».

17 *Z. j.* 3: «Castillione».

18 El códice de Ripoll omite las firmas siguientes, y añade la fórmula: «Et plures alii qui hec laudaverunt et approbaverunt et juraverunt». *Z. j.* 3: no pone la suscrición siguiente.

19 *Z. j.* 3: «Canotece».

20 *Z. j.* 3: «Madalia».

21 *Z. j.* 3: «raymundi de maleno».

22 *Z. j.* 3: «bernardi de sallefora».

23 *Z. j.* 3: «Raymundi de beldia», anteponiendo esta suscrición á la precedente.

24 *Z. j.* 3 omite esta suscrición y las dos siguientes.

podio qui hec juro. Sig ✠ num Raymundi de Bishora qui hec juro. Sig ✠ num Gilaberti de Medialia [1] qui hec juro. Sig ✠ num Mironis de Luciano qui hec juro. Sig ✠ num G. de Merles qui hec juro. Sig ✠ num B. de Tornamira qui hec juro [2]. Sig ✠ num B. de Podio alto qui hec juro. Sig ✠ num B. [3] de Monte-regali qui hec juro. Sig ✠ num F. de Collis qui hec juro, et plures alii [4].

XVII.

Cortes de Barcelona de 1228 [5].

Constituciones edite per dictum Dominum Regem Jacobum super pacibus et treugis [6].

In Christi nomine. Sit omnibus manifestum Quod nos Jacobus Dei gracia Rex Aragonum Comes Barchinone et Dominus Montispesulani, Volentes antecessorum nostrorum sequi vestigia et exempla, cum consilio venerabilium Patrum nostrorum S. Tarrachonensis archiepiscopi, B. Barchinonensis, G. Vicensis, G. Gerundensis [7], Episcoporum, Abbatum et Nobilium virorum Nunonis Sancii, Hugonis Comitis Empuriarum [8], G. de Monte-catheno, Vicecomitis Biarnensis, R. de Monte-catheno, G. de Cervaria, Hugonis [9] de Mata-plana, R. Alamandi [10], Geraldi [11] de Cervilione, G. de Clarimonte [12] et multorum aliorum Militum Civium et aliorum Proborum Hominum Villarum Cathalonie, paces et treugas perpetuas a Cinqua usque ad Salsas [13] statuimus in hac forma.

[1] *Z. j.* 3: «Medalia».
[2] *Z. j.* 3 omite esta suscrición y la siguiente.
[3] *Z. j.* 3: «bernardi».
[4] *Z. j.* 3: «ferrarii de collis; qui omnes hec juramus».
[5] *Colección de Códigos*, t. IX, fol. 24. Biblioteca del Escorial, códices *Z. j.* 3, fol. 153; *D. ij.* 12, fol. 58.
[6] *Z. j.* 3: «Constitutio pacis et treuge a cinqua usque ad salses. Jacobus primus in curia barchinone».—*D. ij.* 12: «De pacibus et Treugis domini Regis Jacobi primi, confirmatis per dominum Regem Petrum in Curia Barchinone».
[7] Sparago de Tarragona, Berenguer de Barcelona, Guillermo de Vich y Guillermo de Gerona.
[8] *Z. j.* 3: «Impurie».
[9] *D. ij.* 12: «Ugonis».
[10] *D. ij.* 12: «Alamanni».
[11] *D. ij.* 12: «G.»
[12] *D. ij.* 12: «G. Claromonte».
[13] *D. ij.* 12: «Salses».

I. Ita [1] quod omnes Ecclesie et clericorum [2] persone cuiuscumque ordinis sint, cum omnibus rebus eorum et juribus sub hac pace sint constitute.

II. Item cimiteria [3] et sacraria cuiuscumque Ecclesie in circuitu constituta [4] nullus invadere aut infringere presumat nichilque inde abstrahere atemptet, feriendis huius statuti temeratoribus pena sacrilegii inferenda et ab Episcopo eiusdem loci [5] distringenda, satisfactione [6] dupli dampni quod fecerint ei qui passus est prestanda.

III. Ecclesias quoque incastellatas [7] sub pacis et treuge defensione constituimus, ita tamen quod, si raptores vel [8] fures in eisdem Ecclesiis predam vel alia maleficia congregaverint, querimonia ad Episcopum in cuius Episcopatu fuerit comissum et ad nos sive ad nostrum Bajulum deferatur, et ex tunc nostro judicio vel Baiuli quod comissum [9] fuerit emendetur [10], vel a pace et treuga predicta Ecclesia sequestretur.

IV. Dominicaturas quoque Canonicorum et Ecclesiarum Monasteriorum [11] sub eadem pacis securitate constituimus, pena duple [12] restitutionis imminente eis qui eas [13] invadere presumpserint.

V. Clericos viduas monachos pupillos [14] orphanos Sanctimoniales [15] cum omnibus rebus suis sub eadem pacis defensione constitutos, decrevimus [16] quod nemo eos [17] aprehendat et nichil eis iniurie inferat [18] nisi in maleficiis inventi fuerint. Si quis in aliquem istorum manus violentas iniecerit [19] vel aliquid eis abstulerit, ablata in duplum restituat, et de iniuria nichilominus judicio Episcopi in cuius Diocesi comissum fuerit illis satisfaciat, sacrilegii vero penam Episcopo deprendat [20].

[1] *Z. j.* 3: «Item».
[2] *Z. j.* 3: «et ecclesiarum».
[3] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «ciminteria».
[4] *Z. j.* 3: «constituta in circuitu».
[5] *Z. j.* 3: «et Episcopo loci».
[6] *D. ij.* 12: «pena».
[7] *Z. j.* 3: «castellatas».
[8] *D. ij.* 12: «et».
[9] *D. ij.* 12: «vel cui comissum».
[10] *D. ij.* 12: «condempnetur», *notando como variante* «emendetur».
[11] *D. ij.* 12: «Canouicorum, ecclesiarum et monesteriorum».
[12] *Z. j.* 3: «dupli».
[13] *Z. j.* 3: «eos».
[14] *Z. j.* 3: «Clericos et monachos, pupillos, viduas».—*D. ij.* 12: «Clericos, monachos, pupillos, viduas».
[15] *D. ij.* 12: «sanctimoniales sive orphanos».
[16] *D. ij.* 12: «decernimus».
[17] *D. ij.* 12: «eas».
[18] *Z. j.* 3: «faciat».
[19] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «ingesserit».
[20] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «deprehendat».

VI. Immunitates quoque Templi et Hospitalis et [1] aliorum locorum venerabilium [2] et ipsos venerabiles Fratres Templi et Hospitalis et aliorum locorum venerabilium cum omnibus rebus suis [3] sub eadem pace et pene deffensione [4] pariter cum clericis et Ecclesiis [5] constituimus.

VII. Villanos et [6] villanas Ecclesiarum vel locorum Religiosorum et Canonicorum et nostros et omnes res eorum tam mobiles [7] quam immobiles et se moventes, videlicet, boves oves asinos equos equas [8] ceteraque animalia sive sint apta ad arandum sive non, sub pacis et treuge securitate ita constituimus, ut nullus eos capiat vel invadat in corpore proprio, vel in rebus mobilibus vel immobilibus dampnum eis inferat, nisi in maleficiis inventi fuerint, vel quando in cavalcatis [9] cum dominis [10] aut aliis ierint [11]. Sed postquam ad domos reversi fuerint sub predicta pace remaneant.

VIII. Cives vero et Burgenses et omnes homines nostros et Villarum nostrarum cum omnibus rebus [12] eorum mobilibus et immobilibus, Judeos etiam cum omnibus rebus suis, sub pace [13] nostra [14] constituimus.

IX. Villanos [15] et villanas Militum et eorum familiam sub predicta pace constituimus nisi inventi fuerint cum armis. Omnia animalia aratoria et instrumenta aratoria, columbaria palearia abellaria [16] olivaria et molendina in predicta pace constituimus. Item quod nullus homo animalia aratoria vel instrumenta arandi pro plivio vel proprio [17] debito vel alieno, nec pro [18] proprio vel alieno delicto [19] dominorum

[1] *Z. j.* 3: «hospitalis hierusalem, necnon et».—*D. ij.* 12: «Hospitalis Iherosolimitani necnon aliorum».

[2] *D. ij.* 12: «venerabilium locorum».

[3] *Z. j.* 3: omite «suis».

[4] *Z. j.* 3: «et defensione et pene».—*D. ij.* 12: «pace et defensione pariter».

[5] *Z. j.* 3: «ecclesiis [et] clericis».—*D. ij.* 12: omite «et Ecclesiis».

[6] *D. ij.* 12: omite «et».

[7] *D. ij.* 12: «eorum ita mobiles».

[8] *Z. j.* 3: «asinos et asinas, equos et equas».—*D. ij.* 12: «oves, boves, asinas, equas et equos».

[9] *Z. j.* 3: «cavalcadas».

[10] *D. ij.* 12: «dominis suis».

[11] *Z. j.* 3: «suis aut cum aliis iveriut».

[12] *D. ij.* 12: «et rebus».

[13] *D. ij.* 12: «mobilibus, pupillos viduas et orphanos cum omnibus bonis et rebus eorum, sub pace».

[14] *Z. j.* 3: «nostra pace».

[15] *Z. j.* 3: «Et etiam pupillos et viduas et orphanos, villanos».

[16] *D. ij.* 12: omite «abellaria».

[17] *D. ij.* 12: «pluvio vel pro proprio».

[18] *Z. j.* 4: omite «nec pro».

[19] *Z. j.* 3: «debito».

suorum, pignorent nec capiant etiamsi fuerint specialiter obligata [1]. Rustici vero nec familia eorum pro debitis dominorum suorum vel propriis debitis vel fideiussoribus nullo modo personaliter capiantur [2], nec capti detineantur [3].

X. Item [4] mansiones aliquis non incendat, vel alias ignem subponat [5] ad nocendum. Si vero Barones nostri vel milites inter se guerram habuerint et ad expugnandum castrum vel fortitudinem inimicorum suorum venient [6] et expugnando in ipso corpore castri vel fortitudinis ignem subposuerint, non teneantur pro pace fracta.

XI. Terras in contencione positas nullus villanus laboret postquam inde comonitus [7] fuerit ab eo in quo justicia placiti non remanserit, nisi possessor [8] paratus sit directum facere et complere. Si vero ter [9] comonitus eas [10] laboraverit et preterea dampnum ceperit [11], non requiratur pro pace fracta; salva tamen pace [12] bestiarum deditarum [13] in usu [14] laboracionis et eorum qui eas gubernaverint vel custodierint cum omnibus que secum deduxerint [15]. Nolumus enim quod propter contumaciam rusticorum animalia aratoria deprehendantur invadantur vel disperdantur.

XII. Vias publicas sive caminos vel *strates* [16] in tali securitate ponimus et statuimus, ut nullus inde iter agentes invadat vel in corpore proprio sive rebus suis aliquid injurie vel [17] molestie inferat, nisi fuerint milites vel pedones vel homines de guerra, pena lese Magestatis iminente ei qui contra fecerit post satisfactionem [18] dupli de malefactis [19] et injuriis dampnum passo prestitam [20].

[1] *Marca Hispánica:* «nec pro debito vel delicto dominorum suorum pignoret vel capia, etiamsi sint specialiter obligata».

[2] *D. ij.* 12: «vel alieno delicto, nec pro delicto dominorum suorum vel propriis debitis vel fideiussoribus nullo modo specialiter capiantur, nec capti retineantur».

[3] *Z. j.* 3: «teneantur».

[4] *D. ij.* 12: omite «Item».

[5] *Z. j.* 3: «non incendant vel ignem supponant».—*D. ij.* 12: «aponat».

[6] *D. ij.* 12: «veniant».

[7] *D. ij.* 12: «comunicatus».

[8] *D. ij.* 12: «remansit, ubi processor».

[9] *D. ij.* 12: omite «ter».

[10] *Z. j.* 3: «comonitus fuerit, et eas».

[11] *Z. j.* 3: «susceperit».

[12] *Z. j.* 3: omite «pace».

[13] *D. ij.* 12: pone «deditarum» después de «laboracionis».

[14] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «usum».

[15] *Z. j.* 3: «induxerint».—*D. ij.* 12: «duxerint».

[16] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «stratas».

[17] *D. ij.* 12: «seu».

[18] *D. ij.* 12: «prius satisfaccione».

[19] *D. ij.* 12: «in malefficiis».

[20] *D. ij.* 12: «prestita».

XIII. Sub hac eadem [1] pace constituimus milites et omnes alios [2] qui iverint cum domina uxore militis, nisi fuerint bausatores vel proditores manifesti quos ab ista [3] pace et treuga penitus eicimus.

XIV. Proditores dominorum suorum, qui secundum constitucionem scriptam innocenciam suam purgare [4] noluerint, ab hac pace et securitate tam eos cum hominibus suis [5] quam eorum complices et fautores excludimus et excipimus.

XV. Salvitates quoque terre [6] nostre tam novas quam antiquitus constitutas [7] sub predicta pace et securitate constituimus et ponimus [8].

XVI. Fures et [9] latrones et eorum receptatores, si redirigere [10] malum quod fecerint noluerint vel directum facere [11] contempserint, a predicta pace et securitate decernimus [12] cum omnibus rebus suis mobilibus et immobilibus [13].

XVII. Si quis vero miles vel cives [14] contra huiusmodi constitucionem comiserit dampnum, emendet illi cui malum fecerit infra .XV. dies, postquam monitus fuerit, simplum; post .XV. dies duplum; prestandis in super .CXX. [15] solidos de *duplenta* [16] moneta, rustici vero .XL. solidos, Episcopo et nobis ad quos querimonia [17] fracte pacis et treuge dinoscitur contigisse [18]. Si [19] vero infra .XV. dies primos temerator con-

[1] *Z. j.* 3: «eademque».
[2] *D. ij.* 12: omite «alios».
[3] *D. ij.* 12: «ipsa».
[4] *D. ij.* 12: «suorum secundum consuetudinem et scriptam constitucionem suam purgare».
[5] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «cum omnibus suis».
[6] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «locius terre».
[7] *D. ij.* 12: «consuetas».
[8] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «ponimus et constituimus».
[9] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: omiten «et».
[10] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «dirigere».
[11] *Z. j.* 3: omite «facere».
[12] *Z. j.* 3: «seducimus».—*D. ij.* 12: «excipimus».
[13] *Z. j.* 3 añade: «Item statuimus quod nullus homo capiat per se nec per alium, nec robet nec robare faciat aliquem hominem de genere layeum vel clericum, nisi acuydaverit ipsum ante per V.e dies. Et hoc intelligimus de illis qui non sunt de girta nec valitores alicuius guerre. Et qui ceperit vel interfecerit eum, sit statim proditor. De hac pace excludimus hereticos manifestos et eorum credentes, fautores atque defensores, fures et latrones et eorum receptores, et publice excomunicatos, nisi voluerint se emendare ad mandatum Episcopi. Statuentes firmiter et in super mandamus ut nullus eos deffendat, immo manifestet eos, et omnibus modis devitent. Volumus preterea et mandamus ut nulli violatores pacis manu teneant, nec raptores; nec aliquis, bausator appellatus, sit sub pace nisi voluerit se purgare ad cognicionem curie».
[14] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «civis».
[15] *Z. j.* 3: «centum viginti».—*D. ij.* 12: «centum XX.ti».
[16] *Marca Hispánica:* «dupleta».—Rip.: «doblencha».—*Z. j.* 3: «duplici».—*D. ij.* 12: «dupli».
[17] *Z. j.* 3: «ad querimoniam».
[18] *D. ij.* 12: omite «dinoscitur contigisse».
[19] *D. ij.* 12: omite lo que signe hasta «simplum».

stitute pacis et treuge simplum non emendaverit, postea ut supradictum est duplum [1] prestet. Ita quod medietatem istius [2] dupli habeat querelator, et aliam medietatem Episcopus et nos qui ad [3] hanc justiciam faciendam cum predicto Episcopo extiterimus [4]. Et in super si [5] infra pretaxatos .XV. dies per nos vel Episcopum vel nuncium aut [6] nuncios nostros idem temerator [7] comonitus dampnum non emendaverit, ex inde malefactor [8] ipse et complices sui [9] coadiutores et [10] consiliatores eius ab Episcopo excomunicentur, et a predicta pace et treuga separati intelligantur cum omnibus rebus suis. Ita quod malum quod propter hoc eis fuerit [11] illatum non requiratur pro pace et treuga fracta. Sed [12] si malefactor et adiutores [13] eius iam dicto querelanti ullum malum fecerit, emendetur [14] pro pace fracta.

XVIII. Preterea constituendum esse et [15] firmiter observandum censuimus [16] sub eadem pace et treuga dies dominicos et festivitates omnium Sanctorum apostolorum esse et [17] Adventum Domini usque ad Octavas [18] Epifanie [19], et Quadragesima usque ad Octabas Pasce, diem quoque Ascensionis Dominice, nec non festum [20] Pentecostem cum octabis suis, et tres [21] festivitates sancte Marie, festivitatem [22] sancti Johannis Babtiste, et sancti Michaelis, et omnium Sanctorum, et festivitates [23] Beate Eulalie Barchinone, et Sancti Felicis Gerunde, et Sancti Martini.

XIX. Violatores autem pacis teneantur satisdare et pignora mittere tenencia [24] in manu Vicarii nostri in propriis personis. Si tamen

1 *Z. j.* 3: omite «duplum».
2 *D. ij.* 12: «illius».
3 *D. ij.* 12: omite «ad».
4 *D. ij.* 12: «extiterimus coadiutores».
5 *D. ij.* 12: omite «si».
6 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «vel».
7 *Z. j.* 3: «temerator pacis et treuge».
8 *Z. j.* 3: «deinde ipse malefactor».
9 *D. ij.* 12: «sui complices».
10 *Z. j.* 3: omite «et».
11 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «fuerit eis».
12 *Z. j.* 3: omite «Sed».
13 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «coadjutores».
14 *D. ij.* 12: «eius illud malum fecerint, emendetur».
15 *D. ij.* 12: «constituendo eciam et».
16 *Z. j.* 3: «observandum esse sanctimus».—*D. ij.* 12: «constituimus».
17 *Z. j.* 3: «et eciam».—*D. ij.* 12: «eciam».
18 *D. ij.* 12: omite lo que sigue hasta «Octabas».
19 *Z. j.* 3: «Domini».
20 *D. ij.* 12: «sanctum».
21 *Z. j.* 3: «quatuor».
22 *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «et festivitatem».
23 *D. ij.* 12: omite «festivitates».
24 *Z. j.* 3: «tenencia mittere».

dominus [1], qui eos ad maleficium duxerit [2] vel ad guerram [3], voluerit [4] satisdare et pignora mittere pro se et militibus et hominibus suis qui de domo et familia sua fuerint, recipiantur. Si vero homines Monasteriorum vel aliorum locorum religiosorum [5] inter se dampnum dederint in corpore sive rebus [7], et querimonia ista ad Vicarium [6] pervenerit, remittat eum vel eos ad Dominos proprios; et si ipsi infra .XV. dies dampnum in posse Dominorum suorum resarcire voluerint, de inde Vicarius noster accipiat pignora [8] tenencia [9] in personis propriis, et causa illa fine debito terminetur.

XX. Item statuimus ac mandamus ut paces iste et treuge sint [10] firme et perpetuo durature.

XXI. Item statuimus atque iubemus quod omnes milites et [11] cives et homines villarum a .XIV. annis et supra paces istas iurent et eas teneant et [12] deffendant fideliter sine fraude et ingenio aliquo. Quicumque autem [13] amonitus ab Episcopo vel a nostro Vicario iurare noluerit, ex tunc sit excomunicatus et a pace et treuga eiectus.

Ad majorem itaque [14] securitatem Nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum Comes Barchinone et Dominus Montispesulani omnia supradicta et singula juramus per Deum et super Sancta Quatuor Evangelia tenere et firmiter observare et facere observari [15].

Datum Barchinone XII kalendas Januarii anno Domini .M°CC°XX octavo [16].

Sig ✠ num Jacobi Dei gratia Regis Aragonum Comitis Barchinone et Domini Montispesulani.

Sig ✠ num Hugonis Comitis Empuriarum qui hec juro salva ratione mea Comitatus Empuriarum et Peralatensis [17]. Sig ✠ num Guillel-

[1] *Z. j.* 3: «cum dominis».
[2] *Z. j.* 3: «duxerint».
[3] *D. ij.* 12: omite «vel ad guerram».
[4] *Z. j.* 3: «voluerint».
[5] *Z. j.* 3: omite «religiosorum».
[6] *Z. j.* 3: «in rebus».—*D. ij.* 12: «vel in rebus».
[7] *Z. j.* 3: «Vicarium nostrum».
[8] *Z. j.* 3: omite «pignora».
[9] *D. ij.* 12: omite lo que sigue hasta el fin de la cláusula.
[10] *D. ij.* 12: «et mandamus ut paces iste sint».
[11] *D. ij.* 12: omite «et».
[12] *D. ij.* 12: «ac».
[13] *D. ij.* 12: omite «autem».
[14] *Z. j.* 3, *D. ij.* 12: «namque».
[15] Nada más ponen la *Marca Hispánica* y el t. I de la *Colección de Códigos*. El de Ripoll añade: «et iuraverunt, et firmaverunt comdores, vicecomites, et basvasores et multi milites».
[16] *Z. j.* 3: omite el numeral «octavo» y las suscriciones siguientes.—También las omite el códice *D. ij.* 12, que expresa rectamente el año «M.°CCXXVIII.°»
[17] Rip. «salva ratione Comitis».

mi de Montecatheno Vicecomitis Bearnensis. Sig ✠ num R. de Montecatheno. Sig ✠ num Guillelmi de Cervaria. Sig ✠ num Hugonis de Mataplana [1]. Sig ✠ num Berengarii Hugonis de Serralonga. Sig ✠ num G. de Sancto Vincencio. Sig ✠ num Gaucerandi de Pinos. Sig ✠ num Guillelmi de Cervilione. Sig ✠ num R. Alamandi. Sig ✠ num G. de Claramonte. Sig ✠ num G. de Tarrachone. Sig ✠ num Dalmacii Vicecomitis de Rochabertino. Sig ✠ num B. de Sancta Eugenia. Sig ✠ num Petri Berengarii de Rivopirorum. Sig ✠ num Bertrandi de Bauluz. Sig ✠ num R. Berengarii d'Ager. Sig ✠ num R. de Gironella. Sig ✠ num B. Sancti Vincensi. Sig ✠ num G. de Banneriis. Sig ✠ num Poncii de Ultrera. Sig ✠ num Arnaldi de Viduis. Sig ✠ num Arnaldi de Occulo molendinorum. Sig ✠ num A. de Valleviridi. Nos omnes predicti et singuli predicta omnia et singula iuramus per Deum et super Sancta Quatuor Evangelia adimplere servare et facere servari sicut superius continetur.

Sig ✠ num Guillermi scribe [2] Qui mandato Domini Regis pro Guillelmo Rabacie notario suo hoc scribi fecit [3] loco die et anno prefixis.

Hanc pacem superius scriptam Ego G. R. de Sancto Romano [4] Canonicus Barchinone tenens locum domini Regis in Episcopatu Elnensis et Ceritanie speciali mandato Domini Regis cum consilio et auctoritate et voce B [5]. Elenensis Episcopi et Abbatum et virorum Religiorum et aliorum Nobilium eiusdem Diocesis, salva iurediccione in omnibus Domini Regis, feci iurare apud Mallolas anno Domini M°CC°XL° primo, V idus Marci. Sig ✠ num G. Vicecomitis de Castronovo. Sig ✠ num Poncii de Verneto. Sig ✠ num B. Hugonis de Serralonga [6]. Sig ✠ num Ademarii de Mosseto. Sig ✠ num G. de Montesquiuo. Sig ✠ num P. de Castello. Sig ✠ num A. de Montesqueto. Sig ✠ num A. de Mosseto. Sig ✠ num Bertrandi de Insula. Sig ✠ num Segerii de Perapertusa. Sig ✠ num Iauberti de Insula. Sig ✠ num R. de Insula. Sig ✠ num Gancelmi de Teteto. Sig ✠ num R. de Ardena. Sig ✠ num B. de Ortilo. Sig ✠ num Ot de Parietibus Tortis. Sig ✠ num A. de Insula. Sig ✠ num A. de Palandano. Sig ✠ num A. de Forcha. Sig ✠ num A. de Cotalto. Sig ✠ num B. de Perapertusa et plurium aliorum.

[1] Omitiendo las firmas siguientes hasta la del notario, el códice de Ripoll las indica: «et plures alii, qui hec firmaverunt, et iuraverunt predicta tenere et observare et facere observari ut superius continetur».

[2] Rip. «Strilon».

[3] Rip. «feci».

[4] Rip. «G. B. de Roviano».

[5] Rip. «Bn».—Refiérese al obispo Bernardo Berge.

[6] Rip. «et plurium aliorum», suprimiendo las firmas intermedias.

Constituciones [1] *Barchinone qui non tangunt pacem et treugam et est confirmata* [2].

In nomine [3] sancte et individue trinitatis, que mundum pugillo continens imperantibus imperat et dominantibus dominatur. Manifestum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Comes Barchinone et dominus Montispesulani, cognoscentes veraciter quod status regni nostri provisione sollicita semper debet in melius reformari, ut per statuta salubris divine gracie [4] placeamus, et clerus et populus inde, prout necessitas postulat, utilitatis sentiant incrementa, in generali curia Barchinone perpetuis temporibus inviolabiliter statuimus ea que inferius per certa capitula et distincta iussimus adnotari, quodam tamen capitulo exceptato [5] super vicariis statuendis, quod usque ad quinquennium tantummodo extimavimus [6] observari.

I. Sane in primis venerabili patre S. Dei gratia [7] Terracone archiepiscopo, G. Vicensi [8], G. Gerundensi, Bereng. [9] Barchinone episcopis, nec non abbatibus et viris nobilibus, G. de Montecatano vicario Biarnense, Huc comite Empuriarum, Nunone Sanccii, G. de Cervaria, R. de Montecatano et aliis magnis [10] viris presentibus et [11] in sollempni curia de communi consilio statuimus quod judei terre nostre non recipiant pro usuris nisi XX.ti solidos per C. [12] in anno, et secundum hanc formam fiat computatio ad minus tempus vel maius [13] et ad quantitatem minorem vel maiorem.

II. Item sollempni approbante curia [14] statuimus quod non credatur sacramentis judeorum in debitis exhigendis, nisi habeant instrumenta confecta legitime, vel testes ydoneos ad probandum, vel habeant pignus movile vel ypothecam cui incumbatur [15].

[1] Seguimos el texto del códice del Escorial *Z. i.* 4 (fol. 58 recto y vuelto), notando las principales variantes del cód. *D. ij.* 12 (fol 57 r.-58 r.), que existe en la misma biblioteca.

[2] *D. ij.* 12: «*Has constituciones fecit dominus Rex Jacobus primus apud Barchinonam*».

[3] *D. ij.* 12: «In nomine domini».

[4] *D. ij.* 12: «divine patrie».

[5] *D. ij.* 12: «excepto».

[6] *D. ij.* 12: «ostendimus».

[7] *D. ij.* 12: «patriarche scilicet dei gracia».

[8] *D. ij.* 12: «G.° vincensi».

[9] *D. ij.* 12: «B.»

[10] *D. ij.* 12: «G. de montecatheno et aliis magnis».

[11] *D. ij.* 12: omite «et».

[12] *D. ij.* 12: «pro centenario».

[13] *D. ij.* 12: «et ad maius».

[14] *D. ij.* 12: «aprobacione curie».

[15] *D. ij.* 12: «vel ypothecatam cui incumbant».

III. Item statuendo volumus observari quod privilegia judeis indulta contra sponsalicia mulierum, locum sibi non vindicent si mulier prior tempore reperiatur.

IV. Item nichilominus volumus observari quod si judei debita sua infra biennium non exhigant, vel judici querelam suam non proposuerint, et ab eodem judice adversario suo non fuerint prefinite, usure non excedant duplum sortis debite, quanticumque tempore summa debite sortis extiterit.

V. Item irrefragabili consilio sanccimus quod judei officia publica non presumant aliquatenus exercere, videlicet officium judicandi vel iusticiandi homines, vel puniendi vel etiam sentencias exequendi.

VI. Item inviolabili observacione precipimus firmiter custodiri quod judei in domibus suis non teneant christianas.

VII. Item generali curia approbante statuimus quod vicarius quilibet, qui pro tempore fuerit a nobis instituendus, instituatur de eodem episcopatu in quo secundum nostre beneplacitum voluntatis vicariam est adempturus; et hoc quod constitutum est de vicariis usque ad quinquennium precipimus firmiter observari sicut continetur.

VIII. Item statutum huiusmodi inviolabili observancia volumus perdurare quod vicarius, qui a nobis fuerit instituendus, juret formam pacis, et illam quam iurare consueverunt in presencia episcopi, si eius copia possit haberi, et coram populo ipsius civitatis vel ville in qua instituitur.

IX. Item quod nullus vicarius cavalcatam facere valeat vel presumat super honores vel homines ecclesiarum et monasteriorum, vel super castrum vel honorem de feudo ecclesie vel militis, nisi in domino feudi prius inventa fuerit fatica de directo racione illius qui pacem dicitur violasse.

X. Item dignum est, et firma observancia teneatur quod vicarius non audeat sibi subvicarium ponere per villas vel perrocchias sue vicarie, nisi ubi ab antiquo habere forsitan consuevit, et ille subvicarius similiter juret.

XI. Item jubemus firmiter observari quod vicarii non teneant in societate sua servientes latrones vel homines culpabiles sive infamatos, nec eos mittere audeant per vicariam suam.

XII. Item nichilominus precipimus observari quod vicarii nostri justiciam non vendant, nec aliquid ab aliquo accipiant unde justiciam non faciant.

XIII. Denique inviolabili constitucione sanccimus quod vicarii nostri non incipiant a questionibus vel a tormentis sine cognicione judicis vel precepto principis.

XIV. Item statuimus et concedimus quod nos pro vicario instituendo precium vel pecuniam mutuam nullam accipiamus.

XV. Item statuimus quod vicarii non albergent in mansis ecclesiarum vel locorum religiosorum, nec accipiant ibi aliquid, nec forcias faciant in eisdem.

Datum apud Barchinonam, XI kalendas januarii, Anno Domini Millesimo. CC.XX.VIII [1].

[1] El cód. «XXX.IIII°»; no «XXXIX», como nuestro *Catálogo* (pág. 136) le hizo decir. En 1234 habían fallecido el arzobispo de Tarragona y el obispo de Vich, nombrados en el primer artículo de la Constitución; y además D. Jaime se habría nombrado Rey de Mallorca. La fecha que señalamos (22 Diciembre, 1228) no es dudosa. Fíjase por el decreto del Rey, expedido en Lérida á 31 de Marzo de 1229, que publicó Villanueva (*Viaje liter.*, XIII, pág. 316, 317). Como declarativo del texto de la Constitución lo ponemos aquí:

«J. Dei gratia Rex Aragonum, Comes Barchinone et Dominus Montispessulani, vicariis, baiulis, judicibus, tabellionibus et Judeis universis in Gerundensi, Bisulduuensi, comitatibus constitutis salutem.

Mandamus vobis tabellionibus ad honorem Dei et Sancte Matris Ecclesie et ad voluntatem et preces Domini Cardinalis [2] et venerabilis in Christo Patris G. Dei gratia Gerundensis Episcopi, et sub periculo officii vestri quod faciatis instrumenta usuraria ad rationem de centum XX, et non ad rationem puiesalium vel alio modo, et de eo solo quod mutuabitur, non miscendo usuras cum sorte neque sortem cum usuris, sicut faciunt quidam ut nobis dicitur, qui de ea pecunia quam mutuant et de ea quam pro lucro ad tempus accipiunt, ac si ipsi totum mutuassent, unum cumulum faciunt, et unum debitum et sortem, in elusionem et fraudem illius mandati quod fecimus de non accipienda usura ultra XX de centum, penam ponentes tam tabellionibus, judicibus, quam Judeis, si contra premissa fecerint, vel fuerint judicatum, et duplum totius illius summe, qui in instrumento scribetur nobis solvere cogantur; et ultra, Judei etiam debitum suum amittant, non obstantibus mandatis vel litteris nostris contra hoc factis vel faciendis, impetratis vel impetrandis. Mandantes vobis, vicariis, baiulis et judicibus, ea districcione qua possumus, ut hoc statutum, et illud quod fecimus de christianis mulieribus, Judeis non cohabitandis, et *omnia* alia *statuta in sollempni curia Barchinonensi a nobis edita* faciatis inviolabiliter observari, transgressores premissa pena et alia debita animadversione plectendo.

Preterea dicimus vobis, predictis, et firmiter mandamus, sicut jam seppe vobis mandavimus, ut reverendi in Christo Patris G., Dei gratia Gerundensis Episcopi, quem sincere diligimus et diligere teneamur et cupimus semper in omnibus revereri in omnibus factis nostris et negociis, consilium requiratis, et tanquam nobis in omnibus que ad jurisdictionem nostram pertinent pareatis; quia quidquid ipsi vobis fecerit et vos mediante consilio suo feceritis, ratum habebimus et acceptum, et auctoritate presentium approbamus.

Dat. Herde, II Kalend. aprilis anno Domini MCCXX nono.»

[2] Juan de Sabina en el concilio de Lérida.

XVIII.

Parlamento eclesiástico de Tarragona en 1235 [1].

Constituciones Curie Terracone, celebrate per Dominum Regem Jacobum primum.

I. In nomine sancte et individue Trinitatis, que mundum pugillo continens imperantibus imperat et dominantibus dominatur. Manifestum sit omnibus, tam presentibus quam futuris, quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum et regni Maioricarum, Comes Barchinone et Urgelli, et Dominus Montispessulani, volentes circa commissum nobis regnum provisionem debitam adhibere, et statum regni nostri cupientes in melius reformare, una cum salubri consilio ac diligenti tractatu venerabilium Guillelmi [2] Terraconensis [3] electi, Guillelmi Gerundensis, Bernardi Vicensis [4] Berengarii Ilerdensis, Sancii Cesaraugustani, Pontii Dertusensis Episcoporum, H. domus militie Templi, H. domus Hospitalis magistrorum, Abbatum etiam et aliorum totius regni nostri quam plurium prelatorum existentium nobiscum personaliter apud Terraconam, irrefragabiliter statuentes decernimus et firmiter inhibemus ne cuiquam laice persone liceat publice vel privatim [5] de fide catholica disputare. Qui [6] contra fecerit, cum constiterit, a proprio Episcopo excommunicetur, et nisi se purgaverit, tamquam suspectus de heresi habeatur.

II. Item statuimus ne aliquis libros veteris vel novi testamenti in romancio habeat; et [7] si aliquis habeat, infra octo dies post publicationem [8] hujusmodi constitutionis a tempore scientie, tradat eos loci Episcopo comburendos. Quod nisi fecerit, sive clericus fuerit sive laicus, tamquam suspectus de heresi, quousque se purgaverit, habeatur [9].

[1] Biblioteca del Escorial, cód. *D. ij.* 12; *Z. j.* 3, fol. 154; *Z. j.* 4, fol. 58.—*Marca Hispánica*, col. 1425.

[2] Guillermo de Montgrí. Emprendió, con permiso del Rey, la conquista de las islas de Ibiza y Formentera, sometidas en 6 de Agosto de 1235.

[3] Cód. *Z. j.* 4: «Tarrachone».

[4] San Bernardo Calvó. Eligióle obispo el cabildo de Vich, á 10 de Setiembre de 1233.

[5] *D. ij.* 12: «priuate».

[6] *D. ij.* 12: «el qui».

[7] *D. ij.* 12: «infra octo dies». Omite: «et si aliquis habeat».

[8] *D. ij.* 12: «imbulcacionem».

[9] *D. ij.* 12: «habeatur quousque se purgauerit».

III. Item statuimus ne aliquis infamatus de heresi vel suspectus [1] ad bajuliam, vicariam, vel aliam jurisdictionem temporalem vel officium publicum admittatur.

IV. Item, ne fiat [2] receptaculum sordium ubi fuit latibulum perfidorum [3], statuimus ut domus recipientium hereticos scienter, si alodia fuerint, diruantur; si feuda vel censualia [4], suo domino applicentur. Et hoc tam in civitatibus quam extra [5] precipimus observari.

V. Item, ne innocentes pro nocentibus puniantur [6], aut quibuslibet [7] per aliquorum calumpniam heretica pravitas impingatur, statuimus ne aliquis credens [8] vel hereticus puniatur [9] nisi per Episcopum loci vel aliquam personam ecclesiasticam que potestatem habeat cognoscendi si [10] vel credens vel hereticus habeatur.

VI. Item statuimus quod quicunque in terra sua sive dominicatura de cetero scienter vel negligenter per pecuniam vel aliam quamcunque causam hereticos permiserit commorari, si in jure fuerit confessus vel convictus, ipso facto amittat in perpetuum terram suam; ita tamen quod si feuda fuerint, suo domino applicentur; si vero alodia, nostro dominio [11] confiscentur, et corpus suum in manu nostra, prout debuerit, puniendum. Si autem de scientia convictus non fuerit, et probata fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter inveniantur in terra sua heretici vel credentes; et super hoc fuerit diffamatus [12], nostro arbitrio puniatur. Bajulus vero, qui semper est residens in loco, contra quem presumitur, vel vicarius [13], nisi contra hereticos et eorum credentes valde sollicitus inveniatur et diligens, ab officio bajulie et vicarie perpetuo deponatur.

VII. Item statuimus ut in locis suspectis de heresi, in quibus Episcopus viderit expedire, unus sacerdos vel clericus ab Episcopo, et duo vel tres a nobis laici vel nostro [14] vicario vel bajulo eligantur, qui he-

[1] *D. ij.* 12: «ad vicariam vel baiuliam jurisdiccionem temporalem vel».
[2] *Z. j.* 4: (de segunda mano) «cum ibi fiat».
[3] *D. ij.* 12: «et statuimus».
[4] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: «si censuali».
[5] *D. ij.* 12: «quam villis».
[6] *Z. j.* 4: «nocentibus habeantur».
[7] *D. ij.* 12: «quilibet».
[8] *D. ij.* 12: «incredens».
[9] *D. ij.* 12: omite «puniatur».
[10] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: «si fuerit credens vel hereticus iudicatus». (*D. ij.* 12: «judicandus».)
[11] *D. ij.* 12: «nomine».
[12] *D. ij.* 12: «infamatus».
[13] *D. ij.* 12: «residens vel vicarius».
[14] *D. ij.* 12: «vel» nostro».

reticos vel [1] credentes et [2] receptatores eorum in suis parrochiis perquirere teneantur, et omnia loca, quantumcunque secreta, intrandi vel perscrutandi, cujuscunque dominii vel privilegii habeantur, nulla eis licentia denegata, sub pena quam idem Episcopus denegantibus velit imponere. Super quo eidem Episcopo publice auctoritatem regiam [3] impertimur. Qui etiam inquisitores hereticos, credentes, fautores et receptatores, ex quo invenerit, cautela adhibita ne fugere valeant, Archiepiscopo et Episcopo et nostro vicario seu bajulo loci, dominis etiam locorum seu eorum bajulis, non differant nuntiare. Illi vero quos ad predictum negotium Episcopus loci et nos vel vicarius noster seu bajulus duxerimus eligendos, si in executione officii hujus fuerint negligentes: si clericus, per substractionem sui proprii beneficii; si laicus, per penam pecuniariam, nostri bajuli vel vicarii judicio, puniatur.

VIII. Statuimus etiam quod paces et treuge facte et confirmate apud Barchinonam [4], et omnia statuta ibidem facta tempore exercitus Maioricarum, inviolabiliter observentur.

IX. Statuimus etiam quod paces et treuge, facta et confirmate apud Almudayna [5] similiter observentur.

X. Statuimus etiam quod littere de simplici justicia in nostra curia duodecim denariorum pretio concedantur.

XI. Item littere, privilegia, et instrumenta super quocumque negotio a nobis impetrata irrevocabiliter observentur, et absque cause cognitione in prejudicium alterius minime revocentur.

XII. Item statuimus ut rescriptum a nobis super prolongatione debiti ab aliquo impetratum non valeat nisi debitor caveat creditori [6] quod ad terminum quem nos ei dederimus persolvatur, nisi tempore exercitus.

XIII. Item statuimus quod ad preces alicujus non remittamus justitiam.

XIV. Item statuimus quod non committamus [7] alicui infra terram nostram, nec extra, sigillum nostrum minus vel majus preterquam in curia nostra.

XV. Item statuimus quod clerici et religiosi et homines eorundem non dent pedagia sive leudas nisi eas quas dabant [8] tempore Domini

[1] *D. ij.* 12: «et».
[2] *D. ij.* 12: «vel».
[3] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: «auctoritate regia».
[4] *D. ij.* 12: «Terrachonam».
[5] En Palma de Mallorca.
[6] *D. ij.* 12: «nisi creditor caveat a debitoribus».
[7] *D. ij.* 12: «remittamus».
[8] *D. ij.* 12: «debebant».

Petri Regis Aragonum patris nostri et Domini Ildefonsi [1] avi nostri.

XVI [2]. Item statuimus quod Iudei non recipiant ultra viginti de centena, et quod non misceant usuram cum sorte; et tam in Cathalonia quam in Aragonia [3] precipimus observari.

XVII. Item statuimus quod si aliquis excomunicatus fuerit propria culpa, et perseveraverit contumaciter in excommunicatione per annum, deinde compellamus eum vel eos per nos et nostros vicarios satisfacere ut debebit [4]; quia tales non carent scrupulo heretice pravitatis.

XVIII. Item statuimus quod quilibet possit dare, dimittere et alienare, quocumque modo voluerit, Ecclesiis [5] et [6] locis religiosis de possessionibus suis, salvo jure nostro et dominio generali et consuetudinibus antiquis. Et hoc per Cathaloniam et Aragoniam volumus observari.

XIX. Item statuimus quod si instrumentum venditionis factum fuerit in fraudem [7] usurarum, tamquam inane irritum habeatur, et contractus usurarius censeatur.

XX. Item statuimus quod clericus ratione rei mobilis ad aliquam questiam non teneatur [8], salvis censibus et agrariis constitutis et antiquis statutis secundum diversitatem locorum.

XXI. Item statuimus quod Sarracenus vel Sarracena non possit fieri judeus vel judea, nec judeus vel judea non possit fieri Sarracenus vel Sarracena. Et qui hoc fecerint, amittant personas suas.

XXII. Item statuimus quod bajuli, vicarii, vel milites [9] totius Cathalonie et Aragonie [10] non hospitentur per violentiam in monasteriis, Ecclesiis et domibus Templi et hospitalis et aliis locis religiosis domibus Templi et hospitalis et aliis locis religiosis dominicaturis eorum, nec mansis eorum nec rusticorum [11] suorum [12]. Quod si fecerint, per nos et vicarios nostros et homines et per communias [13] distringantur et prohibeantur.

[1] *D. ij.* 12: «Alfonsi».

[2] Falta este capítulo en ambos códices. Viceversa, falta el VIII á la *Marca Hispánica*.

[3] Comprendida en la jurisdicción metropolitana de Tarragona. Ya se ha visto que al concilio asistió D. Sancho de Ahones, obispo de Zaragoza.

[4] *D. ij.* 12: «debebat».

[5] *Z. j.* 4: «clericis».

[6] *D. ij.* 12: «vel».

[7] *D. ij.* 12: «fraude». *Z. j.* 4: «in fraude».

[8] *D. ij.* 12: «aliquam questiam facere non teneatur».

[9] *D. ij.* 12: «et vicarii vel milites». *Z. j.* 4: «vicarii et milites».

[10] *D. ij.* 12: «per totam Cathaloniam et Aragoniam».

[11] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: «et mansis rusticorum».

[12] *D. ij.* 12: «eorum».

[13] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: «canonicas».

XXIII. Item rogamus Dominos Episcopos quod singuli in suis episcopatibus et per singulas parrochias distringant per censuram ecclesiasticam homines suos et alienos, a XIV annis et supra, ad pacem jurandam, servandam et defendendam, secundum formam que continetur in cartis pacis et treuge facte apud Barchinonam tempore exercitus Majoricarum.

XXIV. Homines vero Ecclesiarum et locorum religiosorum ad mandatum sui Episcopi ad pacem et treugam [1] defendendam exire ire teneantur secundum quod [2] ipsi Episcopo videbitur expedire, habito respectu ad negotii qualitatem; salva jurisdictione Terraconensis Ecclesie.

Et nos Episcopi supradicti et magistri militie Templi et Hospitalis et Abbates et alii Ecclesiarum terre nostre prelati promittimus vobis, Terraconensi electo, supradicta et singula pro posse nostro attendere et complere [3].

Nos itaque Jacobus Rex predictus promittimus omnia supradicta et singula attendere et complere bona fide sine enganno.

Quod est actum apud Terraconam .VII. Idus Februarii anno Domini ab incarnacione [4] MCCXXXIIII [5].

XIX.

Cortes de Tarragona de 1235 [6].

In Christi nomine. Notum sit cunctis Quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum et regni Maioricarum comes Barchinone et Urgelli et Dominus Montispesulani, Predecessorum sequentes vestigia, apud Ter-

[1] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 4: omiten «et treugam».

[2] *D. ij.* 12: «secundum formam quod».

[3] *D. ij.* 12: «bona fide et sine engano. Quod est actum». Omite: «Nos itaque Jacobus».

[4] *D. ij.* 12 y *Z. j.* 3: omiten «ab incarnatione».

[5] *Marca Hisp.*: «MCCXXXIII». Corrigen el yerro los nombres de los Prelados, y singularmente el del arzobispo *electo* de Tarragona, que obtuvo esta dignidad por haberla renunciado San Raimundo de Peñafort, estando ya en su declive el año 1234.

[6] *Archivo de la Cor. de Ar.* Colec. de pergaminos del reinado de Jaime I, núm. 633. Colec. de Cód., t. I, fol. 144 vuelto, y t. IX, fol. 28. Códice 38 del Monasterio de Ripoll, fol. 19 vuelto (traslado incompleto).—*Marca Hispánica*, col. 1.128, copiado de la Bibl. Colbert.—Biblioteca del Escorial, cód. *D. ij.* 12, fol. 60 vuelto; cód. *Z. j.* 3, fol. 155 recto.

raconam in generali curia constituti, habito consilio Episcoporum et aliorum Ecclesie prelatorum, et magistrorum Templi et Hospitalis ac nobilium subscriptorum, ad honorem Dei et subditorum nostrorum paces et treugas ultimas, quas olim fecimus Barchinone quando ivimus ad [1] Maioricas, penitus renovantes et iterum confirmantes ea que de nostris Regalibus et de ecclesiis katedralibus et aliis per Cataloniam constitutis de clericis et locis religiosis [2] de venerabilibus domibus Hospitalis et Templi cum omnibus rebus suis et hominum eorum mobilibus et immobilibus, sicut in cartis nostris plenius continetur, quedam capitula eisdem pacibus dignum [3] duximus adjungenda omnem superfluitatem a nobis penitus resecantes, ut cum Dei auxilio infideles barbaras naciones expugnemus, salvis in omnibus usaticis et consuetudinibus Barchinone.

I. In primis statuimus quod omnes homines de pede, tam rustici quam villani, sive sint nostri sive Ecclesiarum vel locorum religiosorum [4] sive militum sive de alodio sive de feudo cum gerra et sine gerra [5], sint sub pace et treuga firma et secura sub fidelitate et legalitate nostra cum omnibus rebus suis mobilibus et immobilibus, exceptis personis illorum qui in cavalcatis inventi fuerint [6] vel forte caperentur in Castro [7] vel forcia aliqua expugnata. Verumtamen postquam reversi fuerint de cavalcatis sint salvi et sub ipsa paci liberi et securi cum suis bestiariis [8] grosis et minutis, ortis campis et vineis domibus possesionibus arboribus cuiuscumque sint generis ac rebus aliis mobilibus et immobilibus que dici vel cogitari possunt [9] ad eosdem [10] homines pertinentes, exceptis latronibus et raptoribus manifestis.

II. Item statuimus quod nullus homo capiat per se vel per alium nec raubet [11] nec raubari faciat aliquem hominem de genere laicum vel clericum [12], nisi ipsum acuidaverit antea per quinque dies; et hoc intelligimus de illis qui non sunt in gerra nec sunt valitores alicuius gerre; et qui ceperit vel interfecerit eum, sit statim traditor.

[1] *Z. j.* 3: omite «ad».
[2] *Z. j.* 3: «constitutis de ecclesiis, religiosis».
[3] *Z. j.* 3: «digne».
[4] *Z. j.* 3: «religiosorum locorum».
[5] *Z. j.* 3: «cum guerra et sine guerra».
[6] *Z. j.* 3: «fuerint inventi».
[7] *D. ij.* 12: «in castro aliquo, sive in forcia».
[8] *Z. j.* 3: «cum bestiariis suis».
[9] *Z. j.* 3: «possint».
[10] *D. ij.* 12: «possint de eisdem».
[11] *Z. j.* 3: omite «nec raubet».
[12] *Z. j.* 3: «clericum vel laycum».

III. Item statuimus quod nullus Vicarius noster vel aliquis homo de villa pignoret aliquem militem vel eius hominem vel ecclesiarum vel locorum religiosorum [1], vel faciat eis aliquod malum pro aliquo malefacto debito vel delicto [2], nisi primum invenerit fatigam [3] directi in eo vel in domino suo; quam [4] si invenerit, possit suum debitum pignorare in omnibus rebus suis, exceptis personis hominum et animalibus aratoriis, que omnia sint in pace. Eodem modo milites vel eorum homines, nec homines ecclesiarum vel locorum religiosorum [5], non possint nostros homines nec alios [6] pignorare nec malum eis [7] facere sine premissa fatica, inventa in nostris hominibus vel nobis vel in Vicario sub quo nostri homines fuerint constituti.

IV. Item statuimus quod nullus reptatus de bauzia sustineatur in nostra Curia vel alibi nisi se purgare voluerit de bauzia secundum consuetudinem Barchinone [8].

V [9]. Item statuimus quod nos nec aliquis subditus noster non comedamus in die nisi de duabus carnibus semel, et de una istarum possint fieri assature, si alie assature, ut edi et porcelli, defuerint; et de istis duabus carnibus non possit preparari nisi uno modo, de una vero carne possit prandere vel cenare.

Carnes vero salse sive sicce vel venaciones in istis duobus carnibus minime computentur. De quibus venacionibus ita statuimus ut ille, qui ceperit eas, preparet sibi quot modis voluerit. Qui autem emerit eas, non possit preparare nisi uno modo, nec possit emere nisi de una venacione. Si vero date sibi fuerint, faciat de ipsis ac si cepisset eas.

VI. Item statuimus quod nos, nec [10] aliquis subditus nobis [11], non portet vestas incisas listatas vel trepatas, nec portent in vestibus aurum vel argentum, nec aurifrigium nec auripellum, nec setam sutam, nec cembellinum [12], nec erminium, nec lutriam, nec aliam pellem frac-

[1] *Z. j.* 3: «religiosorum locorum.»
[2] *Z. j.* 3: «maleficio vel delicto debito».
[3] *Z. j.* 3: «faticam».
[4] *Z. j.* 3: «quem».
[5] *Z. j.* 3: «religiosorum locorum».
[6] *Z. j.* 3: «homines nec alios nostros».
[7] *Z. j.* 3: «eis malum».
[8] El códice *Z. j.* 3, el de Ripoll y las Constituciones de Cataluña suprimen los capítulos siguientes, advirtiendo el *Z. j.* 3 que esto lo hace por omisión: «cetera que secuntur in dicta constitutione, hic non ponuntur usque ad datam eiusdem constitutionis».
[9] Falta este capítulo en el códice *D. ij.* 12.
[10] *D. ij.* 12: «neque».
[11] *D. ij.* 12: «noster».
[12] *D. ij.* 12: «aut aurifri, nec sedam cintam, nec sembilinum».

tam vel retortam, nec *aflibayls* [1] cum auro vel argento. Sed erminium vel lutriam integram simplicem solum modo in longitudine incisam circa capucium cape, et aperaturas [2] manicarum que dicuntur *braçaleres* [3] et in capitibus manicarum, et in mantellis similiter et cotis sive garnatxiis [4].

VII [5]. Item statuimus quod nos, nec aliquis alius homo, nec domina, demus aliquid alicui joculatori vel joculatrici, sive soldadarie seu milite salvatge, sed nos vel alius nobilis possit eligere et habere ac ducere secum unum joculatorem et dare sibi quod voluerit.

VIII. Item statuimus quod nullus filius Militis qui non sit miles nec ballestarius sedeat ad mensam Militis vel Domine alicuius, nec calcet [6] caligas rubeas, nisi sit talis qui secum milites ducat.

IX. Item statuimus quod nullus joculator nec joculatrix nec soldataria, presentes vel futuri, nec illa que olim fuit soldataria, sedeant ad mensam Militis nec Domine alicuius, nec ad gausape eorumdem, nec comedant nec jaceant cum aliqua Dominarum in uno lecto vel in una domo, nec *osculentur* aliquam earundem.

X. Item statuimus quod nullus faciat aliquem militem salvaticum.

XI. Item statuimus quod nullus faciat aliquem militem nisi filium militis.

XII. Item statuimus quod omnis homo sive miles sive alius qui iverit cum domina generosa sit salvus et securus, nisi fuerit homicida.

XIII. Item statuimus quod non fiant tornejamenta voluntaria nisi fuerint in gerra.

XIV. Item statuimus quod per singulas civitates et castella et loca nostra et nobilium et militum et locorum Religiosorum omnium Cathalonie apud Ilerdam et in locis Cathalonie ubi currit moneta Iaccensis rendatur kaficium Ilerde frumenti ad precium viginti quinque solidorum et caficium ordei .XV. solidorum. Et in aliis locis ubi sunt diverse mensure vendatur mensura illa secundum quantitatem kaficii Ilerde. In Cathalonia ubi currit Barchinonensis moneta vendatur quarteria Barchinone de frumento ad plus .X. solidos, et quarteria ordei septem solidos, et de cibaria quatuor solidorum, quarteria siliginis .VIII. solidos. Et in aliis locis Cathalonie, ubi sunt diverse mensure,

[1] *D. ij.* 12: «recogtam nec aslibay».
[2] *D. ij.* 12: «operatas».
[3] *D. ij.* 12: «brasalires».
[4] *D. ij.* 12: «in cotis sive garnachis».
[5] En el códice *D. ij.* 12 no se halla este capítulo VII, como tampoco el IX, XIV, XV, XVI, XVIII, XIX.
[6] *D. ij.* 12: «calceat».

vendatur mensura illa secundum valorem et quantitatem quarterie Barchinone. In Episcopatu vero Gerundensi migeria de frumento ad plus vendatur .VI. solidos, et de ordeo .IIII. solidos, migera de Monellis de frumento .IIII. solidos et dimidium, et de ordeo .III. solidos. Et ad hanc racionem cetere mensure, que sunt in Episcopatu Gerundensi, valeant et vendantur. In Cathalonia vero, ubi currit moneta acrimontensis, vendatur frumentum et ordeum ad valorem cambii jaccensis et ad quantitatem mensure Ilerdensis. Si quis vero ex prestito debebit bladum solvat predictam summam peccunie si maluerit, et non teneatur reddere bladum pro blado. Valeat hoc statutum a festo Sancti Johannis de Junio usque ad unum anuum.

XV. Item statuimus quod per quamlibet civitatem et loca instituantur duo probi homines et fideles secundum magnitudinem civitatis et loci et unus clericus fidelis, qui sacramento astringantur coram populo quod predictum statutum in omnibus fideliter exequatur. Et si forte in hiis exequendis reperti fuerint culpabiles, puniantur a domino pena corporis et averii. Hoc idem jurent Vicarius et bajulus locorum, et eadem pena puniantur.

XVI. Item statuimus quod omnes homines Cathalonie tam nobiles, quam clerici, quam layci, quam judei sive Sarraceni, compellantur vendere bladum suum, cuiuslibet generis sit, sub forma predicta. Ita quod illi qui sunt de Episcopatu Ilerdense Urgellense et Tarrachonense et Dertusense, deducant bladum ad expensas suas et sue familie necessarias secundum cognicionem eorum qui fuerint constituti a tempore isto usque ad festum sancti Joannis de Junio, et de inde usque ad unum annum. Illi qui sunt de Episcopatu Barchinone deducant expensas predictas usque ad festum sancti Johannis, et de ipso festo usque ad unum annum residuum *cogantur vendere*. Illi qui sunt de Episcopatu Gerundensi et Vicensi deducant expensas predictas usque ad *exitum instantis mensis Julii tantum; residuum cogantur vendere dicto modo.*

XVII. Item statuimus quod nullus debitor teneatur solvere suo creditori nomine usurarum nisi XII aureas [1] pro .C. in anno et .XII. solidos pro centum, et non plures; et secundum hanc quantitatem solvat de aureis quilibet suo creditori. Judei vero accipiant pro C. solidos viginti in anno et non plures; et si plus acceperint [2] sint incursi nobis cum corporibus et averis. Et si forte debitores querimoniam ecclesie fecerint, currant eos per villam flagellando et amittant penitus peticionem.

[1] *Colecc. de Cód.*, t. IX, y *Marca Hisp.* «mancusos».—*D. ij.* 12: «de duodecim morabatinos pro centum in anno et non plures».

[2] *D. ij.* 12: «et si plures accipiant».

XVIII. Item statuimus quod quilibet sacramento manifestet predictis exsecutoribus quantum bladum habeat; et si in hoc repertus fuerit perjurus, amittat totum bladum de quo se perjuraverit.

XIX. Item statuimus quod nullus possit emere bladum nisi de mense ad mensem, quantum sibi neccese fuerit et familie sue, secundum cognicionem executorum.

XX. Has novas constituciones observari a presenti die usque ad festum sancti Michaelis, et de eodem usque ad Triennium continue completum, precipimus a nobis ipsis et ab aliis omnibus sub nostro dominio constitutis, eo salvo quod superius dictum est de termino bladi, et salvis pace et treuga et consuetudinibus ac Usaticis Barchinone. Qui contra ista capitula vel contra unum ex istis venerit et infra decem [1] dies ex quo amonitus [2] fuerit a nostro vicario non emendaverit, penam dupli sustineat. Hec omnia juramus et jurari precipimus a nobilibus et militibus universis Cathalonie; et qui jurare noluerit, sit eiectus a pace et treuga cum omnibus bonis suis [3] et excomunicetur ab Episcopo Diocesano. Et quodcumque malum illi violatori istarum constitucionum evenerit, nullo umquam in [4] tempore sibi emendetur, et si aliquid malum alicui ipse violator fecerit, ea ratione illud malum sive dampnum, quodcumque sit, restituat in duplum; et nos juvabimus illum cui datum fuerit dampnum [5], et ab hominibus et vicariis nostris juvari faciemus viriliter et potenter.

Hec omnia facta sunt apud Terrachonam .XVI°. kalendas Aprilis anno Domini M°. CC°. XXX quarto [6], consilio subscriptorum prelatorum et nobilium virorum qui nobiscum sunt in curia constituti.

Sign✠um Jacobi Dei gratia Regis Aragonum et Regni Maioricarum Comitis Barchinone et Urgelli et Domini Montispesulani. Berengari Episcopi Barchinone. G. episcopi Gerundensis. Berengari episcopi Ilerdensis [7]. P. episcopi Dertusensis. B. episcopi

[1] *D. ij.* 12: «XV».
[2] *D. ij.* 12: «monitus».
[3] *D. ij.* 12: omite «suis».
[4] *D. ij.* 12: omite «in».
[5] *D. ij.* 12: «dapnum datum fuerit».
[6] Ripoll. «M.CC.XXXIII».
[7] Berenguer de Eril. Murió á 7 de Octubre de 1235.

Elenensis. R. Patol [1] magistri milicie Templi. H. de Fullaquer magistri hospitalis. P. Infantis domini Maioricarum. N. Sancii. P. Hugonis comitis Empuriarum, juravit salvo jure et dominio suo in omnibus Comitatus eius. R. Fulconis vicecomitis Cardonensis jurantis. B. de çaportella juravit. G. de Mediona juravit. Gaucerandus de Pinos juravit. G. de Podioviridi juravit. Dalmacius de Timor juravit. Berengarius de Podioviridi juravit. G. de çaguardia juravit. G. de Angularia juravit. B. de Santa Eugenia juravit. Berengarius de Angularia juravit. P. de Cervaria juravit. P. de Querald juravit. G. de Cervaria juravit. P. de Grainana juravit. R. Berengarius de Ager juravit. G. de Montecatano juravit. H. de Mataplana juravit. Gaucerandus de Rocaberti juravit. Dalmacius de Sancto Martino juravit. Gilabertus de Crocilles juravit. G. de Sancto Vincenti juravit. F. de Sancto Martino juravit. G. de Palacons juravit. R. de Palacio juravit. P. de Montecatano juravit. Gaucerandus de Cartaia juravit. Dalmacius de Castello juravit. Berengarius de Cervaria juravit. B. de Rocafort juravit. A. de Rulione juravit. R. de Grainanella juravit. P. de Angularia juravit.

XX.

Cortes de Gerona en 1241 [2].

Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Majoricarum, Valentie, Comes Barchinone et Urgelli, ac Dominus Montispessulani, universis terrarum ac regnorum nostrorum subjectis gratiam et benevolentian in perpetuum.

Regalis benevolentie est sic commoditatibus intendere subjectorum ut, resecatis iis que communi utilitati nociva esse noscuntur, illa sola nutriat et conservet que utilitatem respiciunt singulorum. Hinc est quod, christiana devotione ab usurarum extorsione jam penitus quiescente, sic Judeorum cepit insatiabilis avaritia insevire, ut ab iis, qui pro suis necessitatibus pecunias recipiunt; non solum inmmoderatas et contra modum dudum a nobis constitutum, verum etiam in totius ter-

[1] *Rip.* «R. P.»

[2] *Marca hispánica*, col. 1433.—«1241. Bolvió el Rey á Barcelona y tuvo cortes en Gerona y otras en Lérida; formó Leyes para el buen govierno, y dispuso la sucession del Infante D. Pedro su segundo hijo..... al Condado de Barcelona y á algunos Estados dependientes». Feliu, *Anales de Cataluña*, l. XI, cap. 10.

re nostre grave dispendium, usuras usurarum exigere non formident. Nolentes igitur eis omnino suarum pecuniarum licentiam mutuandi precludere propter Christianorum utilitatem necessitatem etiam et favorem, sed voracitati eorum modum imponere cupientes, statuimus tam in preteritis quam in futuris contractibus, sive in debitis usurariis, ut nullus Judeus audeat amplius recipere pro usuris quam quatuor denarios in mense pro qualibet libra denariorum, nec ultra istum modum alias, sed secundum quem pecunia mutuata in uno anno in sexta tantum parte augmentetur, palam vel occulte recipere, exigere, vel extorquere presumat. Sive itaque pecunia, mutuo data, parve multeve fuerit quantitatis, sive etiam tempus solutionis faciende breve longumve fuerit, sive etiam debitum chirographarium fuerit sive non, sive datis pignoribus mobilibus vel immobilibus sive non datis, nullo modo modus a nobis prefinitus excedatur in exsolvendis usuris vel in fructibus pignorum recipiendis. Et si de fructibus pignorum aliquo eventu ultra prefinitum modum acceperint, cedat Judeis creditoribus in solutione sue sortis, ita quod ex ipsa receptione attenuetur sors debitori, numerata pro rata fructuum ultra pretaxatum compotum perceptorum. Et si tantum fuerit illud quod ex predictis fructibus ultra perceperint quod sortem omnino evacuet, Judei cautionem illius debiti reddere compellantur.

Statuimus etiam ut nullus Judeus de cetero, sive usuras in sortem redigendo, vel in primordialibus instrumentis, sive in aliquibus subsequentibus numerationibus, sicut facere consueverunt, sive alio quocunque excogitato ingenio, audeat usuras usurarum exigere vel recipere; sed simpliciter et absque omni fraude secundum sortem, debitori numeratam a die numerationis facte usque ad diem solutionis, usuras computet, nec formam pretaxatam excedat.

Et ut prefato morbo medela competens adhibeatur, ita statuimus ut Judei in civitatibus, villis, castris et locis, in quibus degunt, semel in manu Vicarii nostri, vel illius qui ad hoc fuerit constitutus, corporaliter prestent juramentum; quod in omnibus contractibus usurariis ita totum et formam a novis statutam in omnibus observabunt, quod ea in aliquo non excedant. Et quilibet tabellio, habeat penes se nomina Judeorum taliter juratorum; nec audeat aliquis tabellio instrumenta alicuius Judei conficere, nisi quorum nomina penes se habuerit; et illis solis faciat instrumenta quos in veritate compererit sic jurasse.

Adicimus etiam quod in singulis contractibus et instrumentis duo testes ad minus apponantur, qui personas cognoscant contrahentium et facti noverint veritatem.

Item statuimus quod si non pecunia numerata, sed alie res mutuo date fuerint, que consistunt in pondere numero vel mensura, sicut piper, vinum, bladum, oleum et his similia, caveatur attente ne sub illa specie constitutionibus nostris fraus aliqua fiat; sed secundum mensuras vel pondera in exsolvenda sorte et usura observantia similis habeatur; vel si res in pecuniam redigere voluerint, illarum rerum secundum tempus in quo tradite fuerint fidelis extimatio habeatur; et facta legitima extimatione, ad contractum procedant secundum formam superius nominatam.

Item statuimus ut tabelliones subtiliter et diligenter inquirant in quolibet contractu utrum inter Christianum et Judeum contra ordinationem nostram adhibita sit fraus aliqua vel machinatio; quam, si intervenisse compererint, judici vel vicario in loco illo presidenti non diferant revelare, et tamen nullo modo conficiant instrumenta. Et ad evitandam omnem suspicionem, ante confectionem instrumenti a Christiano debitore, vel si plures debitores fuerint, a singulis, vel saltem ab honestiore et de quo melius videbitur quod facti noverit veritatem, hujusmodi exigant juramentum: *Juro ego talis quod in contractu isto nullam fraudem vel machinationem adhibui, vel ab aliquo adhibitam esse novi ut contra constitutiones Domini Regis Judeus iste habeat aliquid a me, vel ab aliis condebitoribus, vel fideiussoribus pro usuris istius debiti, sed tantam sortem recepi, et tales usuras sibi promitto, nec aliquid ultra dedi pro isto debito, vel promisi.* Et tunc tabellio, habita sortis et usurarum notitia, conficiat instrumenta ita distincte quod sors per se et usura per se nominetur, nec ratione prolongamenti, vel aliqua alia ex causa, audeat unum cumulum facere sortis et usurarum. Si vero aliquis tabellio aliter quam supra dictum est instrumenta confecerit Judeorum, perpetuo, tabellionatus privetur officio, et nihilominus juxta judicantis arbitrium pena debita feriatur. Judeus etiam qui contra modum prefinitum palam vel occulte aliquid a debitore suo recipere vel exigere presumpserit, vel in aliqua machinatione vel fraude in sortem usuras redegerit, vel usuras usurarum acceperit, vel contra prefatas constitutiones nostras aliquid attentaverit, ipso quidem facto toto illo debito careat in quo hoc commisisse videbitur; cuius medietas delatori, reliqua vero medietas nostro vicario applicetur; et hec pena totiens committatur quotiens ab aliquo contra prefinitum modum aliquid fuerit attentatum. In predictis vero negotiis talem cautelam adhibemus ne possit veritas occultari. Quod si de quantitate sortis mutuate, vel de solutionibus factis tam sortis quam usure, sive de usura in sortem involuta, in primo instrumento vel in subsequentibus quibusdam ex-

tractis novationibus, quas in posterum fieri prohibemus, inter Christianum et Judeum questio sive dissensio habeatur, ita quod in iis discordes inveniantur, quilibet eorum, prius prestito juramento, de veritate dicenda a judice requiratur. Et si concordes inventi fuerint, dictis eorum stetur; et tamen forma a nobis statuta servetur, quoniam et ad preterita negotia has constitutiones nostras extendimus. Si vero discordes inveniantur, iniungatur probatio Christiano, qui per duos vel tres testes idoneos Judeos vel Christianos, vel aliis legitimis probationibus, suam probet intentionem. Et si Judeus testes habere nequiverit, in iis casibus sola sufficiat Christianorum probatio, non obstantibus constitutionibus de probatione per Judeum et Christianum facienda, a nobis vel antecessoribus nostris in favorem editis Judeorum. Si autem in defectu probationis res in dubium venerit, de sorte que in instrumento continetur deducatur usura, que sorti presumitur involuta, secundum dilationem faciende solutionis in instrumento comprehensam; et illa deductio fiat ad rationem quatuor denariorum pro libra in mense; et facta tali deductione, secundum id quod residuum fuerit de sorte, incipiat fieri computatio a die confecti instrumenti, ita tamen quod forma et modus a nobis constitutus in aliquo non ledatur; hoc etiam in his preteritis mutuis adhibito moderamine ut quantumcunque fuerit tempus non exacte sortis, ultra duplum Judei non recipiant, hoc est, quod nihil ultra petant vel accipiant ratione usurarum, ex quo sorti fuerit usura coequata, et ex quo facta fuerit talis solutio; vel si talem nollent accipere solutionem, deponatur pecunia et consignetur, et ex tunc Judei compellantur suis debitoribus reddere cautiones.

Item ut in juramentis faciendis non sit Christianorum conditio deterior quam sit ipsa conditio Judeorum, statuimus ut Judei in quibuscunque causis non amodo in synagogis suis, vel in locis separatis, secundum quod in quibusdam locis consueverunt, sed coram judice in curiis vel in locis in quibus judices judicant et ipsi Christiani sua prestant sacramenta, et ipsi similiter jurent super legem Moysi et decem precepta Legis; et alie solemnitates et maledictiones que secundum consuetudinem Barchinone specificari consueverunt in juramentis Judeorum, eis in posterum ubique specificentur; et illa solemnitas in eorum juramentis irrefragabiliter observetur. Quam quidem formam, ne sub pretextu ignorantie valeat irritari, ad omnes civitates scriptam transmittimus sigilli nostri munimine roboratam, ut et ibi observetur, et per dioceses defensores civitatum faciant inviolabiliter observari. Et quia cordi nobis est ut prefata omnia sic inviolata permaneant ut in omnibus locis nostre dominationi subjectis perpetuam obtineant firmita-

tem, precipimus universis vicariis, baiulis, justiciariis et aliis quibuscunque judicibus, ut circa observationem predictorum tam futurorum quam preteritorum sollicite vigilent et intendant. Qui, si contra predicta fecerint, vel in iis exequendis negligentes inventi fuerint vel remissi, juxta nostrum arbitrium puniantur, et nihilominus officii sui priventur honore, et potestate careant judicandi.

Statuimus etiam ut testis quicunque sit, Christianus vel Judeus, qui circa hec que nobis constituta sunt in quoqunque casu inventus fuerit deierasse, tamquam periurus tunc ad testimonium minime admittatur; et nihilominus tamquam falsarius juxta terre consuetudinem puniatur.

Datum Gerunde, IV kal. Martii, anno Domini [1] MCCXL.

XXI.

Cortes de Barcelona de 1251.

Constitutiones edite apud Barchinonam per Dominum Jacobum antiquum [2].

Noverint vniversi. Quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum Majoricarum et Valencie, Comes Barchinone et Urgelli et Dominus Montispessulani, celebravimus curiam apud Barchinonam Dominica post festum sancte Marie Martii [3] in qua fuerunt presentes frater Petrus Barchinone Episcopus, Bernardus Vicensis Episcopus, B. Abbas Rivipulli, G. de Montegrino Sacrista Gerunde, G. Abbas Balneolis, R. Abbas Sancti Salvatoris de Breda, G. de Montecatheno, Raimundus Berengarii de Ager, Jacobus de Cervera, Bernardus de Sancta Eugenia, Raymundus de Montecatheno, G. de Cervilione, F. de Sancto Martino, B. de Anglesola, G. de Cardona, R. de Ribellis, B. de Puigvert, Geraldus de Greyena, G. de Crexello, A. de Villdemany, H. de Cervilione, G. de Montecluso, Poncius de Cervera, Bernardus de Portella, B. Montserrat, et Bernardus de Sancto Vincencio, et multi alii milites et *probi homines* civitatis Barchinone.

De treugis servandis.

I. Volentes etiam omnem maliciam et omnem occasionem infidelitatis inter nostros subjectos penitus exulare, decernendo, consilio om-

[1] De la Encarnación.
[2] *Marca hisp.*, col. 1438.
[3] Domingo, 26 de Marzo 1251.

nium predictorum duximus statuendum quod quicunque cum alio habuerit treugas adiatas, sive fuerit longum tempus sive breve, medio tempore non possit reddere treugas, nec possint malum facere alteri, nec treugas aliquo modo infringere nec ratione pignorationis nec aliqua occasione.

De treugis sive tenenciis fractis.

II. Similiter quicunque habuerit cum aliquo tenencias ad aliquem certum vel certus dies, infra illas tenencias neque ratione pignorationis neque alia ratione vel occasione possit malum facere alteri, nec illas tenentias infringere. Et quicunque infra treugas vel tenentias adiatas fecerit illi cum quo eas habuerit pignorationes illas, et dampnum quodcumque intulit, in duplo emendet facta prius restitutione damni seu pignorationis damnum passo. Et de predicta pena dupli medietas nobis, reliqua vero medietas damnum passo penitus amplicetur. Ita quod pignorationibus factis, et treugis sive tenenciis fractis, valeat minus fides sua; et possit inde reptari donec restituerit omne damnum et penam dupli superius positam.

Quod leges et decretales non allegentur.

III. Item statuimus consilio predictorum quod leges Romane vel Gothice, decreta vel decretales. in causis secularibus non recipiantur, admittantur, indicentur, vel allegentur, nec aliquis legista audeat in foro seculari advocare nisi in causa propria; ita quod in dicta causa non allegentur leges vel jura predicta, sed fiant in omni causa seculari allegationes secundum Usaticos Barchinone, et secundum approbatas constitutiones illius loci ubi causa agitabitur, et in eorum defectu procedatur secundum sensum naturalem.

Ne judices admittant Advocatos legistas.

IV. Iudices etiam in causis secularibus non admittant Advocatos legistas, sicut superius dictum est.

Ut omnes cause finiantur infra XL. dies.

V. Item statuimus quod omnis causa, quantecunque quantitatis fuerit, finiatur infra XL. dies, computandos a die facti firmamenti, nisi tempus esset prolongandum causa testium vel instrumentorum que

in remotis partibus habentur, et quod de hoc judici fiat plena fides per juramentum, et quod detur eis dilatio secundum loci distantiam.

Ut de tribus in tribus diebus placitetur.

VI. Item statuimus quod dies assignetur partibus ad placita de tribus in tribus diebus, nisi fuerit causa inter militem et militem. Tunc enim assignetur dies de octo in octo dies. Si autem infra dictos dies XL. contingeret ad nos aliquam partium appellare, non currat ei dictum tempus XL. dierum sed a die statuto eis a judice, ut coram nostra presentia debeat comparere, compareant; et sint in curia nostra donec suam audierint sententiam.

De emendatione expensarum facienda per partem cujus culpa XL. dies effluxerunt.

VII. Item decerminus quod si ex culpa alterius partis effluxerunt dicti XL. dies ante cause decisionem, emendet alteri parti que sine culpa fuerit omnes expensas, quas pro dicta causa eas oportuerit sustinere. Si autem ex culpa judicis dies dicti effluxerint sine cause diffinitione, judex emendet partibus omnes expensas quas pro dicta causa eas oportuerit sustinere.

Quod advocati non recipiant salarium donec causa fuerit finita.

VIII. Item statuimus quod advocati jurent se non recipere salarium alicuius curie secularis, donec causa per diffinitivam sententiam sit finita; sed cautionem possint idoneam exigere ut post diffinitivam sententiam suum eis salarium exsolvatur.

Infra quot dies causa appellationis terminetur.

IX. Item statuimus quod in omni causa a partibus de calumnia juretur. Causa etiam prime appellationis emisse super diffinitiva sententia terminetur infra viginti dies. Causa secunde appellationis terminetur infra decem dies.

Predicta autem omnia et singula statuimus valere et observari in perpetuum per nos et omnes successores nostros a Cinca usque ad Salsas.

Datum Barchinone VII. kalendas Aprilis anno Domini millesimo ducentisimo quinquagesimo primo.

CORTES

CELEBRADAS DURANTE EL REINADO DE D. PEDRO III DE ARAGÓN.

XXII.

Cortes de Barcelona de 1283 [1].

Constitutiones Curie Barcinone.

In Dei nomine. Cum nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie Rex, predecessorum nostrorum sequentes vestigia, et ad tranquillitatem subiectorum, nostrorum voluntarie intendentes, mandaverimus Catalanis in civitate Barchinone generalem Curiam celebrandam; convenerunt ad Curiam et locum predictos Episcopi, prelati, Religiosi, barones, milites, cives et homines villarum Catalonie, scilicet:

Arnaldus Barchinonensis, Raymundus Vicensis, et Bernardus Gerundensis, Episcopi; Petrus de Pulcro-visu clericus pro Archiepiscopo Tarrachone; Johannes de Terrefacta precentor, et Berengarius de Fluviano canonicus Ilerdensis pro Episcopo Ilerdensi; Bernardus de Portella precentor Urgellensis pro Episcopo Urgellensi; frater Berengarius de Sancto Justo magister milicie templi in Aragone et Catalonia; frater G. de Claromonte Gerensvices Castellani Emposte; prelati, abbates et alii religiosi Catalonie.

Nobiles Ermengandus comes Urgellensis, et Alvarus frater eius, Geraldus de Capraria, Poncius Ugonis comes Impuriarum, Raymundus Fulchonis Vicecomes Cardone, Arnaldus Rogerii Comes Pallariensis, et Raymundus Rogerii frater eius, Dalmacius Vicecomes de Rocabertino, G. Vicecomes Castronovi; et R. Vicecomes de Vilamuro, Guillermus de Angularia, Raymundus de Montechateno de Fraga, Raymun-

[1] Archivo de la Corona de Aragón, Registro 47, fol. 58 vuelto y siguientes.—Códice de Ripoll, 38.

dus de Montechateno Senescalcus Catalonie, Petrus de Montechateno, Berengarius Arnaldi de Angularia, Berengarius de Podio-viridi, Galcerandus de Pinos, R. de Urgio, Geraldus de Cervilione, et Alamannus frater eius, Berengarius de Entença, Poncius de Ripellis, Guillelmus de Sancto Vincencio procurator nobilis Gastonis Vicecomitis Bearnensis, Bernardus de Angularia, et Raymundus frater eius, Galcerandus de Angularia, et Raymundus frater eius, Guillelmus R. de Josa, Poncius de Cervaria, Guilabertus de Crudiliis, Guilabertus de Scintillis, Arnaldus de Corsavino, Bernardus Ugo de Cabrens, Petrus A. de Boconich, Arnaldus de Sagrera, Bernardus Rogerii de Erillo, Raymundus Dortal, Berengarius de Pulcroviso, Raymundus de Capraria, Raymundus Arnaldi de Almenara, G. de Almenara, Poncius de Sancta pace, Bernardus de Villademan, Marchus de Sancta Eugenia, et alii plures nobiles et barones Catalonie, Jacobus de Peramola, Dalmacius de Monteoliu, Guillelmus de Castroaulino, Maymunus de Castroeulino, Berengarius de Boxadors, Berengarius de Rejadello, G. de Calders, Raymundus de Pegneda, Berengarius de Talamancha, Berengarius de Calders, Simon de Sancto Martino, R. de Rippis, Berengarius de Josa, G. de Monteserrato, Berengarius de Montecenis, Bernardus Raymundi de Montecenis, Geraldus de Aquilone, Galcerandus de Ulugia, Poncius de Ulugia, Jacobus de Besora et alii plures milites Catalonie.

Jacobus Granni, G. Durfortis, Marimundus de Plicamanibus, Bernardus de Burgenci, cives Barchinone. Petrus Raymundi, Petri Raymundus de Sancto Clemente, G. domina Montaguda, Guillelmus Molinerii, cives Ilerdensis. Raymundus Andree, Berengarius de Guaernal, Andreas Suyeri, Petrus Geraldi, cives Gerundensis. Bernardus Garidel, Franciscus de Baz, Petrus Bruni, Bernardus Arberti, cives Dertusensis. Poncius Ginner, Johannes de Plicamanibus, Berengarius de Ulcina, cives Tarraconensis. Jacobus de Cardona, Raymundus de Çala, cives Vici. Bartholomeus de Vallo, Eymericus de Luparia, ville cervarie. Guillelmus de Miraliis, Raymundus de Sores, ville Montisalbi. Raymundus de Belloch, Arnaldus Fulchonis. ville Tarregue. Bernardus Martini, Petrus Mironis, ville Franche. Bernardus de Sala, Arnaldus de Gravalosa, de Minorisa. Johannes Cascayls, Johannes Oliva, ville Bergue. Raymundus Strader, Petrus Berengarii Beguda, ville Bisuldoni; et plures alii civitatum et villarum predictarum et aliorum plurium locorum Catalonie.

Et omnes predicti et singuli requisierunt ut super quibusdam peticionibus et capitulis ordinandis et declarandis, sicut per constituciones

et ordinaciones nostras et alia infra scripta factas super quolibet capitulo potuerit deprehendi, nostrum dignaremur prestare assensum et ea liberaliter concedere, supplicantes nobis humiliter in hac forma:

Cum ad excellenciam regalem pertineat suis subditis libertates et immunitates concedere et privilegia per antecessores suos eis indulta et consuetudines usus et bonas observancias approbare et inviolabiliter observare; idcirco, flexis genibus et humilitate qua possunt, supplicant prelati Religiosi Barones milites cives et hominas villarum Catalonie, nomine sui et tocius Universitatis Catalonie, vobis Illustrissimo Domino Regi ut infrascriptas peticiones et capitula dignemini liberaliter admittere concedere ac etiam approbare, cum ea cedant ad vestrum honorem et bonum statum Catalonie generalem.

Nos vero Rex predictus, intellectis supplicacionibus peticionibus et capitulis eorundem et, habito consilio, diligenter examinatis, considerantes quod ad Regium pertinet solium ut subiectorum invigilet comodis et placatam teneat terram suam et subiectos suos fideles et bene meritos immunitatibus libertatibus et franchitatibus predotare et privilegia eorum inconcusse facere observari, attendentes etiam naturalitatem legalitatem bonam fidem rectum consilium favorem et auxilium quem prelati religiosi barones milites cives et homines villarum Catalonie nostris predecessoribus et nobis ex hibuerunt seu etiam prestiterunt et nunc nobis exibent atque prestant et, annuente Domino, exibituri sunt in posterum seu etiam prestaturi, idcirco nos Rex predictus per nos et omnes nostros restituimus concedimus et approbamus prelatis templariis hospitalariis ecclesiis et aliis religiosis et personis ecclesiasticis baronibus militibus civibus et hominibus villarum et locorum Catalonie, sicut ab antiquo plenius habuerunt tenuerunt vel possederunt, libertates franquitates consuetudines et bonos usus et omnia privilegia et concessiones usitatas tempore domini Jacobi quondam bone memorie Regis Aragonum patris nostri. Ita quod usus privilegiorum et concessionum, si de hoc fuerit dubitatum, expediatur per solam recepcionem testium sine libelli dacione et duccione curie. Et restituimus possessionem vel quasi meri imperii omnibus illis supradictis qui ipso ab antiquo usi fuerint, vel quasi in locis eorum, et quod ipsos vel aliquem ipsorum non spoliabimus possesione vel quasi ipsius meri imperii sine cause cognicione.

II. Restituimus etiam omnibus supradictis personis et locis mixtum imperium et jurisdiccionem sicut antecessores eorum ab antiquo tenuerunt et posiderunt vel quasi, et quod super predictas personas

vel loca aut res eorum ulterius non molestabimus nec molestari faciemus.

III. Statuimus itaque, volumus et ordinamus quod vicarii procuratores..... aut alii officiales quicunque sagiones seu bastonarii nostri non intrent amodo civitates villas castra seu civitatum villarum aut castrorum terminos, vel alia quacumque eorum loca Catalonie que non sint nostra, pro querimoniis faticis pignoracionibus sive execucionibus faciendis aut alia quacumque occasione causa sui officii, nisi sicut temporibus domini Jacobi bone memorie quondam Regis Aragonum patris nostri fieri consuevit.

IV. Item ordinamus quod in locis, in quibus ab antiquo sagiones seu bastonarii non consueverint mitti vel admitti, mittantur nunquam per vicarios et alios officiales nostros pro citacionibus faciendis qui nominentur correus vel trotarii. Et credatur eis pro sola oblacione citacionis et non pro alio, et quod portent bustiam cum signo Vicarii seu capitis vicarie vel subvicarie. Ita tamen quod non possint aliquid distinguere pignorare vel etiam forciare. In aliis vero locis, in quibus sagiones vel bastonarii ab antiquo consueverunt mitti, fiat et utatur ut temporibus predecessorum nostrorum fieri consuevit.

V. Item quod nos vel successores nostri decetero non recipiamus bovaticum nisi in illis locis inquibus ab antiquo per predecessores nostros recipi consuevit et secundum formam antiquitus consuetam. Ita tamen quod hinc usque ad festum *paschatis* et a dicto festo usque ad unum annum probemus formam et loca in quibus antecessores nostri receperunt bovaticum, et in locis et forma probatis usque ad terminum predictum recipiamus nos et successores nostri bovaticum supradictum. Ultra vero terminum predictum non possimus probare aliquid de forma nec locis non probatis, sic tamen quod dictum bovaticum probemus, sicut facta antiquitus possunt et debent probari, scilicet per instrumenta libros et scripturas alias et per famam.

VI. Item statuimus quod nos nec successores nostri non recipiamus monetaticum nec quintam ab hominibus ecclesiarum Religiosorum baronum militum et civium, nisi sicut predicta tempore domini Jacobi quondam bone memorie Regis Aragonum patris nostri erat recipi consuetum. Salvis convenienciis specialibus et privilegiis cuicumque.

Concedimus volumus et etiam ordinamus quod de cetero Gabella salis non sit in Catalonia et ipsam expresse remitimus et quod de cetero nos nec successores nostri dictam Gabellam vel aliquam aliam similem Gabellam non constituamus vel etiam imponamus.

Promitimus etiam volumus et ordinamus per nos et successores nostros quod servabimus et servari faciemus libertades et immunitates ecclesiis personis ecclesiasticis locis rebus eorum et hominibus eorundem et ex certa sciencia revocamus statuta consuetudines et constituciones siqua facta sunt contra predicta vel eorum aliqua et quod sint casse et irrite et pro non factis penitus habite, salvis constitucionibus pacis et treugie et usaticis Barchinone.

Et specialiter restituimus plene ac libere notarias seu scribanias Ecclesiis locis religiosis baronibus militibus et aliis personis civitatibus villis et castris, que eas ab antiquo habere consueverunt, sicut eas plenius antiquitus habuerunt; et deinceps super hiis nullam molestiam inferemus nec inferri etiam faciemus.

Statuimus inquam quod nos aut filii nostre procuratores vicarii aut alii quicumque officiales nostri cenas albergas vel acapita non exigamus in locis baronum militum prelatorum templariorum hospitalariorum Ecclesiarum seu locorum religiosorum aliorum locorumque aut ab hominibus eorundem, nisi in illis locis in quibus nostri predecessores ab antiquo ea consueverunt recipere et habere; nec in hoc casu recipiamus si per privilegia de non dandis cenis valeant se tueri. Que quidem privilegia illis qui habent omnimodo serventur illesa.

VII. Item quod omnes cause que sint de Catalonie seu comitatu Barchinone, sive sint principales sive appellacionum, tractentur infra Cataloniam seu comitatum Barchinone. Ita quod in quacumque parte Catalonie fuerimus possimus cognoscere de causis appellacionum si voluerimus. Si vero fuerimus extra Cataloniam non; set comitamus causas predictas infra suas vicarias quaslibet terminandas.

VIII. Item quod cause vicarie tractentur infra quamlibet vicariam, et non alibi. Si tamen contingat in aliquam predictarum causarum ad nos appellari et nolimus cognoscere de causis appellacionum predictarum infra Cataloniam, comittamus ipsam causam appellacionis infra vicariam in qua appellatum extiterit terminandam. Si vero barones vel

alios milites Catalonie in curia nostra nobis cum contigerit super aliquo litigare seu etiam placitare super hoc observetur usaticus qui incipit placitum mandatur; alius est paragraffus qui incipit placitari.

Confirmamus concedimus et etiam approbamus constitucionem editam per dominum Jacobum quondam Regem Aragonum patrem nostrum, et eam volumus inviolabiliter observari; que incipit: In nomine Domini nostri Jhesu Christi liqueat universis quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum comes Barchinone et dominus Montispesulani cognoscentes veraciter quod status Regni nostri provisione sollicita semper debet in melius reformari ut per statuta salubria divine gracie placeamus et clerus et populus inde prout necessitas postulat utilitatis senciant incrementa. In generali curia Barchinone etc. Constitucionem autem huiusmodi similiter cum aliis constitucionibus, quas inferius nominamus et etiam confirmamus in simul conllectas, et cum sollempnitatibus sacramenti Judeorum ad eternam rei memoriam mandavimus in alia carta; cum in ista propter nimiam prolixitatem scribi non possent, redigi in scriptis et nostri sigilli munimine roborari.

IX. Item statuimus volumus et etiam ordinamus quod si nos vel successores nostri constitucionem aliquam generalem seu statutum facere voluerimus in Catalonia, illam vel illud faciamus de approbacione et consensu prelatorum baronum militum et civium Catalonie vel ipsis vocatis maioris et sanioris [1] partis eorumdem.

X. Item quod nulli homines dictorum prelatorum Templariorum hospitalariorum locorum Ecclesiasticorum baronum militum civium et aliorum cuiuscumque status et condicionis existant, nec aliqua eorum bona, capiantur vel detineantur aut emperentur in civitativus villis castris auta liis quibuslibet locis domini Regis pro debito vel contractu, nisi prius fatica juris facta et inventa fuerit in dominis eorundem quamdiu domini eorundem parati sint justiciam reddere de eisdem, nisi racione [2] *rei ibidem existentis vel racione* criminis ibidem comissi aut racione contractus ibidem inhiti si ibi inveniantur forum sorciantur [3] ibidem, vel nisi sint ville mercati in quibus de usu et antiqua consuetudine habeatur.

[1] Superioris. Cód. núm. 38. Ripoll.

[2] Todo lo subrayado se omite en el códice de Ripoll núm. 38.

[3] En la traducción auténtica de las Constituciones de Cataluña (lib. III, tít. II, 3): «segueschan lo for».

XI. Item quod de carta simplicis justicie execucionis justicie et comissionis det quilibet singularis quinque solidos et non amplius, et universitas decem solidos, et pro citacione dentur duo solidos; et littere huiusmodi dentur Episcopis prelatis et baronibus de factis eorum propriis, si presentes in Curia fuerint, et pauperibus et ordinibus qui proprium non habent sine precio. Et de littera seu carta alongamenti, de qua consueverant dari quinquaginta solidos per mille in anno, dentur viginti solidos. Et ita secundum magis et minus volumus observari.

XII. Item quod si contingat militem clericum seu personam aliquam Ecclesiasticam coram nobis vel nostris judicibus de Curia in causis principalibus placitare et in eisdem causis subcumbere, terciam [1] vel aliquotam partem littis sive quantitatis petite solvere non cogatur. Si vero coram Vicariis vel aliis nostris officialibus dictas personas contingerit placitare volumus quod pro debitis vel aliis tercia vel terciadecima vel pars aliqua aliter exolvatur nisi prout tempore domini Jacobi Regis bone memorie quondam patris nostri erat fieri consuetum.

XIII. Ordinamus etiam quod judices de curia nostra de sentenciis negociorum principalium non recipiant salarium aliquod nec servicium.

XIV. Item concedimus et ordinamus quad inquiramus contra vicarios bovaterios et alios officiales nostros qui tempore nostro aliqua officia exercerunt seu etiam tenuerunt, et in inquisicione facta de predictis debeamus ipsos corrigere et castigare juxta modum culpe prout nobis visum fuerit expedire. Facta tamen restitucione passis iniuriam atque dapnum et inquisicione pendente, officio siquod obtinent suspendantur.

XV. Item confirmamus ac etiam approbamus statutum, editum a domino Rege Jacobo quondam patre nostro in civitate Gerundensi super usuris et aliis capitulis in eodem contentis; et ipsum statutum volumus inviolabiliter observari quod sic incipit: Jacobus Dei gratia Rex Aragonum et Regni Maiorice atque Regni Valencie Comes Barchinone et Urgelli ac Montispesulani dominus universis terrarum atque Regnorum nostrorum subjectis graciam et benivolenciam in perpetuum. Regalis benivolencie est sic comoditatibus intendere subiectorum ut resecatis hiis que comuni utilitati nociva esse noscuntur illa sola mutuet

[1] El códice núm. 38: *certam*.

et conservet que utilitatem respiciunt singulorum, hinc est etc. Formam cuius in scriptis redigi fecimus cum aliis ut superius continetur.

XVI. Item statuimus quod nullus reptatus de bausia sustineatur per nos vel aliquem alium de Catalonia nisi se escondire voluerit juxta usaticum Barchinone, et ubi etiam se escondire voluerit nos vel filii nostri ipsum non sustineamus nec deffendamus in pignoribus vel aliis cum nos judices esse oporteat in predictis.

XVII. Item quod in terris sive locis ubi homines redimi consueverint non transferant domicilia sua ad loca nostra nisi se redimerint, et non possint redimere honores nec possessiones, set eas alienent personis non prohibitis, vel deserant dominis propriis, instrumentis ipsorum honorum eisdem restitutis. In locis vero ubi homines redimi non consueverint, si transferant domicilia sua ad loca nostra restitutis instrumentis, deserant possessiones suas dominis propriis vel personis non prohibitis alienent. Que quidem observari volumus, prout antiquitus in quolibet loco est fieri assuetum. De hominibus vero dictorum locorum qui nunc sunt in locis nostris ita volumus observari quod, si fuerint de locis illis in quibus redimi se consueverint, se redimant nisi iure aliquo vel prescripcione anni mensis et diei vel ultra poterunt se tueri. Super possessionibus vero et honoribus eorundem, sive sint de locis ubi redimi consueverunt sive de aliis, volumus taliter observari quod si tenent mansatam bordam vel pernatam aut alia bona talia, unde posset competenter hospicium tenere, quod dicta bona teneantur vendere prescripcione temporis non obstante, nec alio jure potuerint se tueri.

XVIII. Item quod semel in anno, eo tempore quo magis nobis visum fuerit expedire, nos et successores nostri celebremus infra Cataloniam generalem Curiam Catalanis, in qua cum nostris prelatis religiosis baronibus militibus civibus et hominibus villarum tractemus de bono statu et reformacione terre, quam celebrare seu facere minime teneamur si aliqua justa de causa fuerimus impediti.

XIX. Item quod vel officiales nostri non spoliemus aliquod vel aliquos cuiuscumque condicionis aut status existant sine cause cognicione possessione vel quasi eorum que obtinebunt ac possidebunt vel quasi, et si aliquem vel aliquos contra formam prediciam spoliavimus restituantur integre salvo jure proprietatis.

XX. Statuimus etiam quod quilibet possit ire et redire per mare et terram ad quocumque loca et per quecumque loca et per quoscumque caminos sive vias ad quascumque portus loca vel villas voluerint applicare cum mercimoniis et sine mercimoniis absque contradiccione et impedimento nostro et nostrorum officialium salvis nobis et aliis vectigalibus, lezdis et pedagiis et nobis regalibus antiquitus consuetis.

XXI. Item quod nullus miles vel alius liber homo pro debito capiatur nec captus etiam teneatur.

XXII. Item concedimus et etiam approbamus quod paciarii jurati et consules sint in civitatibus et villis et aliis locis nostris in quibus esse antiquitus consueverunt; et sint et remaneant in eo statu et utantur, ut erant et utebantur tempore bone memorie domini Jacobi quondam Regis Aragonum patris nostri.

XXIII. Item concedimus et etiam approbamus quod lezde pedagia mensuratica pensa de novo a viginti annis citra imposita seu inducta tollantur omni modo imperpetuum, et revocamus expresse ea omnia ad statum anticum et pristinum reducentes.

XXIV. Item concedimus quod taffuraria tollatur perpetuo, et eam penitus revocamus.

XXV. Item statuimus quod sarraceni judeorum si babtizentur remaneant liberi dando redemcionem pro se, ut jura volunt et est fieri consuetum.

XXVI. Item quod si barones vel milites Catalonie fuerint nobiscum in exercitu sive hoste vel cum aliquo loco nostri, provideamus eis in expensis et emendas faciamus eisdem juxta usaticum Barchinone. Salvis cum specialibus convenienciis et paccionibus que essent inter nos et aliquos eorundem.

XXVII. Item quod in vendicionibus redditiuum quas de cetero faciemus non vendamus Curiam bajuliam vel etiam vicariam, cum ex hoc si fieret posset justicia deperire et subditi opprimerentur.

XXVIII. Confirmamus inquam concedimus et etiam approbamus constitucionem editam apud Cervariam per Dominum Petrum quondam

bone memorie Regem Aragonum et etiam volumus in omnibus suis capitulis firmiter observari. In hiis autem rebus que sunt in pace et treugua volumus quod servetur constitucio pacis et treugue, quamvis in dicta constitucione de bobus aratoriis tamen mencio habeatur. Forma vero constitucionis predicte sic incipit: Anno Domini Millesimo CC.° secundo in mense septembri in celebri curia apud Cervariam et cetera. Formam cuius inscriptis redigi fecimus cum aliis ut superius continetur.

XXIX. Item volumus et concedimus quod deinceps tam in litteris quam cartis et sigillis nostris scribamus nos et successores nostri Comitem Barchinone.

XXX. Statuimus etiam quod Ecclesiastica persona barones ve milites de redditibus et rebus suis non dent pedagium lezdam mensuraticum neque pensum et quod fraus alii nullatenus comitatur.

Item quod cives et alii qui de pedagio lezda mensuratico atque penso non dandis habent privilegium usitatum vel possessionem antiquam, de premissis omnibus vel aliquo premissorum similiter sint immunes.

XXXI. Volumus concedimus et etiam approbamus quod constitucio pacis et treugue edita in civitate Barchinone et confirmatam Terrachone per Dominum Jacobum quondam bone memorie Regem Aragonum que incipit: In Christi nomine. Sit omnibus manifestum. Cuius data est sub anno incarnacionis domini M°CC.XX.VIII°. XII°. Kalendas januarii, in omnibus suis capitulis inviolabiliter observetur. Formas vero constitucionis et confirmacionis predictorum in scriptis redigi fecimus cum aliis supradictis.

Declaramus tamen quod vicarii nostri racione pacis et treugue non procedant contra universitatem aliquam seu aliquem vel aliquos cuiuscumque gradus seu condicionis existant sine querelatore. Et infra XV dies, postquam aliquis ad alicuius querimoniam monitus fuerit satisfecerit dampnum passo vel composuerit cum eodem, vicarius non possit petere neque petat aliquod racione pene vel expensarum vel qualibet alia racione occasione predicta; si autem non satisfecerit vel non composuerit infra XV. dies predictos, ex tunc vicarius procedat secundum formam pacis et treugue predicte.

XXXII. Item quod vicarii nostri non possint aliquid petere racione ritxe contencionis seu maleficii racione pacis et treugue si homines eiusdem loci aliquid fori fecerint vel delinquerint inter se infra territo-

rium seu terminum Castri unde sunt, cum ea que infra terminos[1] seu clausuras alicuius loci comittuntur vel fiunt a quibuscumque personis privatis vel extraneis, et illa fiunt et comituntur ab hominibus eiusdem loci infra territorium vel terminum castri unde sunt, spectent et spectare debeant de jure usu et mente ipsius constitucionis pacis et treugue ad dominum loci quicumque fuerit.

XXXIII. Item quod si de homine alicuius prelati Ecclesie vel ordinis baronis vel militis civis vel cuiuscumque aliquis conqueratur super debito aliquo vel aliqua alia personali actione, in quibus sibi adversarium asserat obligatum, Vicarius moneat per suas litteras tribus monicionibus per intervalla dierum, iuxta formam usatici Barchinone, dominum illius debitoris vel curiam ipsius loci ut dictum debitum conquerenti faciat exsolvi vel alias satisfieri, vel saltim in posse ipsorum dominorum vel curie faciat justicie complementum. Quod si fecerint extunc vicarius in aliquo non procedat; quod si dominus vel curia fuerint in fatica reddende justicie vel solucionis seu satisfaccionis faciende vel etiam necligentes, extunc vicarius possit pignorare et distringere ut tempore domini Jacobi bone memorie Regis Aragonum patris nostri erat fieri consuetum. Servata forma et distincione quarti capituli[2] in principio horum statutorum quod incipit: Statuimus volumus et ordinamus quod vicarii procuratores aut alii officiales quicunque sagiones seu bastonarii etc.

XXXIV. Item quod si aliquis conqueratur de aliquo barone vel milite racione alicuius debiti vel contractus monicionibus premissis, ut supradictum est, teneantur in posse vicarii firmare aut dicto querelatori facere justicie complementum.

XXXV. Item cum in constitucione pacis et treugue predicte in paragrafo vias publicas contineatur quod pena lese maiestatis imineat invadentibus iter agentes: Statuimus concedimus et etiam ordinamus quod loco illius pene succedat pena usatici Barchinone, cum constitucio pacis et treuge totaliter sit civilis et crimen lese maiestatis sit gravissimum et exceptum. Si vero homines monasteriorum ecclesiarum

[1] *Muros seu clausuras*, dice el códice 38 de Ripoll, y la versión catalana de las *Constituciones* dice también, «los muros ó las clausuras».

[2] En las Constituciones se lee *tercer* en vez de *quart*. Ambas versiones pueden ser exactas, según que se cuente el preámbulo de estas Constituciones como capítulo 1.º de las mismas ó como fragmento aparte de ellas.

vel locorum religiosorum inter se dampnum dederint, querimonia deposita vicarius et episcopus remitant predictos homines ad dominos proprios significando per suas litteras querelam propositam coram ipsis ut infra terminum .XV. dierum possint componere si voluerint inter homines supradictos.

XXXVI. Item quod vicarii et episcopi possint inquirere et punire ex officio suo si alicui extraneo iter agenti aliique iniurie inferantur unde pax et treuga fracta fuisse dicatur.

XXXVII. Item statuimus volumus et etiam approbamus quod ademprivia lignorum pascuorum et aquarum castrorum vel locorum vel terminorum eorundem fiant prout est antiquitus fieri consuetum. Et si aliquis de premissis male usus fuerit, querimonia deposita ipsum castigabimus ac etiam corrigemus.

XXXVIII. Item quod animalia militum et arnes sui corporis nec apparamenta domus non pignorentur pro aliquo debito eorundem.

XXXIX. Item quod terram tenentes infra terminum alicuius castri contribuant in questiis quas fecerit dominus castri eiusdem pro rata possesionum quas ibi tenent sive castra predicta fuerint Domini Regis militum vel cuiuscumque, nisi privilegio vel longa consuetudine valeant se tueri.

XL. Item quod si aliquis baro vel miles requiratur super faciendo servicio feudi quod tenet super eo servetur usaticus Barchinone.

XLI. Item volumus quod declaretur et determinetur ad equalitatem quid pro feudo ubi certum servicium non est statutum fieri debeat.

XLII. Item de judeis et sarracenis de quibus extitit peticio nobis data quod debent esse illorum in quorum castris seu villis habitarent seu morarentur, volumus super hoc illud de cetero observari quod in loco quolibet eorum est antiquitus observatum . salvis privilegiis et pactis specialibus cuicumque.

XLIII. Item statuimus concedimus et etiam ordinamus quod nos vel successores nostri non possimus emere infra terminos alicuius cas-

tri baronis militis vel alicuius alterius quod pro nobis non teneatur alodium aliquid ab aliquo alodiario qui sit ibi.

XLIV. Item quod vicarie sint distincte, et duo vicarii infra alicuius castri terminos non utantur.

XLV. Item quod nullus miles filius militis vel persona generosa abscondat militem vel personam generosam si ipsam ceperit, set ipsam teneat publice in castro vel loco suo; et cum nos ipsam requisierimus secundam regaliam nostram quod nobis obediat et ipsum restituat. Et sufficiat ipsum de hoc citari in loco ubi domicilium habeat sive degerit.

XLVI. Item quod nos nec aliqui officiales nostri non compellamus christianum usuras solvere christiano, dum tamen sit usura manifesta denariorum ad maiorem quantitatem denariorum de cuantitate bladi ad maiorem quantitatem, et sic de aliis. Ita tamen quod de baratis hoc intelligatur ideo ut barones milites possint invenire ad manus levandum seu etiam mutuandum.

XLVII. Item volumus et concedimus quod pons fiat in Lupricato ad rocham de *drech*, salvo quod si de hoc fieret alicui iniuria determinate hoc breviter emenda competens sibi fiat.

XLVIII. Item quod nos vel filii aut successores nostri non emamus neque emi faciamus nec aliquo alio titulo adquiramus vel adquiri faciamus baronias castra villas aut alia loca in contencione seu litigio positas nec aliquo modo accionem rei in contencione seu litigio posite emamus nec aliquo alio titulo adquiramus.

XLIX. Item quod in omnibus causis feudalibus, quas nos cum baronibus vel militibus Catalonie habere contingerit vel e converso, faciamus per pares Curie judicari, barones scilicet per barones et milites unius scuti, et quod dicti pares possint sibi assessores eligere non suspectos.

L. Predictas quidem restituciones constituciones statuta et declaraciones ad supplicacionem omnium predictorum in generali Curia in Civitatem Barchinone constitutorum fecimus et volumus perpetuo inviolabiliter observari. Mandantes vicariis Curiis baiulis et universis officialibus nostris presentibus et futuris quod predictas restituciones

constituciones statuta et declaraciones observent et faciant inviolabiliter observari.

Ad hec nos Infans Alfonsus predicti Domini Regis Primogenitus ad requisicionem omnium predictorum et de voluntate et assensu ipsius Domini Regis laudamus concedimus et approbamus omnia et singula supra dicta ut superius continentur. Acta fuerunt hec Barchinone in generali Curia supra dicta septimo kalendas Januari anno Domini M°CC.LXXXIII. presentibus requirentibus et humiliter supplicantibus episcopis prelatis religiosis baronibus militibus civibus et hominibus villarum supradictis.

Sig ✠ num Petri Dei gratia Aragonum et Sicilie Regis. Signum Infantis Alfonsi illustris Regis Aragonum Primogeniti, appositum hic per manum Petri Marchesi scriptoris nostri loco die et anno prefixis; ac sigillum nostrum huic instrumento apponi fecimus per eundem. Testes sunt A. Dei gratia Episcopus Barchinone.=R. Episcopus Vicensis.=Franciscus Berengarius de Sancto Justo magister milicie Templi.=Ermengandus Comes Urgelli.=Poncius Hugonis Comes Emporiarum.=Raymundus Fulchonis Vicecomes Cardone.=Arnaldus Rogerii Comes Pallariensis.=Dalmacius Vicecomes de Rochabertino.= G. Vicecomes Castrinovi.=G. de Angularia et omnes prelati barones et alii supradicti.

Sig ✠ num Petri de Sancto Clemente scriptoris predicti Domini Regis, qui de mandato eius hec scribi fecit et clausit loco die et anno prefixis.

CORTES

CELEBRADAS DURANTE EL REINADO DE D. JAIME II DE ARAGÓN.

XXIII.

Cortes de Barcelona de 1292 [1].

In Dei nomine. Pateat universis. Quod Nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum et Sicilie Maioricarum et Valencie ac Comes Barchinone confitemur et recognoscimus vobis Prelatis ordinibus et Religionibus Comitibus Vicecomitibus Baronibus Richis hominibus militibus, et civibus et hominibus Villarum et locorum Cathalonie, quod de gratia processistis absque celebratione curie generalis Cathalonie ad faciendum nobis fidelitatem et homagia que fieri debent et consueverunt pro recognoscenda et concedenda nobis dominatione nostra et pro feudis que pro nobis tenetis. Unde volumus et vobis concedimus universis quod non possit processus hujusmodi vobis vel successoribus vestris preiudicium aliquod generare super curia in simili casu per successores nostros in Cathalonia inposterum celebranda sicut consuetum est. Promittimus etiam vobis quod hinc usque ad primum venturum festum Nathalis Domini celebrabimus Curiam generalem Cathalanis in Civitate Barchinone, in qua Curia cum consilio ipsius curie declarabimus ea et ordinabimus que confirmamus nunc generaliter et juramus que declaranda et ordinanda fuerint ad cognitionem ipsius Curie. Addendo vel diminuendo vel declarando, prout ipsi curie visum fuerit, in hiis que cedant et sint ad utilitatem comunem et comodum dominationis nostre et tocius Cathalonie.

Actum est hoc in Barchinona, XI° kalendas Septembris, Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo primo.=Sig + num Ja-

[1] Archivo de la Corona de Aragon: pergamino de Cortes, núm. 17; Cód. 38 de Ripoll; Registro 92, fol. 99 y siguientes.—Biblioteca del Escorial: codd. *Z. i. 4*, *O. i. 12*.

cobi Dei gratia Regis Aragonum Sicilie Maiorice et Valencie ac Comitis Barchinone. Qui hec laudamus et firmamus.=Testes huius rei sunt Infans Petrus frater dicti Domini Regis.=Poncius Hugo Comes Impuriarum.=Ermengandus Comes Urgelli.=Rogerius de Loria Admiratus.=Bernardus de Serriano.=Raimundus de Villanova.=Raimundus Minorisa.=Et quam plures alii.=Sig + num Stefnani de Podio Notarii publici Barchinone, qui de mandato dicti Domini Regis hec scribi fecit et clausit loco *die et anno* quo supra.

Statuta et ordinationes perpetue facte in generali curia Barchinone per Dominum Regem Jacobum secundo quando venit de Cicilia.

In nomine Domini nostri Jhesu Christi. Noverint universi quod cum nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Cicilie Majorice et Valencie ac comes Barchinone, intendentes ad pacem et justiciam et ad defensionem et ad bonum statum regnorum et terrarum nostrarum mandavissemus Cathalanis generalem curiam celebrandam in civitate Barchinone, convenerunt ad curiam et locum predictos prelati religiosi clerici richi homines milites cives et homines villarum Cathalonie et regni Maiorice et Insularum Evice et Minorice, nomina quorum in firmamentis inferius continentur. Et omnes predicti supplicaverunt nobis quod quedam capitula et declaraciones secundum quod inferius continentur deberemus eis declarare et concedere, cum redundent et sint ad bonum statum tocius terre nostre et comodum generale. Nos attamen considerantes quod tenemur facere bonum et gratias nostris subditis et vassallis propter magnam fidem et legalitatem, quam omni tempore habuerunt erga nostros antecessores et nos et habebunt decetero, Domino concedente: Idcirco, volentes tenere et sequi vestigia antecessorum nostrorum, per nos et per omnes nostros presentes atque futuros laudamus approbamus et confirmamus omnibus supradictis et singulis totum id quod fuit ordinatum in curia generali Barchinone per illustrem Dominum Regem. P. bone memorie patrem nostrum, et totum id quod fuit ordinatum in perpetuum per Dominum Regem Alfonsum fratrem nostrum in curia generalii Montissoni [1] et etiam omnes cartas pacis et treuge sicut in ipsis cartis continetur.

II. Item ad suplicationem dicte curie concedimus statuimus et ordinamus imperpetuum quod decetero procurator Vicarius baiulus et curia

[1] En 1289. Véanse estas Cortes en el tomo de las generales de los Estados de Aragón.

et quilibet alius officialis, qui jus habeat reddere de uno ad alium in Cathalonia et in Regno Maiorice et dictis insulis, et assessor eorum, sint Cathalani.

III. Item quod nobilis Infans Petrus, dum fuerit procurator Cathalonie, et alii procuratores Cathalonie et dictarum Insularum decetero habeant consiliarios et judices Cathalanos in factis Cathalonie et dicti Regni maiorice et dictarum insularum, et non alios; pro eo quia Catalani scient melius consuetudines et observantias Cathalonie et dictarum insularum.

IV. Item quod vicarii et baiuli et curie qui nunc sunt in officiis exeant inde incontinenti. Et si sunt in dictis officiis predictis quos liberavissent ante ordinationem Montissoni, quod ipsi denarii sint eis restituti per nos per terminos competentes. Salvis tamen nobis inquisitionibus factis et faciendis ipsis cum assecurantibus sufficienter stare iuri nobis et conquerentibus. Et si post ordinamentum Montissoni sunt in officio pro denariis, quod amittant ipsos secundum ipsum ordinamentum. Et quod nos possimus ibi tornare et eligere officiales sicut nobis placuerit. Ita tamen quod decetero nullus homo possit intrare pro denariis nec pro debito nec pro assignatione nec ad partem certam nec per obligatione nec per alia fraude. Quod si faceret, amiteret totum id quod ibi haberet secundum ordinationem curie Montissoni; et ad introitum officialis quod assecuret ipse facere jus conquerentibus, et quod in fine cum exierit de officio teneat tabulam per .XXX. dies.

V. Item quod aliquis scriptor vel assessor non audeat se assensare vicario baiulo vel alicui alii officiali.

VI. Item quod aliquis clericus non possit esse assessor nisi assecuraverit per homines laycos competenter quod faceret jus conquerentibus in posse curie secularis.

VII. Item quod nos vel successores nostri de cetero non vendamus vel obligemus sigilla nostra. Et volumus et concedimus quod carte que exierint de curia nostra tradantur secundum taxacionem factam in curia Barchinone, per Dominum Regem Petrum bone memorie patrem nostrum, que taxacio talis est.

VIII. Item quod de carta simplicis justicie et executionis justicie et comissionis det quilibet singularis .V. solidos et non amplius, et uni-

versitas .X. solidos, et pro citacione dentur duo solidi: et littere huiusmodi dentur episcopis et prelatis et baronibus de factis suis propriis si presentes in curia nostra fuerint; et pauperibus et ordinibus, qui proprium non habeant, sine precio. Et de carta vel littera alongamenti, de qua consueverunt dari L solidos per mille in anno, dent .XX. solidos; et ita secundum magis vel minus volumus observari.

IX. Item quod nos vel officialis noster non recipiamus vel habeamus aliquid per composicionem vel alium modum a malefactore, nec eiciamus ipsum a captione, nec absolvamus manuleutam si manulevatus erat, usque restituerit malefactum vel assecuratum competenter ad cognicionem curie illis quibus erit factum illud quod erit inventum in inquisicione et etiam dampna illata per ipsos, nec etiam habeamus vel recipiamus tercium vel aliam partem usque quo debitum sit solutum: sic quod nos vel Vicarius vel officialis noster non habeamus aliquid, usque quo sit satisfactum illis quibus dampnum fuerit illatum vel quorum fuerit debitum. Et si de malefactore erit facta justicia corporalis, quod similiter illis, quibus erint facta malefacta et dampna data, fiat satisfaccio de bonis eorum si inde habent. Et si Vicarius vel officialis faceret contra hoc, quod ipse solvat hoc de suo et etiam totidem pro pena nobis, et caveat sibi scriptor ipsius inquisitionis quod ipsam inquisitionem custodiat et teneat in bono loco taliter quod possit inveniri quando vicarius vel officialis tenuerit tabulam. Et si ipsam non poterit ostendere et inde amitteret, quod scriptor amittat scribaniam et officium in perpetuum.

X. Item confirmamus et concedimus imperpetuum monetam Barchinonensem perpetuam de terno secundum formam privilegii ipsius monete.

XI. Item quod aliquis iudeus non possit mutuare nec audeat facere aliquem contractum vel baratam de blado vel oleo vel saffrano vel vindemia vel aliquibus aliis rebus de cetero nec de denariis ad rationem IIII^{or}. denariorum pro libra in mense, et quod non audeant recipere servicium nec recipi faciant: et si contra fecerint, quod contractus nullius sit valoris, et quod fiat inquisitio contra ipsos de eo quod receperint ultra IIII^{or}. denarios pro libra in mense.

XII. Item quod aliquis officialis qui fuerit condempnatus in aliquo, ratione officii quod tenuerit pro aliquo tempore, non teneat officium nostrum.

XIII. Item quod aliqua carta judeorum que sit usure, ex quo habeat a .VI. annis in antea, non habeat valorem; et judeus non possit uti ea in aliquo nec illi qui erint obligati teneantur inde reprendere in aliquo, nisi interim petierit ipsum in curia nisi essent absens vel pupillus.

XIV. Item quod aliquis judex noster vel nostri officialis vel inquisitor non habeat aliquid de aliqua inquisitione ab illo contra quem inde fiet, nisi pars que se deffenderet vellet dare testes extra locum ubi fiet inquisitio in sui defensione, pro quibus recipiendis oporteret ipsum judicem vel inquisitorem ire personaliter; et quod tunc possint inde recipere temperate.

XV. Item quod aliquis judeus non possit emere vel mutuare super rebus furatis; quod si fecerit, quod reddat ipsas libere non obstante aliquo privilegio in contrarium obtento.

XVI. Item ad requisitionem et suplicationem omnium predictorum in locum et esmendam et declarationem cuiusdam capituli facti in curia generali Barchinone per Dominum Regem P. bone memorie patris nostri quod incipit: «Item quod si de homine alicuius prelati ecclesie vel ordinis baronis militis civis vel cuiuscumque aliquis conqueratur super debito aliquo vel aliqua alia personali actione, in quibus adversarium sibi asserat obligatum, quod vicarius moneat per litteras suas tribus monicionibus per intervalla dierum, juxta formam Usatici Barchinone, dominum illius debitoris vel curiam ipsius loci ut dictum debitum faciat conquerenti exsolvi, vel alias satisfieri, vel saltim in posse ipsorum dominorum vel curie faciat justicie complementum; quod si fecerit ex tunc vicarius in aliquo non procedat. Quod si Dominus vel curia fuerint in fatica reddende justicie vel solucionis seu satisfaccionis faciende, vel etiam negligentes, ex tunc vicarius possit pignorare et distringere, ut tempore Domini Jacobi bone memorie Regis Aragonum patris nostri erat fieri consuetum, servata forma et *distincione* quarti capituli in principio horum statutorum quod incipit.=Statuimus volumus et ordinamus quod vicarii procuratores vel alii officiales quicunque sagiones seu bastonarii etc.» Concedimus de gratia per nos et per omnes nostros successores presentes et futuros omnibus predictis nominatis in dicto capitulo et omnibus eorum successoribus imperpetuum, illis scilicet qui maiorem franquitatem non habent, in locum et esmendam et declarationem totius dicti capituli quod Vicarii et alii officiales nostri habeant amovere cum littera dictum hominem vel eius

locum tenentem vel baiulum loci unde habitator fuerit, quod infra .XX. dies solvat vel componat se cum querelatore vel creditore. Et si transactis dictis XX. diebus non fecerit, ex tunc procedat vicarius vel officialis noster contra habitatorem vel homines sicut consuetum est procedere sine alia citatione, quam inde facere non haberent domino vel homini, et quod in una littera possit amovere tot homines peditis quot voluerint dum sint unius dominacionis, et quod sagio non solvatur nisi pro una pedagio pro multis quod inde amoneat in una littera.

XVII. Item si forsan conqueretur de milite quod vicarius vel officialis noster amoneat illum per litteras, per .III. citaciones scilicet prima de X. diebus et alias de octo in octo, vel per unam litteram que sufficiat ad ipsas tres citaciones, et transactis dictis tribus citacionibus vel una que sufficiat ad tres, dictus vicarius et officialis possit procedere et distringere et pignorare sicut est fieri consuetum, et quod scriptor non habeat pro litteris faciendis nisi duos denarios pro quibuslibet.

XVIII. Item de gratia per nos et per omnes nostros successores presentes et futuros concedimus statuimus et ordinamus imperpetuum quod aliqui prelati religiosi Richihomines milites cives vel homines villarum vel aliquis alius de superius nominatis vel homines vel bona eorum non solvant nec solvere teneantur tercium vel aliquam quantitatem vel partem loco tercii vel retrodecimi, nisi firmarent jus vel scriberent solvere debitum ad diem certam sub pena justicie. Intelligatur tamen quod jurisdiccio sit salva illis qui ipsam habere consueverint in suis castris et locis, secundum quod de ipsam uti consueverunt.

XIX. Item quod aliquis sagio non habeat pro leuca nisi sex denarios Barchinone, vel IIII denarios Jaccenses ibi ubi currunt Jaccenses. Salvo quod ubi consueverint minus recipere, quod minus recipiant prout ibi est consuetum; et sagio qui contra fecerit, quod exeat de officio imperpetuum.

XX. Item quod nos vel nostri officiales non compellamus vel distringamus homines Richorum hominum ordinum ecclesiarum militum civium vel hominum villarum ducere in aliquo loco nisi in illo casu quem dicit Usaticus, nec etiam possimus ipsos mittere in fronteriis vel in *stablides* in vice. Salvis tamen nobis Usatico Barchinone et forma pacis et treuge et hominibus populatis in terminis villarum et locorum

nostrorum, et salvis etiam omnibus hominibus quos nos et nostri antecessores consuevimus ducere antiquitus.

XXI. Item quod officiales nostri, vel homines civitatum vel villarum nostrarum, vel aliquis alius non procedat contra aliquem Richum hominem militem clericum hominem ordinis vel civem vel alium sine citacione emittendo sonum vel aliter, nisi esset malefacta pro qua malefactor deberet puniri corporaliter, vel malefacta comissa in camino vel extra caminum de qua malefactor non posset emendam facere, in quibus casibus possit persequi malefactor emittendo sonum, et etiam in istis casibus si inde darent dampnum injuste quod inde tenerentur.

XXII. Item quod omne sacramentale sit absolutum nisi esset factum cum voluntate dominorum ipsorum hominum et cum auctoritate nostrorum antecessorum vel nostra.

XXIII. Item quod aliquis judex ordinarius vel assessor non imponatur ibi ubi non sunt consueti esse, et etiam non possint esse in aliquo loco perpetuales. Immo illi qui nunc sunt perpetuales exeant in continenti.

XXIV. Item quod aliquis homo, qui teneat mansum vel pernadam vel bordam in dominio alicuius et faciat focum ibi, non possit se facere hominem alterius sine licencia domini sui.

XXV. Item quod si aliquis fuerit reptatus de *bausia*, quod ille qui reptabit non possit crescere de divicliis parem quem sibi voluerit dare. Quod si fecerit, quod divicie sint sui et suorum imperpetuum; sic quod non possit renunciare ipse ante donationem vel postea. Item quod aliquis qui reptabit aliquem militem et dabit parem vel contra similem, quod non possit ipsum dare nisi sit miles vel filius militis pro suo genere.

XXVI. Item quod si aliquis habuerit treugas cum altero et alter obierit infra ipsas treugas per illos qui ipsas dederint vel suos valituros, quod dominus mortui vel consanguinei possint petere ipsum illi qui ipsas treugas dederit sicut posset facere mortuus. Et ille qui ipsas dederit teneatur respondere domino vel uni de dictis consanguineis.

XXVII. Item quod aliquis miles vel homo de paratico non possit fa-

cere malum alicui sine acuyndamento et etiam quod habeat spacium V. dierum et quod in hoc observetur carta pacis et treuge que facta fuit Barchinone et confirmata Terrachone.

XXVIII. Item quod nos vel successores nostri non imponamus vicarium vel alium officialem de bando in illo loco in quo fuerit de bando.

XXIX. Item quod nostra curia vel officialis noster vel aliquis alius cuiuscunque condicionis sit non pignoret aliquem nisi esset debitor vel fideiussor, nisi fatica juris esset inventa in curia vel in loco unde esset.

XXX. Item quod aliquis homo non compellatur placitare pro honore quam teneat, nisi in posse illius pro quo ipsam tenuerit.

XXXI. Item quod aliquis locus non sit nisi de una vicaria nec ibi possit distringere nisi unus vicarius, sicut in capitulo curie Barchinone continetur; et quod eligantur certe persone que infra certum tempus dividerint ipsas vicarias.

XXXII. Item quod omne malefactum quod sit factum vel fiat decetero iniuste per nostros officiales, vel nostros homines vel alios, richis hominibus militibus clericis civibus vel hominibus villarum vel bonis eorum, quod restituatur eis per malefactores.

XXXIII. Item quod aliquis vicarius vel officialis noster non imponat bannum in hominibus vel honoribus qui sunt in termino castrorum prelatorum religiosorum Richorum hominum militum civium vel hominum villarum.

XXXIV. Item quod aliquis homo non capiatur personaliter pro debito, salvis privilegio et consuetudine scripta et salva comanda.

XXXV. Item quod si homines nostri vel alterius alicuius transierint per aliquem locum predictorum qui sit in banno, et fecerint ibi malefactum ex quo sciant bannum, quod teneantur solvere bannum sicut homines eorum solvunt ipsum in nostris locis.

XXXVI. Item quod clerici et milites non teneantur solvere in Ilerda vel in aliis locis lezdas pedagia vel *cussols* de redditibus eorum propriis, salvo quod non fiat inde fraus vel mercatura.

XXXVII. Item volumus ordinamus et statuimus quod si Vicarius de Ripacurcia ad querelas alicuius citabit aliquem, quod requisitus judicetur ad consuetudinem vel Usaticum Barchinone si est populatus in loco ubi currat usaticus Barchinone, et non forus. Et si forsan est populatus in loco fori quod judicetur secundum forum.

XXXVIII. Item quod si dictus Vicarius procedet ex suo officio contra aliquem qui sit populatus in loco fori ratione malefacti vel dampni dati, quod judicetur ad forum nisi ipsum malefactum comisisset in loco populato ad consuetudinem vel Usaticum Barchinone; et quod idem observetur in illo qui est populatus in loco consuetudinis si procedit contra ipsum vicarius ratione predicta quod judicetur ad consuetudinem, nisi malefactum vel dampnum comisisset in loco populato ad forum, et tunc quod judicetur ad forum. Et mandamus vicario Ripacurcie, qui nunc est et qui pro tempore fuerit, quod hoc compleat; et quod carta pacis et treuge sequatur a Montesono usque ad collem de Panizars.

XXXIX. Item quod porterius vel aliquis alius officialis noster non possit pignorare aliqua animalia aratoria nec joverios nec instrumenta laborandi seu colendi pro alberquis nostris nec pro debito nostro vel alieno nec per oste vel aliqua alia ratione; eo quia non debet fieri, secundum constitucionem pacis et treuge.

XL. Item quod quociensciunque [1] curia vel baiulus venient noviter in officia, fiat per unum diem antea preconitzacio generaliter per civitatem et per villam et per locum qui erint caput vicarie vel baiulie vel alterius officii quod omnes veniant ad certum locum ad videndum jurare vicarium vel officialem. Qui vicarius et officiales jurent tenere justiciam secundum formam consuetam.

XLI. Item quod nos et nostri successores deinceps tenebimus quolibet anno Curiam generalem Cathalanis in Cathalonia ibi ubi voluerimus pro ordinandis et tractandis simul cum eis bonum statum terre.

XLII. Item ordinamus et statuimus quod aliquo tempore Regnum vel insule Maiorice et Eviçe et Minorise et alie insule subjacentes dicto Regno non dividantur nec alienentur nec possint dividi vel alienari

[1] Falta la palabra *vicarius*, que consta en la edicion de Mieres y en la oficial de las *Const. de Cat.*

nec dari ad feudum vel ad proprietatem per venditionem per cambium per absolutionem nec per filium vel per filiam vel per aliquam aliam rationem que dici vel nominari possit a dominatione Cathalonie et dictorum Regnorum Aragonum et Valencie et Comitatus Barchinone. Immo promittimus per nos et omnes heredes et successores nostros presentes et futuros quod nos nec ipsi heredes vel successores nostri non dividemus nec dividi faciemus consenciemus seu permittemus dictum Regnum Maiorice et insulas de Eviça et de Minorica et alias insulas ipso Regno subjacentes in totum vel in partem a Regnis Aragonum et Valencie et comitatu Barchinone. Immo volumus et concedimus quod imperpetuum dictum Regnum Maiorice et insule supradicte sint in simul et conjuncte dictis Regnis Aragonum et Valencie et Comitatui Barchinone sine medio et sine aliquo intervallo. Sic scilicet quod aliqua persona non possit dictum Regnum nec insulas supradictas in totum vel in partem pro nobis vel heredibus ac successoribus tenere in feudum honorabile vel in alio modo. Immo Rex Aragonum et Valencie et Comes Barchinone imperpetuum teneat corporaliter et corpus ad corpus et apropiate sibi ipsi dictum Regnum Maiorice et insulas eidem subjacentes superius nominatas.

Predicta siquidem capitula universa et declarationes et concessiones predictas ad suplicationem omnium subscriptorum in generali curia in civitate Barchinone constitutorum fecimus et volumus perpetuo et inviolabiliter observari. Mandantes firmiter et districte Vicariis baiulis curiis et universis officialibus nostris et eorum locum tenentibus et subditis etiam presentibus et futuris quod omnia predicta capitula et declarationes concessiones et gratias teneant et observent et faciant ab omnibus perpetuo et inviolabiliter observari. Et ad maiorem cautelam promittimus bona fide predictis omnibus et singulis qui ad dictam curiam convenerunt et omnibus etiam aliis qui absentes sunt et Stephano de Podio notario infrascripto a nobis pro eis legittime stipulanti et etiam juramus in anima nostra per Deum et crucem domini nostri Jhesu Christi et eius Sancta quatuor evangelia manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula ut superius dicta sunt tenere et complere et inviolabiliter observare et observari facere et teneri, et nunquam in aliquo contraveniemus aliquo jure causa vel ratione.

Acta sub hec omnia supradicta in generali et celebri curia supradicta in civitate Barchinone in domo Fratrum Minorum eiusdem civitatis decimo kalendas aprilis anno Domini [1] M.CC. nonagesimo pri-

[1] De la Encarnación.

mo, Regnorum nostrorum Aragonie anno primo, Sicilie vero VI. presentibus et requirentibus et humiliter suplicantibus prelatis religiosis baronibus militibus et omnibus villarum inferius nominatis.

Signum ✠ Jacobi Dei gratia Regis Aragonum Sicilie Maiorice et Valencie ac comitis Barchinone qui hec laudamus et firmamus concedimus et juramus.

Signum ✠ dompni infantis Petri fratris dicti Domini Regis ac Domini Montischateni et Castriveteris.=Sig ✠ num Poncii Hugonis Dei gratia comitis Empuriarum ac Vicecomitis Caprarie.=Sig ✠ num Ermegaudi Dei gratia Comitis Urgelli.=Sig ✠ num Geraldi de Cervilione.=Sig ✠ num Guillermi de Montechateno dompni Frage.=Sig ✠ num Petri de Montecatheno.=Sig ✠ num Berengarii de Podioviridi.=Sig ✠ num Alamangni de Cervilione.=Sig ✠ num Ugeti de Ampuriis Vicecomitis de Basso.=Sig ✠ num R^{i}. de Montechateno dompni de Albalato.=Sig ✠ num Simonis de Montecatheno filii eius.=Sig ✠ num Berengarii de Astensa.=Sig ✠ num R^{i}. de Angularia dompni de Angularia.=Sig ✠ num Guillermi de Angularia.=Sig ✠ num Petri de Queralto.=Sig ✠ num Gasberti de Castronovo Vicecomitis Castrinovi.=Sig ✠ num Arnaldi de Corsavino.=Sig ✠ num Dalmacii de Castronovo.=Sig ✠ num Raimundi Rogerii Dei gratia Comitis Palarensis.=Sig ✠ num R. Vicecomitis de Vilamur.=Sig ✠ num G. de Belera.=Sig ✠ num Bn. Rogerii deril.=Sig ✠ num R. de aspesio.=R. A. de Almenara.=Sig ✠ num P. de Angularia domini Vinaxie.=Sig ✠ num Galcerandi de Pinos.=Sig ✠ num Galcerandi de Podioviridi.=Sig ✠ num R^{i}. Alamagni.=Sig ✠ num G. Galcerandi de Cartiliano.=Sig ✠ num G. de Entença.=Sig ✠ num Geraldi de Capraria.=Sig ✠ num Gr. de Montechateno.=Sig ✠ num F. de Villafrancha.=Sig ✠ num A. de Artesia.=Sig ✠ num Bertrandi de Castroveteri.=Sig ✠ num Arberti de Verneto.=Sig ✠ num G. de Subirats.=Sig ✠ num Galcerandi de Begur.=Sig ✠ num Berengarii de Avinione.=Sig ✠ num

Poncii de Ulugia.=Sig ✠ num R. de Guardia.=Sig ✠ num G. de Solerio.=Sig ✠ num P. de Barberano.=Sig ✠ num Raimundi A. de Castilione.=Sig ✠ num Geraldi de Manso ovium.=Sig ✠ num Galcerandi de Papiolo.=Sig ✠ num F. de Muredine.=Sig ✠ num Bernardoni de Terri.=Sig ✠ num R. de Alentorn.=Sig ✠ num R. de Galiners nomine proprio et nomine nobilis Dalmacii vicecomitis Rochabertini.=Sig ✠ num Poncii de Castlario.=Sig ✠ num Jacobi de Besora. Sig ✠ num Burdi de Palars.=Sig ✠ num En Comenges. =Sig ✠ num G. de Serra.=Sig ✠ num A. Dolos.=Sig ✠ num Berengarii de Podio moltono.=Sig ✠ num Dalmacii de Eroles.= Sig ✠ num P. de Monte tornesio.=Sig ✠ num Romei de Monte tornesio.=Sig ✠ num Bn. de Picalquerio.=Sig ✠ num Bn. de Sancto Vincensio.=Sig ✠ num G. de Sent Cervi.=Sig ✠ num Bn. de Fonollario.=Sig ✠ num Bn. de Villafrancha.=Sig ✠ num Bertrandi de Canyellis:=Sig ✠ num Simonis de Lauro.=Sig ✠ num Bn. Senesterra.=Sig ✠ num Romei de Gurbo.=Sig ✠ num Bertrandi de Beltaill.=Sig ✠ num G. de Fluviano.=Sig ✠ num Poncii de Sancta pace.=Sig ✠ num Hugonis de Cerviano.=Sig ✠ num Dalmacii Xatmar.=Sig ✠ num Berengarii de Ciraria.=Sig ✠ num Berengarii de Sancto Vincencio domini de Primiano. Sig ✠ num G. de Basilia.= Sig ✠ num Simonis de Gerundella.=Sig ✠ num P. de Galiners.= Sig ✠ num A. de Arenys.=Sig ✠ num Bn. de Turricella.=Sig ✠ num R. de Ostalrico.=Sig ✠ num R. Strader.=Sig ✠ num R. de Cunit.=Sig ✠ num Bn. Cigar.=Sig ✠ num Berengarii de Colletorto.=Sig ✠ num G. de Bordills.=Sig ✠ num R. de Castello.=Sig ✠ num R^{i}. dn Aubert.=Sig ✠ num A. de Olone.=Sig ✠ num Berengarii de Cabraria.=Sig ✠ num Acardi de Muro.=Sig ✠ num A. de Olmela.=Sig ✠ num Berengarii de Vilafreserio.=Sig ✠ num A. de Miraliis de Palars.=Sig ✠ num A. de Galiners.=Sig ✠ num Berengarii de Monte Pavone.=Sig ✠ num Poncieti de Monte Pavone. =Sig ✠ num Bn. de Monte pavone.=Sig ✠ num A. de Fraxario.= Sig ✠ num Petri Simonis de Vilario.=Sig ✠ num G. de Serryano. =Sig ✠ num Petri de Medalia.=Sig ✠ num R. de Centiu.=Sig ✠ num P. A. de Villa mulorum. Nos omnes predicti tam Richi homines quam milites, qui predicta omnia et singula concedimus laudamus et firmamus, et etiam juramus per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula observare, et etiam facimus homagium dicto Domino Regi hore et manibus pro predictis complendis. Sig ✠ num G. Durfortis.=Sig ✠ num Thome Grunni.=Sig ✠ num P. Mayolli.=Sig ✠ num A. Lulli

consiliariorum Barchinone.=Sig ✠ num Berengarii Mayolli.=Sig ✠ num R. Ricardi.=Sig ✠ num G. P. Burgesii.=Sig ✠ num R. Marqueti.=Sig ✠ num Bonanati Sabaterii.=Sig ✠ num G. de Laceria.=Sig ✠ num P. de Vilafrancha.=Sig ✠ num Antiqui *Tristans?* Sig ✠ num Bartholomei Romei.=Sig ✠ num G. de Serra.=Sig ✠ num P. Catalani.=Sig ✠ num Romeii Maiolli.=Sig ✠ num G. Lulli, civium et procuratorum universitatis predicte civitatis Barchinone.=Sig ✠ num R. Calvetti.=Sig ✠ num Berengarii de Guarnau procuratorum universitatis civitatis Gerunde.=Sig ✠ num Jacobi de Colle.=Sig ✠ num de Burdo, procuratorum universitatis Villafranche Penitencis.=Sig ✠ num Jacobi Jener.=Sig ✠ num Bn. de Termenes, procuratorum universitatis Villa Montisalbi.=Sig ✠ num P. de Grevelosa.=Sig ✠ num Bn. de Sala, procuratorum universitatis civitatis Minorise.=Sig ✠ num P. de Lorona procuratoris universitatis Montanee de Prades.=Sig ✠ num Bn. de Sala procuratoris universitatis villa Sancti Petri de Auro. Sig ✠ num Berengarii Desprats procuratoris universitatis Ville de Montegrino.=Sig ✠ num P. de Vallo.=Sig ✠ num G. Caerci.=Sig ✠ num Berengarii Gilaberti.=Sig ✠ num G. Caerci junioris, procuratorum universitatis Ville de Cervaria.=Signum R. Calveti.=Sig ✠ num P. de Deo procuratorum universitatis Ville de Tarrege. Nos omnes predicti cives et homines Villarum qui nomine proprio et nomine procuratorio dictarum universitatum, quorum procuratores sumus, predicta omnia laudamus et firmamus, et etiam in anima nostra et omnium aliorum et singulorum de dictis universitatibus juramus per Deum et Crucem Domini nostri Jhesu Christi et eius Sancta quatuor Evangelia manibus nostris tacta corporaliter predicta omnia et singula attendere et complere, et insuper ad cautelam homagium facimus nomine proprio et predictarum universitatum dicto Domino Regi ore et manibus pro predictis complendis.=Signum Fratris Bn [1]. Dei gratia Episcopi Barchinone, qui predictis omnibus et singulis concentimus et hec laudamus et firmamus in quantum status et dignitas Episcopalis sustinet et requiret.=Sig ✠ num Geraldi Dei gratia Episcopi Ilerdensis.=Sig ✠ num Fratris Bernardi de Miravallibus ordinis Hospitalis Jerosolimitani Gerentis vices Castellani Emposte. Sig ✠ num fratris Gaucerandi de Castro veteri Prepositi Penitencis et procuratoris domini abbatis et conventus monasterii Sancti Cucuphatis Vallensis. Qui predictis similiter consentimus et hec laudamus et firmamus in quantum ordo noster sustinet. Testes huius rei sunt

[1] Bernardo Peregri.

frater Odomarius Dei gratia Episcopus Oscensis.—R. de Nagera precentor Barchinone.—Magister A. de Terri.—Bn. de Serriano.—P. Ollarii.—Poncius R. Canonici Barchinone.—Rogerius de Loria, Admiratus Regnorum Aragonum et Sicilie.—R. de Villanova.—Bn. de Serriano.—R. de Minorisa et quam plures alii.

Sig ✠ num Stephani de Podio notarii publici Barchinone qui, mandato Domini Regis et de voluntate omnium aliorum predictorum, hoc scribi fecit et clausit loco die et anno prefixis que supra.

XXIV.

Cortes de Barcelona del año 1300 [1].

Ordinaciones secunde facte por Dominum Regem Jacobum secundum in curia Barchinone [2].

In nomine Domini nostri Jhesu Christi, presentis instrumenti testimonio liqueat universis quod, cum nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valencie et Murcie, comesque Barchinone, ac sacrosancte Romane ecclesie vexillarius amirantus et capitaneus generalis, intendentes ad pacem et justiciam ac tranquillitatem et ad bonum statum tocius terre dominacionis nostre, et recognoscentes veraciter quod status Regni nostri provisione sollicita debet semper, Domino concedente, de bono in melius reformari, mandavissemus generalem curiam Chatalanis celebrandam in civitate Barchinone, convenerunt ad locum et curiam predictos nobiles barones richihomines milites cives et homines villarum Chatalonie, quorum nomina in firmamentis inferius declarantur. Et omnes predicti, nomine sui et tocius Generalis Chatalonie, supplicaverunt nobis humiliter quod quedam capitula et declaraciones et confirmaciones et constituciones et concessiones secundum quod inferius continetur deberemus eis de nostra benignitate concedere et declarare, et etiam approbare, cum redundent et sint ad bonum statum tocius terre nostre et comodum generale.

[1] Archivo general de la corona de Aragon, cód. de Ripoll, num. 38, fol. 76 y siguientes.—Biblioteca del Escorial, cód. *Z. j.* 4., fols. 74-77. El texto del códice Escurialense, excepción hecha del encabezamiento y remate, está en catalán.

[2] «*Ordinaciones perpetuales facte per dominum Regem Jacobum in curia secunda Barchinone*». Cód. *Z. j.* 4.

Nos autem, considerantes quod tenemur facere bonum et gratias nostris subditis et vassallis propter magnam et sinceram legalitatem quam semper habuerunt erga nostros antecessores et nos, et habebunt de cetero, Domino concedente; idcirco, volentes tenere et sequi vestigia antecessorum nostrorum, per nos et omnes nostros presentes et futuros, consilio et assensu et voluntate et requisitione sive supplicacione dictorum nobilium baronum richorum et hominum militum civium et hominum villarum Catalonie ad presentem curiam generalem Barchinone conventorum, laudamus approbamus et confirmamus in presenti curia toti Generali Chatalonie omnes ordinaciones et confirmaciones et capitula facta in curia generali Barchinone per illustrem Dominum Petrum Regem bone memorie patrem nostrum, et omnes ordinaciones confirmaciones et capitula perpetualia facta in curia generali Montissoni per Dominum Regem Alfonsum bone memorie fratrem nostrum, et omnes ordinaciones confirmaciones et capitula perpetualia facta per nos in prima preterita generali curia quam Chatalanis celebravimus Barchinone. Et pro eo, ut dicta capitula et ordinaciones omnium dictarum trium curiarum melius teneantur in terra ad bonum statum nostrum et terre nostre, ordinamus in presenti curia generali Barchinone ordinaciones que sequuntur.

De securitate tenendi tabulam per officiales.

Primo, quod omnis vicarius et subvicarius et curia et baiulus et iudex ordinarius et assessor et carcerarius, et omnis officialis qui inrediccione utatur, et eorum loca tenentes in locis nostris ad introitum eorum officii, ante quam utatur nec uti audeat ipso officio, assecurent in loco, qui erit capud dicti officii, idonee cum bonis fideiussoribus in posse nostro, vel illius quem nos ad hoc ordinaverimus, tenere tabulam per .XXX. dies, qui incipiant prima die mensis januarii quolibet anno, secundum quod in ordinacionibus huius curie continetur; taliter quod proceres illius loci teneant se pro contestis de securitate quam fecerit ille officialis. Salvo quod in isto capitulo non intelligantur castlani nec baiuli eorum nec officiales eorum.

De tenendo tabulam per officiales.

II. Item quod omnis vicarius et subvicarius et assessor et carcerarius et sagio et alius officialis, qui nunc utatur iurediccione et qui nunc sit in officio, et eorum loca tenentes in locis nostris, illi tamen

qui tenuerunt officium per unum annum vel ultra, exeant in medio presentis mensis februarii de officio. Et omnes officiales dictorum officiorum, qui deinceps in ipsis fuerint, exeant quolibet anno prima die mensis januarii. Et tam isti officiales qui nunc in ipsis sunt, quam alii officiales qui in autea in ipsis fuerint, teneant tabulam per .XXX. dies juxta ordinaciones curiarum. Et quod nos eligamus de presenti et postea, quolibet anno prima die mensis januarii, quendam iureperitum idoneum et sine suspicione in capite cuiuslibet vicariarum vel baiuliarum, qui faciat inquisicionem contra officiales vicarie ipsius vel baiulie. Et pendente inquisicione, aliquis officialis non possit redire vel uti officio, quousque inquisicio sit terminata, sine placito et sollempnitate placiti et absque figura iudicii, et facta satisfaccione super dampnis datis antequam nos vel aliquis pro nobis inde aliquid habeamus. Et si condempnatus fuerit in aliquo officialis racione officii, quod nunquam teneat officium nostrum; set ipse officiales possit se appellare ad nos, semel tamen, a sentencia iurisperiti predicti. Et nos de presenti, et postea quolibet anno, eligamus duos sapientes pro decidendis appellacionibus que facte fuerunt ad nos per officiales a dictis sentenciis, quas dicti iureperiti tulerint: scilicet quendam sapientem in Barchinone, et quendam alium sapientem Ilerde. Et sapiens electus Barchinone super appellacionibus agnoscat et determinet appellationes factas ad nos per officiales, qui sint infra vicarias Barchinone et Vallesii et Gerunde et Bissulduni et Ausonie et de Bagiis et Berguitani et Ripullensi et Villefranche et Montisalbi. Et sapiens electus Ilerde super appellacionibus cognoscat et determinet appellaciones factas ad nos per officiales, qui sint infra Vicarias vel baiulias Ilerde et Rippacurcie Pallariensis Cervarie et Terrachone et Dertuse et montanearum de Prades. Qui jureperiti supra assignati cognoscant et determinent dictas appellaciones breviter; set officialis non possit redire in officio quousque sit determinata appellacio. Et quod iureperitus qui inquisicionem faciet possit ponere, auctoritate tamen nostra, officialem in ipso officio, dum ille contra quem fiet inquisicio inde exierit suspensus. Et si ibi sunt officiales, qui in ipsis officiis sint pro denariis vel pro alia fraude contra ordinaciones curiarum, quod habeant ipsos amissos. Intelligatur tamen quod in isto capitulo non intelligantur castlani nec eorum baiuli nec eorum loca tenentes.

De officialibus.

III. Item quod aliquod officium predictorum officiorum nos vel successores nostri non donemus ammodo imperpetuum vel ad violarium

ad certum tempus. Et si faceremus, quod non valeat donacio; nec haberetur pro officiali nec valeret aliquid quod faceret ut officialis.

De curia generali tenenda.

IV. Item quod nos et successores nostri semper quolibet anno, prima die dominica quadragesime, teneamus curiam generalem in Chatalonia Chatalanis: scilicet in civitate Barchinone uno anno, et alio anno in civitate Ilerde. Ita quod prima curia que venerit celebretur in civitate Ilerde, et alia curia alterius anni qui venerit celebretur in civitate Barchinone supradicta. Et quod ita fiat semper quod uno anno sit in Barchinona, et alio anno sit Ilerde, secundum formam predictam. Et si nos volebamus mutare locum, quod possimus facere: dum tamen faciamus sciri per duos menses ante diem curie generalis Cathalonie et quod esset locus infra Chataloniam. Et si forte nos et successores nostri haberemus impedimentum quod personaliter non possemus interesse curie generali, scilicet quod essemus infirmi vel absentes a terra nostra, vel teneremus personaliter frontariam in aliquo capite terre nostre, quod ad unum mensem, postquam convaluissemus vel reversi essemus in terra nostra vel dimiserimus dictam fronteriam, deberemus tenere dictam curiam generalem in Chatalonia.

De campsoribus abatuts.

V. Item quod quilibet campsor qui *se abat*, vel qui iam steterit vel sit *abatut*, quod nunquam teneat tabulam cambii nec aliquod officium nostrum; set quod habeatur et preconitzetur pro infami et *per abatut* per civitatem et locum ubi usus fuerit officio: et quod habeatur captus quousque satisfecerit, et non comedat nisi panem et aquam.

Item quod omnis *dita* quam campsor faciat alicui qualicumque racione, quod inde teneatur sicut per depositum et comandam. Et quod campsor habeat scribere omnes *ditas* quas faciat in capibrevio maiori suo iurato, et non in aliis libris vel scripturis. Et quod nos non possimus alongare ipsos de aliqua *dita*, quam inde fecerint vel facient de cetero.

De usuris iudeorum.

VI. Item quod statutum et ordinaciones quas Dominus Rex Jacobus bone recordacionis avus noster fecit super usuris judeorum, et alie ordinaciones facte per Dominum Regem Jacobum avum nostrum super

contractibus usurariis et super factis iudeorum et super notariis qui instrumenta usuraria faciunt, et omnes alie ordinaciones facte in curiis generalibus super iudeis serventur et sequantur in omnibus et per omnia et per iudeos et per notarios, sicut in dictis statutis et ordinacionibus continetur. Et si fient contra per iudeos vel notarios, quod inde puniantur juxta penas in dictis statutis et ordinacionibus stabilitas, et alias, ut iure fuerit et racionis.

Item quod si iudeus vel iudea, vel iudei se babtitzaverint et redierint fidei catholice, quod, eo quod ipsi habent renunciare eorum bonis quia ipsa habent de usuris et turpi lucro et ita gravius vel durius veniunt ad fidem Chatolicam, quod nos quantum in nobis et posse nostro et auctoritate nostra regali successoribus nostris et etiam curia pro toto generali terre, dimittimus et remittimus eis ipsa bona et suis perpetuo.

De audiencia tenenda.

VII. Item quod nos et successores nostri, in quacunque civitate vel villa terre nostre erimus qualibet ebdomada in die veneris teneamus personaliter audienciam gentibus nostris pro tenendo iure ipsorum de eo quod coram nobis exposuerint. Et si in die veneris non possemus intendere, quod in predictis intendamus et faciamus die crastina.

De gabella salis.

VIII. Item quod capitulum curie Barchinone Domini Regis Petri bone memorie patris nostri quod incipit: «Concedimus, volumus et etiam ordinamus quod gabella salis non sit decetero in Chatalonia, etc.» Observetur, et declaretur quod simili modo quod auferatur ibi gabella bladi et victualium et omnium aliarum rerum et mercimoniarum. Ita quod quicunque cuius condicionis existat, possit disferre et mittere bladum et victualia et omnes alias res et mercimonia in terra Christianorum et sarracenorum et in omni quocumque loco ubi voluerit; sive ipsa habuerit ex empcione sive de redditibus vel eius collectis, vel alio quolibet modo, sine omni impedimento contradiccione et servicio nostri et nostrorum officialium, excepta terra inimicorum nostrorum cum quibus gerram habemus. Ad quam terram nullus, possit defferre aliquas res prohibitas nec alias. Nec etiam possit extraere de terra nostra istas res prohibitas, scilicet, *pegunta*, cepum, alquitranum, fustam, canabum, filum, exerciam, ferrum, arma. Et excepto quod nullus extrahat a terra ista equos pro mercatura. Et excepto quod pro necessitate

carestie terre nostre possimus ponere inhibicionem et extraccionem bladi et victualium. Ita quod videlicet quod nos possimus facere graciam de victualibus et de aliis rebus supra nominatis, dum tamen dicta gracia non sit fraudosa istius capituli. Ita quod nos non demus licenciam alicui pro denariis; et si faceremus, quod inibicio predictorum omnium esset absoluta incontinenti. Et etiam quod aliquis officialis noster inde non accipiat denarios; et si faceret, quod inde puniemus ipsos. Et nisi faceremus, quod dicta inibicio esset absoluta incontinenti. Tamen inibicio bladi et victualium noc possit durare nisi usque ad menses proxime tunc venturos; et ultra hoc tamen remaneant et sint cuilibet loco salve libertates et privilegia et franquitates et concessiones, sicut in cartis quas inde habent continetur, non obstante presenti capitulo in aliquo.

De ordinacionibus curiarum.

IX. Item quod nos et nostri successores semper teneamus et sequamur in nobis et faciamus teneri et compleri per nostros officiales presentes et futuros omnes ordinaciones et capitula facta tam in ista presenti curia, quam in curia generali de Barchinone facta per Dominum Regem Petrum bone memorie, quam in curia Montissoni celebrata per Dominum Regem Alfonsum fratrem nostrum, quam etiam in curia per nos celebrata in Barchinona, quam etiam in aliis curiis generalibus. Et si per officiales nostros tempore preterito extitit factum contra, iam ordinatum est inquiri contra officiales; et inde puniantur.

De officialibus.

X. Item quod aliquis vicarius vel baiulus vel alius officialis non possit emere, nec facere emi, redditus loci unde erit officialis nec habere partem in ipsis.

Quod officiales non teneant nisi unum officium.

XI. Item quod aliquis homo non possit tenere in unam eandem civitatem, vel villam, nisi unum officium jurediccionis.

Quod clerici non sint officiales.

XII. Item quod aliquis clericus, vel alius homo qui habeat tonsuram, non possit tenere aliquo tempore aliquod officium nostrum, sal-

vis cancellario et consiliario nostro et elemosinario nostro et iudicibus qui scirent ius; pro eo quod si delinquerent in aliquo, quod non possemus eos inde punire.

Quod quilibet possit ire ubique.

XIII. Item quod quilibet richus homo et miles et civis et homo ville et quilibet alius homo, cuiuscunque condicionis sit, possit ire libere sine contradiccione nostri et officialium nostrorum et alterius persone ad suam voluntatem ad quoscunque partes voluerint. et per quoscunque caminos et carrerias voluerint. per terram et mare. Et valere et ire valere de guerra ad quam voluerint secundum usanciam antiquam et [secundum quod per] alias constituciones factas super hoc in aliis curiis est consuetum fieri. Exceptis pagensibus et filiis pagensium de terris ubi consueverunt redimi.

Quod non fiat concessio contra ordinaciones.

XIV. Item quod nos vel successores nostri non faciamus nec concedamus in generali vel speciali privilegium alicui quod sit contra ordinaciones curie Montissoni, vel curie generalis Barchinone quam nos celebravimus, nec contra ordinaciones istius presentis curie, nec aliarum curiarum que transacte sunt. Et si aliquod fecimus tempore preterito contra. et ostenditur nobis ab aliquo. quod nos revocabimus ipsum.

De revocacione guidatici.

XV. Item quod quilibet sit et debeat esse in *guarda* et deffensione nostra, nos revocamus omnia guidatica et instrumenta guidatici que concesserimus aliquibus personis singularibus, chistianis vel judeis. que sint nostre vel alicui persone singulari ecclesiastice, que sunt in *garda* nostra specialiter et guidatico. Et quod nos non debemus concedere similia guidatica vel instrumenta singularibus personis: quod si faceremus, non haberent valorem, nec pena posita in ipsis possit demandari.

De notariis.

XVI. Item quod quilibet notarius vel scriptor publicus, requisitus per aliquem teneatur facere omnes cartas contra quamcunque aliam personam, cuiuscumque status dignitatis et condicionis sit, per sala-

rium competentem absque inibicione et impedimento nostri et nostrorum et cuiuslibet alterius; alias, quod ipso facto sit privatus ab officio omni tempore, nisi dicte carte essent in preiudicium vel dampnum *del general* de Chatalonia. Et si pena imponeretur sibi de facto, quod non possit ab eo peti; et etiam quod habeat ponere in fine protestacionis totum id, quod ille contra quem fiet respondebit, vel dicet, infra spacium duorum dierum completorum, si infra ipsos voluerit respondere postquam erit facta protestacio; et nisi fecerit, quod amittat officium. Et ultra duos dies dictus scriptor possit facere instrumentum; et quod non habeat expectare responsionem, postquam non sit facta infra istos duo dies.

De tenentibus officium.

XVII. Item quod aliqua persona, tenens officium nostrum, non possit tenere officium prelati nec religiosi nec richi hominis nec alicuius alterius persone cuiuscunque condiciones sit.

De firmis Domini Regis.

XVII. Item quod omnis firma, [que] sit facta in posse nostro vel procuratoris nostri vel officialium nostrorum cum pignoribus tenentibus, sit absoluta; et non possint pignora peti per nos vel procuratorem nostrum seu officiales nostros pro tali firma. Et quod de cetero aliquis homo non teneatur firmare in posse nostro vel procuratoris nostri vel officialium nostrorum cum pignoribus tenentibus, nisi pro pace et treuga et pro *batallia*. Intelligatur tamen quod illi, qui firmaverint in posse nostro vel officialium nostrorum, teneantur nobis facere id quod tunc debebant et tenebantur facere.

De tabula officialium.

XIX. Item cum in curia Montissoni fuerit ordinatum quod quilibet officialis debet tenere tabulam per .XXX. dies de anno in annum, et dictum capitulum secutum in officialibus qui tenuerint officium a curia Montissoni citra, ideo ordinamus quod quilibet officiales, qui usus fuerint a tempore dicte curie Montissoni citra, qui non tenuerint tabulam secundum formam capituli, teneant tabulam per .XXX. dies. Et in eo in quo invenietur culpabilis puniatur, inde restituendo dampnum illis quibus ipsum intulit iuxta ordinacionem istius curie. Et quod non redeat in aliquo officio nostro, quousque tabulam tenuerit et inquisicio

determinata sit et completa et satisfaccio facta, secundum quod est iam supra ordinatum de aliis officialibus in ista curia.

De officialibus.

XX. Item quod aliquis officialis noster, qui utatur iurediccione, non possit emere nec pro empcione aliqua habere rem inmobilem que sit alicuius subditi sui officii, nec etiam de mobili que vi curie venderetur.

De observacione capitulorum.

XXI. Item quod capitulum curie Domini Regis Petri patris nostri quod incipit: «Statuimus etiam quod quilibet possit ire et redire per mare et per terram ad quecunque loca etc.», et capitulum quod Dominus Rex Petrus fecit in dicta curia quod incipit: «Item quod nos vel successores nostri non possimus emere infra terminos alicuius castri baronis militis vel alicuius alterius, qui pro nobis non teneat alodium aliquod, etc.», et omnia alia capitula dicte curie Domini Regis Petri serventur et compleantur, prout melius in ipsis capitulis continetur.

De pignoracione.

XXII. Item quod capitulum curie Barchinone, quam nos celebravimus, quod incipit: «Item quod posterius vel aliquis officialis non pignoret etc.», observetur. Et quod officiales nostri, quicunque sint vel cuiuscunque condicionis, non pignoret pro debito proprio vel alieno, nec pro hoste vel cavalcata, nec pro cena vel debito regali privato vel publico, animalia aratoria vel aliud instrumentum, vel *arnes de laurahо*[1]. Et qui contrafecerit, quod amittat officium imperpetuum: et ultra hoc, inde puniatur ad cognicionem nostram.

De observacione cause.

XXIII. Et etiam capitulum dicte curie quod incipit: «Item quod officiales nostri, vel homines civitatum et villarum nostrarum, vel aliquis alius, non procedant contra aliquem richum hominem militem clericum hominem ordinis vel civem vel alium sine citacione emitendo sonum vel alias etc.», et etiam omnia alia capitula dicte curie observentur per nos et omnes nostros officiales et per alios.

[1] Apero de labranza.

De condempnacione.

XXIV. Item quod aliquis homo non condempnetur sine cognicione judicis. Immo in hoc procedatur ad cognicionem iudicis, tam in puniendo quam in dando ad manulevandum quam in absolvendo.

De approbacione bovatici.

XXV. Item laudamus concedimus et approbamus per nos et omnes nostros perpetuo vendicionem remissionem et diffinicionem bovatici, factam richis hominibus et militibus et civibus ac civitatibus et villis, hominibus ac locis nostris vel ipsorum, prout largius et plenius in instrumento, inde facto auctoritate Stephani de Podio notarii publici Barchinone die et anno infra scriptis, continetur. Quod instrumentum cum omnibus et singulis in ipso contentis volumus quod habeat firmitatem in omnibus et per omnia perpetuo. Et nichilominus laudamus et concedimus richis hominibus et militibus et civitatibus et villis et hominibus villarum et aliorum locum et hominibus nostris ipsorum franquitudines et privilegia, quas et que habebunt de dicto bovatico a nobis vel nostris antecessoribus. Ita quod aliquod preiudicium propter hoc non fiat eis; set dicta vendicio cedat eis ad bonum et comodum, et non ad dampnum vel preiudicium in aliquo.

Item quod nostri successores in comitatu Barchinone vel in Chatalonia, unus post alium, perpetuo, antequam richi homines milites vel cives vel homines villarum faciant sibi sacramentum vel fidelitatem, jurent et teneantur iurare et confirmare et probare publice vendicionem et franquitudinem bovagii, et omnia alia statuta et ordinaciones factas in ista presenti curia, et in curiis generalibus factis in Montessono et Barchinona, et in aliis locis Chatalonie. Et etiam privilegia et gracias concessas tam specialiter quam generaliter richis hominibus et militibus et civibus et hominibus villarum et civitatibus et locis villis que sunt nostre vel predictorum. Et si aliquis vel aliqui Chatalonie, cuiuscunque dignitatis vel condicionis sint, facerent dicto domino Chatalonie sacramentum vel fidelitatem, antequam ipse fecerit dictum sacramentum et confirmacionem, quod non valeret.

De gracia facienda.

XXVI. Item quod nos vel successores nostri non possimus facere donum vel graciam nec vendicionem nec emfranquimentum, nec aliquo

alio modo relexare bovaticum illis personis, cuiuscunque condicionis existant, nec eorum successoribus, que in instrumento empcionis bovatici non intelliguntur. Quod si nos vel successores nostri faceremus, quod non valeat nec habeat aliquam [1] valorem.

De homagio non faciendo pro debito.

XXVII. Item quod pro aliquo debito non fiat de cetero homagium in Chatalonia aliquo tempore, nisi fuerit debitum quod debeatur pro fine capcionis sui, vel amici sui, vel pro matrimonio. Et si contra fieret de cetero, quod contractus iste non valeat; et etiam quod aliquis scriba vel notarius non sit ausus conficere cartam contra hoc. Quod si fecerit, quod carta non valeret et etiam quod amitteret officium scriba vel notarius imperpetuum.

XXVIII. Item quod si in aliquo capitulo vel statuto vel ordinacione seu constitucione usaticorum Barchinone, vel pacis et treugarum seu curiarum generalium istius vel alterius, erit necessaria interpretacio aliqua per nos et successores nostros, vocatis et auditis partibus faciemus dictam interpretacionem cum .IIII. richis hominibus Chatalonie et cum .IIII. civibus et cum iureperitis. Et si forte aliquod melioramentum erit necessarium ipsi interpretacioni, quod nos teneamur meliorare illud cum consilio curie generalis Cathalonie tunc prius venture.

XXIX. Item cum prelati religiosi et persone ecclesiastice Cathalonie vocati per nos, ut consuetum est antiquitus, ad curiam generalem presentem cum instrumento ordinacionibus presentis curie, et protestati fuerint quod non consenciunt ipsis ordinacionibus; idcirco statuimus quod sic aliqua persona ecclesiastica vel homines earum non possint se iuvare vel valere aliqua ordinacione seu capitulo gracioso noviter facto in ista curia nec in aliquo intelligantur, ex quo ipsi prelati et religiosi et persone ecclesiastice predictis contradixerint. Tamen, cum predicti, qui contradixerint ordinacionibus presentis curie, redierint ad comunitatem et usanciam antiquam, que consueta est in curia generali Chatalonie, et consenserint et firmaverint totum id quod in ista curia ordinatum est, quod possint se iuvare ordinacionibus graciosis istius curie et aliarum curiarum venturarum.

XXX. Item quod nos utemur in bonis homicidarum lochorum ri-

[1] Sic. En catalán es femenino *valor*, como en francés *valeur*.

chorum hominum militum civium et hominum villarum, sicut utebatur Dominus Rex Jacobus in qualibet vicariarum.

XXXI. Item cum nos indixerimus curiam generalem Chatalonie in Barchinona et racione edicti, in dicta curia generaliter facti per nos, venissent ad curiam antedictam omnes prelati religiosi richi homines milites cives et homines villarum, sicut semper consueverunt venire, et richi homines milites cives homines villarum cum prelatis religiosis simul tractassent et ordinassent aliqua que erant bona et utilia ad bonum statum tocius terre Chatalonie, et dicti prelati et religiosi recessissent de curia antedicta nolentes consentire dictis tractatibus et ordinamentis, et protestati essent cum carta publica in dicta curia de non conficiendo predictis, licet dicti prelati et religiosi fuissent requisiti et moniti multociens et cum carta publica per richos homines milites et cives et homines villarum quod ipsi deberent interesse tractatibus et ordinamentis que fiebant in presenti curia ad bonum statum nostrum et tociús terre Chatalonie; dicti richi homines milites cives et homines villarum, qui ad dictam curiam venerunt, supplicaverunt nobis quod ordinaremus in ipsa curia capitula et ordinaciones, que sunt ad bonum statum nostrum et tocius terre predicte. Unde, cum dictus processus sit factus in contumacia et absencia prelatorum et religiosorum predictorum, pro necessitate predicta ordinamus de consilio et assensu predictorum quod curie, que de cetero fiet, vocentur et teneantur venire prelati richi homines milites et cives et homines villarum, non obstante in aliquo contumacia et absencia prelatorum et religiosorum predictorum facta in ista presenti curia predicta. Immo semper de cetero prelati et religiosi predicti teneantur venire ad omnem curiam, quam nos mandemus vel velimus facere in Chatalonia; et etiam ad omnes curias fieri ordinatas quolibet anno in ista presenti curia et in aliis curiis factis tempore preterito. Et racione absencie et contumacie prelatorum et religiosorum predictorum non possint ipsi consequi nec lucrari nec habere aliquam franquitatem nec aliquod absolvimentum de non veniendo ad curiam: nec de aliquo nec pro eorum absencia aliquod preiudicium possit fieri nec gravari curie Chatalonie. Immo sit salvum nobis totum jus et tota regalia et totum dominium, quod nos habemus et habere debemus super ipsis et supra bona ipsorum; et sit salvum toti generali Chatalonie, similiter, totum ius et omnis usancia curie. Et non obstante eorum absencia volumus et ordinamus quod totum illud, quod factum est seu ordinatum in curia ista presenti, valeat et habeat valorem semper, sicut est in ipsa curia ordinatum.

De elongamento debitorum.

XXXII. Item si debitum debetur alicui homini, pro quo debeantur hostagia teneri per sacramentum vel non, si ille cui debetur debitum fecit inde elongamentum verbo carta vel littera, vel si sint multi debitores vel fideiussores in obligacione, et creditor voluerit elongare unum vel plures ex ipsis, quod pro ipso elongamento vel elongamentis factis, sive fiant semel vel pluries instrumentum debiti et sacramentum vel homagium, non valeat inde minus. Immo sint in suo robore et valore, nisi creditor omnes alios prorogaret, vel in carta contineretur contrarium. Et hoc etiam intelligimus tam de debitis iam factis quam debitis futuris, quod non fiant homagia de cetero pro debitis, nisi pro racionibus supradictis.

XXXIII. Item quod nos non possimus facere gracias privilegiorum nec franquitatum nec iurediccionum terrarum aliquibus personis, que non intelligantur in carta empcionis bovatici, usque quo redierint in nostris curiis, sicut esse consueverunt antiquitus. Et retinemus quoad personas ecclesiasticas quod, nisi per totum primum venturum mensem aprilis recipi redierint fraternitati et usancie Chatalonie et consenserint et firmaverint ordinamenta istius curie et facient quod facere debuerint, quod non possimus eis facere libertatem et graciam de predictis contentis in isto presenti capitulo.

XXXIV. Item quod assignetur nunc per nos unus miles et unus civis et unus iureperitus in qualibet vicaria, qui sine libello et sine figura placiti simpliciter et de plano cognoscat si ordinaciones curiarum preteritarum sunt fracte in aliquo richis hominibus militibus civibus et hominibus villarum. Et in eo quod invenient dicti miles civis et iureperitus quod sint fracte, quod aptentur eis et emendentur ad eorum cognitum. Et quod de cetero observent eis tam ordinaciones presentis curie, quam aliarum curiarum que transeacte sunt.

Et in omnibus capitulis et ordinacionibus istius curie et aliarum curiarum supra ordinatarum intelligantur omnia loca et omnes officiales illustris domine Constancie Regine Aragonum, et omnium aliarum reginarum Aragonie que deinceps erit, et omnes officiales sive sint officiales Domini Regis vel dictarum illustrium dominarum Reginarum Aragonie. Et tunc intelligantur inde officiales procuratoris nostri et procuratoris dictarum illustrium dominarum Reginarum Aragonie.

Predictas si quidem confirmaciones laudaciones et capitula et declaraciones et concessiones et gracias, et omnes et singulas, ad supplicacionem omnium sub scriptorum, in dicta generali curia Barchinone constitutorum, facimus et volumus perpetuo inviolabiliter observari.

Mandantes procuratoribus vicariis curiis et universis officialibus nostris et eorum loca tenentibus et subditis, et presentibus et futuris, quod omnia predicta et singula et unum quodque predictorum teneant et observent et faciant ab omnibus perpetuo inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione. Et ad majorem cautelam promittimus bona fide omnibus et singulis infra scriptis, qui ad dictam curiam convenerunt, et omnibus etiam de Chatalonia qui absentes sunt, et Stephano de Podio notario infrascripto, a nobis pro eis et pro illis quorum interest et interesse poterit legittime stipulanti et recipienti, et etiam iuramus in anima nostra per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi et eius Sancta .IIII. evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula ut superius dicta sunt tenere complere et inviolabiliter observare, et observari facere et teneri, et nunquam in aliquo contravenire aliquo iure causa vel racione.

Acta sunt hec omnia et singula supradicta in generali et celebri curia Barchinone, in ecclesia Fratrum Minorum, pridie nonas februarii Anno Domini[1] .M°. CC°. XC°. nono presentibus et requirentibus et humiliter supplicantibus baronibus nobilibus militibus civibus et hominibus villarum Chatalonie.

Sig ✠ num Jacobi Dei gratia Regis Aragonum Valencie et Murcie, Comitisque Barchinone, ac sancte Romane ecclesie Vexillarii Amiranti et capitanei generalis. Qui hec laudamus firmamus et iuramus.

XXV.

Cortes de Lérida del año 1301[2].

Jacobus etc. Viro Nobili et dilecto Rogerio Bernardi, Comiti Fuxensi ac vicecomiti Castriboni, etc. Cum nos juxta ordinacionem curie,

[1] De la Encarnación.

[2] Las Convocatorias, fechadas en Lérida á 19 y 27 de Mayo, se han sacado del *Registro* 332, fol. 181 y siguientes, que obra en el Archivo general de la Corona de Aragón. Los capítulos u ordenaciones, proceden del códice de Ripoll, núm. 38 (fol. 80, seqq.) en el mismo Archivo; y las variantes, que anotamos, del de la Biblioteca del Escorial, que lleva por signatura *Z, j, 4*.

olim[1] in civitate Barchinone celebrate, curiam in civitate Ilerde ordinaverimus noviter celebrandam septimo decimo die videlicet mensis Junii proximo venturo, et ad ipsius curie celebrationem providerimus vos vocandum, pro ut predecessores vestri et vos pretextu vicecomitatus Castriboni predicti vocari, ut fieri debuit, consueverunt ad alias curias in Cathalonia celebratas; ideo vos requirimus quatenus ad celebrationem dicte curie ad civitatem et diem prefixum personaliter veniatis. Datum Ilerde, VI kalendas Junii, anno Domini MCCC primo.

Jacobus etc. Poncio Hugonis Comiti Impuriarum etc. Jam scites qualiter celebracio generalis curie Cathalonie, que fieri debebat preterito nunc Carniprivio, usque ad proximum festum pentecostes[2], occurrentibus nobis arduis negociis in frontaria Regni Murcie, extitit prorogata. Nunc vero significamus vobis quod licet nos proposuissemus in pretacto festo penthecostes premissam curiam celebrare, factum guerre comitatus Pallariensis, pro qua personaliter ad ipsas partes accessimus, hoc fieri non permisit. Quia vero nunc dictam curiam generalem octava die ante proximum festum sancti Johannis mensis junii in civitate Ilerde providimus celebrandam; ideo vobis dicimus et mandamus quatenus dictis die et loco celebracioni prefate curie intersitis. Datum Ilerde, XIIII. kalendas Junii, anno Domini millesimo trecentesimo primo.

Similes littere fuerunt misse infrascriptis:

Dalmacio de Rochabertino.=Geraldo de Cervilione.=Bernardo Guillermi de Portella.=Guillermo de Entença.=Guillermo de Angularia.=Bernardo Rogerii de Erillo.=Raimundo Folchonis Vicecomiti Cardone.=Bernardo de Capraria.=Ermengando Comiti Urgelli.=Geraldo de Capraria.=Ugoni de Mataplana Comiti Pallariensis.=Guillerme de Montechaceno, ut mittat suum procuratorem.=Petro de Queralto.=Guillermo de Montechateno.=Poncio de Ripellis.=Philipo de Salvais.

Sub forma subscripta scribatur ceteris nobilibus et militibus Cathalonie infrascriptis.

Jacobus etc. Viro Nobili et dilecto Raymundo Vicecomiti de Vilamuro. Salutem etc. Jam, sicut credimus, ad vestram pervenit noticiam qualiter celebracio generalis Curie Cathalonie, que fieri debebat preterito nunc Carniprivio, usque ad proximum festum penthecostes, occurrentibus nobis arduis negociis in frontaria Regni Murcie, extitit prorogata. Nunc vero significamus vobis quod, licet nos proposuissemus

[1] 4 Febrero 1300.
[2] 24 Mayo.

in pretacto festo penthecostes premissam curiam celebrare, factum guerre comitatus pallariensis, pro qua personaliter ad ipsas partes accessimus, hoc fieri non permisit. Quia vero nunc dictam Curiam generalem .VIII. die ante proximum festum sancti Johannis mensis Junii in civitate Ilerde providimus celebrandam; ideo vobis dicimus et mandamus quatenus dictis die et loco celebracione prefate curie intersitis. Datum Ilerde .XIIII. kalendas junii, anno Domini M°. CCC°. primo.

Jasperto vicecomiti Castrinovi.=Guillermo de Bellera.=Raimundo de Aspessio.=Petro de Myncat.=Francisco de Apilia.=Heredibus Petri de Montechateno.=Heredi Raimundi de Cervaria.=Raimundo de Angularia domino de Uxafara.=Accardeto de Muro.=Guillermo Raimundi de Jossa.=Jacobo de Besora.=Raimundo Arnaldi de Almenara.=Raimundo de Orchau.=Gonbaldo de Benavent.=Eximino Cornelii.=Bernardo de Crudiliis.=Bernardo de Scintillis de Terracia.=Ugeto de Cerviano.=Berengario de Sancto Vicencio.=Poncio de Sancta Pace.=Bernardo de Vilademany.=Geraldo de Aquilone.

Jacobus etc. Reverendo in Christo patri Roderico, Divina providencia Terrachonensi Archiepiscopo, salutem, etc. Significamus vobis quod cum nos ordinavissemus Cathalanis apud civitatem Ilerde generalem Curiam celebrare Carniprivio nunc preterito, celebracio tamen ipsius curie usque ad proximum festum Penthecostes, occurrentibus nobis arduis negociis in frontaria Regni Murcie, extitit prorogata. Nunc etiam, licet nos proposuissemus in pretacto festo penthecostes premissam curiam celebrare, factum guerre Comitatus Pallariensis, pro qua personaliter ad ipsas partes accessimus, hoc fieri non permisit. Quia vero nunc dictam curiam generalem .VIII. die ante proximum festum sancti Johannis mensis Junii in civitate Ilerde providimus celebrandam; ideo vos requirimus et rogamus quatenus apud dictam civitatem Ilerde personaliter veniatis, sic quod sitis in eadem, die superius ad dictam curiam assignata. Datum Ilerde .XIIII. kalendas Junii, Anno Domini M.CCC. primo.

Sub eadem forma fuit scriptum infrascriptis, remoto verbo *requirimus:*

Bernardo Episcopo Gerundensi.—Petro Episcopo Ilerdensi ut intersit dicta die in civitate Ilerde.—Arnaldo Episcopo Dertusensi.—Berengario Episcopo Vicensi.—Poncio electo et confirmato in Ecclesia Barchinone [1], vel suo procuratori.—Fratri Guillermo Episcopo Urgelli.—Abbati Populeti.—Abbati Sanctarum crucum.—Abbati Rivipullensi.—Abbati Bagneolensi.—Abbati Sancti Cucuphatis Vallensi.—

[1] Se hallaba detenido en Mallorca. Véase Villanueva, *Viaje literario*, XVIII, 5.

Abbati Sancti Laurencii de Monte.—Petro de Tous tenenti locum venerabilis fratris Berengari de Cardona magistri Milicie Templi, etc.—Abbati ville Bertrardi.—Abbati de Scarpio.—Abbati Sancti Johannis de Abbatissis.—Abbati Sancti Felicis Guixolensis.—Abbati Sancti Petri de Bisuldono.—Abbati de Amerio.—Abbati Campi Rotundi.—Abbati de Gallicantu.—Abbati de Stagnensi.—Abbati Sancti Benedicti de Bagis.—Fratri Raimundi de Ripellis Castellano Emposte.

Jacobus etc. Venerabilibus et dilectis Capitulo Ecclesie Barchinone, etc. Significamus vobis quod cum nos ordinavissemus Cathalanis apud civitatem Ilerde generalem curiam celebrare Carniprivio nunc preterito, celebracio tamen ipsius curie usque ad proximum festum Pentecostes, occurrentibus nobis arduis negociis in frontaria Regni Murcie, extitit prorogata. Nunc vero significamus vobis quod, licet nos proposuissemus in pretacto festo Penthecostes premissam curiam celebrare, factum guerre Comitatus Pallariensis, pro qua personaliter ad partes ipsas accessimus, hoc fieri non permisit. Quia vero nunc dictam curiam generalem .VIII. die ante proximum festum Sancti Johannis mensis Junii, in civitate Ilerde providimus celebrandam, ideo vos requirimus quatenus, visis presentibus, ordinetis et constituatis vestros sindicos et procuratores, plenam habentes a vobis et liberam potestatem tractandi consenciendi faciendi et firmandi ea omnia et singula que in dicta curia fuerint ordinata. Quos sindicos et procuratores vestros mitatis apud dictam civitatem Ilerde, sic quod sint inibi ratione predicta, die superius assignata. Datum Ilerde .XIIII. kalendas Junii. Anno Domini M.CCC. primo.

Preposito et Capitulo Ecclesie Terrachone.—Capitulo Urgellensis Ecclesie.—Capitulo Ecclesie Gerundensis.—Capitulo Ecclesie Vicensis.—Capitulo Ecclesie Ilerdensis.—Priori et Capitulo Ecclesie Dertusensis.

Jacobus etc. Fidelibus suis Consiliariis Juratis ac toti Universitati civitatis Barchinone etc. Jam scitis qualiter celebracio generalis Curie Cathalonie, que fieri debebat preterito nunc Carniprivio, usque ad proximum festum Penthecostes, occurrentibus nobis arduis negociis in frontaria Regni Murcie, extitit prorogata. Nunc vero significamus vobis quod, licet nos propossuissemus in pretacto festo penthecostes premissam Curiam celebrare, factum guerre Comitatus Pallariensis, pro qua personaliter ad ipsas partes accessimus, hoc fieri non permisit. Quia vero nunc dictam Curiam generalem VIII die ante proximum festum sancti Johannis mensis Junii, in civitate Ilerde providimus celebrandam; ideo vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, or-

dinetis et constituatis vestros sindicos et procuratores, plenam habentes a vobis et liberam potestatem tractandi faciendi consenciendi et firmandi ea omnia et singula que in dicta Curia fuerint ordinata. Quos sindicos et procuratores vestros mitatis apud dictam Civitatem Ilerde, sic quod sint inibi ratione predicta, die superius assignata. Datum Ilerde .XIIII. kalendas Junii Anno Domini M.CCC. primo.

Dertuse.—Terrachone.—Gerunde.—Minorise.—Bisuldoni.—Villefranche.—Farrege.—Cervarie.—Montis albi.—Berge.—Ilerde, ut ordinent taliter, quod eorum sindici seu procuratores sint parati dicta die.

Ordinaciones facte in generali Curia Ilerdensi per Dominum Regem Jacobum secundum [1].

[2] In Dei [3] nomine. Cum nos Jacobus Dei gracia Rex Aragonum Valencie et Murcie ac comes [4] Barchinone, intendentes ad pacem et iusticiam et bonum statum [5] et reformacionem et tranquillitatem etiam terre nostre et predecessorum nostrorum vestigiis inherentes, mandaverimus [6] curiam generalem Chatalanis in civitate Ilerde, convenerunt ad dictam curiam et locum prelati, et procuratores capitulorum ecclesiarum [7] cathedralium, religiosi, barones seu richihomines, milites, cives et homines villarum Chatalonie, quorum nomina in firmamentis inferius continentur. Et omnes predicti supplicaverunt nobis, ex parte sui et tocius universitatis Chatalonie, quod cum in generali curia Barchinone, proxime preterita [8] celebrata, fuissent aliqua capitula et statuta tam perpetualia [9] quam temporalia edita, quorum aliqua correccione et declaracione [10] indigere videbantur, et aliqua eorundem videbantur iusticiam impedire, ut ea dignaremur corrigere declarare et in melius reformare, et aliqua addere [11] que ad utilitatem eis addenda comuniter videbantur. Id circo nos eorum iustis supplicacionibus [12] inclinati, cum teneamur ex debito nostri officii et facere et statuere que

[1] *Z. j. 4: Ordinaciones curie Ilerde, celebrate per dominum Regem Jacobum secundum.*
[2] *Z. j. 4.* (Rubrica): *De inquisicione contra officiales facienda.*
[3] *Z. j. 4: Christi.*
[4] *Z. j. 4: comesque.*
[5] *Z. j. 4: ad pacem, iusticiam, bonum statum.*
[6] *Z. j. 4: mandavissemus.*
[7] *Z. j. 4: et ecclesiarum.*
[8] *Z. j. 4: anno proximo preterito.*
[9] *Z. j. 4: perpetua.*
[10] *Z. j. 4: correccione, declaracione.*
[11] *Z. j. 4: adhibere.*
[12] *Z. j. 4: et postulacionibus.*

utilitatem comunem respicinnt et nostrorum comodum subiectorum, ad Dei honorem et beate Marie Virginis matris eius, presenti generali curia approbante, visis discussis et diligenter examinatis omnibus capitulis prelibate curie Barchinone, aliqua super aliquibus de dictis capitulis declaramus corrigimus et in melius emendamus, addendo etiam eisdem [1] ac noviter ordinando aliqua, prout inferius annotantur.

[2] In primis, super primo et secundo capitulis dicte curie [3] Barchinone, et in quibus fit mencio de officialibus nostris, ordinamus ac etiam statuimus quod in eo quod dicitur quod inquisicio fieret annis singulis contra ipsos officiales, fiat de cetero de duobus in duobus annis, vel in fine administracionis dicti officialis si ante dictum biennium ipsum officialem contigerit amoveri. Et quod inquisicio ipsa et tabula quam tenere debent terminentur [4] infra .LX. dies, a die qua incipiet [5] fieri contra eum deinde continue numerandos. Ordinamus etiam de [6] dictis capitulis, detrahendo quod si officialis noster, deponitus [7] officio, per fraudem aut corrupcionem aut propter magnam culpam [8] ab eo comissam [9] per inquisicionem fuerit condempnatus, pena ponita [10] in dictis capitulis puniantur [11] secundum criminis qualitatem, ut fuerit racionis. Hoc [12] etiam addicto [13] et salvo quod inquisitor, qui inquiret contra officialem ex suo officio [14] sine querelatore, ex quo sibi fuerit per aliquem denunciatum inquirat et procedat inquirere [15] et procedere teneatur; aliis contentis in dictis capitulis in suo statu et robore duraturis.

[16] II. Statuimus ac etiam ordinamus [17] super capitulo quod loquitur de generali curia anno quolibet in Chatalonie celebranda, quod ip-

[1] *Z. j. 4: eidem.*
[2] *Z. j. 4. (Rubrica): De tabula per officiales tenenda.*
[3] *Z. j. 4: secunde curie.*
[4] *Z. j. 4: quam tenere debet, sint terminate.*
[5] *Z. j. 4: qua inquisicio incipit.*
[6] *Z. j. 4:* omite *de.*
[7] *Z. j. 4: deposito.*
[8] *Z. j. 4: clausulam.*
[9] *Z. j. 4: commissas.*
[10] *Z. j. 4: posita.*
[11] *Z. j. 4: puniatur. Si vero alius in levibus deliquisse inveniretur, puniatur.....*
[12] *Z. j. 4: Et hoc.*
[13] *Z. j. 4: addito.*
[14] *Z. j. 4: qui inquiret contra officialem suspensum ab officio contra ipsum officialem ex suo officio.*
[15] *Z. j. 4: ei inquirere.*
[16] *Z. j. 4. (Rubrica): Quod omnes de Cathalonia veniant ad curiam.*
[17] *Z. j. 4: etiam et ordinamus.*

sa curia generalis a carniprivio quadragesime proxime venienti ad .III. annos continue sub sequentes, et ex tunc semper in triennio in triennium in Chatalonia toto tempore [1] celebretur; nisi interim aliquo casu seu necessitate terre, vel ad supplicacionem tocius generalis Chatalonie, nos vellemus ipsam curiam mandare tenere ac etiam celebrare. Statuentes quod quelibet persona et universitates citate et requisite ad ipsam curiam, quod [2] ipse persone teneantur venire personaliter, et universitates mittere sindicos idoneos cum sufficienti posse ad diem et locum assignatos ad dictam curiam celebrandam, nisi forsitam dicte persone ad cognitum [3] nostri et curie haberent iustum impedimentum propter quod personaliter venire non possent ad curiam prelibatam. Quo casu dicte persone et earum quelibet teneantur mittere procuratorem, seu procuratores sufficientes, cum pleno posse, intersint, et interesse etiam teneantur. Et ille, seu illi, qui ad diem et locum assignatos [4] non inter fuerint per se aut procuratores suos in casibus memoratis, ab illa die in antea non expectentur, nec eosdem teneatur ipsa curia expectare. Et post diem prefixam [5] si venerint durante curia, ex tunc non recipiantur ad aliquos tractatus statuta vel ordinaciones curie ante dicte; immo teneantur et sint obligati sequi tenere complere et observare omnes ordinaciones tractatus et statuta facta tunc [6] et facienda in curia antedicta; et ipse ordinaciones et tractatus facte et faciendi per ipsam curiam obtineant roboris firmitatem. Et nos teneamur [7] et compleamus et faciamus ipsa compleri teneri et observari, ac si per omnes generaliter essent facta, non obstante absencia vel contradiccione illorum. Omnia alia autem contenta in dicto capitulo remaneant in eorum statu et vigore; salvis, quoad prelatos religiosos et clericos, declaracionibus factis per nos super dicto capitulo et aliis capitulis factis in dicta curia Barchinone.

De campsoribus abatuts [8].

III. Item super capitulo facienti [9] mencionem de campsoribus *abatuts*, vel *qui se abatram:* ordinamus quod ipsum capitulum sequatur et

[1] *Z. j. 4: dicto tempore.*
[2] *Z. j. 4: que.*
[3] *Z. j. 4: ad cognitionem.*
[4] *Z. j. 4: die et loco non interfuerint assignatos.*
[5] *Z. j. 4: eisdem prefixam.*
[6] *Z. j. 4: nunc vel.*
[7] *Z. j. 4: teneamus.*
[8] *Z. j. 4: Confirmacio capituli de campsoribus abatuts.*
[9] *Z. j. 4: faciente.*

etiam observetur. Sic quod, si aliquis vel aliqui campsores sunt [1] qui non solvant vel nolunt solvere [2] totum id quod debeant [3] bene et plane sicut planus campsor consuevit et debet facere, et tales [4] fore intendimus *abatuts* quod sequatur forma dicti capituli contra eos, non obstante modo aliquo facto seu faciendo contra formam capituli supradicti [5]. Preterea per processum faciendum contra dictos campsores non fiat nec fieri possit aliquod preiudicium suis creditoribus in debitis que nos vel aliqua alia persona dictis campsoribus debeamus. Immo ipsa debita remaneant in suo robore dictis creditoribus contra ipsos campsores et eorum bona et contra alium quemlibet qui eis aliquid debeat. Et in hoc non intendimus quoad infamiam Berengarium [6] de Finestris, Bartolomeum Cendre [7] et P. de Sancto Petro, si satisfecerint [8] eorum creditoribus vel convenerit cum eis de hinc usque ad festum Natalis Domini proxime venturum.

Quod bona campsorum [9] tacite obligentur.

IV. Item ordinamus et statuimus quod bona cuiuslibet campsoris sint obligata tacite creditoribus suis [10], et quod valeat ac si cum instrumento essent specialiter vel generaliter obligata.

Quod campsores tabulas cambii assecurent [11].

V. Item quod aliquis campsor non teneat tabulam cambii in aliquo loco Chatalonie nisi prius eam assecuraverit, scilicet in civitatibus Barchinone et Ilerde pro mille marchis [12] argenti; et in aliis civitatibus et locis Chatalonie pro .CCC. marchis [13] argenti. Et hoc intendimus tam illis [14] campsoribus qui nunc tabulam tenent quam de illis

[1] Z. j. 4: *sint.*
[2] Z. j. 4: *nolint.*
[3] Z. j. 4: *debent bene et plene.*
[4] Z. j. 4: *tales.* Omite *et.*
[5] Z. j. 4: *prelibati.*
[6] Z. j. 4: *Bñgonum* sic (*Berengonum*).
[7] Z. j. 4: *Sendre.*
[8] Z. j. 4: *si conuenerunt cum eorum creditoribus vel conuenerint cum eisdem hinc usque.....*
[9] Z. j. 4: *sint tacite obligata creditoribus.*
[10] Z. j. 4: omite *suis.*
[11] Z. j. 4: *Quod campsores non teneant tabulam donec ipsam assecurauerint.*
[12] Z. j. 4: *Morabatis.* Al margen, y de letra distinta: *alias marchis.*
[13] Z. j. 4: lo mismo que en la variante anterior.
[14] Z. j. 4: *tam de illis.*

qui decetero regent [1] vel tenebunt. Et qui dictam securitatem sub forma non prestiterint supradicta [2], non audeat tenere in sua tabula *tapits*, vel alios pannos, seu *estoria* [3]. Immo fustis dicte tabule sit et esse habeat sine aliqua cohoperta [4]; et ille qui contrafecerit tanquam falsarius puniatur.

Quod sacramentum christianorum removeatur de contractibus judeorum.

VI. Item ordinamus et statuimus, presenti curia approbante, quod de statuto seu ordinacionibus factis per Dominum Regem Jacobum bone memorie avum nostrum super usuris iudeorum et super contractibus usurariis removeatur sacramentum per Christianos, ab ipsis iudeis mutua seu manuleutas capientes [5], fieri consuetum. Eo quod, occasione sacramenti quod ipsi Christiani faciebant de observando dicto statuto dicti Domini Regis Jacobi bone memorie, sequebantur multa perjuria; pro eo quia quasi nullus Christianus, pro necessitate quam sustinebant pro ipsa manuleuta, non cavebat sibi dictum facere sacramentum, et pro fraudibus, quod [6] iudei continue faciebant, ipsum statutum non servabant nec poterant observare. Et hac de causa, ad evitandum et dandum dictis periuriis remedium, ordinamus et statuimus quod quilibet iudeus anno quolibet iuret et iurare habeat per Deum et [7] .X. precepta legis moysi et per maledicciones in posse nostri baiuli, vel vicarii ibi ubi baiulum non haberemus, tenere et observare dictum statutum sine aliqua fraude. Et iudei qui non degunt vel degent in locis nostris in posse ipsius baiuli ubi degent pro tenendo et complendo ipso statuto ipsum faciant sacramentum. Et deinceps Christiani facere ipsum sacramentum dicto statuto [8] minime teneantur, aliis contentis in dicto statuto [9] in suo robore duraturis.

De gabella salis [10].

VII. Item quod de capitulo, seu declaracione facta in generali curia Barchinone proxime preterita super quodam capitulo generalis curie

[1] *Z. j. 4: eam regent.*
[2] *Z. j. 4: sub forma supradicta non prestiterit.*
[3] Latín *storea.*
[4] *Z. j. 4: coopertura.*
[5] *Z. j. 4: recipientes.*
[6] *Z. j. 4: quas.*
[7] *Z. j. 4:* omite *Deum et.*
[8] *Z. j. 4: dictum sacramentum super dicto statuto.*
[9] *Z. j. 4: capitulo.*
[10] *Z. j. 4: De capitulo gabelle salis.*

Barchinone Domini Regis Petri bone memorie patris nostri, quod incipit: «Concedimus volumus et ordinamus [1] quod gabella salis non sit decetero in Cathalonia, etc.». removeantur et extrahantur [2] illud verbum *de Sarrayns*. Et alia illius capituli, seu declaracionis, sint et remaneant in suo robore et valore.

De officialibus [3].

VIII. Item super illo capitulo generalis curie [4] Barchinone proxime nunc preterite, quod incipit: «Quod aliquis officialis noster qui utatur jurediccione non possit emere nec habere titulo empcionis aliquam rem immobilem *hostent* [5], vel mobilem alicuius subditi officii sui que vi curie venderetur [6], etc.,» addatur et iungatur [7]: «Nec emi facere, nec partem habere, nec fraudem aliquam commitere super eo.

De bovagio [8].

IX. Item super illo capitulo quod incipit: «Quod nos vel successores nostri non possumus facere donum vel gratiam vel vendicionem vel emfranquimentum, seu aliquo modo relaxare bovagium illis personis cuiuscumque condicionis sint, etc.». ordinamus et statuimus, presenti curia approbante, quod non obstante dicto capitulo nos et nostri successores possimus nostram inde facere voluntatem. Et quod predicta sint nostre provisioni, sicut erant ante confeccionem capituli supradicti.

De graciis concedendis [9].

X. Item super capitulo facto in dicta generali curia Barchinone proxime celebrata quod incipit: «Item cum prelati et religiosi et persone ecclesiastice, etc.» Et super illo capitulo in dicta generali curia Barchinone ordinato, quod incipit: «Quod nos non possimus facere gracias seu privilegia, etc.», ordinamus et statuimus, presenti curia appro-

[1] *Z. j. 4: et volumus et etiam ordinamus.*
[2] *Z. j. 4: removeatur et extrahatur.*
[3] *Z. j. 4: De capitulo quod officiales non emant bonum mobilem.*
[4] *Z. j. 4: dicte generalis curie.*
[5] *Z. j. 4: ostent.*
[6] *Z. j. 4: venderentur.*
[7] *Z. j. 4: et adiungatur.*
[8] *Z. j. 4: De capitulo quod dominus Rex non possit relaxare bovaticum.*
[9] *Z. j. 4: De quibusdam capitulis factis in curia proxime celebrata contra prelatos et alios.*

bante, quod, ex quo prelati et religiosi et persone ecclesiastice redierint comitati [1] et usancie antique que consuevit esse in generali curia Chatalonie, ipsi prelati religiosi et persone ecclesiastice et homines eorum possint se iuvare et valere ordinacionibus graciosis factis in dicta generali curia Barchinone proxime celebrata, et etiam ordinacionibus huius presentis curie et aliarum curiarum preteritarum. Et nos possimus eis facere gracias et privilegia, non obstantibus capitulis supradictis.

De ordinaciones curiarum remaneant in suo robore [2].

XI. Item ordinamus et statuimus quod omnia privilegia franquitudines libertates constituciones et etiam usancias [3] quas habent [4], et que sint facte date et concesse, in generale seu speciali, prelatis [5] religiosis clericis richis hominibus militibus civibus [6] et villis vel alicui persone seu loco per nos seu nostros antecessores, et omnes ordinaciones et eorum confirmaciones curiarum generalium preteritarum remaneant et sint in suo robore et in sua bona firmitate. Salvo toto eo quod ordinatum est in presenti curia vel additum [7].

De capillis sarracenorum [8].

XII. Item ordinamus et statuimus quod quilibet sarracenus franchus, qui sint in Chatalonia, portet capillos cercenatos et *tolts* in rotundum seu in circuitu, eo [9] ut cognoscatur inter Christianos. Et si aliquis sarracenus hoc non servaverit, solvat pro pena domino loci ubi deget idem sarracenus .V. solidos. Et solvere [10] eos non potuerit aut noluerit, .X. *assots* [11] accipiat in platea.

Qualiter excepciones nullitatum apponantur [12].

XIII. Item ordinamus et statuimus quod, pro vitandis [13] maliciis

[1] Z. j. k: *comunitati.*
[2] Z. j. k: *Confirmaciones libertatum prelatorum et aliorum.*
[3] Z. j. k: *et consuetudines et etiam usancie.*
[4] Z. j. k: *habet.*
[5] Z. j. k: *prelibatis.*
[6] Z. j. k: *civitatibus.*
[7] Z. j. k: *vel aditum seu etiam declaratum.*
[8] Z. j. k: *Quod sarracenus franchus portet capillos in rotundum.*
[9] Z. j. k: *et.*
[10] Z. j. k: *Et si solvere.*
[11] Z. j. k: *açost.*
[12] Z. j. k: *Quod excepcio nullitatis sentencie proponatur infra .X. dies per latam sentenciam.*
[13] Z. j. k: *artandis.*

et pro littibus abreviandis. quod si aliqua excepcio nullitatis fuerit proponita [1] contra diffinitivam sentenciam, quod pars apponens ipsam excepcionem nullitatis infra .X. dies, infra quos est sibi licitum appellare, debeat proponere vel allegare. Et quod primo cognoscatur de nullitate sentencie, antequam de iusticia vel iniusticia appellationis, vel saltim in simile de utraque [2], sic quod postquam fuerit pronunciatum de appellacione [3], de inde excepcio aliqua [4] nullitatis recipiatur contra eandem sentencium. Set, si forsan contra sentenciam appellacionis secunde fuerit apponita nullitatis excepcio, facto sacramento calumpnie seu malicie per ipsum, qui ipsam apposuerit [5], infra X. dies tunc sequentes summarie cognoscatur. Alias eadem excepcio minime admittatur.

De iudicibus suspectis [6].

XIV. Item ordinamus et statuimus quod si aliquis proposuerit seu allegaverit iudicem delegatum sibi fore suspectum, cessantibus aliis opposicionibus [7] habeat allegare et proponere raciones sufficientes coram dicto judice delegato. Quas habeat probare coram arbitris, per ambas partes electis, sic quod pars quilibet [8] unum de dictis arbitris eligat ad sue libitum voluntatis. Qui arbitri per ipsas partes breviter eligantur, facto calumpnie primitus sacramento per ipsum qui causam suspicionis proposuerit. Ita quod si causa, vel racio vera seu sufficiens, non existeret, recusans non obstantibus consuetudine et usancia alicuius loci in aliquo in expensis sine remedio aliquo condempnetur.

De approbacione bovagii [9].

XV. Item quod [10] ex certa sciencia laudamus concedimus et confirmamus vendicionem et remissionem bovatici, secundum quod in instrumento inde facto continetur.

[1] *Z. j. 4: proponenda.*
[2] *Z. j. 4: de utroque.*
[3] *Z. j. 4: super appellacione.*
[4] *Z. j. 4: nulla excepcio.*
[5] *Z. j. 4: qui opposuerit de ipsa.*
[6] *Z. j. 4: De suspicione judicis delegati.*
[7] *Z. j. 4: oppinionibus.*
[8] *Z. j. 4: quelibet.*
[9] *Z. j. 4: Confirmacio vendicionis bovatici*
[10] *Z. j. 4:* omite *quod.*

De ordinacionibus curiarum factis [1].

XVI. Item statuimus volumus et concedimus quod eligantur de presenti per nos unus miles et unus civis et unus iureperitus et unus notarius in qualibet vicaria, de qua querele facte iam fuerint vel fiant occasione ordinacionum curiarum preteritarum, quas dicitur esse infractas. Et inde factis [2] futuris, quod nos, vel procuratur autem [3] in Chatalonia si nos non eramus presentes in ista terra, eligamus scilicet [4] unum militem, et unum civem, et unum iureperitum, et unum notarium super peticionibus que fient [5] occasione ordinamentorum curiarum, que dicerent facta esse vel infringerentur. Qui siquidem miles civis et iureperitus sine diffugio et malicia et elongamento cognoscant si ipse ordinaciones curiarum preteritarum sunt in aliquo fracte religiosis prelatis [6] et aliis personis ecclesiasticis et richis hominibus militibus civibus et hominibus villarum et aliis; et in eo quod invenient dicti miles [7] et iureperitus fractas fore, quod aptetur et emendetur ad cognicionem eorundem [8]. Et predicti miles civis et iureperitus possint cognoscere super ordinacionibus [9] presentis curie et aliarum curiarum preteritarum si dicebatur per aliquem fractas fore vel infringerentur. Et habeant potestatem videlicet [10] ad primam curiam que celebrabitur Chatalonie, et non ultra. Preterea dicte tres persone etiam [11] notarius solvantur per partes equaliter et moderate, et pars que fuerit condempnata in aliquibus casuum predictorum teneatur solvere omnes expensas. Et dicte tres persone inde ipsam partem habeant condempnare. Et quod decetero tam ordinaciones presentis curie et [12] aliarum curiarum preteritarum una cum addicionibus et declaracionibus presentis curie teneantur et penitus observentur. Tamen quelibet precium predictarum teneatur cavere in principio restituere missiones parti alteri si condempnaretur. Et si aliquis nolit [13] assecurare vel solvere partem suam, quod

[1] *Z. j. 4: Quod ordinaciones omnium curiarum penitus observentur.*
[2] *Z. j. 4: fractas. Et in factis.*
[3] *Z. j. 4: noster.*
[4] *Z. j. 4: similiter.*
[5] *Z. j. 4: que fierent.*
[6] *Z. j. 4: prelatis religiosis.*
[7] *Z. j. 4: civis.*
[8] *Z. j. 4: et emendetur eis ad cognitum eorundem.*
[9] *Z. j. 4: super ordinacione.*
[10] *Z. j. 4: Et hanc potestatem habeant usque ad.*
[11] *Z. j. 4: et.*
[12] *Z. j. 4: quam.*
[13] *Z. j. 4: noluerit.*

procederent [1] contra eum tamquam contumacem [2]. Salvo et retento quod qui conqueri voluerit dicto Domino Regi vel suis officialibus de predictis, quod hoc possit facere: et hoc sit in sua eleccione.

Quod ordinaciones iurentur et observentur [3].

XVII. Item ordinamus et statuimus in presenti curia [4] approbante quod totum id quod in ista curia est ordinatum teneatur et iuretur [5] per Dominum Regem et per omnes alios de Chatalonia, cuiuscunque sint [6], et observentur et iuretur vallacione homagii. Et si aliquis vel aliqui nollet facere [7] seu firmare, vel contravenirent, quod nos cum tota terra procedamus et compellamus et habeamus procedere et compellere incontinenti illum vel illos qui contravenient [8] et contra eorum bona.

Concensus personarum ecclesiasticarum [9].

XVIII. Item et prelati [10] et religiosi et persone ecclesiastice, qui presentes sunt in presenti curia, nomine suo et nomine omnium aliorum Chatalonie concensserunt [11] omnibus ordinacionibus supradictis inquantum possunt, salva libertate ecclesiastica et iure ecclesie.

Hec autem omnia et singula supradicta ordinamus declaramus addimus et detrahimus et concedimus et statuimus de consensu et voluntate prelatorum et procuratorum capitulorum catedralium religiosorum clericorum baronum richorum hominum militum civium et hominum villarum Cathalonie, qui convenerunt ad dictam [12] curiam nostram generalem, quam in civitate Ilerde celebravimus Chatalanis.

Acta sunt [13] hec [14] in civitate Illerde, XVI kalendas Augusti, Anno

[1] *Z. j. 4: partem suam, procedant.*
[2] *Z. j. 4: tamquam contra contumacem.*
[3] *Z. j. 4: Quod ordinaciones presentis curie jurentur per dominum Regem et omnes de Cathalonia.*
[4] *Z. j. 4: presenti curia.* Omite *in.*
[5] *Z. j. 4: et observetur.*
[6] *Z. j. 4: cuiuscunque condicionis sint, teneatur.*
[7] *Z. j. 4: hoc nolunt facere.*
[8] *Z. j. 4: contra venirent.*
[9] *Z. j. 4:* omite la rúbrica en este capítulo.
[10] *Z. j. 4: Et prelati.* Omite *Item.*
[11] *Z. j. 4: consensierunt.*
[12] *Z. j. 4: ad presentem.*
[13] *Z. j. 4: fuerunt.*
[14] El códice de Ripoll solo añade: *Anno Domini M°CCC primo.*

Domini Millesimo CCC. primo. Signum Jacobi, Dei gratia Regis Aragonum Valencie et Murcie, Comesque Barchinone, qui hec firmamus concedimus et laudamus.

XXVI.

Cortes de Barcelona de 1305 [1].

In nomine Domini nostri Jhesu Christi amen. Cum vos illustrissimus dominus Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsica Comesque Barchinone, Curiam generalem Cathalanis Barchinone anno Domini M.CCC. quinto celebrari mandavissetis, et prelati et alii ecclesiastici et barones et milites ac sindici civitatum et villarum Cathalonie inibi convocati, ut est moris, et congregati ad Curiam, obtulissent tunc vobis, illustrissimo Domino Regi supradicto, plura Capitula [2] que vos admittere noluistis, fuisset etiam hoc anno in villa Montis albi, ubi Cathalanis Curiam generalem mandastis, plurimum super dictis capitulis colloquium habitum.

Nos Guillermus Lulli consiliarius hoc anno civitatis Barchinone et Raimundus Ricardi et Bertrandus de Seva, cives dicte civitatis ac sindici procuratores seu actores ad hec specialiter per consiliarios et juratos eiusdem civitatis ordinati cum instrumento publico cuius tenor talis est:

Noverint universi, quod, cum die veneris, que fuit .XVI. kalendas Julii Anno Domini M.CCC.VII, fuisset consilium centum juratorum Barchinone publice preconitzatum per civitatem eandem, ut est moris, per G. de Piraria preconem publicum ipsius civitatis cum tuba seu *Enafil* congregandum in domo comuni dicte civitatis, que est in monasterio Fratrum predicatorum eiusdem civitatis, convenerunt ad dictam Domum Comunem et ad ipsum consilium Guillermus Lulli, Petrus de Villafrancha, Oliverius pelliperii et Bertrandus Isarni Consiliarii hoc anno civitatis Barchinone, a dicto consilio absente propter sui infirmitatem Bonanato Burgeti conconsiliario eorum. Convenerunt etiam de ipsis juratis Raimundus de Marimundo, G. de Laceria, Romeus Gerardi, Berengarius Mayolli, Raimundus de Ruvira, G. Ro-

[1] Archivo de la Corona de Aragon, Registro 24, fol. 78 y siguientes.

[2] No se encuentran en las colecciones que hemos consultado, ni los menciona nuestro *Catálogo*. Negose el Rey á sancionarlos; y por esto, á lo que parece, se relegaron al olvido.

mei, G. Pi Dusay, Bertrandus de Avellano, Bartholomeus de Bonvila, Bernardus de Olivariis, Berengarius Arbosset, A. Oliverii, Berengarius Dusay, G. Venrelli, Berengarius Martorelli, Guillermus Texeda Puig Ferrer, G. Lobeti, Bernardus Oliverii, Bernardus de Vinyoles, Raimundus de Branya, Stephanus de Podio notarius, Bernardus Marqueti, Miquel Marqueti, G. ses Oliveres, Petrus Ruvira, Jacobus Roure, Raimundus Marqueti, G. de Serra, Jacobus de Letonali notarius, Marimon Lenguart, Berengarius Ros, Ferrarius Sostayn, Berengarius de Terrers, Michel de Terrades, G. Augustini, Geraldus de Trilea, Bernardus de Terrers, Raimundus de Çastro, P. de Torrente, P. de Nogaria, Berengarius de capellans, Franciscus Romei, Raimundus de Turrebruna, Stephanus Nagera, A. de Serriano, Jacobus Basseti, Berengarius de Casis, Gaucerandus de Nagera et Michael de Antiga. Qui quidem Consiliarii et jam dicti de Centum juratis civitatis Barchinone confirmaverunt et ordinaverunt procuratores actores et sindicos suos et dicte universitatis civitatis predicte Guillermum Lulli, Consiliarium Barchinone, Raimundum Ricardi et B. de Seva jureperitum cives Barchinone, ad comparendum coram illustrisimo ac magnifico Domino Jacobo, Dei gratia Rege Aragonum et Valencie Sardinie et Corsice ac Comiti Barchinone ac sacrosancte Romane Ecclesie vexillario Ammirato et capitaneo generali, et ad discedendum de Capitulis eidem Illustrissimo Domino Regi oblatis per prelatos et alios clericos barones milites et sindicos civitatum et villarum Cathalonie tunc presentes in Curia generali per ipsum Dominum Regem celebrare in civitate Barchinone Anno Domini M°.CCC°. quinto mandata, et ad predictum discessum dictorum capitulorum faciendum, salvo et reservato dicte civitati Barchinone et eius universitati et singularibus eiusdem omni jure quod dicta civitas et eius universitas et singuli eiusdem habent et habuerunt in privilegiis immunitatibus libertatibus usibus consuetudinibus usanciis statutis et graciis et aliis universis, prout per dictos G. Lulli, R. Ricardi et Bertrandum de Seva procuratores actores et sindicos supradictos, melius securius et utilius in dicto discessu salvari et retineri inviolabiliter poterit, ad dicte civitatis et universitatis et singulorum eiusdem comodum et utilitatem inviolabilium perpetua. Et omnia alia et singula faciendum circa predicta et quelibet predictorum, quecumque ipsi consiliarii et jurati facere possent, si presentes essent, promittentes se semper habere ratum et firmum quicquid per dictos suos procuratores actores et sindicos super predictis et quolibet predictorum actum vel etiam procuratum fuerit, et nullo tempore revocare. Et de predictis omnibus mandaverunt dicti Consiliarii et ju-

rati sibi fieri publicum instrumentum per me Bernardum Payares notarium publicum Barchinone infrascriptum. Quod est actum die et anno, supra in prima linea scriptis, presentibus testibus Francisco de Torrente, Berengario Sesdens, Jacobo de Villafrancha et Bonanato Besanta. Sig 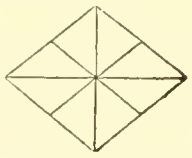 num Bernardi Payares notarii publici Barchinone, qui de mandato dictorum consiliariorum et juratorum hec scribi fecit et clausit. Die et anno quo supra, auctoritate dicte potestatis in dicto instrumento procuratorio nobis date a dictis capitulis nomine procuratorio, quo supra, et nomine universitatis eiusdem civitatis et singulorum eiusdem, et etiam nomine proprio discedimus, sic quod pro non oblatis habeantur; hoc tamen in omni casu et in omni eventu salvo protestato acto et retento nobis, et dicte civitati, et eius universitati et singulis eiusdem, quod jus dicte civitatis et eius universitatis et singulorum eiusdem, omne et omnino in privilegiis immunitatibus franchitatibus libertatibus usibus consuetudinibus, usanciis constitucionibus statutis et graciis et aliis singulis et universis sit et remaneant perpetuo dicte civitati et eius universitati et singulis eiusdem illesum salvum penitus et intactum, et in eo statu quo erat et fuerat ante oblacionem dictorum capitulorum Barchinone factam, et ante tempus evocacionis dicte generalis Curie Barchinone. Ita quod per dictum discessum nullum prejudicium, nullaque novacio, nullaque derogacio generetur vel fiat seu fieri vel generari possit in aliquo de jure vel de facto vel aliter, quovis modo jure vel causa, in presenti seu in futurum, dicte civitati et eius universitati et singulis eiusdem in privilegiis concessionibus declaracionibus confirmacionibus consuetudinibus usibus constitucionibus observanciis statutis juribus et graciis vel etiam aliis in generali vel speciali factis habitis seu concessis, tam post dictam curiam Barchinone quam antea, vel aliter, dicte civitati et eius universitati et singulis eiusdem pertinentibus, tam ex concessionibus vestris quam predecessorum vestrorum quam alio quovismodo seu causa.

Quibus omnibus et singulis Nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum, predictis, acceptantes discessum predictum, expresse et ex certa sciencia consentimus, et ea observare volumus et intendimus perpetuo dicte civitati et eius universitati et singulis eiusdem, promittentes vobis dictis sindicis et Stephano de Podio notario infrascripto, tanquam publice persone nomine nostri et dicte civitatis et universitatis eiusdem et singulorum ipsius a nobis pro vobis et eis legittime stipulanti paciscen-

ti et recipienti, predicta omnia et singula semper tenere et inviolabiliter observare et observari et teneri facere imperpetuum per nos et nostros inviolabiliter, ut est dictum.

Acta sunt hec in civitate Osce in Domibus Episcopalibus. Die martis, Sexto idus Augusti Anno Domini .M°CCC. septimo. Sig ✠ num G. Lulli Consiliarii. Sig ✠ num Raimundi Ricardi. Sig ✠ num Bertrandi de Seva procuratorum actorum et sindicorum predictorum, qui nominibus predictis hec omnia et singula laudamus concedimus et firmamus.

Signum ✠ Jacobi Dei gratia Regis Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comitisque Barchinone. Qui hec laudamus concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt Artaldus de Lauro, Gondissalvo Garcie, consiliarii ipsius Domini Regis, Eximenus Peris de Salanova justicia Aragonis, Petrus Marti thesaurarius eiusdem. Petrus Boyl magister Rationalis, Bernardus de Aversone scriptor ipsius Domini Regis et Stephanus de Alfagerino.

Sig ✠ num mei Stephani de Podio notarii publici in Barchinona et in alia terra et dominacione Illustrissimi Domini Regis Aragonum Auctoritate Regia. Qui predictis interfui. et hec scripsi et clausi loco die et anno Quo supra.

XXVII.

Cortes de Montblanch de 1307.

Invocacio Generalis Curie in villa Montis-albi Cathalanis celebrande [1].

Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie Vexillarius Ammiratus et Capitaneus generalis, Reverendo in Christo patri Roderico [2]

[1] Archivo de la Cor. de Ar., *Reg.* 307, fol. 187 y siguientes.
[2] Rodrigo Tello.

Divina providencia Terrachonensi Archiepiscopo, Salutem et dilectionem.

Circa ea que inducere ac conservare possunt statum prosperum et tranquillum Catalonie cura sollicita insistentes, quem constitui ac reformari de bono in melius continuis desideriis affectamus, propterea ac pro quibusdam aliis nostris negociis providimus Cathalanis Generalem Curiam infra Cathaloniam celebrandam. Cumque ad celebracionem curie ipsius villam Montis albi, et diem ad secundam diem lune [1] instantem post diem Dominicam proxime futuram festi Pasce dominice resurreccionis duxerimus deputanda ac etiam assignanda; Id circo vos requirimus et monemus quatenus loco et die predictis celebrationi dicte generalis Curie intersitis. Nos enim ipsis die et loco ea ratione intererimus, Domino concedente. Datum Xative .XVIII°. kalendas Februarii. Anno Domini M°CCC°. sexto [2].

Similes Episcopis.

P. Ilerdensis Episcopo.—Bernardo Gerundensi Episcopo.—Fratri G. Urgellensis Episcopo.—Petro Dertusensi Episcopo.—Poncio Barchinone Episcopo.—Berengario Vicensi Episcopo.

Similes.

Venerabili et Religioso viro fratri Berengario de Cardona magistro milicie Templi in Aragone et Cathalonia ac visitatori in Ispania generali vel eius vices gerenti.

Venerabili et Religioso viro fratri Petro de Solerio Castelano Emposte.

Similes.

Venerabili et Religioso fratri Bonanato Abbati monasterii Sanctarum crucum, dilecto Capellano nostro.—Abbati monasterii Populeti.—Abbati monasterii de Scarpio.—Abbati monasterii Balneolensis.—Abbati monasterii Ameriensis.—Abbati monasterii de Villa Bertrando.—Abbati monasterii Sancti Michaelis de Fluviano.—Abbati monasterii Sancti Petri de Rodis.—Abbati monasterii Sancte Marie de Roses.—Abbati monasterii Sancti Petri de Gallicantu.—Abbati monasterii

[1] 3 Abril.
[2] De la Encarnacion.

Stagnensis.—Abbati monasterii Sancti Johannis de Abbatissis.—Abbati monasterii Sancti Laurencii de Monte.—Abbati monasterii Rivipulli.—Abbati monasterii Sancti Cucuphatis Vallensis.—Abbati monasterii Sancti Benedicti de Bagiis.—Abbati monasterii Gerrensis.

Con igual fecha se extendieron las convocatorias destinadas al Prepósito y Cabildo de la Iglesia de Tarragona, y á las Iglesias y Cabildos de Lérida, Barcelona, Vich, Gerona, Urgel y Tortosa; y con la misma las dirigidas al Brazo de la Nobleza, comenzando por D. Armengol, Conde de Urgel; Poncio Hugo, Conde de Ampurias; Ramon Folch, Vizconde de Cardona; Gastón, Vizconde de Bearn y de Castellbó; Dalmacio de Rocaberti; Gerardo de Cervelló; Guillermo de Moncada, ó su legítimo apoderado; Dulcia de Cervera, o su legítimo procurador; G. de Moncada.

El correo de la Corte, Bartolomé Ribera, llevó juntamente una carta de convocacion al Conde de Foix.

Similes nobilibus infrascriptis.

Othoni de Montecatheno.—Guillermo de Cervaria.—Geraldo de Capraria.—Guillermo de Angularia.—Guillermo de Entenza.—Petro de Queralto.—Guillermo de Cervilione.—Bernardo de Capraria.—Poncio de Rippellis.—Bernardo Amati de Cardona.—Bernardo de Crudiliis.—Bernardo G. de Portella.—Petro Galcerandi de Pinoso.—Guillermo de Erillo.—Raymundo de Abeylla.—Sibilie Comitisse Pallariensi ut mittat procuratorem.—Philipo de Sabuceriis.—Bernardo R. de Rippellis.—Raymundo de Aspesio.—Raymundo de Orchau.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Galcerando de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Dalmacio de Castro-novo.—Geraldo Alamanni.—Geraldono de Cervilone.—Guillermo de Guardia.—Eximino Cornelii.—Guillermo de Bellera.

Similes militibus infrascriptis.

Bertrandeto de Castelleto.—Petro de Bagnariis.—Bernardo de Scintillis de Terracia.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis.—Poncio de Sancta Pace.—Dalmacio de Palaciolo.—Guillermo Galcerandi de Cartiliano.—Riambaldo de Faro.—Hugueto de Cerviano.—Berengario de Sancto Vincencio.—Guillermo de Sancto Vincencio.—Francisco de Sancto Vincencio.—Guillermo de Calderiis.—Geraldo de Aquilone.—R. de Peramola.—Acardo de Muro.—Arberto de Mediona.—Castlanis Villafranche.—Raymundo de Rippis.—Dalmacio de Crexello.—Bernardo Senesterra.—Galcerando de Curte.—Geraldo de Malo leone.—R. A. de Almenara.—Petro de Sancto-minato.—Berengario de Vilari-accuto.—Jacobo de Besora.

Síguese la carta convocatoria expedida á los *paheres* y prohombres del municipio de Lérida; y á continuación la lista de las de Tortosa, Tarragona, Barcelona, Gerona, Manresa, Villafranca, Cervera, Tárrega, Montblanch, Torruella de Montgrí, Besalú y Berga.

Jacobus etc. Fidelibus suis baiulo et probis hominibus Montis albi, Salutem et graciam. Cum nos in ipsa villa Montis albi Curiam generalem Catalanis secunda die lune post diem Dominicam pasche resurrectionis Domini ordinaverimus celebrandam, ad quam celebrationem Nos, et prelati, Richi homines milites, cives et homines villarum Cathalonie, quos jam hac de causa convocavimus, in villa predicta erimus, concedente Domino, dicta die; et propterea sit valde necessarium quod in villa ipsa, hospicia et multitudo victualium preparentur, cum plures gentes premissa ratione inibi oporteat congregari; ideo vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, taliter faciatis et ordinetis quod hospicia dicte ville sint ydonee preparata, ita quod venientes ad dictam Curiam possint ibi omnes apte recipi ac etiam hospitari. Et nichilominus victualium copiam procuretis sic, quod sufficienter et habundanter in dicta villa recipiantur victualia necessaria omnibus qui ibi fuerint durante Curia supradicta. Et hoc non mutetis aliqua ratione. Datum Xative X°V°. kalendas Febroarii. Anno Domini .M°.CCC°. sexto.

Carta ordinacionum[1] *factarum in generali Curia Montis albi per Dominum Regem Jacobum secundum*[2].

In Dei nomine. Noverint universi, quod, cum nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone, mandavissemus Chatalanis curiam generalem celebrari in villa Montisalbi pro tranquillo ac pacifico statu subditorum nostrorum et tocius Chatalonie generalis, et ad ipsam curiam atque locum venissent prelati et religiosi[3] et persone ecclesiastice, comites vicecomites, richi homines, et milites[4] Chatalonie, et sindici civitatum et villarum Chatalonie, supplicaverunt nobis ipsi comites, vicecomites, richihomines et milites antedicti ut dignaremur confirmare libertates, privilegia, usus, consuetudines statuta et constituciones concessas per nos et predeces-

[1] Archivo de la Cor. de Aragón. *Cód.* 38 *de Ripoll*, fols. 84 y siguientes. Las variantes son del códice Escurialense. *Z. j.* 4, fol. 79.

[2] *Z. j.* 4. INCIPIT CURIA QUE FUIT CELEBRATA PER DOMINUM REGEM JACOBUM IN VILLA MONTIS ALBI.

[3] *Z. j.* 4: *prelati, religiosi.*

[4] *Z. j.* 4: *richihomines, milites.*

sores nostros, et nichilominus concedere [1] et declarare quedam capitula que inferius continentur seu etiam declarantur.

Nos itaque, supplicacionibus eorum benigne admissis, attendentes quod ex debito nostri officii tenemur ipsis et aliis nostris subditis facere gratias speciales propter magnam fidem [2] et legalitatem, quas erga nos et predecessores nostros habuerunt habent et habebunt, domino concedente, predecessorum nostrorum vestigiis inherentes:

I [3]. Idcirco ad instanciam [4] supplicacionem eorum, gratis et ex certa sciencia per nos et nostros successores laudamus approbamus et confirmamus vobis dictis comitibus vicecomitibus [5] richis hominibus et militibus Chatalonie et civitatibus et villis et locis nostris Chatalonie [6], et habitatoribus eorundem [7] et vestris et eisdem imperpetuum omnes libertates privilegia usus et consuetudines et statuta et constituciones concessas generaliter vel specialiter vobis et dictis civitatibus et villis et locis nostris Chatalonie et civibus et hominibus dictarum civitatum et villarum et locorum nostrorum per magnificos Dominum Regem Jacobum avum nostrum, et Dominum Regem Petrum patrem nostrum, et Regem Alfonsum fratrem nostrum, et predecessores eorum, et per nos, prout temporibus ipsorum predecessorum nostrorum et tempore nostro melius usi fuistis vos et predecessores vestri, et predicte civitates et ville et cives et homines dictarum civitatum et villarum et locorum nostrorum melius use seu usi fuerint, et sicut melius dici et intelligi potest, ad vestrum vestrorumque, et dictarum civitatum et villarum civium et hominum civitatum et villarum et locorum nostrorum Chatalonie [8], salvamentum et bonum intellectum volentes et statuentes et etiam mandantes predicta omnia et singula perpetuo et inviolabiliter observari. Et cum publico [9] instrumento dicimus et mandamus firmiter et districte procuratori nostro Chatalonie et eius vices gerenti et vicariis [10] baiulis curiis et aliis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quod dictas libertates privilegia usus consuetudi-

[1] *Z. j. 4: graciose concedere.*
[2] *Z. j. 4: propter fidem.*
[3] *Z. j. 4.* (Rubrica): *Confirmacio omnium libertatum et franquiciarum Cathalonie.*
[4] *Z. j. 4: ad instantem.*
[5] *Z. j. 4:* omite *vicecomitibus.*
[6] *Z. j. 4: et civibus.....*
[7] *Z. j. 4: earundem.*
[8] *Z. j. 4: ad vestrum vestrorumque dictarum civitatum et villarum et locorum nostrorum Cathalonie.*
[9] *Z. j. 4: hoc publico.*
[10] *Z. j. 4: vices gerenti, vicariis.*

nes [1] statuta et constituciones, teneant et observent et faciant ab omnibus teneri et observari [2]. In hoc autem non confirmamus neque [3] intendimus confirmare aliqua que sint revocata per Curiam Montissoni vel ordinata seu mandata revocari.

II [4]. Item supplicastis nobis, nomine proprio et nomine aliorum baronum et militum Chatalonie, quod cum, a modico tempore citra, nova forma fuerit inchoata super execucione facienda contra castra honores vel loca que sunt de feudo ecclesie prelatorum et personarum ecclesiasticarum sive baronum vel militum et civium, et ad predictam execucionem faciendam sufficiant et sufficere debeant constituciones pacium et treugarum, precipue cum in illa constitucione, que edita fuit per felicis recordacionis Dominum Regem Jacobum avum nostrum, confirmata per Dominum Regem Petrum patrem nostrum in generali Curia Barchinone, dignaremur mandare et providere, nec [5] contra morem solitum et antiquum nova forma servaretur imposterum [6] contra ipsa castra honores vel loca que sunt [7] de feudo ecclesie prelatorum sive baronum vel militum ac civium. Unde nos supplicacioni vestre concedentes [8], ne decetero aliquod super hiis dubium oriatur, et contra formam hanc officiales [9] nostri per quam procedat [10] in casu premisso contra eiectum a pace et treuga, dicimus et deliberacione habita declaramus quod quoscienscunque [11] aliquis feudatarius, qui feudum teneat [12] in alodio ecclesie prelatorum et [13] personarum ecclesiasticarum baronum militum ac civium, eiectus fuerit a pace et treuga, quia citatus legittime noluerit satisdare et pignora tornare in manu Vicarii nostri [et] mittere [14] ut debebit secundum constituciones pacis et treuge, procedatur contra eundem feudatarium et ipsum feudum iuxta formam constitucionum pacium et treugarum, et iusta ordinacionem Domini [15]

[1] *Z. j. 4: et consuetudines.*
[2] *Z. j. 4: et etiam obseruari.*
[3] *Z. j. 4: nec.*
[4] *Z. j. 4.* (Rubrica): *Qualiter sit precedendum contra eiectos a pace et tre(uga).*
[5] *Z. j. 4: ne.*
[6] *Z. j. 4: posterum.* Omite *in.*
[7] *Z. j. 4: que sint.*
[8] *Z. j. 4: condescen[den]tes.*
[9] *Z. j. 4: et certam formam habeant officiales.*
[10] *Z. j. 4: procedant.*
[11] *Z. j. 4: quociens cumque.*
[12] *Z. j. 4: tenet.*
[13] *Z. j. 4: ac.*
[14] *Z. j. 4: et pignora in manu vicarii nostri mittere et tornare.* Estas dos ultimas palabras están tachadas con una sutilísima raya.
[15] *Z. j. 4: dicti domini.*

Regis Jacobi, confirmatam per inclitum Dominum [1] Regem Petrum patrem nostrum, et alias constituciones ipsius Domini Regis Petri et subsequencium curiarum. Et dicta forma et non alia in faciendo execucionem contra dictos feudatarios et ipsa feuda imperpetuum observetur; et si contra ipsam formam a nobis, ut predicitur, declaratam aliquid fieret [2], sit ipso facto irritum et inanem [3]. Volumus etiam quod in predictis intelligantur omnes feudetarii, exceptis hiis feudetariis qui sine aliquo medio tenent feudum pro nobis.

III [4]. Item ad supplicacionem dictorum richorum hominum [5] et militum concedimus quod nos vel Domina Regina karissima consors nostra, vel filii nostri, vel procurator noster, vel vicarius vel aliqui alii officiales nostri, non ponemus nec mittemus *penons* vel porterios [6] nec alium hominem ratione guidatici in aliquo loco, qui sit infra iurisdiccionem castrorum vel locorum dictorum richorum hominum et militum. Et etiam quod in proteccionibus et guidaticis iam factis, et quas seu que decetero faciemus, utemur sicut Dominus Rex Jacobus avus noster et alii predecessores nostri, qui post eum venerunt, usi fuerint [7]. Et non intelligimus quod richus homo, vel miles, et illi qui pro eis utentur, utendo iurediccione aut aliis que consueverint [8] habere antiquitus in hominibus de aliis *seyories*, qui sunt [9] populati in terminis castrorum eorum, possint dici ex hoc fractores nostrarum proteccionum vel guidaticorum.

IV [10]. Hec autem omnia et singula supradicta facimus et concedimus graciose vobis dictis richis hominibus ac [11] militibus civitatibus villis [12] et locis nostris et civibus et hominibus villarum et locorum nostrorum Chatalonie sub forma premissa presentibus et futuris imperpetuum [13]. Mandantes procuratori nostro Chatalonie, et eius vices geren-

[1] *Z. j.* 4: *per dominum.* Omite *inclitum.*
[2] *Z. j.* 4: omite *fieret.*
[3] *Z. j.* 4: *inane.*
[4] *Z. j.* 4. (Rubrica): *De proteccionibus et guidaticis Regis.*
[5] *Z. j.* 4: *richorum hominum predictorum.*
[6] *Z. j.* 4: *pennones nec porterios.*
[7] *Z. j.* 4: *fuerunt.*
[8] *Z. j.* 4: *consueverunt.*
[9] *Z. j.* 4: *sint.*
[10] *Z. j.* 4. (Rubrica): *graciose fuerunt concessa.*
[11] *Z. j.* 4: *et.*
[12] *Z. j.* 4: *et villis.*
[13] *Z. j.* 4. (Rubrica): *Quod predicte ordinaciones firmiter teneantur per vicarios.*

ti, vicariis baiulis curiis [1] et universis aliis officialibus nostris, et eorum locatenentibus et subditis nostris [2] presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula teneant et observent et faciant ab omnibus teneri et etiam observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua ratione. Et promittimus vobis dictis comitibus vicecomitibus richis hominibus et militibus, qui presentes estis, et omnibus [3] aliis richis hominibus militibus [4] et civibus et hominibus villarum et locorum Chatalonie, qui absentes sunt, et Stephano de Podio notario infrascripto, nomine vestro et eorum et illius vel illorum quorum interest et interesse potest et poterit a nobis legittime stipulanti et pasciscenti [5], predicta omnia et singula, ut superius dicta sunt, semper tenere et complere [6] et inviolabiliter observare et teneri et compleri facere [7] et etiam observari.

Actum est hoc in villa Montisalbi V.° [8] nonas Madii anno Domini M [9].CCC. septimo [10].

Signum Jacobi, Dei gratia Regis Aragonum Valencie Sardinie et Corsice, Comitisque Barchinone, qui hec laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt venerabilis frater Raimundus abbas monasterii de Geira, Nobilis Examenus Conelii, Bernardus de Sernano, Bernardus de Fonoyllario, Gundisalbo Garcia, Petrus de Munello Vicecancellarius domini Regis, Petrus Marti thesaurarius eiusdem, Raimundus de Toylano, Raimundus de Salis judices Curie eiusdem domini Regis, et quidam plures alii.

[1] *Z. j. 4*: omite *curiis*.
[2] *Z. j. 4*: *etiam nostris*.
[3] *Z. j. 4*: *et etiam omnibus*.
[4] *Z. j. 4*: *et militibus*.
[5] *Z. j. 4*: *paciscenti et recipienti*.
[6] *Z. j. 4*: *tenere, complere*.
[7] *Z. j. 4*: *et facere etiam*.
[8] *Z. j. 4*: *quinto*.
[9] *Z. j. 4*: *Millesimo*.
[10] Lo siguiente falta en el códice de Ripoll.

XXVIII.

Cortes de Barcelona de 1311.

Convocatorias[1].

Invocacio generalis Curie indicte Cathalanis apud Civitatem Barchinone in festo beati luche Evangeliste[2] anno Domini M°CCC° Decimo.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius amiratus et Capitaneus generalis, Reverendo in Christo patri Guillelmo, divina providencia Terrachonensi archiepiscopo. Salutem et dileccionem.

Curam sollicitam continue gerimus ut nos circa refformandum de bono in melius statum Cathalonie generalem ut regie convenit dignitati eficacem operam prebeamus: ob quam rem utilius peragendum sollempnem Curiam celebravissemus in Cathalonia generaliter Cathalanis, nisi nos ab hoc absencia nostra a Regnis nostris racione preteriti viagii almarie et non levis infirmitas, quam post reditum nostrum a dicto viagio passi fuimus, retraxissent. Nunc autem, dicte Curie sollicite non obliti, Generalem Curiam Cathalanis in civitate Barchinone instanti Festo beati luch evangeliste providimus celebrandam. Ea propter vos requirimus et monemus quatenus, loco et die predictis, celebracioni dicte curie intersitis. Nos enim ipsis loco et die pro celebranda dicta Curia generali personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Ilerde xvj kal. Septembris anno Domini M°CCC° Decimo.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis.
Bernardo [corr. Arnaldo] Gerundensi.
Berengario Vicensi.
Poncio [corr. Petro] Barchinonensi.
Poncio [corr. Berengario] Ilerdensi.
Fratri Raimundo [corr. Petro] Urgellensi.
Francisco Dertusensi.
Fratri A. de Solio tenenti locum Castellani Emposte.

[1] Archivo de la Corona de Aragón, *Registro* 308, fol. 199 y siguientes.
[2] 18 Octubre.

Jacobus etc. Venerabilibus proposito et Capitulo Terrachonensi Ecclesie Salutem et dileccionem. Curam sollicitam etc. ut supra. Ea propter vos requirimus et monemus quatenus ordinetis et constituatis Sindicos et procuratores vestros plenam a vobis potestatem habentes, quos cum pleno posse loco et die predictis celebracioni dicte curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et die pro celebranda dicta curia generali personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Ilerde xvj kal. Septembris anno Domini M.CCC. decimo.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum.—Vicensi.—Barhinonensi.—Ilerdensi.—Urgellensi.—Dertusensi.—Gerundensi.

Item sub forma predicta, qua fuit scriptum archiepiscopo et Episcopis fuit scriptum abbatibus infrascriptis, videlicet Abbatibus Monasteriorum: Fratri Petro Sanctarum crucum.—Fratri Petro populeti.—Fratri Raimundo Rivipulli.—de Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Ville Bertrandi.—Sancti Michaelis de fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Similes Nobilibus et Militibus infrascriptis.

Jacobus Dei gracia Rex Aragonum etc. Nobili viro et dilecto Ermengaudo Comiti Urgellensi Salutem et dileccionem. Curam sollicitam etc. Ea propter vobis dicimus et mandamus quatenus loco et die predictis celebracioni dicte curie intersitis. Nos enim ipsis loco et die pro celebranda dicta curia generali personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Ilerde xvj kal. Septembris anno Domini M°.CCC° Decimo.

Similes.

Gastoni Comiti Fusensi et vicecomiti Bearnensis et Castriboni.—Poncio Hugonis Comiti Impuriarum et vicecomiti Caprarie; vel, eo absente, procuratori suo.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—Gastoni vicecomiti Fazenseguelli et brullesii ac domino Castriveteri.—Guillermo de Montecatheno.—Hugoni de Mataplana Comiti pallariensi.—Dalmahino vicecomiti de Rochabertino.—Dalmacio de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Geraldo de Entenza.—Geraldo de

Angularia.—Petro de Queralto.—Galcerando de Angularia.—Poncio de Rippellis.—Bernardo Raimundi de Rippellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Guillelmo de Cervilione.—Geraldano de Cervilione.—Bernardo Amati de Cardoner.—Guillelmo de Cervaria.—Otoni de Montecatheno.—Berengario de Crudiliis.—Bernardo de Santillis domino de Cintillis.—Bernardo G. de Portella.—Petro Galcerandi de Pinoso.—G. de Guardia.—Eximino Cornelii.—Philipo de Saluciis.—G. de Erillo.—Geraldo de Malo leone.—Guillermo de Bellera.—Raimundo de Aspesio.

Sub eadem forma Militibus infrascriptis.

A. de Saga.—Poncio de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Bernardo de Vilademany.—Dalmacio de Crexello.—Jacobo de Besora.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Raimundo de Xatmar.—Bernardo de Urriols.—Simoni de Bello loco.—A. de Medioner.—Berengario de Sancto Vincencio.—Guillelmo de Sancto Vincencio.—Francisco de Sancto Vincencio.—Bernardo de Cintillis de Terrassia.—Guillermo de Boxados.—Petro de Sancto Minato.—Berengario de Vilariacuto.—Bertrando de Castelleto.—Raimundo de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Castelanis Villefranche.—Galcerando de Papiolo.—Galcerando de Curte.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilone.—Berengario de Almenara.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.—Acardo de Muro.

Sub eadem forma universitatibus Civitatum et villarum Cathalonie infrascriptarum.

Jacobus Dei gratia Rex Aragonum etc. Fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati Civitatis Barchinone Salutem et graciam. Curam sollicitan etc., ut supra. Ea propter vobis dicimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis Sindicos et procuratores vestros sufficientes quos cum pleno posse, loco et die prefixis, celebracioni dicte generalis curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et die pro celebranda dicta curia generali personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Ilerde xvj kal. Septembris anno Domino M°CCC° Decimo.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Minorise.—Villefranche.—Cervarie.—Tarrague.—Montisalbi.—Bergue.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Cum Dominus Rex sicut continetur superius in hoc Regestro indixisset Curiam generalem Cathalanis in Civitate Barchinone in festo beati Luche evangeliste proxime preterito, et postmodum subrogasset celebracionem ipsius curie usque ad octavam diem post festum penthecostes proxime instans[1] nunc dictus dominus Rex scripsit prelatis Nobilibus Militibus civibus et universitatibus infrascriptis Cathalonie qualiter non poterat esse dicta die celebracioni curie supradicte.

Forma vero fuit hec.

Jacobus etc. Reverendo in Christo patri Guillelmo divina providencia Terrachonensi Archiepiscopo etc. Jam scitis qualiter nos ordinavimus tenere Curiam in civitate Barchinone viij die post instans festum Pentecostes, pro qua celebranda nos arripuimus iter de civitate Cesarauguste versus dictam civitatem Barchinone die lune proxime preterita que fuit nono kal. junii[2]. Sequente vero die post recessum nostrum a dicta civitate Cesarauguste venerunt ad nos dilecti Consiliarii nostri Gondiçalbus Garcie et Domenicus Garcie de Exhauri archidiaconus Tirasone, nuncii nuper per nos missi ad Illustrem Regem Castelle pro aliquibus arduis negociis expediendis, qui exposita legacione sua retulerunt nobis novitatem que supervenerat in Castella de gravi infirmitate et periculosa dicti Regis Castelle, de qua verisimiliter timebatur; propter quod omnes magnates de Castella singulariter et amici nostri specialiter consulebant quod in hoc statu dubio dicti Regis de frontaria Castelle nos non elongaremus, ex eo quare si accideret de morte dicti Regis, quod Deus avertat, negocium Castelle nimium nos tangebat racione matrimonii quod firmatum est inter inclitum infantem Jacobum legitimum primogenitum nostrum et inclitam Elionor primogenitam et he-

[1] 6 Junio 1311.
[2] Lunes, 24 Mayo.

rediam prefati Regis Castelle. Qua propter nos considerantes quantum grande sit hoc negocium nobis et dicto infanti, et quod posset propter absenciam nostram irreparabile suscipere detrimentum, et quod negocium dicte curie potest absque periculum prorogari, in partibus Aragonum providimus remanere ad presens donec de statu dicti Regis certitudinem habuerimus pleniorem. Quare hoc vobis curavimus intimare ut vobis causa legitima more nostre in hiis partibus et dilacionis dicte curie innotescat. Rogantes vos quatenus, consideratis causis predictis, nos a tenenda ad presens curia supradicta excusatos habere velitis. Scire autem vos volumus quod, habita clara certificacione de statu dicti Regis et proviso utiliter in negocio supradicto si Dominus de vita Regis prefati aliter duxerit ordinandum, ad civitatem Barchinone predictam pro celebranda dicta curia protinus sine tarditate aliqua accederemus. Datum in Monasterio Sexene iiij kal. junii anno Domini M°CCC° undecimo.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis.

Bernardo Gerundensi.—Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Poncio Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Francisco Dertussensi.

Item Fratri Raimundo de Impuriis Castellano Emposte.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum Terrachone.—Vicensis.—Barchinone.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.—Gerundensis.

Item sub forma predicta fuit scriptum abbatibus infrascriptis videlicet.—Abbatibus Monasteriorum:—Fratri Petro Sanctarum Crucum.—Fratri Petro Populeti.—Fratri Raimundo Rivipulli.—De scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis Vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Similes Nobilibus et Militibus infrascriptis.

Ermengaudo Comiti Urgelli.—Gastoni comiti fuxensi et vicecomiti bearnensi et Castriboni.—Poncio Hugonis Comiti Impuriarum et

vicecomiti Caprarie.—Raimundo fulconis vicecomite Cardone.—Guillelmo de Montecatheno.—Hugoni de Mataplana comiti pallariensi.—Dalmahino vicecomiti de Rochabertino.—Dalmacio de Rochabertino.—Guillelmo de Entenza.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto.—Poncio de Ripellis.—Bernardo Raimundi de Ripellis.—Berenguerono de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Geraldono de Cervilione.—Guillelmo de Cervilione.—Bernardo Amati de Cardona.—Guillelmo de Cervaria.—Othoni de Montecatheno.—Berengario de Crudiliis.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis.—Bernardo G. de Portella.—Petro Gaucerandi de Pinoso.—Geraldono de Guardia.—Eximino Cornelii.—Philippo de Saluciis.—Guillermo de Erillo.—Geraldo de Malo leone.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Aspesio.—Geraldo de Rochabertino.

Militibus.

A. de Saga.—Poncio de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Bernardo de Vila de Mayn.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Bernardo de Scintillis de Terrassia.—Guillelmo de Boxados.—Petro de sancto Minato.—Berengario de Vilariacuto.—Bertrando de Castelleto.—Raimundo de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Castlanis Villefranche.—Galcerando de Papiolo.—Galcerando de Curte.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilione.—Berengario de Almenara.—Guillelmo de Fluviano.—Raymundo de Peramola.—Bernardo de Fonollario.

Similes universitatibus infrascriptis.

Consiliariis juratis probis hominibus et universitati Civitatis Barchinone.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.

Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.

Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.

Minorise.—Villefranche.—Cervarie.—Tarrage.—Montisalbi.—Berge.—Bisuldoni.—Turricelle de Montegrino.

Postmodum vero dominus Rex in continenti, scita seu intellecta convalescencia Regis Castelle, ordinavit celebrare curiam Cathalanis predictam in civitate Barchinone prima die mensis Augusti proxime venturi et propterea fuit scriptum prelatis Capitulis Nobilibus militibus civibus et hominibus villarum Cathalonie ut intersint celebracioni dicte curie et fuit forma qualis sequitur infra in pagina subsequenti.

Forma de qua supra dicitur fuit hec.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillerius ammiratus et Capitanus generalis, Reverendo in Christo patri Guillelmo divina providencia archiepiscopo Terrachone etc. Nuper cum essemus in procinctu itineris constituti et jam recessimus de civitate Cesaraugusta pro eundo apud Barchinonam ad celebrandam Curiam quam octava die post festum Penthecostes proximo preteritum debebamus inibi celebrare, significavimus vobis per litteram nostram qualiter intelecta gravi periculosa infirmitate illustris Regis Castelle de qua verisimiliter timebatur, necessario nos remanere opportuit in partibus Aragonum ex causis in ipsa littera expressatis. Nunc vero significamus vobis quod statim, intellecta convalescencia dicti Regis, prefatam Curiam in predicta civitate Barchinone prima die mensis Augusti proximo venturi ordinavimus celebrare. Quare ipsa die sitis in eadem Civitate celebracioni ipsius curie quoniam nos ipsa die ibi erimus, Domino concedente. Datum Osce xj kal. julii anno Domini M°.CCC° undecimo.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis:

Bernardo Gerundensi.—Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Poncio Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Francisco Dertusensi.

Item Fratri Raimundo de Impuriis Castellano Emposte.

Jacobus etc. Venerabilibus et dilectis preposito et capitulo Terrachone Ecclesie etc. Nuper etc., ut supra. Quare ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros sufficientes quos cum pleno posse loco et die prefixis celebracioni dicte Curie faciatis adesse, quoniam nos ipsa die ibi erimus Domino concedente. Datum Osce xj° kal. julii anno Domini M°CCC° undecimo.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.—Gerundensis.

Item sub forma predicta, qua fuit scriptum Archiepiscopo et Episcopis, fuit scriptum abbatibus infrascriptis, videlicet.

Abbatibus Monasteriorum.—Fratri Petro Sanctarum Crucum.—Fratri Petro Populeti.—Fratri Raimundo Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis Vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Similes Nobilibus et Militibus infrascriptis.

Fuit forma hec.

Jacobus etc. Nobili viro et dilecto Ermengaudo comiti Urgellensi etc. Nuper cum essemus in procinctu itineris constituti et jam recessissemus de civitate Cesarauguste pro eundo apud Barchinonam ad celebrandam Curiam, quam octava die post festum penthecostes proximo preteritum debebamus inibi celebrare, significavimus vobis per litteram nostram qualiter, intellecta gravi et periculosa infirmitate illustris Regis Castelle de qua verisimiliter timebatur, necessario nos remanere opportuit in partibus Aragonum ex causis in ipsa littera expressatis. Nunc vero significamus vobis quod statim, intellecta convalescencia dicti Regis, prefatam Curiam in predicta civitate Barchinone prima die mensis Augusti proximo venturi ordinavimus celebrare. Quare ipsa die sitis in eadem civitate celebracioni ipsius curie: quoniam nos ipsa die ibi erimus Domino concedente. Datum Osce xj° kal. julii anno Domini M°.CCC° undecimo.

Similes.

Gastoni Comiti fuxensi et vicecomiti bearnensi et Castri boni.—Poncio Hugonis Comiti Impuriarum et vicecomiti Caprarie.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—G. de Montecatheno.—Hugoni de

Mathaplana Comiti pallariensi.—Dalmahino vicecomiti de Rochabertino.—Dalmacio de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Entenza.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto.—Galcerando de Angularia.—Poncio de Rippellis.—Bernardo Raimundi de Rippellis.—Berenguerono de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Geraldono de Cervilione.—Guillelmo de Cervilione.—Bernardo Amati de Cardona.—Guillelmo de Cervaria.—Othoni de Montecathe-no.—Berengario de Crudiliis.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis.—Bernardo Guillelmi de Portella.—Petro Galcerandi de Pinoso. —G. de Guardia.—Eximinio Cornelii.—Philipo de Saluciis.—Guillelmo de Erillo.—Geraldo de Malo leone.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Aspesio.

Sub eadem forma Militibus infrascriptis.

A. de Saga.—Poncio de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Bernardo de Vila de mayn.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francischo de sancto Vincencio.—Bernardo de Scintillis de Terracia.—Guillelmo de Boxados.—Petro de sancto Minato.—Berengario de Vilariacuto.—Bertrando de Castelleto.—Raimundo de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Castlanis Villefranche.—Galcerando de Papiolo.—Galcerando de Curte.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilone.—Berengario de Almenara.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.

Sub eadem forma universitatibus Civitatum et villarum Catalonie infrascriptarum.

Jacobus etc., fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Barchinone etc. Nuper cum essemus in procinctu itineris constituti et recessissemus jam de civitate Cesaraugustе pro eundo apud Barchinonam ad celebrandam Curiam quam octava die post festum penthecostes proximum preteritus debebamus inibi celebrare, significavimus vobis per litteram nostram qualiter, intellecta gravi periculosa infirmitate illustris Regis Castelle de qua verisimiliter timebatur, necessario nos remanere opportuit in partibus Aragonum ex

causis in ipsa littera expressatis. Nunc vero significamus vobis quod statim, intellecta convalescencia dicti Regis, prefatam Curiam in predicta Civitate Barchinone prima die mensis Augusti proximo venturi ordinavimus celebrare. Quare ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros sufficientes, quos cum pleno posse loco et die prefixo celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Quoniam ipsa die ibi erimus, Domino concedente. Datum Osce undecimo kal. julii anno Domini M°CCC° undecimo.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Minorise.—Villefranche.—Cervarie.—Tarrage.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Jacobus Dei gracia Rex Aragonum etc. Venerabili in Christo patri Berengario divina providencia vicensi Episcopo etc. Nuper per aliam litteram nostram vobis scripsimus in hec verba: Jacobus Dei gracia Rex Aragonum etc. Venerabili in Christo patri Berengario divina providencia vicensi Episcopo etc. (inserto toto tenore littere supradicte, confecte super in dicta Curia Barchinone kal. Augusti instantis). Et post Datum fuit additum quod sequitur: Verum quare Cursor noster, qui portabat litteram predictam, fuit in itinere prepeditus, et propter hoc dubitemus an dicta littera vobis fuerit presentata, Ideo vobis presentem mittimus ut loco et die prefixis celebracioni dicte Curie intersitis. Datum Ilerde kal. julii anno Domini M°CCC°xj°.

Similes.

Fratri Raimundo urgellensi Episcopo.
Fratri Raimundo de Impuriis Castellano Emposte.

Capitulis.

Vicensi.—Urgellensi ut faciant juxta formam prescriptam suos procuratores et sindicos adesse ad celebracionem dicte Curie loco et die predictis. Abbatibus ut intersint.—Monasteriorum Stagnensis.—Rivipulli.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Sancti Johannis de Abbatissis.

Nobilibus ut intersint.

Gastono Comiti fusensi et vicecomiti bearni et Castriboni.—Raimundo Fulconis.—Poncio de Ripellis.—Bernardo Raimundi de Ripellis.—Bernardo de Angularia.—Bernardo de Portella.—Guillelmo de Guardia.

Militibus ut intersint.

Geraldo de Aquilone.—Raimundo de Peramola.—Dalmacio de Palaciolo.—Guillelmo de Fluviano.—Berengario de Almanara.—Guillelmo de Calderiis.—Guillelmo de Boxados.

Universitatibus ut faciant suos procuratores adesse.—Tarrage.—Berge.—Minorise.

Citacio facta illustri Sancio Regi Minorise[1] *ut veniat ad celebracionem dicte Curie Barchinone.*

Illustri Principi Sancio Dei gracia Regi Maioricarum Comiti Rossilionis et Ceritanie ac Dominus Montispesulani carissimo consanguineo suo. Jacobus per eandem Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius Amiratus et Capitanus generalis, Salutem et prosperos ad vota successus. Cum vos sicut scitis teneamini et debeatis venire ad Curiam nostram semel in anno quando fueritis requisitus nisi essetis in Regno Maioricarum, et nos nunc providerimus celebrare generalem Curiam Cathalanis in civitate Barchinone in kalendis mensis Augusti proximo venientis; propterea vos requirimus et mandamus quatenus loco et die prefixis ad celebracionem dicte curie veniatis. Datum Ilerde iij° nonas Julii anno Domini Millesimo CCC° undecimo.

Per Bernardum de Aversone mandato regio fuit ei lecta. Certum est quod tradita jam littera supradicta de mandato Domini Regis Antonio de Solerio, portario, defferenda et tradenda dicto Regi Maiorice voluit Dominus Rex quod ad presens non miteretur littera supradicta, sicque fuit recuperata et lacerata.

Predicta Curia fuit celebrata prefixo termino in civitate Barchinone.

[1] Sic.

Constituciones[1] *tercie curie Barchinone celebrate per Dominum Jacobum Regem secundum*[2].

In nomine Domini nostri Jhesu Christi et beate Marie Virginis gloriose. Noverint universi quod cum nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone, mandavissemus in civitate Barchinone Chatalanis curiam generalem inibi[3] celebrandam pro tranquillo et pacifico statu subditorum nostrorum et tocius Chatalonie[4] et pro reformacione et conservacione iusticie atque pacis, et ad ipsam curiam atque locum venissent prelati et religiosi et persone ecclesiastice Comites[5] vicecomites barones et richihomines milites cives ac[6] sindici civitatum et villarum et locorum Chatalonie[7] ad generalem Curiam Barchinone[8] congregati et quorum nomina in firmamentis inferius continentur, supplicaverint nobis humiliter ut quedam capitula ordinaciones et declaraciones, que inferius sunt inserta, deberemus de benignitate Regia eis et toti generali Chatalonie declarare et concedere, cum redundarent et essent ad bonum statum et utilitatem comunem tocius Chatalonie:

Nosque concedentes[9] eorum iustis supplicacionibus, insuper attendentes et fervencius considerantes quod tenemur ex debito nostri officii et preheminencie facere bonum et gracias nostris subditis et vassallis propter maximam fidem et legalitatem, quam semper erga nos et nostros predecessores actenus habuerunt, et habebunt[10] erga nos et successores nostros decetero, Domino adiuvante; idcirco volentes tenere et sequi vestigia antecessorum nostrorum, de consilio et approbacione et de consensu[11] predictorum prelatorum religiorum et ecclesiarum personarum Comitum vicecomitum baronum richorum hominum militum civium et sindicorum civitatum et villarum et locorum Chata-

[1] Archivo general de la Corona de Aragón: Códice de Ripoll, num. 38, fols. 84 y siguientes. Las variantes son del codice Escurialense *Z. j.* 4, fol. 80 y siguientes.

[2] *Z. j.* 4. (Epígrafe): TERCIA CURIA BARCHINONE CELEBRATA PER DOMINUM REGEM JACOBUM SECUNDUM.

[3] *Z. j.* 4: *curiam generalem cathalanis inibi.*

[4] *Z. j.* 4: *generalis Cathalonie.*

[5] *Z. j.* 4: *venissent comites.....* (omite los convocados del Brazo eclesiástico).

[6] *Z. j.* 4: *et.*

[7] *Z. j.* 4: *Cathalonie, ut moris est.*

[8] *Z. j.* 4: *Cathalonie.*

[9] *Z. j.* 4: *condescendentes benigne.*

[10] *Z. j.* 4: *habuerunt et habent.*

[11] *Z. j.* 4: *et consensu.*

lonie, qui ad nostram generalem curiam predictam pervenerunt [1], et ad eorum [2] supplicacionem, ordinamus quod statutum, seu privilegium, factum si favorem et aucmentacionem Christiane fidei per illustrissimum [3] Dominum Regem Jacobum bone memorie avum nostrum [4], confirmatum per Dominum Summum Pontificem Innocencium quartum, et etiam capitulum factum per nos in generali Curia Barchinone, quod incipit: *Item, quod si iudeus et* [5] *iudea etc.*, plenarie observetur; et quod predicacio fiat in sinagogis iudeorum et masquidis Serracenorum [6] vel in aliis locis, in quibus pro faciendis suis omnibus [7] consueti sunt congregari; cuius siquidem privilegii seu statuti dicti Domini Regis Jacobi bone memorie dinoscitur [8] esse talis.

Quod bona sint secura iudeis, vel Serracenis, babtismatis [9].

Nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum Maiorice Valencie [10] Comes Barchinone et Urgelli et Dominus Montispesulani, per nos et omnes nostros successores tam in Aragonia Catalonia Maiorice Minorice in Montispesulano [11] quam in Regno Valencie, et universo dominio et jurediccione nostra, quod [12] alicubi nunc habemus vel imposterum nos et successores nostri auxiliante Domino habituri sumus, pro amore Domini nostri Jhesu Christi et gloriose Virginis Matris sue et remedio anime nostre imperpetuum statuimus, quod quicunque iudeus, vel sarracenus, spiritus sancti gracia fidem voluerit recipere ortodoxam et babtismi lavarum salutaris, [13] libere et absque ullius contradiccione possit hoc facere, non obstante predecessorum nostrorum vel alicuius status [14] prohibicione vel paetus [15] vel etiam super hoc obtenta consuetudine. Ita quod propter hoc non de bonis suis mobilibus et immobilibus et semoventibus qui prius habebat amitat; immo universa secure ac li-

[1] *Z. j. 4.* (Rubrica): *Quod predicacio fiat tam in sinagogis quam in mesquitis.*
[2] En el códice de Ripoll «*judeorum*» erróneamente.
[3] *Z. j. 4: illustrem.*
[4] *Z. j. 4:* omite *avum nostrum.*
[5] *Z. j. 4: vel.*
[6] *Z. j. 4: et mesquitis sarracenorum.*
[7] *Z. j. 4: suis oracionibus.*
[8] *Z. j. 4: dignoscitur.*
[9] *Z. j. 4: Quod iudeis vel sarracenis baptismatis salventur bona.*
[10] *Z. j. 4: Maioricarum et Valencie.*
[11] *Z. j. 4: Maioricis, Montepesulano.*
[12] *Z. j. 4: quam.*
[13] *Z. j. 4: spiritus Dei gracia lavacrum salutare accipere voluerit.*
[14] *Z. j. 4: statuto.*
[15] *Z. j. 4: pacto.*

bere habeat et teneat et possideat auctoritate nostra. Et salva legittima filiorum et iure proximorum conversi; ita quod [1] de bonis conversi dicti filii seu proximi nichil ipso vivente, set post mortem eius illud solum et non amplius petere [2] quam si decessissent in iudaysmo vel paganismo rationabiliter [3] potuissent. Ut sint tales divina ex hoc gracia [4] promerentur: sic et nostram, qui Dei voluntatem ac beneplacitum immutare [5] debemus, obtinere noscantur.

Quod aliquis non sit ausus dicere alicui renegat vel tornadis [6].

Statuimus insuper imperpetuum et firmiter sub pena peccuniaria, arbitrio iudicis infligenda, prohibemus ne alicui de iudaysmo vel paganismo [7] ad fidem nostram Chatolicam converso presumat aliquis, cuiuscumque condicionis sit, impproperare condicionem suam dicendo vel vocando eum *renegat* vel *tornadis,* vel consimile verbum.

Quod iudei vel Sarraceni audiant predicaciones Christianorum [8].

Volumus etiam et statuimus quod quandocumque Archiepiscopus Episcopi vel fratres predicatores aut minores accesserint ad villas vel loca ubi Sarraceni vel iudei moram fecerint, et verbum Dei dictis iudeis vel serracenis proponere voluerint, ipsi ad convocacionem eorum perveniant [9], et pacienter audiant predicacionem eorum. Et officiales nostri, si gratis venire noluerint, eos ad hoc omni excusacione postponita compellant. Mandamus itaque vicariis baiulis curiis et nostris subditis officialibus [10] universis presentibus et futuris quatenus dicta omnia prescripta [11] ubique teneri et observari inviolabiliter faciant si de nostri confidunt gratia et [12] amore.

Datum Ilerde .IIII°. Idus. Marcii, Anno a Nativitate [13] Domi-

[1] *Z. j. 4: Ita videlicet quod.*
[2] *Z. j. 4: petere valeant.*
[3] *Z. j. 4: petere racionaliter.*
[4] *Z. j. 4: divinam ex hoc graciam.*
[5] Esto es «non mutare.»
[6] *Z. j. 4: Ne aliquis iudeum vel sarracenum vocet renegat.*
[7] *Z. j. 4:* omite *vel paganismo.*
[8] *Z. j. 4:* omite la rubrica.
[9] *Z. j. 4: conveniant.*
[10] *Z. j. 4: et officialibus.*
[11] *Z. j. 4: predicta.*
[12] *Z. j. 4: vel.*
[13] *Z. j. 4: Anno Nativitatis.*

ni M°.CC°.XLII. Signum Jacobi, Dei gratia Regis Aragonum Maiorice [1] et Valencie ac Comitis Barchinone et Urgelli et Domini Montispesulani. Testes sunt. G. de Montechateno [2], P. Urgelli, et plures alii. Signum Guillelmi scribe, qui de mandato [3] Domini Regis hoc scribi fecit loco et die et anno prefixis.

II. De ordinacione inquisitorum contra officiales. Rubrica [4].

Item ordinamus de consilio approbacione et concessione [5] omnium predictorum super capitulo per nos facto in generali Curia [6] Barchinone quod incipit: *Item quod vicarii et baiuli, etc.*, et super quodam alio capitulo alterius curie [7] Barchinone per nos facto [8], quod incipit: *Item, quod omnis vicarius et subvicarius et baiulis et curia et judex ordinarius et assessor et carcerarius et sagio et alii officiales, qui utantur iurediccione, qui nunc sit in officio, etc.* [9]: et super capitulo facto per nos in generali Curia Ilerde, quod incipit: *In primis super primo et secundo capitulis dicte curie Barchinone et* [10] *in quibus fit mencio, etc.*; quod nunc de presenti omnis vicarii et subvicarii baiuli et subbaiuli curie, et locatenentes curiarum, et assessores et judices ordinarii, et omnes alii officiales nostri, qui utantur [11] iurediccione, exeant et removeantur per nos de vicariis et baiulis et aliis eorum officiis, et quod per nos nunc eligantur [12] unus miles et unus civis et unus iureperitus [13] in qualibet vicaria, et quod sint de qualibet vicaria. Qui miles et civis vel homo ville et iureperitus [14] habeant et eligant unum notarium et inquirant ad sumptus [15] nostros contra dictos officiales, et contra etiam illos [16] qui fuerint [17] officiales et qui sunt eiecti vel remoti ab officiis eorundem con-

[1] *Z. j. 4: Maioricarum.*
[2] *Z. j. 4: Guillermus de Montecatheno, Asselitus de Guidal.*
[3] *Z. j. 4: qui mandato.*
[4] *Z. j. 4: Quod omnes officiales amoveantur ab officiis, et quod inquiratur contra eos.*
[5] *Z. j. 4: consensu.*
[6] *Z. j. 4: curia prima.*
[7] *Z. j. 4: secunde.*
[8] *Z. j. 4: facte.*
[9] *Z. j. 4: Primerament, que tot veguer sotsveguer e batle e cort e jutge ordinari et assesor e carcerer e saig e altre official, qui ara usa de jurisdiccio e qui ara sia en loffici, etc.*
[10] *Z. j. 4:* omite *et.*
[11] *Z. j. 4: utuntur.*
[12] *Z. j. 4: eligatur.*
[13] *Z. j. 4: iurisperitus.*
[14] *Z. j. 4: iurisperitus.*
[15] *Z. j. 4: supertos.*
[16] *Z. j. 4: illos etiam.*
[17] *Z. j. 4: fuerunt.*

tra quos non est facta inquisicio. Et inquirant et indagent seu *concerquent*[1] contra dictos officiales, si ipsi officiales fuerint[2] negligentes in custodiendo deffendendo manutenendo iurediccionem[3] et iura nostra, et si consenserint[4] vel fraudem fecerunt pro denariis vel alia de causa in dampnum nostrum et[5] diminucionem iurediccionis[6] nostre, et inquirant etiam contra dictos officiales super statutis et ordinacionibus curiarum preteritarum et curie presentis fractis vel non servatis, et super omnibus et singulis injuriis factis[7] per dictos officiales universitatibus ecclesiis prelatis personis ecclesiasticis richis hominibus militibus et civibus et aliis quibuscumque personis singularibus, et super omnibus aliis in quibus dicti officiales vel eorum aliquis in eorum officio vel tenendo officium delinquerint. Et iurent super Sancta Dei Evangelia, et faciant homagium nobis quod bene et legaliter inquirant contra dictos officiales, et condempnent vel absolvant ipsos secundum justiciam et eorum bonam consciencia[8]; ita tamen quod in proprietate vel possessione alicuius rei vel in aliquo alio casu ex sentencia vel processu dictorum inquisitorum non possit ius adquiri nec preiudicium aliquod fieri nobis vel alicui alii persone, nisi tamen modo[9] quantum ad condempnacionem vel absolucionem criminis vel culpe dictorum officialium, cum ex isto capitulo summarie inquiratur et inquiri debeat et pronunciari tamen[10] de culpa et crimen[11] officialium et non de alia re. Et denunciaciones et querele et querimonie dentur dictis inquisitoribus infra unum mensem, qui incipiat quando officialis incipiet tenere tabulam; et postea, infra III[12]. menses sequentes, dicti inquisitores determinent ipsas questiones[13] sumarie et sine figura iudicii ex suo officio vel eo modo quo eis videbitur faciendum, remotis timore amore mala voluntate et omni servicio et alia fraude. Et quod nos seu procurator noster seu aliquis alius officialis noster non impediamus in totum vel in partem, nec nobis reservemus dictam inquisicionem vel cognicionem

[1] *Z. j. 4: indegent seu enserquen.*
[2] *Z. j. 4: fuerunt.*
[3] *Z. j. 4: et manutenendo jurisdiccionem.*
[4] *Z. j. 4: consenserunt.*
[5] *Z. j. 4: vel.*
[6] *Z. j. 4: jurisdiccionis.*
[7] *Z. j. 4: iniuriis et* loris *factis.*
[8] *Z. j. 4: consciencia, etc.*
[9] *Z. j. 4: tantummodo.*
[10] *Z. j. 4: tantum.*
[11] *Z. j. 4: crimine et culpa.*
[12] *Z. j. 4: tres.*
[13] *Z. j. 4: inquisiciones.*

vel pronunciacionem eiusdem [1] vel partem eiusdem; immo nos et procurator et officiales nostri mandemus et mandari faciamus execucioni quecumque per dictos inquisitores fuerint judicata quantum ad satisfaccionem faciendam, juxta sentenciam dictorum inquisitorum, illi vel [2] illis quibus dicti officiales dampnum dederint vel iniuriam intulerunt [3]. Set tamen nos, si voluerimus, possimus facere graciam vel remissionem illis qui fuerint condempnati, de eo tamen quod nobis fuerit adiudicatum per dictos inquisitores tantum, et etiam de pena corporali, si forsan ipsi officiales vel eorum aliquis inde [4] fuerint condempnati. Quorum [5] remissionem et graciam possimus facere si voluerimus, postquam tamen sentencia lata fuerit per dictos inquisitores. Et si aliquis vel aliqui dictorum officialium fuerint condempnati, serventur contra ipsos capitula generalium curiarum Barchinone et Ilerde. Et si inventi fuerint sine culpa et absoluti, quod nos possimus ipsos *tornare* in officiis. Et quod dicti vicarii et alii officiales predicti, tam illi qui nunc sunt in officiis supradictis [6], quam illi qui iam exierunt de ipsis officiis, et illi etiam qui decetero erunt in officiis supradictis teneantur et habeant personaliter, vel per procuratorem sufficientem, tenere tabulam et comparere *rendere* [7] procedere coram dictis inquisitoribus super omnibus supradictis. Et si aliquis dictorum trium [8] inquisitorum propter infirmitatem vel aliud legittimum impedimentum non possent [9] interesse vel intendere in premissis [10], quod reliqui duo nomine et auctoritate nostra possint alium eligere et sibi associare, qui una cum eis procedat super predictis secundum formam supradictam; et ille quem in hac causa eligerint [11], vel associaverint, similiter faciant [12] iuxtam formam superioris positam sacramentum et homagium alteri dictorum duorum inquisitorum, qui dictum sacramentum et homagium recipiat nomine et auctoritate nostra. Et dicti inquisitores habeant istud posse usque ad primam generalem curiam Chatalonie. Et

[1] *Z. j. 4: eius.*
[2] *Z. j. 4: seu.*
[3] *Z. j. 4: intulerint.*
[4] *Z. j. 4:* omite *inde.*
[5] *Z. j. 4: Quam.*
[6] *Z. j. 4:* omite *supradictis.*
[7] *Z. j. 4: comparere et respondere et procedere.*
[8] *Z. j. 4:* Omite *trium.*
[9] *Z. j. 4: posset.*
[10] *Z. j. 4: predictis.*
[11] *Z. j. 4: hoc casu elegerint.*
[12] *Z. j. 4: sibi faciat.*

tamen nos eligamus[1] alios tres secundum formam predictam, qui habeant illud idem posse, usque ad aliam curiam generalem tunc proxime venturam. Et postea secundum[2] eandem formam fiat eleccio dictorum trium inquisitorum in qualibet curia generali. Et simili modo nos removeamus de ipsis officiis omnes et singulos officiales predictos de triennio in triennium in qualibet curia generali. Et si curie generales prorogabantur teneri aliqua necesitate prout in capitulis curiarum generalium[3] preteritarum continetur, quod inquisiciones et mutacio aut remocio officialium non prorogarentur[4]; immo de triennio in triennium in Carniprivio quadragesime per nos fierent, prout superius continetur. Et si aliquis dictorum officialium fuerint condempnatus in quantitate quingentorum[5] solidorum, vel in minori etiam quantitate, vel in aliqua alia re valenti quingentos solidos vel minus, per dictos inquisitores, quod idem officialis condempnatus non possit appellare inde, sed de condempnacione maioris valoris vel[6] quantitatis Quingentorum solidorum. Et de qualibet sentencia, cuiuscunque quantitatis sit, ex qua sequeretur ipsi officiali infamia secundum capitulum generalis curie Ilerde, et de sentencia pene corporalis possit appellare dictus officialis semel juxta capitulum generale curie Barchinone. Et ille similiter, qui dederit peticionem contra officialem, possit appellare simili modo si voluerit, si in quantitate vel in re valenti ultra .D. solidos ei videretur[7] per dictos inquisitores fore agravatum; scilicet quod inde absolvissent dictum officialem. Et etiam quod quilibet possit se juvare beneficio appellacionis partis alterius. Et quantitas dictorum .D. solidorum intelligatur tantummodo de una sentencia singulari, lata contra ipsum officialem pro una universitate vel pro una persona vel pluribus, et non possit intelligi nec multiplicari de condempnacionibus factis in diversis sentenciis. Et nos nunc de presenti, et postea semper in qualibet curia generali, assignemus duos jureperitos[8] idoneos; scilicet unum in civitate Barchinone et alium in civitate Ilerde, pro determinandis appellacionibus per predictos factis iuxta formam predictam. Qui duo judices appellacioni[9] sacramentum

[1] *Z. j. 4: Et tunc eligamus.*
[2] *Z. j. 4: Et preterea secundum istam.*
[3] *Z. j. 4: generalium curiarum.*
[4] *Z. j. 4: prorogaretur.*
[5] *Z. j. 4: D.*
[6] *Z. j. 4: seu.*
[7] *Z. j. 4: videbitur.*
[8] *Z. j. 4: jurisperitos.*
[9] *Z. j. 4: appellacionum.*

et homagium nobis faciant quod determinent et determinare habeant secundum iusticiam et eorum bonam conscienciam dictas appellaciones, et quamlibet earundem infra .XXX. dies continue subsequentes, postquam dicta appellacio facta fuerit. Et quod dicti iudices appellacioni et utrique[1] eorum infra dictos .XXX[2]. dies possint procedere et procedi facere de hora in horam et[3] de die in diem, et summarie et sine figura iudicii, secundum quod eisdem iudicibus vel eorum alteri videbitur faciendo[4]. Et iudex dictarum appellacionum qui assignabitur in[5] civitate Barchinone determinet appellaciones ad nos factas per officiales vel quaslibet[6] personas alias vel universitates de vicariis vel baiulis Barchinone et vallensii[7] et Gerunde et Bisulduni Ausonie Begiarum[8] Berge et Berguitanii et Ripollensii[9] et Villefranche et Montisalbi. Et alter iudex appellacionum, qui assignabitur in civitate Ilerde, determinet appellaciones ad nos factas per officiales vel quaslibet alias personas vel universitates de vicariis vel baiulis Ilerde Rippacurcie[10] Pallariensis Cervarie Tarrege[11] Dertuse et montenearum de Pradis, secundum formam predictam. Intelligatur tamen quod hec[12] locum non habeant[13] in officialibus nunc habentibus[14] dicta officia ad imperpetuum, nec[15] ad violarium, quantum ad remocionem et suspencionem officiorum, set fiat inquisicio contra eos per dictos inquisitores iuxta formam predictam. Et si inventum fuerit quod in aliquo delinquerint in eorum officio, vel tenendo officium, quod inde puniantur ad cognicionem et arbitrium dictorum inquisitorum: qui omnia servent et sequantur decetero contra officiales futuros secundum formam predictam. In istis autem vel in aliquo istorum non intelligatur persona Illustris et Karissimi Infantis filii nostri procuratoris Catalonie, vel eius locum tenentis, vel etiam curie judicum[16] dicti Infantis et eius locum tenen-

[1] *Z. j. 4: appellacionum et uterque.*
[2] *Z. j. 4: triginta.*
[3] *Z. j. 4:* omite *et.*
[4] *Z. j. 4: faciendum.*
[5] *Z. j. 4:* omite *in.*
[6] *Z. j. 4: quaslibet alias.*
[7] *Z. j. 4: Vallesii.*
[8] *Z. j. 4: Visulduni Ausone Bagiarum.*
[9] *Z. j. 4: Berguitani et Ripollesii.*
[10] *Z. j. 4: Ripecurcie.*
[11] *Z. j. 4: Tarrage.*
[12] *Z. j. 4: hoc.*
[13] *Z. j. 4: habeat.*
[14] *Z. j. 4: qui nunc habent.*
[15] *Z. j. 4: vel.*
[16] *Z. j. 4:* añade *curie nostre et.*

tis. Set tamen dictus Infans et alii supradicti teneantur tenere et observare ordinaciones curiarum preteritarum et presentis et etiam futurarum. Alia contenta in constitucionibus aliarum curiarum generalium Chathalonie remaneant et sint in suo pleno robore et valore.

III. De salario carcerariorum.

Item ordinamus quod salarium carcerariorum, sive id quod datur pro custodia et carcere vel *presonia*[1], taxetur et moderetur seu temperetur in qualibet vicaria et baiulia ad cognitum[2] vicarii vel baiuli vel curie et procerum loci ubi carcer vel *presonia* erit; eo quia in multis locis Chatalonie carcerarii petunt et accipiunt salaria immoderata. Et si dicti carcerarii delinquerint in aliquo, quod inde puniatur[3] ad cognitum dictorum trium inquisitorum.

IV. De quibusdam capitulis revocatis[4].

Item ordinamus, presenti curia approbante, quod capitula facta per illustrissimum Dominum Regem Petrum clare memorie patrem nostrum in generali curia Barchinone (unum quorum incipit: *Et restituimus possessionem et quasi meri imperii, etc.*, et aliud incipit: *Restituimus etiam omnibus supradictis personis*[5] *mixtum imperium et iurediccionem*[6], *etc.*) in omnibus observentur. Et si in aliquo per nos vel officiales nostros in ipsis capitulis, vel eorum altero, est factum contra a tempore[7] citra quo dicta capitula fuerint[8] facta, vel decetero fieret[9] contra ipsa, quod id totum sit in ea pro revocato et pro non facto.

[10] Item ordinamus quod capitulum generalis curie Barchinone, per dictum Dominum Regem Petrum celebrate[11], quod incipit: *Et specialiter restituimus plene et*[12] *libere notarias, etc.*, servetur. Et si in aliquo est factum contra, quod revocetur, et quod decetero notarias vel scri-

[1] *Z. j. 4: presonio.*
[2] *Z. j. 4: cognicionem.*
[3] *Z. j. 4: puniantur.*
[4] *Z. j. 4: De restitucione meri imperii et mixti imperii. (Rúbrica.)*
[5] *Z. j. 4:* omite *personis.*
[6] *Z. j. 4: jurisdiccionem.*
[7] *Z. j. 4:* omite *est factum contra a tempore.*
[8] *Z. j. 4: fuerunt.*
[9] *Z. j. 4: fierent.*
[10] *Z. j. 4: De restitucione notariarum. (Rúbrica.)*
[11] *Z. j. 4: celebratum.*
[12] *Z. j. 4: ac.*

banias antiquitus haberi consuetas possint regere personaliter illi [1] quorum fuerint notarie vel scribanie, vel tenere ibi pro regendo officio notarie clericos vel laycos qui sunt [2] sufficientes ad regimen dictarum notariarum vel scribaniarum.

V. Declaracio [3].

Item ordinamus quod capitula dicti Domini Regis Petri bone memorie patris nostri, facta in generali curia Barchinone (unum quorum incipit: *Item quod omnes cause que sint de Chatalonia* [4], *etc.*, et aliud incipit: *Item quod cause vicarie tractentur, etc.)* teneantur et observentur. Et declaramus de approbacione et concensu [5] presentis curie generalis quod, sicut dicit quod cause cuiuslibet vicarie determinentur [6] infra quamlibet vicariam, quod [7] intelligatur quod cause cuiuslibet baiulie determinentur infra quamlibet baiuliam.

VI. De usurariis non tenendis [8] *officium publicum.*

Item ordinamus quod aliquis usurarius non possit tenere officium publicum nec iurediccionem [9].

VII. De confirmacione capituli [10].

Item ordinamus quod capitulum factum in generali curia Barchinone per excellentissimum Dominum Regem Petrum bone memorie [11] patrem nostrum, quod incipit: *Ordinamus etiam quod iudices de curia* [12] *etc.*, servetur et teneatur sine omni distinccione et interpretacione. Et qui contrafecerit, quod non possit de inde iudex esse curie nostre, et habeat reddere in duplo salarium quod receperit [13].

[1] *Z. j. 4: illic.*
[2] *Z. j. 4: sint.*
[3] *Z. j. 4: Quod cause cuiuslibet vicarie et cuiuslibet baiulie terminentur infra ipsas baiulias et vicarias. (Rúbrica.)*
[4] *Z. j. 4: Cathalonia.*
[5] *Z. j. 4: consensu.*
[6] *Z. j. 4: terminentur.*
[7] *Z. j. 4: et quod.*
[8] *Z. j. 4. Quod usurarius non teneat.*
[9] *Z. j. 4: jurisdicciones.*
[10] *Z. j. 4: Quod judices curie domini regis non recipiant salarium nec servicium.*
[11] *Z. j. 4:* omite *bone memorie.*
[12] *Z. j. 4: curia nostra.*
[13] *Z. j. 4: recepit.*

VIII. Declaracio seu addicio [1].

Item ordinamus super capitulo facto per Dominum Regem Alfonsum in generali curia Montissoni, quod incipit: *Item ordinamus et statuimus quod sagiones ponantur, etc.*; quod dicti inquisitores possint temperare numerum sagionum in qualibet vicaria et baiulia secundum granditatem vel paucitatem eiusdem vicarie vel bailie, secundum quod eisdem inquisitoribus videbitur; et quod punniantur per ipsos inquisitores ad eorum cognitum, si delinquerint in eorum officio vel tenendo officium.

IX. Declaraciones [2].

Item ordinamus quod capitulum factum per Dominum Regem Alfonsum in curia generali Montissoni, quod incipit: *Item quod teneantur reddere ius de compromissis et de* [3] *penis ponitis in ipsis, etc.*; teneatur et observetur. Et declaramus et ordinamus quod nos et vicarii et alii nostri officiales mandemus et teneamur mandare execucioni sine diffugio et malicia sentencias seu arbitraciones tam arbitrorum quam arbitratorum et amicabilium compositorum. Et quod renunciacio et remissio facta quocumque modo per partes in compromisso, quod non recurrant nec possint recurrere ad arbitrum boni viri, valeant et teneant non obstantibus aliquibus oppinionibus contrariis.

X. De assecuracione officialium [4].

Item ordinamus super capitulis curiarum generalium preteritarum, loquentibus quod omnis vicarius et subvicarius et curia [5] et baiulus et iudex ordinarius et assessor et carcerarius, et omnis officialis qui iurediccione [6] utatur, et loca eorum tenentes, antequam utatur, vel audeat uti ipso officio, etc.; quod omnes dicti officiales et quilibet eorum habeant assecurare secundum formam capituli generalis curie Barchinone per nos celebrate quod incipit: *Primo quod omnis vicarius et subvicarius, etc.*, et secundum declaracionem, factam super dicto capitulo in [7] gene-

[1] *Z. j. 4: De sagionibus.*
[2] *Z. j. 4: De compromisso et quod pena compromissus teneat.*
[3] *Z. j. 4:* omite *de.*
[4] *Z. j. 4: Quod omnes officiales jurent in introitu officii sui.*
[5] *Z. j. 4: curius.*
[6] *Z. j. 4: jurisdiccione.*
[7] *Z. j. 4: per nos in.*

rali curia Ilerde, quod dicta capitula teneantur et observentur. Et pro eo quia aliqui vicarii et subvicarii et alii de officialibus predictis de facto usi fuerint ipsis officiis, nullis iuramento vel assecuramento prestitis per eosdem, in vilependium [1] seu *menys preu* ordinacionum dictarum generalium curiarum; ideo ordinamus quod [2] aliquis de officialibus supradictis, presens et futurus, non utatur nec audeat uti officio [3] usquequo dictam securitatem et sacramentum fecerit secundum formam capitulorum predictorum [4]. Et si aliquis, antequam assecuraverit et iuraverit, utatur officio, quod puniatur per dictos inquisitores ad eorum arbitrium, sicut persona privata quod [5] uteretur officio publico.

XI. Gracia [6].

Item ordinamus et promittimus predictis omnibus et singulis et generali etiam Chatalonie quod non faciemus privilegium vel concessionem contra ordinaciones istius curie nec aliarum curiarum preteritarum.

XII. Declaracio [7].

Item ordinamus super capitulo dicte curie generalis Barchinone per nos facte, quod incipit: *Item quod, cum quilibet sit et debeat esse in guarda* [8] *et deffenssione nostra, etc.*, quod, sicut dicit quod nos non debeamus concedere, quod addatur ibi quod procurator vicarii et officiales nostri non possint hec [9] facere. Et si factum fuerit [10] per ipsos, sit revocatum et habitum pro non facto.

XIII [11].

Item ordinamus, de consilio approbacione et concensu [12] predictorum, quod si dominium castri vel alterius loci quod consueverit esse

[1] *Z. j. k: vilipendium.*
[2] *Z. j. k: quod de cetero.*
[3] *Z. j. k:* omite *officio.*
[4] *Z. j. k: dictorum capitulorum.*
[5] *Z. j. k: que.*
[6] *Z. j. k: Quod privilegium non fiat contra ordinaciones presentis curie et curiarum preteritarum.*
[7] *Z. j. k: De deffensione et guarda domini regis et eius officialium.*
[8] *Z. j. k: garda.*
[9] *Z. j. k: hoc.*
[10] *Z. j. k: fuit.*
[11] *Z. j. k: Quod milites judicentur cum civibus succedentibus militibus in aliqua re, sicut antea judicabantur cum militibus.*
[12] *Z. j. k: consensu.*

militis, in quo castro vel loco sunt castlani vel feudetarii [1], pervenerit [2] civi vel homini ville ex empcione, vel successione, vel aliqua alia ratione vel titulo, quod ipsi castlani et feudetarii iudicentur cum dicto cive vel homine ville domino dicti castri seu loci in omnibus placitis et questionibus, que inter eos suscitabuntur ratione dictarum castlaniarum vel feudorum, sicut antea judicabantur cum milite, a quo [3] dictus civis vel homo ville habet vel habebit [4] locum. Et quod habeat assignare eis iudices pares curie et facere seu dare ei *sos obs* [5] secundum usaticum Barchinone, si extrahit ipsos extra feudum.

XIV. De expensis factis per officiales [6].

Item ordinamus, de consilio assensu et approbacione predictorum, quod si aliquis vicarius vel baiulus vel curia vel alius officialis noster denarios, vel alias res apud eum comendatas vel secuestratas ratione officii, expendet vel mittet in totum vel in partem in usus nostros vel suos proprios vel alienos, quod id quod receperit vel expenderit, vel fecerit accipi vel expendi vel mitti in dictos usus, quod illud habeat reddere in dupplo in continenti, et quod nullo tempore teneat officium nostrum.

XV. De iurantibus de non esse solvendis [7].

Item ordinamus quod omnis homo et omnis femina, Christianus iudes vel sarracenus, qui iuret decetero se non esse solvendo, quod fiat decetero preconitzacio [8] cum tubis per civitatem, vel per villam, vel per locum ubi juraverit quod ille talis juravit se non esse solvendo. Et ideo fiat dicta preconitzacio [9], ut nemo possit esse decetero deceptus [10] per eundem.

XVI. De pace habenda cum sarraceno [11].

Item ordinamus quod si nos fecerimus preconitzari habere pacem

[1] *Z. j. 4: castelani vel feudatarii.*
[2] *Z. j. 4: pervenit vel pervenerit.*
[3] *Z. j. 4: de quo.*
[4] *Z. j. 4: habent vel habebunt.*
[5] *Z. j. 4: sos ops.*
[6] *Z. j. 4: De peccunia deposita vel sequestrata apud officiales.*
[7] *Z. j. 4: Quod per publicacionem tube publicetur qui juravit se non esse solvendo.*
[8] *Z. j. 4: preconiçcacio.*
[9] *Z. j. 4:* omite *dicta preconitzacio.*
[10] *Z. j. 4: deceptus de cetero.*
[11] *Z. j. 4: De treuga sarracenorum significanda, quando debet exire per dominum regem.*

vel treugam cum aliquo sarraceno, et dicta pax vel treuga non fuerit *adiata*, quod cum dicta pax vel treuga debebit exire quod nos hoc significabimus vicariis et aliis officialibus et consiliis locorum nostrorum de quibus nobis videbitur, taliter quod gentes [1] possint sibi providere ne dampnum incurrant. Et si pax vel treuga fuerit *adiata* et prorrogaberit [2], quod nos hec faciemus preconitzari per loca nostra de quibus nobis videbitur.

XVII. De observacione capituli [3].

Item ordinamus quod capitulum per nos factum in prima generali curia Barchinone, quod tale est: *Item quod aliqua carta indeorum que sint* [4] *usure, ex quo habeat a VI annis in antea, non habeat valorem, et indeus non possit ea uti in aliquo* [5], *nec illi qui erunt obligati teneantur inde respondere in aliquo, nisi interim pecierint ipsum in curia et* [6] *nisi esset absens vel pupillus*, teneatur et sequatur, revocata omni declaracione et interpretacione que per nos sint facte.

XVIII [7].

Et prelati et presone ecclesiastice, et religiosi, qui presentes sunt, nomine suo et aliorum de Chatalonia consenciunt ad predictam curiam, in quantum status et eorum dignitas sive ordo sustineat salva libertate ecclesiastica.

Hec autem omnia et singula supradicta ordinamus declaramus et statuimus de consilio approbacione et concensu [8] prelatorum, procuratorum, capitulorum ecclesiarum [9] chatedralium, religiosorum clericorum, baronum richorum hominum militum, civium [10] et hominum villarum Chatalonie, qui venerunt [11] ad presentem curiam nostram ge-

[1] *Z. j. 4: gentes nostre.*
[2] *Z. j. 4: prorogabatur*
[3] *Z. j. 4: De judaycis instrumentis, quod roborem non habeant ultra ex .VI. annis.*
[4] *Z. j. 4: sit.*
[5] *Z. j. 4:* omite *et indeus non possit ea uti in aliquo.*
[6] *Z. j. 4:* omite *et.*
[7] *Z. j. 4: De laudacione et approbacione personarum ecclesiasticarum et religiosarum. (Rubrica.)*
[8] *Z. j. 4: consensu.*
[9] *Z. j. 4:* omite *ecclesiarum.*
[10] *Z. j. 4: et civium.*
[11] *Z. j. 4: convenerunt.*

neralem, quam in civitate Barchinone celebravimus Chatalanis. Mandantes procuratoribus vicariis curiis et universis aliis et officialibus nostris et eorum loca tenentibus et subditis etiam presentibus et futuris, quod predicta omnia [1] et singula teneant et observent et ab omnibus faciant perpetuo teneri et inviolabiliter observari: et in aliquo non contra veniant nec aliquem contravenire [2] permittant aliqua ratione. Et ad majorem cautelam promittimus bona fide omnibus et singulis infrascriptis, qui ad dictam generalem curiam convenerunt, et etiam omnibus [3] aliis de Chatalonia qui absentes sunt, et Stephano de Podio notario infra scripto a nobis pro eis et pro illis, quorum interest et [4] interesse potest ac poterit, legittime stipulanti paciscenti et recipienti, et etiam iuramus in anima nostra, per Deum et eius sancta .IIII^or^. Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula, ut superius dicta sunt, tenere et complere [5], inviolabiliter observare, et observari facere et teneri ut superius continetur.

Acta sunt hec in plena curia generali congregata in Claustro maiori fratrum minorum Barchinone, nonis Septembris, anno Domini .M°.CCC.XI [6].

Sig ✠ num Jacobi, Dei gratia Regis Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comitisque [7] Barchinone, qui hoc laudamus concedimus firmamus et juramus [8].

[1] *Z. j. 1: omnia predicta.*
[2] *Z. j. 1: contravenire aliquem.*
[3] *Z. j. 1: omnibus etiam.*
[4] *Z. j. 1: vel.*
[5] *Z. j. 4: complere et.*
[6] *Z. j. 4:* Millesimo .CCC. undecimo.
[7] *Z. j. 1: Corsice, Comesque.*
[8] *Z. j. 4: hec firmamus concedimus et laudamus.*

XXIX.

Cortes de Lérida de 1315 [1].

Invocacio Curie Generalis, quam dominus Rex in Carniprivio anni presentis [2] Millesimi CCC[i]. Quartidecimi debet celebrare Catalanis in Civitate Ilerdensi.

Fuit forma hec.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius ammiratus et Capitanus generalis, Reverendo in Christo patri Guillelmo, Divina providencia Terrachone archiepiscopo, Salutem, etc.

Significamus vobis quod pro celebracione generalis Curie, quam in proximo Carniprivio Quadragesime debemus celebrare Cathalanis in civitati Ilerde, erimus ipso termino in Civitate eadem, Domino concedente. Quare vos requirimus et monemus quatenus loco et termino supradictis celebracioni dicte Curie intersitis. Datum Cesarauguste nonas Januarii anno Domini M°CCC° xiiij°.

BERNARDUS DE AVERSONE mandato regio.

Similes.

Venerabilibus in Christo Patribus Episcopis Guillelmo Gerundensi. — Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Fratri Guillelmo Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Francisco Dertusensi.

Item Fratri Gaufrido de Rochabertino Gerenti vices in Cathalonia venerabilis fratris Martini petri Doros tenentis locum in Castellania Emposte venerabilis Magistri ordinis hospitalis sancti Johannis Jherosolimitani.

Capitulis Ecclesiarum Terrachonensi.—Vicensi.—Barchinonensi.—Ilerdensi.—Urgellensi.—Dertusensi.—Gerundensi, fuit scriptum sub forma sequenti.

Jacobus etc. Venerabilibus preposito et Capitulo Terrachonensis Ecclesie Salutem, etc. Significamus vobis quod pro celebracione generalis

[1] ARCHIVO DE LA CORONA DE ARAGÓN, *Reg.* 308, fol. 211 y siguientes.
[2] De la Encarnación.

Curie, quam in proximo Carniprivio Quadragesime debemus celebrare Cathalanis in civitate Ilerde, erimus ipso termino in civitate eadem Domino concedente. Quare vos requirimus et monemus quatenus ordinetis et constituatis sindicos seu procuratores vestros quos cum pleno posse loco et termino predictis celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Datum Cesarauguste nonas Jannuarii anno Domini M°CCC° xiiij°.

Item sub forma predicta, qua fuit scriptum Archiepiscopo et Episcopis, fuit scriptum Abbatibus infrascriptis.

Abbatibus Monasteriorum.—Fratri Petro Sanctarum Crucum.—Fratri Andree Populeti.—Fratri Raimundo Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis Vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Item super eadem curia fuit scriptum Nobilibus et militibus infrascriptis sub forma que sequitur.

Jacobus Dei gracia Rex Aragonum, etc. Inclito carissimo filio nostro Infanti Alfonso Comiti Urgelli ac vicecomiti Agerensi Salutem et benediccionem paternam. Significamus vobis quod pro celebracione generalis Curie, quam in proximo venturo Carniprivio Quadragesime debemus celebrare Cathalanis in Civitate Ilerde, erimus ipso termino in Civitate eadem, Domino concedente. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus loco et termino supradictis celebracioni dicte Curie intersitis.—Datum Cesarauguste nonas Januarii anno Domini M°CCC° xiiij°.

Similes Nobilibus.

Gastoni Comiti Fuxensi et vicecomiti bearnensi et Castri boni ac domino Castri veteris.—Malgaulino Comiti Impuriarum.—Marquisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie, ut intersit per procuratorem dicte Curie.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardonensi.—Guillelmo de Monthecateno senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mataplana Comiti Pallariensi.—Dalmacio vicecomiti de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Entenza.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto.—Poncio de Ripellis.—Bernardo Rai-

mundi de Ripellis.—Berengarono de Angularia domino de Angularia. —Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Guillelmo de Cervilione.—Geraldono de Cervilione.—Guillelmo de Cervaria.—Othoni de Montecatheno.—Berengario de Crudiliis.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis.—Bernardo Guillelmi de Portella.—Pericono Galcerandi de pinosio vel tutori suo.—Eximino Cornelii.—Philipo de Saluciis.—Guillelmo de Erillo.—Geraldo de Malo leone.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Abeylla. —Raimundo de Orchau.

Militibus.

Antonio de Saga.—Hugueto de sancta pace.—Alamanno de Fuxano. —Dalmacio de Palaciolo.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francischo de sancto Vincencio.—Bernardo de Scintillis de Terracia.—Raimundo Xammar.—Bertrando de Castelleto.—Bernardo Guillelmi de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Galcerando de Papiolo.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilone.—Berengario de Almenara.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.—Jacobo de Besora.

Item fuit scriptum super eadem Curia universitatibus civitatum et villarum Cathalonie.

Et fuit forma hec.

Jacobus. Dei gracia Rex Aragonum. etc. Fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Barchinone salutem. etc. Significamus vobis quod pro celebracione generalis Curie, quam in proximo Carniprivio Quadragesime debemus celebrare Cathalanis in civitate Ilerde. erimus ipso termino in Civitate eadem Domino concedente. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis sindicos seu procuratores vestros suficientes, quos cum pleno posse, loco et termino supradictis, celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Datum Cesarauguste, nonas Januarii anno Domini M°CCC° xiiij°.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.

Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.

Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.

Minorise.—Villefranche.—Cervarie.—Tarrege.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Certum est quod dicta Curia fuit celebrata in Ilerda in predicto Carniprivio [1] Quadragesime. Et post quosdam tractatus habitus in ipsa Curia nichil novi fuit ordinatum in eadem sed a Domino Rege licenciati fuerunt qui venerant.

XXX.

Cortes de Tortosa de 1318 [2].

Cum Dominus Rex juxta ordinaciones..... Cathalonie hoc anno deberet celebrare curiam generalem Cathalanis in civitate Barchinone nisi locum mutaret secundum ordinaciones ipsas, volens ipse dominus Rex mutare locum, providit Curiam ipsam celebrandam in civitate Dertuse. Super hocque fuerunt directe in Cathalonia littere inferius contente.

Forma autem fuit hec.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum, etc. Reverendo in Christo patri Eximinio divina providencia Terrachonensi Archiepiscopo Salutem, etc.

Cum nos generalem Curiam quam Cathalanis in instanti Carniprivio Quadragesime celebrare habemus, volentes locum mutare, in civitate Dertuse celebrari velimus; ideo hoc vobis sciri facientes, vos requirimus et monemus quatenus dicto Carniprivio instanti in predicta civitate Dertuse celebracioni dicte curie intersitis. Nos enim ipsis loco et die pro celebracione ipsius curie personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Valencie vj° idus Decembris anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis Guillelmo Gerundensi.—Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi vel procuratori suo, ip-

[1] El miércoles de Ceniza del año 1315 (de la Encarnación, 1314) cayó en 5 de Febrero.

[2] Archivo de la Corona de Aragón. *Reg.* 308. fols. 214 y siguientes.

so in remotis agente.—Fratri Guillelmo Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Berengario Dertusensi.

Item venerabili et religioso viro Fratri Martino petri Doros Castellano Emposte sub eadem forma Episcoporum.

Capitulis.

Jacobus, etc. Venerabilibus et dilectis preposito et capitulo Terrachonensi Ecclesie Salutem, etc. Cum nos generalem Curiam, quam Cathalanis in instanti Carniprivio Quadragesime celebrare habemus, volentes locum mutare in civitate Dertuse celebrari velimus; Ideo hoc vobis sciri facientes, vos requirimus et monemus quatenus ordinetis et constituatis sindicos seu procuratores vestros quos cum suficienti posse dicto Carniprivio instanti in predicta civitate Dertuse celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Nos enim in ipsa Civitate termino supradicto aderimus ea racione, Domino concedente. Datum Valencie vj° idus Decembris anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.—Gerundensis.

Sub forma predicta, qua scriptum fuit Archiepiscopo et Episcopis. fuit scriptum abbatibus infrascriptis videlicet.

Venerabilibus abbatibus Monasteriorum Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis Vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Item super eadem curia fuit scriptum Nobilibus et militibus infrascriptis sub forma que sequitur.

Jacobus, etc. Inclito carissimo filio nostro Infanti Alfonso Comiti Urgelli et vicecomiti Agerensi Salutem et benediccionem paternam.

Cum nos generalem Curiam, quam Cathalanis instanti Carniprivio Quadragesime celebrare habemus, volentes locum mutare in civitate

Dertuse celebrare velimus; Ideo hoc vobis sciri facientes vobis dicimus et mandamus quatenus dicto Carniprivio instanti in predicta civitate Dertuse celebracioni dicte Curie intersitis. Nos enim ipsis loco et die pro celebracione ipsius curie personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Valencie xj° idus Decembris anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes Nobilibus.

Nobili heredi comitis Fuxensis quondam vicecomiti bearnensi et Castriboni ac domino Castri veteris vel tutori eius.—Malgaulino Comiti Impuriarum et vicecomiti de Basso.—Marchisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie ut intersit per procuratorem dicte Curie.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardonensi.—Guillelmo de Montecatheno Senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mathaplana Comiti pallariensi.—Dalmacio vicecomiti de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Entenza (decessit).—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto.—Poncio de Rippellis.—Bernardo Raimundi de Rippellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Guillelmo de Cervaria.—Guillelmo de Cervilione.—Othoni de Montecatheno.—Bernardo de Crudiliis.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis (decessit).—Berengario de Crudiliis.—Bernardo Guillelmo de Portella.—Pericono Galcerandi de Pinosio vel tutori suo.—Eximino Cornelii.—Philipo de Saluciis.—Guillelmo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Abeylla (decessit).—Raimundo de Orchau.—Hugueto de Angularia.—Hugueto de Cervilione vel tutori suo.—Berengario Arnaldi de Angularia.—Berengario Arnaldi de Cervilione.

Militibus.

Geraldo de Cerviano.—Bernardo de Vilademany.—Arnaldo de Saga.—Hugoni de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Bernardo de Scintillis de Terracia.—Raimundo Xatmar.—Bertrando de Castelleto.—Bernardo Guillelmi de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilone.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo

de Peramola.—Jacobo de Besora.—Guillelmo de Boxadors.—R. de Monte olivo.—Raimundo de Josa.—Simoni de Pulcro loco.

Item fuit scriptum super eadem Curia universitatibus Civitatum et villarum Cathalonie infrascriptis.

Et fuit forma hec.

Jacobus, etc. Fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Barchinone Salutem, etc. Cum nos generalem Curiam, quam Cathalanis in instanti Carniprivio Quadragesime celebrare habemus, volentes locum mutare in civitate Dertuse celebrari velimus: Ideo hoc vobis sciri facientes vobis dicimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros ydoneos, quos cum sufficiente posse dicto Carniprivio instanti in predicta civitate Dertuse celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et die pro celebracione ipsius Curie personaliter intererimus. Domino concedente. Datum Valencie vj° idus Decembris anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.
Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum.

Villefranche.—Cervarie.—Tarrege.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Super invocacionem factam per dominum Regem nostrum Regi Maiorice ut intersit curie supradicte. Et forma, sub qua super hoc fuit scriptum dicto Regi Maiorice per litteram patentem, est que sequitur.

Illustri principi Sancio Dei gracia Regi Maiorice Comiti Rossilionis et Ceritanie ac domino Montispesulani carissimo consanguineo nostro, Jacobus per eandem Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Co-

mesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius ammiratus et Capitanus generalis Salutem et felices ad vota successus.

Cum vos, sicut scitis, teneamini et debeatis venire ad curiam nostram in Cathalonia semel in anno, quando fueritis requisitus nisi essetis in Regno Maiorice, et nos nunc habeamus celebrare generalem curiam Cathalanis in Carniprivio Quadragesime proximo venienti ad quam celebrandam elegimus civitatem Dertuse, propterea vos requirimus quatenus loco et die prefixis ad celebracionem dicte curie veniatis. Datum Valencie iiij nonas Januarii anno Domini M°CCC° xvij°.

Bernardus de Aversone mandato regio; et fuit ei lecta.

Predicta littera fuit de mandato domini Regis tradita Guillelmo baiuli porterio domini Regis, presentanda per eum predicto Regi Maiorice. Et fuit missa patens de mandato et ordinacione domini Regis.

Super eodem.

Jacobus, etc. Nobili et dilecto Jasperto vicecomiti Castri Novi Salutem, etc.

Scire vos volumus nos die presenti vestram litteram recepisse, per quam significastis nobis illustrem principem Sanccium Regem Maiorice carissimum consanguineum nostrum esse venturum ad celebracionem generalis Curie, quam Cathalanis celebrare debebamus in civitate Dertuse Carniprivio nunc instanti, ad quam ipsum cum interesse debeat duximus requirendum. Que et alia in ipsa littera contenta plenario collegimus intellectu; ad quam vobis taliter respondendo significamus, sicut eidem Regi per aliam nostram litteram intimamus, quod cum proponeremus indubie in dicta civitate Dertuse prescripto Carniprivio pro celebracione dicte Curie personaliter interesse, arripuit nos ut Domino placuit in villa Xative [1], tercia die post festum beati Vincencii proximum preteritum, febrilis discrasia nimis gravis, que cum aliis gravibus accidentibus nos per dies aliquos tenuit graviter impeditos; sed eodem volente Domino, per quem Reges Regnant et salutem recipiunt, sumus jam in aliquali convalescencia constituti, sed non adeo quod possemus adesse comode in civitate jamdicta Carniprivio predicto [2]; propter quod celebracionem Curie prelibate elongavimus usque ad quindecim dies post festum Pasche [3] resurreccionis Domini pro-

[1] En 25 de Enero de 1318.
[2] 8 Marzo.
[3] 23 Abril fué el día de Pascua.

ximum nunc venturum, Sperantes firmiter quod tunc plene convaluerimus et sanitati plenarie fuerimus restituti; sicque requisivimus memoratum Regem quod dicta quintadecima die in predicta civitate Dertuse intersit celebracioni Curie predicte. Hoc igitur vobis significamus ut sitis certus de prorogacione Curie predicte. Datum Xative vij° idus Februari anno Domini M°CCC° xvij°.

Bernardus de Aversone mandato regio; et fuit ei lecta.

Magnifico principi Sanccio, Dei gracia Maiorice Regi Comiti Rossilionis et Ceritanie ac domino Montispesulani carissimo consanguineo nostro, Jacobus per eandem Rex Aragonum, etc., Salutem et felicium succesuum incrementa.

Serenitatem vestram scire volumus nos die presenti recepisse quandam litteram a Nobili viro Jasperto vicecomiti Castriboni, per quam significavit nobis inter cetera vos esse venturum ad celebracionem generalis Curie, quam in civitate Dertuse Carniprivio instanti Catalanis celebrare debebamus, in qua ut interesse deberitis vos per litteram nostram duximus requirendum. Hiis igitur auditis, auditis incontinenti vobis curavimus intimandum quod, cum proponeremus indubie in dicta civitate Dertuse prescripto Carniprivio pro celebracione dicte Curie personaliter interesse, arripuit nos, ut Domino placuit, in villa Xative tercia die post festum beati Vincencii proximum preteritum febrilis discrasia nimis gravis, que cum aliis gravibus accidentibus nos per dies aliquod tenuit graviter impeditos. Sed eodem volente Domino, per quem Regis Regnant et salutem recipiunt, sumus jam in aliquali convalescencia constituti, sed non adeo quod possemus adesse comode in Civitate jamdicta Carniprivio predicto; propter quod celebracionem dicte Curie elongavimus usque ad quintamdecimam diem post festum pasche resurreccionis Domini proximum nunc venturum, Sperantes firmiter quod tunc plene convaluerimus et sanitati plenarie fuerimus restituti. Requirentes vos quatenus dicta quintadecima die in Civitate predicta Dertuse pro celebracione dicte Curie intersitis. Datum Xative vij° idus Februarii anno Domini M°CCC° septimo decimo.

Super prorogata curia supradicta usque ad quintam decimam diem post instans festum Pasche resurreccionis Domini.

Forma fuit hec.

Jacobus Dei gracia Rex Aragonum, etc. Reverendo in Christo patri

Eximino divina providencia Terrachone Archiepiscopo Salutem et dileccionem.

Scire vos volumus quod, cum nos proponeremus indubie in civitate Dertuse instanti Carniprivio pro celebracione generalis curie Cathalonie ut jam vobis significamus personaliter interesse et in qua ut interessetis vobis scripseramus, Nunc in villa Xative, ut Domino placuit, arripuit nos febrilis discrasia nimis gravis, que cum aliis gravibus accidentibus nos per dies aliquos tenuit graviter impeditos. Sed eodem volente Domino, per quem et Reges regnant et salutem recipiunt, sumus jam in aliquali convalescencia constituti, sed non adeo quod possemus adesse comode in Civitate jamdicta Carniprivio supradicto; propter quod celebracionem curie prelibate distulimus usque ad quindecim dies post festum Pasche resurreccionis Domini proxime nunc venturum, Sperantes in Domino et de consilio fisicorum habentes quod tunc convalescencie plenarie fuerimus restituti. Igitur vos requirimus et monemus quatenus in dicta civitate Dertuse, prescripto prorogato termino, celebracioni dicte curie intersitis: Nos enim ipsis loco et termino ea racione personaliter intererimus. Domino concedente. Datum Xative vj° idus Februarii anno Domini M°CCC° vij°.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis.—Guillelmo Gerundensi. —Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi: vel procuratori suo, ipso in remotis agente.—Fratri Guillelmo Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Berengario Dertusensi.

Item sub forma, qua scriptum fuit Episcopis, scriptum fuit Fratri Martino Petri doros Castellano Emposte.

Capitulis.

Jacobus, etc. Venerabilibus et dilectis preposito et capitulo Terrachonensis Ecclesie Salutem, etc. Scire vos volumus quod cum nos proponeremus indubie, etc. Igitur vos requirimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros, quos cum suficienti posse in dicta civitate Dertuse prescripto prorogato termino celebracioni dicte curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et termino ea racione personaliter intererimus. Domino concedente. Datum Xative vj° Idus Februarii anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.—Gerundensis.

Sub forma predicta, qua scriptum fuit Archiepiscopo et Episcopis, fuit scriptum Abbatibus infrascriptis videlicet.

Venerabilibus Abbatibus Monasteriorum Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis Vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Item super eadem curia fuit scriptum Nobilibus et militibus infrascriptis sub forma que sequitur.

Jacobus, etc. Inclito carissimo filio nostro Infanti Alfonso Comiti Urgelli et vicecomiti Agerensi Salutem et benediccionem paternam. Scire vos volumus quod cum nos proponeremus indubie, etc. Igitur vobis dicimus et mandamus quatenus in dicta civitate Dertuse prescripto prorogato termino celebracioni dicte Curie intersitis. Nos enim ipsis loco et termino ea racione personaliter intererimus Domino concedente. Datum Xative vj° Idus Februarii anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes Nobilibus.

Nobili heredi Comitis Fuxensis quondam vicecomiti bearnensi et Castri boni ac domino castri veteris vel tutori eius.—Malgaulino Comiti Impuriarum et vicecomiti de Basso.—Marchisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie ut intersit per procuratorem dicte Curie.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—Guillelmo de Montecatheno.—Senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mataplana Comiti Pallariensi.—Dalmacio vicecomiti de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Entenza.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto.—Poncio de Ripellis.—Bernardo Raimundi de Ripellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—G. de Cervaria.—Guillelmo

de Cervilione.—Othoni de Montecatheno.—Bernardo de Crudiliis.—Bernardo de Scintillis domino de Scintillis.—Berengario de Crudiliis.—Bernardo Guillelmo de Portella.—Pericono Galcerandi de Pinosio vel tutori suo.—Eximino Cornelii.—Philipo de Saluciis.—Guillelmo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Abeylla.—Raimundo de Orchau.—Hugueto de Angularia.—Hugueto de Cervilione vel tutori suo.—Berengario Arnaldi de Angularia.—Berengario Arnaldi de Cervilione.

Militibus.

Geraldo de Cerviano.—Bernardo de Vila de many.—Arnaldo de Saga.—Hugoni de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Bernardo de Scintillis de Terracia (decessit).—Raimundo Xatmar.—Bertrando de Castelleto.—Bernardo Guillelmo de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Geraldo de Aquilone.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.—Jacobo de Besora.—Guillelmo de Boxados.—R. de Monte olivo.—Raimundo de Josa.—Simoni de Pulcro loco.

Item fuit scriptum super eadem Curia universitatibus Civitatum et villarum Cathalonie infrascriptis.

Et fuit forma hec.

Jacobus, etc. Fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Barchinone Salutem, etc. Scire vos volumus quod cum nos proponeremus indubie, etc. Igitur vobis dicimus et mandamus quatenus in dicta civitate Dertuse prescripto prorogato termino celebracioni dicte Curie sindicos et procuratores ydoneos cum suficienti posse faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et termino ea racione personaliter intererimus Domino concedente. Datum Xative vj° Idus Februarii anno Domini M°CCC° xvij°.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.

Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.
Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum.

Villefranche.—Cervarie.—Tarrege.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Jacobus, etc. Nobili et dilecto Jasperto vicecomiti Castrinovi Salutem, etc. Nuper recepta littera vestra et intellecto per eam Illustrem principem Sanccium Regem Maiorice carissimum consanguineum nostrum ad celebracionem generalis Curie quam in civitate Dertuse Carniprivio instanti Cathalanis celebrare debebamus esse venturum, respondendo vobis significavimus, sicuti et eidem Regi per aliam nostram litteram intimavimus, quod propter discrasiam nimis gravem que nobis supervenerat, ex qua tamen aliqualem convalescenciam supersperamus, non poteramus adesse comode in dicta civitate Dertuse, Carniprivio supradicto; propter quod celebracionem curie prelibate elongavimus usque ad quindecim dies post festum Pasche resurreccionis Domini proxime nunc venturum. Requisivimusque memoratum Regem ut ipsa die intersit celebracioni curie supradicte, prout hoc in predictis memorato Regi et vobis missis litteris continentur. Sane cum audiverimus cursorem nostrum, qui portabat et presentaturus erat dictas litteras nostras prelibato Maiorice Regi et vobis, fuisse in itinere gravi infirmitate detentum quodque cursor ipse tradidit cuidam alii cursori nostro tunc simul cum eo eunti litteras ipsas ipsi Regi tradendas et vobis, et ex hoc in dubium nobis sit utrum littere ipse ad memoratum Regem et vos pervenerint, licet provenisse ex premissa causa credamus, Ideo presentem vobis providimus destinandam, volentes ut si fortassis sepedicte littere nostre ad manus antedicti Regis et vestras hactenus non pervenerint, vos exponatis ipsi Maiorice Regi ex vestra parte que superius continentur. Datum Valencie undecimo kal. Marcii anno Domini Millesimo CCC° septimodecimo.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Jacobus, etc. Nobili et dilecto Jasperto vicecomiti Castrinovi Salutem, etc. Recepimus tres litteras vestras quas nobis noviter misistis, per quas significastis nobis adventum Illustris Regis Maiorice carissimum consanguineum nostrum ad Curiam quam nos celebrare debebamus Cathalanis apud Dertusam instanti Carniprivio Quadragesime. Et

intelleximus plenarie tenores earum. Ad quas vobis respondemus, sicut jam dicto regi et vobis significavimus per singulas litteras nostras, jam dum eramus apud Xativam, et posmodum etiam per aliam litteram nostram vobis soli directam, quare dubitabamus dictas duas litteras ad manus memorati Regis et vestras pervenisse propter infirmitatem, qua audivimus cursorem qui eas deferebat prepeditum fuisse, quod nos ob supervenientem nobis pridie gravem discrasiam apud dictum locum Xative elongavimus celebracionem dicte curie usque ad XV dies post instans festum pasche resurreccionis Domini, adhuc eciam idem vobis dicimus intimandum; sicque quantum ad presens non convenit nos proinde super hiis de quibus vos scripsistis nos providere debere pro hospiciis et aliis in aduentu Regis predicti. Cum autem ipse venerit, nos prout decuerit in hiis curabimus providere. Ad id autem quod in alia dictarum litterarum continebatur de faticha loci de Rochabruna, vobis respondemus quod bene recolimus de negocio ipso et concessionis quam fecimus vobis suplicanti per partem nobilis Dalmacii de Castronovo. Et si aliquis venerit sicut dicitis, bene recordabimur inde. Datum Valencie ix° kal. Marcii anno Domini M°CCC° xvij°.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Certum est quod dominus Rex recepit a Rege Maiorice litteram rescriptivam super facto curie, continencie subsequentis.

Excellenti principi domino Jacobo Dei gracia Regi Aragonum et Valencie Sardinie et Corsice Comitique Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillario ammirato et Capitanno generali, Superillustri consanguineo nostro carissimo. Sanccius per eandem Rex Maiorice Comes Rossilionis et Ceritanie et dominus Montispesulani Salutem et ubertatem succesuum prosperorum.

Excellencie vestre recepimus litteras continentes quod in villa Xative tercia die post festum beati Vincencii vos arripuerat febrilis discrasia, que cum aliis gravibus accidentibus vos per dies aliquos tenuit graviter impeditum. De quo quamplurimum condolemus, sed nostre turbacioni adhibet remedium quare continent eedem vestre littere quod estis convalescencie remedium assequtus. Benedictus sit ille qui vulnerat et medetur. Rogamus itaque scinceritatem vestram, quatenus statum vestrum quem omnipotens Dominus prosperari dignetur ad conservacionem et confirmacionem nostre consolacionis et gaudii nobis crebro significare velitis. Continebant eciam dicte vestre littere quod racione dicte discrasie porrogastis usque ad quindenam festi paschatis proximi,

celebracionem curie quam ordinaveratis celebrare in Civitate Dertuse Carniprivio proximo, ad quam nos peraveramus ire et interesse juxta votum vestrum. Significantes celsitudini vestre quod predicte celebracioni dicte curie esse intendimus Domino concedente; veruntamen considerata condicione loci et temporis predictorum videtur nobis valde expediens pro conservacione sanitatis persone vestre et nostre quod locum predictum deberetis comutare in Barchinonam, vel alium locum magis decentem, de quo ut fiat magnificenciam vestram rogamus attente; et placeat inde pro tempore nos per vestram litteram reddere cerciorem. Datum Perpiniani terciodecimo kal. Marcii anno Domini M°CCC° xvij°.

Rescripsit autem Dominus Rex Aragonum predicto Regi Maiorice sub forma sequenti.

Jacobus, etc. Illustri Principi Sancio, Dei gracia Regi Maiorice Comiti Rosilionis et Ceritanie ac domino Montispesulani carissimo consanguineo nostro, Jacobus per eandem Rex Aragonum, etc., Salutem et votive felicitatis augmentum.

Recepimus litteram vestram respondentem ad illam quam vobis missimus, significando discrasiam qua fuimus apud Xativam prepediti atque prorogacionem usque ad instans festum pasche Resurreccionis dominice, quam ex causa dicte discrasie fecimus super celebracione generalis curie quam Cathalanis habebamus apud Dertusam instanti Carniprivio celebrare. Cuius littere vestre continenciam plenarie collegimus intellectu; ad quam serenitati vestre taliter respondemus quod certi nos sumus vos de discrasia nostra huiusmodi condolenciam recepisse et remedium habuisse; quare tunc de convalescencia nostra vobis significavimus, et nunc etiam, licet jam significaverimus, plenius significare possumus quod sumus actore Domino sanitate plenarie restituti. Advenit eciam nostris afectibus placidum quare significastis nobis per litteram supradictam quod predicte celebracioni dicte curie esse intenditis, ad quam ut venire debeatis die et loco prefixis vos sicut scitis per nostras litteras duximus requirendum. Ad id autem de quod rogastis quod locum predictum pro conservacione sanitatis persone nostre et vestre comutare deberemus in Barchinonam vel alium locum magis decentem, respondimus vobis quod ex causis prescriptis nobis per vos significatis jam id fecissemus, sed ecce quod ex causa quorundam arduorum negociorum nostrorum que incontinenti post celebracionem dicte curie speramus nos in Regno Valencie esse acturos, et quare semel et secundo significavimus

jam universitati civitatis Dertuse quod in civitate ipsa curiam celebrabimus supradictam ob quod universitas ipsa de multis oportunis et necesariis jam se ut debuit preparavit, et insuper quare ad hoc tempus non suficit secundum ordinaciones Cathalonie curiarum locum ad celebracionem curie prelibate comutare non possumus supradictum. Datum Valencie V nonas Marcii anno Domini M°CCC° xvij°.

Bernardus de Aversone, mandato regio.

Jacobus, etc. Nobili et dilecto Jasperto vicecomiti Castrinovi Salutem, etc. Recepimus litteram vestram et intelleximus plenarie quod continebatur in ea, ad quam vobis respondemus sicut eciam respondimus Illustri Maiorice Regi carissimo consanguineo nostro, qui de eodem nos rogavit per litteram suam super mutacione loci Curie generalis Cathalonie, quod nos ex causis per ipsum Regem et vos nobis significatis jam id fecissemus, sed quod ex causa quorundam arduorum negociorum nostrorum, que incontinenti post celebracionem dicte curie speramus nos in Regno Valencie esse acturos, et quia semel et secundo significavimus jam universitati civitatis Dertuse quod in Civitate ipsa Curiam celebrabimus supradictam, ob quod jam universitas ipsa de multis oportunis et necesariis se ut debuit preparavit, et insuper quare ad hoc tempus non sufficit secundum ordinaciones Cathalonie curiarum locum ad celebracionem curie prelibate comutare non possumus supradictum. Datum Valencie V° nonas Marcii anno Domini M°CCC° septimo decimo.

Jacobus, etc. Dilecto alguazirio nostro Francisco de Villafranca, etc. Scire vos volumus Illustrem Regem Maiorice carissimum consanguineum nostrum requisitum a nobis debere venire ad celebracionem generalis Curie, quam Catalanis in civitate Dertuse ad quindecim dies post instans festum Pasche celebrare debemus. Sane cum sit beneplaciti nostri quod dictus Rex et venientes cum eo recipiantur in locis nostris favorabiliter et benigne, tam in hospiciis quam alliis bono modo tractentur. Et ut hec melius et decencius fiant, vos ad ea duxerimus ordinandum et innotuerit vobis quod dictus Rex recedet de Perpiniano, apud dictam civitatem Dertuse racione premissa venturus, in die lune vel die martis post domenicam festi pasche predicti. Ideo volumus ac vobis dicimus et mandamus quatenus taliter faciatis quod sitis apud locum de Figueriis, antequam in loco ipso sit Rex predictus, et presentetis vos sibi cum venerit et exponatis eidem nos misisse vos ad eum premissis de causis et quod cum eo eritis sicut et sitis donec Rex ipse nobiscum fuerit in civitate Dertuse predicta; et extunc, veniendo cum eo, facia-

tis sibi et cum eo venientibus provideri de hospiciis decentibus eosque recipi favorabiliter et benigne. Et super hoc sollicitam diligenciam hostendatis, et hoc nullatenus innovetis, et ut in premissis facilius procedatis mittimus fidelem porterium nostrum G. Baiuli, latorem presencium, qui tam in tradendis hospiciis quam aliis predictis faciet pro vobis et pro se, prout melius pro exequcione huius provisionis nostre videbitur expedire. Datum Dertuse vij° idus aprilis anno Domini M°CCC° xviij°.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Jacobus, etc. Nobili et dilecto Jasperto vicecomiti Castrinovi. Salutem, etc. Cum sit beneplaciti nostri utque velimus ut Illustris Rex Maiorice carissimum consanguineum nostrum, ac venientes cum eo ad curiam, recipiantur in locis nostris favorabiliter et benigne et tam in hospiciis quam aliis bono modo tractentur, propterea ut et decencius et melius fiant ordinavimus quod dilectus alguatzirius noster F. de Villafranche sit in loco de Figueriis, antequam dictus Rex Maiorice ibi sit et abinde veniendo cum eo usque ad presenciam nostram faciat sibi et cum eo venientibus de hospiciis provideri decentibus eosque recipi favorabiliter et benigne. Mittimus eciam propterea quem jam primo misseramus ut scitis fidelem portarium nostrum G. baiuli, qui vobis presentem litteram exhibebit. Hec sibi ut inde certus sitis vobis curavimus intimanda. Datum Dertuse V° idus aprilis anno Domini M°CCC° xviij°.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Jacobus, etc. Reverendo in Christo patri Eximino divina providencia Terrachone archiepiscopo Salutem, etc. Intellecto pridie vos esse ad Romanam Curiam accessurum, vos ad celebracionem generalis curie Cathalonie quam nunc in Dertusense Civitate tenere debemus ad quamque ut interesse debeatis vos requirendum duximus et monendum, non credebamus esse venturum. Audito autem nunc vos discessisse a proposito ad memoratam Romanam Curiam accedendi, ad presens sollicitamus vos ut, sicut vos requisivimus et monuimus, ad celebracionem dicte Curie ordinato termino veniatis. Datum Dertuse iij kal. Madii anno Domini M°CCC° xviij°.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Certum est quod Dominus Rex racione Curie supradicte venit ad civitatem Dertuse, et ad prorogatum terminum supradictum videlicet XV dies post pasqua preteritum venit ad ipsam Curiam ad Civitatem ipsam

Illustris Sancius Rex Maiorice Comes Rossilionis et Ceritanie ac dominus Montispesulani, qui ad veniendum ad dictam Curiam ut supra describitur fuerat requisitus.

Venerunt eciam ad dictum locum et die prelati nobiles milites et procuratores Capitulorum et universitatum Civitatum et villarum Cathalonie.

Et post quosdam tractatus habitos in ipsa curia nichil novi fuit ordinatum in eadem, sed a Domino Rege licenciati fuerunt qui venerant.

Nobili et dilecto Malgaulino Impuriarum Comiti et vicecomiti de basso Salutem, etc. Vidimus litteram nobis per vos noviter missa, per quam nobis significastis quod, cum provenissetis jam ad plagiam Barchinone non interessendo Curie quam nunc Dertuse celebrare debuissemus, intellexistis quod prelati barones et alii licenciati a nobis recesserant, et quod propterea ad Comitatum vestrum redire intendebatis supplicans quod vos super hiis excusatum habere velimus. Ad que siquidem vobis respondemus quod faciebatis bene vestrumque reddebatis debitum in veniendo ad dictam Curiam per nos indictam. Et quia curia est expedita a veniendo huc vos excusatum habebus. Datum Dertuse vij kal. junii anno Domini M°CCC. XVIII.

FRANCISCUS DE BASTIDA, mandato regio facto per vicecancellarium.

XXXI.

Cortes de Gerona de 1321.

Convocatorias [1].

Jacobus, etc. Fidelibus nostris juratis et universitati ville Cervarie Salutem et graciam. Ferrandus de Archibus et Berengarius de tornabous nuncii vestri, nobis noviter per vos missi, supplicarunt nobis instanter ex parte vestra ut primam Curiam Cathalanis celebrandam in villa ipsa Cervarie celebrare velimus. Et ecce quod nos vestre in hac parte supplicacioni assentire volentes concessimus curiam supradictam quamprimo celebrari habeat in villa ipsa tenere. Vos autem, sicut ipsi nuncii nobis pro parte vestra obtulerunt, sitis solliciti et diligentes circa

[1] ARCHIVO DE LA CORONA DE ARAGÓN, Registro 308, fols. 221 y siguientes.

rehedificacionem Castri nostri dicte ville taliter quod tempore dictarum curiarum inibi hospitari possimus. Datum Calatainbi kal. julii anno Domini M°CCC° xx°.

FRANCISCUS DE BASTIDA, mandato regio.

Significacio prorogacionis usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii curie generalis quam dominus Rex celebrare debebat Cathalanis in Cathalonia instanti Carniprivio.

Forma fuit hec.

Jacobus. Dei gracia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius ammiratus et Capitannus generalis. Reverendo in Christo patri Eximino divina providencia Terrachonensi Archiepiscopo Salutem et dileccionem.

Significamus vobis quod licet, ut bene recolimus, deberemus in instanti Carniprivio Quadragesime Cathalanis generalem Curiam celebrare secundum ordinaciones generalium Cathalonie Curiarum, quia tamen post recessum nostrum a Regno Aragonum, ubi quedam ardua et necessaria negocia ut vos audivisse credimus peragere habuimus, nondum tunc a longa et periculosa infirmitate qua lacessiti diu fuimus sinceriter liberati, ad Regnum Valencie venissemus ob aliqualem nostre persone recreacionem, et ut perplexitatem multorum negociorum, que plerumque non bene valentes ad recidium agitant et offendunt, aliquandiu possemus evadere inibi cum jam yemalis temporis intemperies advenisset, quanquam intencio nostra foret ut ad partes Cathalonie, nostrum pro celebracione dicte curie dirigeremus progressum, fuit multorum peritorum consilium fisicorum ut ipsas partes Cathalonie, in quibus maiora frigera quam hic non est dubium invalescunt, que nimium tam in itinere quam alias statui nostro contraria nunc potissimum propter novam convalescenciam adveniret, nullatenus vellimus appetere, cum hoc facere absque nostre persone manifesto periculo non possemus: Nos autem considerantes causam hanc et scientes e cetero vos et alios fideles nostros persone nostre prosperum sanum et incolumem statum in vestris desideriis efficaciter affectare et faciliter quodcumque propterea providimus supportare, moti necessario ex premissis celebracionem dicte Curie usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii duximus elongandam. Hec autem vobis significare curavimus ut de tam necessaria causa prolongacionis huiusmodi vobis constet. Significantes vobis quod juxta ordinacionem curie Cathalonie generalis Nos, per duos menses ante diem celebracionis predicte curie,

vobis intimare curabimus si in civitate Ilerde ubi hoc anno secundum ordinaciones ordinarie celebranda est curia celebrabitur supradicta, aut locum si locum mutare voluerimus ubi curiam celebrabimus prelibatam; Quorum locorum altero quo celebrabitur nos propterea, Deo duce, tunc intererimus, et quo vos et alii similiter debeatis adesse. Datum Valencie idus Februari anno Domini[1] M°CCC° vicesimo.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis Guillelmo[2] Gerundensi. —Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Fratri Guillelmo Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Berengario Dertusensi.

Item sub forma qua scriptum fuit Episcopis scriptum fuit Fratri Raimundo de Impuriis priori ordinis hospitalis in Cathalania.

Similes Capitulis Ecclesiarum infrascriptarum mutato solummodo in fine «Et quo vos sindicos et procuratores vestros celebracioni dicte curie faciatis adesse.»

Preposito et Capitulo Terrachonensi.—Capitulis Ecclesiarum Vicensi.—Barchinonensi.—Ilerdensi.—Urgellensi.—Dertusensi.—Gerundensi.

Sub forma predicta, qua scriptum fuit Archiepiscopo et Episcopis fuit scriptum Abbatibus infrascriptis videlicet.

Venerabilibus Abbatibus Monasteriorum Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Americensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Similes fuerunt misse Nobilibus et Militibus infrascriptis.

Nobili heredi Comitis Fuxensis quondam vicecomiti bearnensi et Castriboni ac domino Castri veteris vel Tutori eius.—Malgaulino Comiti Impuriarum et vicecomiti de Basso.—Marchisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie ut intersit per procuratorem dicte

[1] De la Encarnación.

[2] Guillermo de Vilamarí había fallecido en 26 de Setiembre de 1318; y en el mismo año, hasta el de 1324, tuvo por sucesor á Pedro de Rocaberti.

Curie.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—Guillelmo de Montecatheno senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mataplana Comiti pallariensi.—Dalmacio vicecomiti de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto vel eius procuratori eo absente quare nunc erat gerens vices procuratoris Regno Valencie.—Poncio de Ripellis.—Berengario Raimundi de Ripellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—Guilllelmo de Cervaria.—Guillelmo de Cervilione.—Othoni de Montecatheno.—Bernardo de Crudiliis.—Bernardo Guillelmi de Portella.—Berengario de Crudiliis.—Pericono Galcerandi de Pinoso vel tutori suo.—Eximino Cornelii.—Philipo de Saluciis.—Arnaldo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Orchau.—Hugueto de Angularia.—Hugueto de Cervilione vel tutori suo.—Berengario Arnaldi de Angularia.—Berengario Arnaldi de Cervilione.—Geraldo de Cerviano.

Similes Militibus infrascriptis.

Petro de Vilademany.—Arnaldo de Saga.—Hugoni de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Raimundo de Xatmar.—Bertrando de Castelleto.—Berengario Guillelmi de Rippis.—Bertrando de Canellis.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Gueraldo de Aquilone.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.—Jacobo de Besora.—Guillelmo de Boxados.—R. de Monte olivo (non fuit ei scriptum quare vicarius est nunc ordinatus Villefranche).—Raimundo de Josa.—Simoni de Pulcro loco.

Similes universitatibus Civitatum et villarum Cathalonie infrascriptis mutato solummodo in fine. «Et quo vos sindicos et procuratores vestros celebracioni dicte curie faciatis adesse.»

Consiliariis juratis probis hominibus et universitati Civitatis Barchinone.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.

Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.

Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.

Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.

Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum..

Villefranche.—Cervarie.—Tarrage.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Quando fuit significatum universitati Cathalonie quod dominus Rex celebrabit in Civitate Gerunde in instanti festo Sancti Johannis Curiam generalem Cathalanis. que ut predicitur fuerat elongata. forma fuit hec.

Jacobus Dei gracia Rex Aragonum, etc. Reverendo in Christo patri Eximino divina providencia Terrachone archiepiscopo, etc.

Nuper quando scripsimus vobis super elongacionem usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii. quam necessario facere habuimus ex causis expressis in littera nostra, vobis perinde directa. de celebranda Curia generali quam Cathalanis in instanti tunc. nunc vero preterito Carniprivio Quadragesime, celebrare debebamus, significavimus vobis quod per duos menses ante diem celebracionis predicte Curie vobis juxta ordinacionem Curie Cathalonie generalis intimare curaremus, si in civitate Ilerde. ubi hoc anno secundum ordinaciones ordinarie celebranda erat Curia, celebraretur predicta: aut locum. si locum mutare vellimus. ubi Curiam ipsam celebraremus. Nunc autem vobis significamus quod, locum mutare volentes, Curiam predictam celebrabimus in civitate Gerunde in dicto instanti festo beati Johannis. Itaque vos requirimus et monemus quatenus in ipsa civitate Gerunde dicto festo celebracioni dicte Curie intersitis. Nos enim ipsis loco et termino pro celebracione ipsius Curie personaliter intererimus. Domino concedente. Datum Valencie kal. Aprilis anno Domini Millesimo Trecentesimo Vicesimo Primo.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis Guillelmo Gerundensi. —Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Fratri Guillelmo Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Berengario Dertusensi.

Capitulis Ecclesiarum subscriptarum.

Jacobus. etc. Venerabilibus et dilectis preposito et capitulo Terrachonensis Ecclesie. etc. Nuper quando scripsimus vobis super elonga-

cionem usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii quam necessario facere habuimus ex causis expressis in littera nostra, vobis proinde directa, de celebranda Curia generali quam Cathalanis in instanti tunc, nunc vero preterito Carniprivio Quadragesime, celebrare debebamus significavimus vobis quod per duos menses ante diem celebracionis predicte Curie vobis juxta ordinacionem curie Cathalonie generalis intimare curaremus si in civitate Ilerde, ubi hoc anno secundum ordinaciones ordinarie celebranda erat, Curia celebraretur predicta, aut locum si locum mutare vellimus ubi Curiam ipsam celebraremus. Nunc autem vobis significamus quod, locum mutare volentes, Curiam predictam celebrabimus in civitate Gerunde in dicto instanti festo beati Johannis. Itaque vos requirimus et monemus quatenus ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros quos cum sufficienti posse in dicta civitate Gerunde prescripto festo sancti Johannis celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et termino pro celebracione ipsius curie personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Valencie kal. Aprilis anno Domini Millesimo CCC° xx° Primo.

Similes.

Capitulis Ecclesiarum Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.—Gerundensis.

Item sub forma qua scriptum fuit Episcopis scriptum fuit Fratri Raimundo de Impuriis Priori ordinis Hospitalis in Cathalonia et aliis infrascriptis videlicet:

Venerabilibus Abbatibus Monasteriorum Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—De Scarpio.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—Gerrensis.

Forma pro nobilibus.

Jacobus, etc. Nobili heredi Comitis Fuxensis quondam vicecomiti bearnensi et Castriboni ac domino Castri veteris, vel tutori eius, etc. Nuper quando scripsimus vobis super elongacionem usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii, quam necessario facere habuimus ex causis expressis in littera nostra vobis proinde directa de celebranda Curia generali, quam Cathalanis in instanti tunc, nunc vero prete-

rito Carniprivio Quadragesime, celebrare debebamus, significavimus vobis quos per duos menses ante diem celebracionis predicte Curie vobis juxta ordinacionem curie Cathalonie generalis intimare curaremus si in civitate Ilerde, ubi hoc anno secundum ordinaciones ordinarie celebranda erat, Curia celebraretur predicta, aut locum si locum mutare vellimus ubi curiam ipsam celebraremus. Nunc autem vobis significamus quod, locum mutare volentes, Curiam predictam celebrabimus in civitate Gerunde in dicto instanti festo beati Johannis. Itaque vobis dicimus et mandamus quatenus in ipsa civitate Gerunde dicto festo celebracioni dicte Curie intersitis. Nos enim ipsis loco et termino pro celebracione ipsius Curie personaliter intererimus, Domino concedente. Datum Valencie kal. Aprilis anno Domini M°CCC° xx° Primo.

Similes fuerunt misse Nobilibus et Militibus infrascriptis.

Malgaulino Comiti Impuriarum et vicecomiti de Basso.—Marchisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie ut in ipsa civitate Gerunde dicto festo celebracioni dicte Curie procuratorem suum legitimum et cum potestate plenaria faciat adesse.—Raimundo Fulchonis vicecomite Cardone.—Guillelmo de Montecatheno Senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mataplana Comiti pallariensi.—Dalmacio vicecomiti de Rochabertino.—Geraldo de Rochabertino.—Guillelmo de Angularia.—Petro de Queralto vel eius procuratori eo absente quare nunc erat Gerens vices procuratoris in Regno Valencie.—Poncio de Rippellis.—Bernardo Raimundi de Rippellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Geraldo de Capraria.—Bernardo de Capraria.—G. de Cervaria.—Guillelmo de Cervilione.—Othoni de Montecatheno.—Bernardo de Crudiliis.—Bernardo Guillelmi de Portella.—Berengario de Crudiliis.—Pericono Galcerandi de Pinosio vel tutori suo.—Eximino Cornelii.—Philippo de Saluciis.—Arnaldo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Raimundo de Orchau.—Hugueto de Angularia.—Hugueto de Cervilione vel tutori suo.—Berengario Arnaldi de Angularia.—Berengario Arnaldi de Cervilione.—Geraldo de Cerviano.

Similes Militibus infrascriptis.

Petro de Vilademany.—Arnaldo de Saga.—Hugoni de sancta pace.—Alamanno de Fuxano.—Dalmacio de Palaciolo.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Bernardo de

Urriols.—Arberto de Mediona.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Raimundo Xatmar.—Bertrando de Castelleto.—Bernardo Guillelmi de Rippis.—Bertraudo de Canellis.—Petro de Bagnariis.—Berengario de Jorba.—Gueraldo de Aquilone.—Guillelmo de Fluviano.—Raimundo de Peramola.—Jacobo de Besora.—Guillelmo de Boxados.—R. de Monte olivo (vicarius).—Raimundo de Josa.—Simoni de Pulcro loco.

Universitatibus.

Jacobus, etc. Fidelibus suis Consiliariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Barchinone, etc. Nuper quando scripsimus vobis super elongacionem usque ad instans festum Sancti Johannis mensis Junii, quam necessario facere habuimus ex causis expressis in littera nostra, vobis proinde directa, de celebranda Curia generali quam Cathalanis in instanti tunc, nunc vero preterito Carniprivio Quadragesime, celebrare debebamus, significavimus vobis quod per duos menses ante diem celebracionis predicte Curie vobis juxta ordinacionem Curie Cathalonie generalis intimare curaremus si in civitate Ilerde, ubi hoc anno secundum ordinaciones ordinarie celebranda erat, Curia celebraretur predicta, aut locum si locum mutare vellimus ubi Curiam ipsam celebraremus. Nunc autem vobis significamus quod, locum mutare volentes, curiam predictam celebrabimus in civitate Gerunde in dicto instanti festo beati Johannis. Itaque vobis dicimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros ydoneos, quos cum sufficienti posse dicto festo Sancti Johannis in predicta civitate Gerunde celebracioni dicte Curie faciatis adesse. Nos enim ipsis loco et termino pro celebracione ipsius Curie personaliter intererimus Domino concedente. Datum Valencie kal. Aprilis anno Domini M°CCC° xx° Primo.

Similes.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.
Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum.

Villefranche.—Cervarie.—Tarrage.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Requisitoria littera missa Illustri Regi Maiorice ut veniat ad celebracionem Curie supradicte.

Illustri principi Sancio, Dei gracia Regi Maiorice Comiti Rossilionis et Ceritanie ac Domino Montispesulani carissimo consanguineo nostro, Jacobus per eandem Rex Aragonum, etc., Salutem et felices ad vota successus.

Cum vos, sicut scitis, teneamini et debeatis venire ad Curiam nostram in Cathalonia semel in anno quando fueritis requisitus nisi essetis in Regno Maiorice, et nos nunc habeamus celebrare generalem Curiam Cathalanis in festo Sancti Johannis mensis Junii proximo venienti, ad quam celebrandam elegimus civitatem Gerunde, propterea vos requirimus quatenus loco et die prefixis ad celebracionem dicte Curie veniatis. Datum Valencie quarto nonas Aprilis anno Domini M° Trecentesimo Vicesimo Primo.

BERNARDUS DE AVERSONE, mandato regio.

Predicta littera fuit missa patens et tradita Petro Marti thesaurario qui nunc accessurus est ad partes Barchinone, et abinde debet tradi per eum alicui ex portariis Domini Regis qui ibi sint per quem deferatur et presentetur Regi Maiorice predicto.

Litteram autem predictam portavit Guillelmus Bainli portarius, cui fuit tradita per dictum Petrum Marti. Qui portarius reveniens dixit se presentasse dictam litteram domino Regi Maiorice. Et attulit etiam litteram responsivam clausam tenoris sequentis.

Illustri principi Domino Jacobo, Dei gracia Regi Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comitique Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillario ammirato et Capitanno generali consanguineo suo carissimo, Sancius per eandem Rex Maiorice Comes Rossilionis et Ceritanie et dominus Montispesulani Salutem et votive prosperitatis continua incrementa.

Serenitatis vestre recepimus eri mane de manu Guillelmi baiuli janitori vestri quandam patentem litteram continentem ut accederemus ad curiam quam Cathalanis celebrare debetis instanti festo sancti Johan-

nis in civitate Gerunde. Ad quod vestre magnificencie respondemus quod erimus, dante Deo, et multum gratanter in dicta Curia die et loco prefixis. Datum Perpiniani, quarto nonas Madii anno Domini M°CCC° xx° Primo.

Adveniente igitur domino Rege personaliter apud Gerundam, termino supra designato, pro celebracione prescripte curie generalis, congregatisque inibi cum ipso Domino Rege, Illustri Sancio Rege Maiorice ad dictam Curiam vocato, ut superius continetur, atque Reverendo et venerabilibus patribus Terrachonensi archiepiscopo et Episcopis, Capitulorum Cathedralium Ecclesiarum sindicis seu procuratoribus, ac nobilibus et militibus, procuratoribus seu sindicis Civitatum et villarum Cathalonie, antefatus Dominus Rex crastino festi beati Johannis, quod fuit vii° kal. Julii anno predicto, fecit fieri in civitate Gerunde publicam preconizacionem tenoris sequentis.

«Ara oiats per manament del senyor Rey que prelats e procuradors e sindichs dels Capitols de les Esgleyes cathedrals e nobles e cavallers e sindichs e procuradors de Ciutats e de viles de Cathalunya, qui son venguts a aquesta present Cort, dema mati sieu tuyt a la esgleya dels preycadors en presencia del dit senyor Rey per comensament de la Cort.»

Crastino autem die predicto que fuit die veneris vi kal. Julii prescripto anno fuit iniciata dicta Curia generalis per dominum Regem in ecclesia fratrum predicatorum Gerunde, in Domo quorum dominus Rex hospitabatur: fueruntque presentes inicio ipsius Curie dictus Sancius Maiorice Rex, et dominus Infans Alfonsus primogenitus et generalis procurator dicti domini Regis, cum inclitis infantibus Petro et Raimundo Berengario filiis domini Regis, et fratribus suis, ac archiepiscopo Episcopis et aliis supradictis, aliaque multitudine copiosa.

Et demum, post varios tractatus in dicta Curia habitos, fuerunt facta Capitula et publicata in ea ut in eis plenius continetur.

Sed ante expedicionem dicte Curie antefatus Rex Maiorice recesserat inde et redierat ad partes Rossilionis: et dominus Rex cum carta sua, quarum altera fuit tradita dicto Regi Maiorice, et altera habetur, et cuius forma conscripta est in Registro pergameneo cum viridi cohoperta: concessit dicto Regi Maiorice quod in tota vita sua sit franchus exceptus pariter et inmunis a veniendo ad Curiam domini Regis et suorum et a dandis potestatibus, ut hec in ipsa carta plenius continentur. Et sic, dum vixerit, non est requirendus pro predictis.

Ordinationes perpetue[1] *ordinate in celebri Curia quam Dominus Rex celebravit Cathalanis in civitate Gerunde Anno Domini M°CCC° xx° Primo*[2].

In Dei nomine. Noverint universi quod cum Nos Jacobus, Dei gratia Rex Aragonum, etc.[3], Intendentes ad pacem et justiciam et ad bonum statum Cathalonie mandavissemus generalem Curiam Cathalanis celebrandam in civitate Gerunde, convenerunt ad Curiam et locum predictos prelati Religiosi procuratores Capitulorum Ecclesiarum cathedralium[4] clerici, Richihomines milites, et sindici et procuratores Civitatum et villarum Cathalonie, quorum nomina inferius inseruntur. Et omnes predicti suplicaverunt nobis quod quedam Capitula et declaraciones, secundum quod inferius continetur, deberemus eis declarare et concedere, cum cedant et sint ad bonum statum Cathalonie et comodum generale. Nos autem considerantes quod tenemur facere bonum et gratias nostris subditis et vassallis propter magnam fidem et legalitatem, quam omni tempore habuerunt erga nostros antecessores et nos et habebunt decetero Domino concedente[5]; Idcirco, volentes sequi vestigia antecessorum nostrorum, per nos et nostros successores presentes atque futuros laudamus approbamus et confirmamus omnibus supradictis et singulis totum id quod fuit ordinatum in generalibus Curiis per Dominos Petrum patrem, Alfonsum fratrem nostros, Reges Aragonum, memorie recolende, in generalibus Curiis Barchinone et Montissoni. Et etiam omnia ordinata laudata confirmata et approbata per nos huc usque in omnibus generalibus Curiis Cathalonie per nos celebratis.

I[6]. Et ad supplicacionem dicte Curie statuimus et ordinamus quod Capitulum factum per dictum Dominum Regem Petrum in dicta generali Curia Barchinone, quod incipit: *Item quod nullus reptatus de bausia, etc.*, teneatur et observetur. Et statuendo addimus et declaramus eidem Capitulo quod etiam intelligatur et servetur nedum de bausato-

[1] Archivo de la Corona de Aragón, *Reg.* 220, fols. 87 y siguientes, con las variantes de los códices del Escorial, *Z. j.* 4 (fol. 83) y *C. ij.* 16 (fol. 19).

[2] *Z. j.* 4: *Curia que fuit celebrata per dominum Regem Jacobum in civitate Gerunde.*

[3] *Z. j.* 4: *Aragonum, Valencie, Sardinie, Corsice et Comes Barchinone.*

[4] *Z. j.* 4: *katredralium.*

[5] *Z. j.* 4: *Confirmacio ordinacionum Cathalonie.*

[6] *Z. j.* 4: *Quod nullus reptatus de bausia sustineatur, nec etiam traditor.*

ribus, set etiam de traditoribus qui fidem suam noluerint *escundire*[1]. Intelligimus tamen quod alii filii nostri preter successurum in Regno, non existentes in potestate nostra seu hereditate, possint prestare auxilium et favorem reptato volenti se *escundire*[2], sicut possunt alii barones Cathalonie.

II[3]. Item statuimus quod Capitulum dicte Curie Domini Regis Petri, quod incipit: *Item concedimus et etiam approbamus quod lezde pedagia mensuratica, etc.*, teneatur et observetur. Et addentes eidem statuimus quod, si contra ipsum Capitulum factum est vel fuerit quoquo modo, sit revocatum et habitum pro in facto. Et quod emptores et collectores lezdarum et aliarum in Capitulo contentorum, cum incipient ea levare et colligere ex causa empcionis vel alio modo, jurent ad sancta Dei Evangelia in manu baiuli loci de servando et tenendo dictum Capitulum et contenta in eo.

III[4]. Item statuimus quod Capitulum dicte Curie Domini Regis Petri, quod incipit: *Item quod vicarie sint distincte, etc.*, teneatur et observetur. Et statuentes declaramus et addimus eidem Capitulo quod aliquid castrum cum suis terminis non sit nisi de una vicaria. Et quod ipsum castrum cum omnibus suis terminis sit et esse intelligatur de illa vicaria, in qua caput dicti Castri est situatum.

IV[5]. Item statuimus quod Capitulum factum in dicta Curia Montissoni, quod incipit: *Item ordinamus et statuimus quod aliqua carta non possit exire de Curia nostra contra cartam, etc.*, servetur. Et declarantes et addentes eidem Capitulo statuimus quod si carta deinceps emanaverit a dicta Curia nostra, vel incliti Infantis Alfonsi karisimi primogeniti et generalis procuratoris nostri, vel successorum nostrorum, contra formam dicti Capituli, quod non valeat nec servetur.

V[6]. Item statuimus quod Capitulum factum in dicta Curia Montissoni, quod incipit: *Item ordinamus et statuimus quod aliqui homines non possint capi vel retineri in persona, etc.*, servetur. Et declaramus sta-

[1] *Z. j. 4: custodire.*
[2] *Z. j. 4: escondire.*
[3] *Z. j. 4: De leudis et de illis qui contra presens capitulum fecerint.*
[4] *Z. j. 4: Quod vicarie sint distincte; et unum castrum cum suis terminis non sit nisi de una vicaria.*
[5] *Z. j. 4: Quod carta regia non exeat contra cartam regiam.*
[6] *Z. j. 4: Pro quo debito quisquis capiatur et de capcione comande.*

tuimus et ordinamus quod quicumque contra quem hostensum [1] fuerit per conquerentem instrumentum publicum de pura *comanda*, scilicet in quo non sit certus terminus vel juramentum vel fideiussor, capiatur; et captus retineatur in persona.

VI [2]. Item statuimus quod Capitulum factum in prima Curia per nos celebrata in civitate Barchinone, quod incipit: *Item quod officiales nostri vel homines Civitatum vel villarum nostrarum, vel aliquis alius non procedat contra aliquem Richum hominem, etc.*, servetur sine fraude. Providentes quod, si aliquis vel aliqui occasione casuum contemtorum in dicto Capitulo veniet deinceps ad aliquam Civitatem villam vel locum falso modo et cum fraude sonum emitendo, quod ille ac [3] illi, et quicumque consilium eis dederit vel eos induxerit, puniatur seu puniantur sicut excitator populi. Et si aliqui officiales nostri vel homines Civitatum vel villarum vel aliorum locorum dederunt dampna alicui vel aliquibus contra formam dicti Capituli, vel deinceps dabunt, nos habita certificacione simpliciter et de plano, sine forma et figura judicii, faciemus fieri *esmendam* illis qui dampna passi sunt, vel in antea pacientur. Intelligimus tamen et declaramus quod ista provisio duret tantummodo usque ad primam ordinariam Curiam generalem que celebrabitur in Cathalonia, que veniet ad effectum et complementum.

VII [4]. Item statuimus quod Capitulum factum in dicta prima Curia per nos celebrata in Civitate Barchinone, quod incipit: *Item quod aliquis vicarius vel officialis noster non imponat bannum, etc.*, teneatur et observetur. Et addentes statuimus quod, si contra ipsum Capitulum factum est vel fuerit, quod sit revocatum et non valeat.

VIII [5]. Item statuimus quod Capitulum factum per nos in secunda curia celebrata in Civitate Barchinone, quod incipit: *Item quod Capitulum Curie Barchinone Domini Regis Petri bone memorie, patris nostri, quod incipit: Concedimus volumus et etiam ordinamus quod Gabella salis non sit decetero in Cathalonia, etc.*, teneatur et observetur. Et declarantes et addentes eidem statuimus quod inhibicio, seu *vet*, quod ibi poni-

[1] *Z. j. 4: ostensum.*

[2] *Z. j. 4: De processu soni emissi per officiales regios facto.*

[3] *Z. j. 4: vel.*

[4] *Z. j. 4: Quod non imponatur dampnum per officiales regios hominibus vel in honoribus prelatorum religiosorum et civium.*

[5] *Z. j. 4: Quando gabella salis non sit de cetero, et de inhibitione, sive vet victualium.*

tum [1] est in victualibus non extrahendis usque ad messes, intelligatur quod duret usque ad primam diem mensis junii. Declarantes etiam et addentes eidem, statuimus quod si nos, vel dictus inclitus infans Alfonsus, vel officialis nostri dederimus vel concesserimus deinceps licenciam alicui abstrahendi de Cathalonia res in dicto Capitulo prohibitas, vel aliquam ex eis, pro denariis quos inde reciperimus, vel pro solucionibus debitorum nostrorum vel dicti infantis vel aliorum quocumque modo, predicta inhibicio in dicto capitulo contenta sit soluta, et quod etiam [2] ille, cui fuerit concessa talis licencia de gratia sine aliqua fraude per nos vel dictum infantem aut successores nostros, ipsam gratiam non possit vendere donare nec alienare in alium. Et si faceret, quod non valeret.

IX [3]. Item statuimus quod Capitulum factum per nos in dicta secunda Curia Barchinone, quod incipit: *Item quod nos vel successores nostri non faciemus nec concedemus in generali vel in speciali privilegium, etc.*, servetur. Et declarantes et adentes eidem statuimus quod, si nos vel successores nostri faceremus privilegium vel concessionem deinceps contra contenta in dicto Capitulo, non valeat ipsum privilegium vel concessio; et quod Capitulum ipsum intelligatur et extendatur ad statuta presentis Curie ut loquitur de aliis curiis generalibus preteritis.

X [4]. Item statuimus quod Capitulum factum per nos in dicta secunda Curia Barchinone, quod incipit: *Item quod si in aliquo Capitulo vel statuto ordinacione seu constitucione, etc.*, teneatur et servetur. Addentes eidem ac etiam statuentes quod dicta interpretacio fiat decetero per nos et successores nostros cum quatuor prelatis Cathalonie, quatuor Richis hominibus, quatuor militibus, et quatuor civibus, et jureperitis [5], secundum formam dicti Capituli. Intelligatur tamen quod, si casus accideret quod in ipsa interpretacione nollent interesse dicti quatuor prelati ratione facti quod esset criminale vel alia ratione, quod eo casu nos et nostri successores faceremus et facere haberemus dictam interpretacionem sine ipsis prelatis cum aliis in dicto Capitulo nominatis. Addentes etiam dicto Capitulo ac statuentes quod dictum Capi-

[1] *Z. j. 4: positum.*

[2] *Z. j. 4:* omite *etiam.*

[3] *Z. j. 4: Quod privilegia contra ordinaciones presentis curie et aliarum predictarum numquam concedantur.*

[4] *Z. j. 4: De interpretatione statutorum, et quod interpretatio fiat per dominum Regem.*

[5] *Z. j. 4: jurisperitis.*

tulum cum presenti addicione extendatur ad Capitula presentis Curie et aliarum preteritarum curiarum generalium.

XI [1]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in dicta secunda Curia Barchinone, quod incipit: *Item quod nos utemur in bonis homicidarum, etc.*, servetur. Addentes eidem ac etiam statuentes quod, si contra factum est, sit revocatum et habitum pro non facto.

XII [2]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in dicta secunda Curia Barchinone, quod incipit: *Et in omnibus Capitulis et ordinacionibus istius Curie, etc.*, servetur. Addentes eidem ac etiam statuentes quod Capitulum ipsum intelligatur et extendatur ad presentem Curiam et ad omnes alias curias generales post edicionem dicti Capituli celebratas.

XIII [3]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in Curia Ilerde, quod incipit: *Item super Capitulo facienti mencionem de campsoribus abatutz* [4], *etc.*, servetur et teneatur. Statuentes et addentes eidem Capitulo quod omnis campsor, qui fuerit *abatut* usque in hodiernam diem, vel *se abetrá* in antea, qui non solvat suis creditoribus bene et plane id quod eis debet ad eorum voluntatem, scilicet illi qui iam ante presentem diem sunt *abatuts* infra annum unum primum venturum, et illi qui deinceps *se abatrán*, confestim cum fuerint *abatutz* publicentur voce preconia pro infamibus et pro *abatutz* in locis in quibus *se abatrán* vel fuerint *abatutz*, et etiam per omnes vicarias Cathalonie, et quod amputetur eis caput; et quod bona talium *abatutz*, incontinenti cum fuerint *abatutz*, et illorum, qui iam sunt *abatutz* ut supradictum est, vendantur per Curiam loci, ubi ipsa bona sint vel erunt pro satisfaciendo creditoribus eorum. Et quod nos, vel inclitus Infans predictus, vel nostri successores, non debeamus facere graciam de predictis dictis campsoribus *abatuts*, vel qui *se abatrán*, vel alicui eorum, nisi prius satisfecerint creditoribus eorum.

XIV [5]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in dicta

[1] *Z. j. 4: De bonis homicidarum.*

[2] *Z. j. 4: Quod in ordinacionibus servandis intelligantur loca que tenent vel tenebunt regine et eius officialis, et officialis procura[tores].*

[3] *Z. j. 4: De bonis et pena campsorum abatuts.*

[4] *Z. j. 4: abatuts.*

[5] *Z. j. 4: De iudice suspecto delegato.*

Curia Ilerde, quod incipit: *Item ordinamus et statuimus quod si aliquis proposuerit seu*[1] *allegaverit judicem delegatum sibi fore suspectum, cessantibus aliis oppinionibus, habeat allegare et proponere, etc.*, teneatur et observetur.

XV[2]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in tercia generali Curia quam celebravimus in civitate Barchinone, quod incipit: *Item ordinamus quod Capitulum factum in generali Curia Barchinone per excellentissimum dominum Regem Petrum bone memorie, patrem nostrum, quod incipit: Ordinamus etiam quod judices, etc.*, servetur. Addentes eidem[3] ac etiam statuentes quod judices Curie nostre et dicti Infantis Alfonsi et successorum nostrorum, qui nunc sunt et decetero recepti fuerint, jurent specialiter in manibus nostris, et dicti Infantis et successorum nostrorum, de observando Capitulo supradicto.

XVI[4]. Item statuimus quod Capitulum factum per nos in dicta tercia Curia Barchinone, quod incipit: *Item ordinamus quod Capitulum factum per dictum dominum Regem Alfonsum in Curia generali Montissoni, quod incipit: Item quod teneantur reddere jus de compromisso*[5] *etc.*, servetur. Addentes etiam et statuentes quod, si compromissum fiet vel factum est adjecta pena, in quo contineatur quod sententia arbitrorum vel arbitratorum valeat, mandetur execucioni pena compromissi comissi soluta vel non. Quod tale compromissum valeat, et obliget partes ad servandum sententiam latam ex vigore ipsius compromissi, et quod fiat exequcio ipsius sententie secundum dictum Capitulum, remotiis oppinionibus quibuscumque. Et predicta, nedum ad futura negocia, immo etiam ad pendentia et preterita intelligi volumus et extendi.

XVII[6]. Item statuimus quod Capitulum per nos factum in dicta generali tercia Curia Barchinone, quod incipit: *Item ordinamus et promittimus predictis omnibus et singulis, etc.*, servetur. Addentes etiam et statuentes quod extendatur et intelligatur ad Capitula presentis Curie et aliarum futurarum generalium curiarum.

[1] *Z. j. 4: vel.*

[2] *Z. j. 4: Quod judices causarum principalium domini Regis non recipiant salarium nec servitia.*

[3] *Z. j. 4: etiam.*

[4] *Z. j. 4: Quod compromissum valeat, et sententia compromissi mandetur exequtioni.*

[5] *Z. j. 4: compromissis.*

[6] *Z. j. 4: Quod privilegia non fiant contra ordinaciones presentis Curie nec aliarum preteritarum.*

XVIII [1]. Item ad suplicacionem omnium predictorum statuimus et etiam ordinamus quod aliquis officialis noster, cui nos debeamus aliquam pecunie quantitatem, non possit impetrare a nobis aliquam assignacionem sibi fieri super exitibus proventibus *esdevenimentis* vel juribus officii sibi comissi. Ideo quia [2] subditi ex tali assignacione gravantur, et omnis assignacio inde facta sit revocata.

XIX [3]. Item statuimus et etiam ordinamus quod scriptores inquisicionum que fiunt et fient contra officiales nostros, eligantur et ponantur per inquisitores. Et quod statutum tercie Curie Barchinone per nos celebrate, quo cavetur quod inquisitores habeant et eligant unum notarium, observetur. Et si contra factum est vel fuerit, quod sit revocatum et non valeat.

XX [4]. Item statuimus et etiam ordinamus quod de presenti procurator generalis, qui est vel erit in Cathalonia, juret in posse nostro; et tenens locum eius ac assessor suus, qui nunc sunt vel fuerint pro tempore, antequam utantur officiis jurent in posse ipsius procuratoris generalis tenere et observare constituciones presentis curie et preteritarum, et privilegia usancias consuetudines et alias libertates concessas prelatis Religiosis clericis Richis hominibus militibus civibus et hominibus villarum Cathalonie.

XXI [5]. Item statuimus et etiam ordinamus quod aliquis juvenis, vel procurator draperii, vel alicuius alterius, qui vadat extra civitatem vel villas vel loca, ubi domiciliatus fuerit creditor, pro exigendis debitis domini sui, non habeat nec possit exigere vel habere pro suo salario nisi tantum .XII. denarios Barchinone pro qualibet die. Et hoc fiat sive ipse juvenis sive procurator eat equitando vel pedes. Et si plus inde haberet vel reciperet, quod inde puniantur [6].

[1] Z. j. 4: *Quod officialis, creditor domini Regis non possit impetrare assignacionem fieri offici sibi comisso.*

[2] Z. j. 4: *ideoque.*

[3] Z. j. 4: *Quod inquisitores contra officiales eligant unum notarium ydoneum in inquisicionibus.*

[4] Z. j. 4: *Quod procurator generalis iuret semper in posse domini Regis, et locum tenens et assessor ipsius procuratoris iuret in posse ipsius procuratoris servare ordinaciones.*

[5] Z. j. 4: *De salario juvenum et procuratorum draperiorum, vel aliorum qui vadant extrao villas vel civitates.*

[6] Z. j. 4: *puniatur.*

XXII [1]. Item statuimus et etiam ordinamus quod aliquis Rusticus *borderius* vel juvenis homo, vel alius quilibet Christianus, qui veniat vel faciat contra dominum suum, existens et dum extiterit in et sub dominio domini sui, non deffendatur contra ipsum dominum suum per nos, nec per dictum inclitum Infantem, nec per officiales nostros, nec ipsius infantis, nec per prelatos, nec per Religiosos, nec per Clericos, nec per Richos homines, nec per milites, nec per cives, nec per homines villarum. Et quod nos, vel dictus Infans, aut officiales nostri et ipsius, vel prelati, clerici Richi homines, milites, Cives vel homines villarum, non demus nec faciamus eis deffensionem, nec auxilium contra dictum dominum suum pro aliquo, pro quo venisset vel fecisset contra dictum dominum suum. Set si predicti Rusticus borderius vel juvenis homo, vel aliquis alius Christianus, antequam essent proventi [2] per dominum suum venirent ad populandum, pro habitando et stando ibi continue, in civitatibus villis vel locis nostris aut prelatorum, Religiosorum, clericorum, Richorum hominum, militum, civium vel hominum villarum, possent deffendi in eo casu per nos et per alios supradictos. Salvo tamen quod, si ipsi homines essent de locis in quibus homines redimi consueverunt, quod non deffendantur in eo casu per nos nec per alios supradictos, quousque redemerint se a dominis eorum. Intelligatur tamen quod per hoc Capitulum non fiat preiudicium statutis vel ordinacionibus generalium Cathalonie Curiarum preteritarum, neque privilegiis neque consuetudinibus scriptis civitatum villarum aut aliorum locorum.

XXIII [3]. Item statuimus et etiam ordinamus quod Carcerarii vicariorum vel baiulorum aut aliorum officialium non possint exigere seu habere ab aliquo capto inter diem et noctem pro *carcelagio* nisi sex denarios Barchinone tantum, vel quatuor denarios jaccenses tantum, in locis ubi currit moneta jaccensis. In locis tamen ubi utimur et usum fuit dari vel solvi minus vel nichil pro *carcelagio*, fiat et sequatur ut utitur et usum fuit [4].

XXIV [5]. Item statuimus et etiam ordinamus quod milites cuiusli-

[1] *Z. j. 4: Quod homo alterius non possit defendi contra dominum per aliquem, vel si fuerit preventus, per ipsum dominum.*

[2] *Z. j. 4: preventi.*

[3] *Z. j. 4: De salario carcerariorum.*

[4] *C. ij. 16: fuit usum.*

[5] *Z. j. 4: Quod milites contribuant in supratibus, quos facient electi per vos in curia generali.*

bet vicarie satisfaciant et satisfacere habeant in sumptibus [1] decentibus, quos electi miles vel milites illius vicarie, pro qua [2] electi fuerint tractatores in generali Curia, facient [3] in ipsa Curia super tractatibus curie ipsius; quia per hoc ipsi tractatores electi remanebunt in Curia, et ipsam [4] continuabunt. Et quod ad hoc compellantur et compelli habeant ipsi milites per eos qui ipsos distringere consueverunt. Hoc tamen addito seu declarato quod illi milites, qui non sunt vel fuerint deinceps propter aliquam rationem sive causam admissi ad tractatus ipsius Curie, non compellantur solvere vel contribuere in sumptibus [5] supradictis.

XXV [6]. Item statuimus et etiam ordinamus (quod si aliquis fuerit reptatus in Curia de bausia, sive de predicione, aut tradicione vel de fraccione treugarum, quod possit fidem suam *escundire per batalliam* [7]. Et si ille, qui erit [8] reptatus de predictis vel aliquo predictorum, erit *bannitus* per nos vel timebit de nobis vel officialibus nostris, quod possit venire [9] stare et redire salve et secure per loca nostra per tantum temporis [10] quantum neccessarium habuerit ad *escundiendum* [11] fidem suam sine dubio et timore nostri et officialium nostrorum, veniendo stando et redeundo. Predicta autem statuendo et ordinando, intelligimus de hominibus de paratico sive de genere militari, et de homine honorato Civitatis vel ville.

XXVI [12]. Item statuimus et etiam ordinamus quod, si aliquis homo, qui habeat domicilium in termino Castri, vel loci, prelati clerici vel Richi hominis vel militis vel civis vel hominis ville, ubi non nos set predicti vel aliquis eorum habeant plenam jurediccionem [13] civilem,

[1] *Z. j. 4: C. ij. 16: supratibus.*
[2] *C. ij. 16: in qua.*
[3] *C. ij. 16: faciant.*
[4] *C. ij. 16: in ipsa.*
[5] *Z. j. 4; C. ij. 16: supratibus.*
[6] *Z. j. 4: Quod reptatus de bausia, prodicione seu fraccione treugarum stet securus scondiendo se.*
[7] *Z. j. 4: escondire per bataylum.—C. ij. 16: excundire per batayam.*
[8] *C. ij. 16: fuerit.*
[9] *C. ij. 16: venire, ire.*
[10] *C. ij. 16: tempus.*
[11] *Z. j. 4: escondiendum.—C. ij. 16: excundiendum.*
[12] *Z. j. 4: Quod si in exequcione scripture tercii, facienda per curiam regalem, se opponat uxor illius qui fuerit domiciliatus in termino castri domini habentis jurisdictionem civilem allegando bona mariti non sibi sufficere ad dotem, tunc de hiis cognoscat dominus castri.*
[13] *Z. j. 4: jurisdiccionem.*

obligabit [1] se in posse vicarii vel alterius officialis nostri sub pena tercii creditori suo, et uxor ipsius debitoris, que non se obligaverit in dicta obligacione tercii, dicet, vel allegabit, seu hostendit [2] quod bona mariti sui non sufficiant ad dotem nec sponsalicium suum, nec ad dictum debitum in quo eius maritus se obligavit: in casu isto, de valore dictorum bonorum cognoscat prelatus, clericus, vel Richus homo, aut miles, sive cives [3] vel homo ville qui habeat dictam jurediccionem [4] in Castro vel loco, in quo domiciliati fuerint dicti coniuges et in quo existant dicta bona, et non alius. Et hoc intelligimus et statuimus de obligacionibus, que deinceps fient in posse Curiarum nostrarum. Set de jam factis usque nunc, fiat prout consuetum est fieri in qualibet vicaria.

XXVII [5]. Item statuimus et etiam ordinamus quod, si aliquis fuerit *bannitus* per officialem nostrum pro crimine quod comiserit [6], et erit in loco prelati Richi hominis vel militis aut civis vel alterius, qui utitur et usus fuerit sustinere bannitos nostros in suo, et ad querelam alicuius citatus fuerit ipse *bannitus* pro pace et treuga, quod talis bannitus assecuretur per officialem, cum fuerit citatus pro pace et treuga per duos dies completos, pro firmando cum pignoribus sufficientibus in propria persona, secundum formam pacis et treuge. Et quod dictus bannitus remaneat et sit bannitus transacto tempore dicti guidatici, non obstante ipso [7] guidatico, sine alia [8] citacione et sine alio [9] *bannimento*, sicut antea erat. Intelligatur tamen quod per hoc [10] non fiat aliquod preiudicium constitucionibus pacium et treugarum aliquo modo: immo ipse constituciones sint et remaneant in earum robore [11] et vigore et in suo esse et auctoritate in omnibus, non obstantibus supradictis. Intelligimus etiam quod dictus criminosus non sit excusatus a crimine quod comiserit [12], si tale, est pro quo debeat corporaliter puniri, licet firmet

[1] *Z. j.* 4: *obligavit.*
[2] *Z. j.* 4: *ostendet.*
[3] *Z. j.* 4: *civis.*
[4] *Z. j.* 4: *jurisdiccionem.*
[5] *Z. j.* 4: *Bannitus, citatus pro pace et treuga, securetur per duos dies pro firmando ius, et nihilominus remaneat bannitus.*
[6] *Z. j.* 4: *comisit.*
[7] *C. ij.* 16: *dicto.*
[8] *C. ij.* 16: *aliqua.*
[9] *C. ij.* 16: *aliquo.*
[10] *Z. j.* 4: *hec.*
[11] *C. ij.* 16: *pleno robore.*
[12] *C. ij.* 16: *comisit.*

et respondeat pro pace et treuga, ut est dictum, que est civilis. Intelligimus etiam quod per predicta non fiat preiudicium privilegiis nec consuetudinibus scriptis civitatum nec villarum nec aliorum locorum. Declarantes nichilominus et statuentes quod dicti duo dies guidatici supradicti sint et esse intelligantur de illis XV. diebus, et infra illos .XV. dies qui dantur et dandi sunt citato pro pace et treuga, juxta [1] constituciones predictas.

XXVIII [2]. Item statuimus et etiam ordinamus ad supplicacionem Curie quod in vicaria [3] Villefranche, ubi non consuevit esse assessor, ponatur per nos assessor non obstante capitulo contento in proxima Curia per nos celebrata in civitate Barchinone, quod incipit: *Item quod aliquis judex ordinarius vel assessor non imponatur, etc.* Intelligimus tamen, volumus et declaramus quod dictum primum capitulum remaneat alias [4] et sit in suo valore et firmitate in omnibus aliis [5].

XXIX [6]. In super etiam statuimus et volumus quod nos, et dictus inclitus Infans Alfonsus [7] karisimus primogenitus, et generalis procurator noster, ac officiales nostri et sui quicumque sunt et fuerint, teneamus et servemus, ac teneant et observent omnia capitula presentis Curie et aliarum curiarum generalium Cathalonie preteritarum. Et etiam teneamus et observemus, et teneant et observent dictis prelatis, ecclesiis [8] Religiosis, Richis hominibus, militibus, Civitatibus, villis [9] et aliis locis Cathalonie ac civibus et habitatoribus earundem, et suis imperpetuum, omnes libertates privilegia usus et consuetudines eorum prout melius et plenius eis hactenus usi fuerunt, ea [10] omnia et singula confirmantes eisdem.

Mandantes procuratori, vicariis, curiis, et universis [11] officialibus nostris, et eorum loca tenentibus, et subditis etiam [12] nostris presentibus

[1] *Z. j. 4; C. ij. 16: juret.*
[2] *Z. j. 4: Quod in vicaria Ville franche ponatur assessor.*
[3] *C. ij. 16: curia.*
[4] *Z. j. 4; C. ij. 16:* omiten *alias.*
[5] *Z. j. 4:* añade *locis*
[6] *Quod dominus Rex, et dominus infans, et eorum officiales observent constituciones curiarum Cathalonie et privilegia et franquitates.*
[7] *C. ij. 16:* omite *Alfonsus.*
[8] *Z. j. 4: ecclesiasticis.—C. ij. 16: clericis.*
[9] *C. ij. 16:* omite *villis.*
[10] *Z. j. 4; C. ij. 16: et.*
[11] *Z. j. 4:* añade *aliis.*
[12] *C. ij. 16:* omite *etiam.*

et futuris quod omnia predicta et singula teneant et observent, et ab omnibus faciant teneri et inviolabiliter observari, et in aliquo non contraveniant, nec contravenire aliquem [1] permitant aliqua ratione. Et ad maiorem cautelam promittimus bona fide omnibus et singulis infrascriptis, qui ad dictam generalem Curiam convenerunt, et omnibus etiam aliis de Cathalonie qui absentes sunt, et notario infrascripto, a nobis pro eis et pro illis [2], quorum interest et interesse potest ac poterit, legittime stipulanti paciscenti et recipienti, et etiam juramus in anima nostra [3] per Deum et crucem domini nostri Jhesu Christi et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula, ut superius dicta sunt tenere et complere et inviolabiliter observare, et observari facere et teneri, ut superius continetur.

[4] Ad hec Nos Infans Alfonsus, predicti Domini Regis primogenitus, ad requisicionem omnium infrascriptorum et de voluntate et assensu ipsius Domini Regis, laudamus concedimus ac etiam approbamus omnia et singula supradicta, ut superius continentur. Et ad maiorem cautelam promittimus bona fide omnibus et singulis infrascriptis, qui ad dictam Curiam generalem [5] convenerunt, et [6] omnibus etiam [7] aliis de Cathalonia qui absentes sunt, et notario infrascripto a nobis pro eis et pro illis quorum interest et interere potest ac poterit legittime stipulanti paciscenti et recipienti, et etiam sponte juramus in anima nostra per Deum et crucem domini nostri Jhesuchristi et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula, ut superius dicta sunt, tenere et complere et inviolabiliter observare et observari facere et teneri, ut superius continetur.

[8] Et prelati et persone Ecclesiastice et Religiose, qui presentes sunt, nomine suo et aliorum de Cathalonia consenciunt ad predicta, in quantum status [9] et eorum dignitas, sive ordo, sustineant [10], et salva libertate Ecclesiastica [11] et jure Ecclesie.

Acta sunt hec omnia et singula supradicta in generali et celebri cu-

[1] *Ç. ij.* 16: omite *aliquem*.
[2] *Ç. ij.* 16: omite *et pro illis*.
[3] *Ç. ij.* 16: omite *in anima nostra*.
[4] *Z. j.* 4: *Firma domini infantis Alfonsi*.
[5] *Ç. ij.* 16: *generalem curiam*.
[6] *Ç. ij.* 16: *et etiam*.
[7] *Z. j.* 4: omite *etiam*.
[8] *Z. j.* 4: *Firma prelatorum*.
[9] *Ç. ij.* 16: *eorum status*.
[10] *Z. j.* 4; *Ç. ij.* 16: *sustineat*.
[11] *Ç. ij.* 16: *ecclesiastica libertate*.

ria, in civitate Gerunde, in claustro sedis eiusdem civitatis, XIX° kalendas Septembris [1], Anno Domini M°.CCC°. vicesimo primo [2].

Signum ✠ Jacobi, Dei gratia Regis Aragonum, etc. [3]; Qui predicta omnia et singula [4] firmamus laudamus et [5] etiam juramus.

Signum ✠ Infantis Alfonsi, predicti Domini Regis Aragonum primogeniti, eiusque generalis procuratoris [6], qui predicta omnia et singula firmamus laudamus ac etiam juramus [7].

Sig ✠ num Eximini, Dei gratia Terrachonensis Archiepiscopi. Sig ✠ num Berengarii, Dei gratia Vicensis Episcopi. Sig ✠ num Petri de Scintillis precentoris Valencie, procuratoris domini Episcopi et Capituli Barchinone. Sig ✠ num G. Aranyonis canonici et procuratoris domini Episcopi et Capituli Ecclesie Ilerdensis. Sig ✠ num A. de Carboneres canonici de Guissona, procuratoris domini Episcopi Urgellensis. Sig ✠ num Raymundo de Castlario canonici et procuratoris Capituli Ecclesie Vicensis. Sig ✠ num A. de Solerio Archidiaconi Bisuldunensis. Sig ✠ num Bernardi de Villa certo canonici, procuratorum [8] Capituli Ecclesie Gerundensis. Sig ✠ num fratris A. Dolos, tenentis locum venerabilis fratris Raimundi de Impuriis prioris in Cathalonie ordinis Hospitalis sancti Johannis Jherosolomitani. Sig ✠ num fratris Gaucerandi, Dei gratia Abbatis Monasterii sancti Cucuphatis Vallensis. Nos omnes predicti, qui nominibus propriis et nominibus procuratoriis predictis omnia supradicta et singula concedimus laudamus firmamus et juramus.

Sig ✠ num Bartholomei baiuli jureperiti Castilionis, procuratoris nobilis Malgaulini Dei gratia Comitis Impuriarum et vicecomitis de Basso, salvo tamen jure Comitatus Impuriarum. Sig ✠ num Bernardi de Falchs militis, procuratoris nobilis Raymundi Fulchonis Dei gratia Vicecomitis Cardone. Sig ✠ num G. de Angularia. Sig ✠ num Dalmacii vicecomitis de Rocabertino. Sig ✠ num Othonis de Montecatheno, nomine nostro proprio et nomine tutoris nobilis Periconi Galcerandi de Pinosio. Sig ✠ num Eximini Petrii Donicastiello, procuratoris nobilis Eximini Cornelii. Sig ✠ num Geraldi de Vlugia, pro-

[1] *C. ij.* 16: *Acta sunt hec in Curia Gerunde, nono decimo kalendas Septembris.*

[2] Nada más añade el códice *C. ij.* 16, suprimiendo todos los nombres de los que luego firman.

[3] *Z. j.* 4: *Valencie, Sardinie, Corsice ac Comitis Barchinone.*

[4] *Z. j.* 4: omite *omnia et singula.*

[5] *Z. j.* 4: *firmamus concedimus et laudamus.*

[6] *Z. j.* 4: omite *eiusque generalis procuratoris.*

[7] *Z. j.* 4: *predicta concedimus, laudamus et approbamus.*

[8] Esto es, tanto él como el arcediano de Besalu.

curatoris nobilis Guillelmi de Cervilione. Sig ✠ num Bernardi de Crudiliis. Sig ✠ num Hugonis de Cardona, filii quondam nobilis Raymundi Fulchonis. Sig ✠ num Berengari de Castro Episcopali, procuratoris nobilis Berengari de Vilaragut. Sig ✠ num Geraldi de Cerviano. Sig ✠ num Alamani de Fuxiano.—Sig ✠ num Geraldi de Rochabertino. Sig ✠ num Raymundi Xatmar. Sig ✠ num Bernardi de Orriols. Sig ✠ num Raymundi Alamanni. Sig ✠ num Petri Sator. Sig ✠ num Gaucerandi de Rosanis. Sig ✠ num Raymundi de Josa. Sig ✠ num Berengarii de Petra. Sig ✠ num Berengarii de Artesa. Sig ✠ num Raymundi de Timor. Sig ✠ num Bernardi de Falchs predicti. Sig ✠ num Geraldi de Clariana predicti. Sig ✠ num Berengari de Castro Episcopali. Nos omnes predicti, qui nominibus propriis et nominibus procuratoriis predictis omnia supradicta et singula concedimus firmamus et laudamus, et in animabus nostris, et illorum quorum procuratores sumus, juramus per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula observare tenere et attendere.

Sig ✠ num Jacobi Sabaterii. Sig ✠ num Bertrandi de Seva. Sig ✠ num Michaelis Marcheti. Sig ✠ num Jacobi de Boure, procuratorum et sindicorum civitatis Barchinone et universitatis eiusdem. Sig ✠ num Guillermi Molinerii. Sig ✠ num Thome de sancto Clemente. Sig ✠ num Bernardi Boxoni. Sig ✠ num Bernardi de Podio, procuratorum et sindicorum civitatis Ilerde et universitatis eiusdem. Sig ✠ num Guillermi Suncarii, filii Andree Suncarii. Sig ✠ num Bernardi de Balneolis sindicorum et procuratorum civitatis Gerunde et universitatis eiusdem. Sig ✠ num Guillermi Pinyol. Sig ✠ num Mathei Goçalbo, procuratorum et sindicorum civitatis Dertuse et universitatis eiusdem. Sig ✠ num Romei Andree, procuratoris et sindici civitatis Minorise. Sig ✠ num Petri Mir. Sig ✠ num Bartholomei de Amerio, procuratorum et sindicorum civitatis Vici. Sig ✠ num Mir de Sallforis, procuratoris et sindici Villefranche. Sig ✠ num Bernardi Alamanni. Sig ✠ num Guillermi Oliverii, procuratorum et sindicorum ville Montisalbi. Sig ✠ num Bernardi de Prato. Sig ✠ num Bernardi Alberti, procuratorum et sindicorum ville Bisulduni. Sig ✠ num A. Rome. Sig ✠ num Bernardi de Condaminis, procuratorum et sindicorum Ville Berge. Sig ✠ num Raymundi Ros, sindici et procuratoris ville Tarrege. Sig ✠ num Bernardi Baiuli, sindici et procuratoris ville de Turricella de Montegrino. Nos omnes predicti cives et homines villarum, qui nominibus propriis et nominibus procuratoriis universitatum predictarum civitatum et villarum, quarum procuratores

seu sindici sumus, predicta omnia et singula laudamus et firmamus, et etiam in animabus nostris et omnium aliorum et singulorum de dictis universitatibus juramus per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere tenere et observare et in aliquo non contravenire.

Testes sunt.=Infans Petrus, illustrissimi Domini Regis natus.=Infans Raymundus Berengarii, dicti Domini Regis natus.

Raymundus, Dei gratia Episcopus Valencie ac dicti Domini Regis cancellarius.—Luppus Sancii, alumpnus dicti Infantis Petri.—Petrus Boyl, consiliarius Domini Regis.—Petrus Calderoni, alumpnus Infantis Raymundi Berengarii Domini Regis nati.—Guillermus de Jaffero, legum doctor ac vicecancellarius Domini Regis. Et Dalmacius de Pontonibus, legum doctor.

Sig ✠ num Petri Dei gratia Episcopi Gerundensis. Qui predicta omnia et singula laudamus concedimus et firmamus, ac etiam juramus per Deum et crucem Domini nostri Jhesu Christi et eius sancta quatuor Evangelia, in nostri presencia ponita, predicta omnia et singula tenere et observare, et non contravenire aliqua ratione, XVII°. kalendas Septembris anno predicto, presentibus testibus Petro Boyl consiliario Domini Regis, Petro Marti Thesaurario eiusdem Domini Regis, Berengario de Pavo precentore, et Guillermo de Corniliano Canonico Gerundensibus.

Sig ✠ num Franciscus Simonis publicus notarius, subtitutus auctoritate Regia a Raimundo Simonis de Toylano publico Gerundensi notario; Qui predictis interfui, ac de mandato Domini Regis predicti scribi feci et clausi.

XXXII.

Cortes de Barcelona de 1323.

Super generali Curia quam dominus Rex ordinavit celebranda in Cathalonia in civitate Barchinone pro negociis Sardinie et Corsice instanti festo Sancte Marie Magdalene proximi mensis Julii anni Domini M.CCC. vicesimi Tercii [1].

Forma fuit hec.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum, etc., Reverendo in Christo

[1] Archivo de la Corona de Aragon, *Reg.* 308, fols. 228 y siguientes.

patri Eximino divina providencia Terrachone Archiepiscopo Salutem et dileccionem.

Quantis modis quantisque causis successus prosperi felicis adquisicionis Sardinie et Corsice Regni nostri, quam justo titulo, altissimo Nos dirigente, prosequimur, Regali corone nostre ac universali Regnorum et terrarum nostrarum statui ampliacionem et incrementa honorum multiplicum atque fidelibus et incolis nostris utilitates multimodas aferre manifeste noscuntur, nos non convenit multifarii relatus verbis insistere, cum nedum nobis hoc, sed quibusvis recte considerantibus veluti notorium elucescat. Sane ut res huiusmodi tam congrue, sicut scitis, tamque laudabiliter cepta a fine congruentibus et laudabilibus institui et denominari possit deceat nos, vosque et alios fideles nostros vehementer tangat, ut sic premissis, auxiliante Dei gracia, opportunis providentur remediis quod medium ac finis negocii exitu obtimo concludantur, pro quibus equidem consilium et auxilium vestrum et aliorum fidelium nostrorum conspicimus necessaria ac plurimum opportuna; et propterea generalem Curiam in Cathalonia in civitate Barchinone providerimus evocandam. Ideo vos requirimus et monemus quatenus in dicta civitate Barchinone instanti festo Beate Marie Magdalene[1] proximi mensis Julii racione prescripta celebracioni dicte Curie intersitis. Nos enim ea causa in dicta civitate personaliter prefixo termino intererimus, Domino concedente. Datum in Montealbo, III° kalendas Julii, anno Domini M°CCC° XX° III°.

Similes.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis Petro Gerundensi.—Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Poncio Ilerdensi.—Fratri Raimundo Urgellensi.—Berengario Dertusensi.

Item sub forma qua scriptum fuit Episcopis scriptum fuit Fratri Raimundo de Impuriis priori ordinis Hospitalis in Cathalonia et aliis infrascriptis.

Similes capitulis infrascriptis usque ad diccionem quatenus inclusive, ubi fuit positum «ordinetis et constituatis Sindicos et procuratores vestros quos cum sufficienti posse in dicta civitate Barchinone prescripto termino celebracioni dicte curie faciatis adesse. Nos enim, etc., ut supra. Datum ut supra.» Videlicet:

Venerabilibus et dilectis preposito et Capitulis Ecclesiarum Terra-

[1] 22 de Julio.

chonensis.—Gerundensis.—Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.

Venerabilibus Abbatibus Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—De Scarpio.—Gerrensis.

De cetero vocetur abbas Monasterii Campirotundi.

Sub archiepiscopi et aliorum prelatorum forma scriptum fuit Nobilibus et Militibus subscriptis dicendo et mandando videlicet.

Heredi Comitis Fuxensis quondam, vicecomiti Castriboni ac domino Castri veteris, vel tutori eius.—Marchisie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie et procuratoribus in dictu Comitatu Impuriarum et vicecomitatu de Basso, ut sint vel mittant procuratores cum pleno posse.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—Guillelmo de Montecatheno Senescallo Cathalonie.—Hugoni de Mataplana Comiti Pallariensi.—Poncio de Ripellis.—Bernardo Raimundi de Ripellis.—Berengario de Angularia domino de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Bernardo de Capraria.—Othoni de Montecatheno.—Guilaberto de Crudiliis.—Bernardo de Portella.—Berengario de Crudiliis.—Pericono Galcerandi de Pinoso vel tutori eius.—Arnaldo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Hugueto de Angularia.—Hugueto de Cervilione vel tutori suo.—Geraldo de Cerviano.—Berengario de Vilariacuto.

Habeatur memoria ut scribatur in aliis curiis Nobili Hugueto de Cardona et aliis nobilibus si plures fuerint.

Similes Militibus.

Arnaldo de Saga.—Bernardo Guillelmi de Fuxano.—Raimundo de Melanno.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Berengario de sancto Vincencio.—Guillelmo de sancto Vincencio.—Francisco de sancto Vincencio.—Raimundo Xatmar.—Bernardo Guillelmi de Rippis.—Geraldo de Aquilone.—Guillelmo de Fluviano.—Jacobo de Besora.—R. de Monte olivo.—Dalmacio de Peramola.—Gombaldo de Ulugia.—Geraldo de Ulugia.—Raimundo de Timor.—Guillelmo de Crudiliis.—Bernardo de Fonollario.—Petro de bello loco.—Petro de sancto Minato.

Similes procuratoribus nobilium et aliorum infrascriptorum.

Procuratori nobilis Dalmacii vicecomitis de Rochabertino absentis.

Procuratori nobilis Geraldi de Rochabertino absentis.
Procuratori nobilis Guillelmi de Angularia absentis.
Procuratori nobilis Petri de Queralto absentis.
Procuratori nobilis Guillelmi de Cervilione absentis.
Procuratori nobilis Raimundi Cornelii absentis.
Procuratoribus nobilium Philipi de Saluciis et Raimundi de Peralta filii sui absencium.
Procuratori nobilis Raimundi de Orchau absentis.
Procuratori nobilis Berengarii Arnaldi de Angularia absentis.
Procuratori nobilis Berengarii Arnaldi de Cervilione absentis.
Procuratori nobilis Hugueti de Sancta pace absentis.
Procuratori nobilis Bertrandi de Castelleto absentis.
Procuratori nobilis Dalmacii de Castro novo absentis.
Procuratori nobilis Petri de Vilademany absentis.
Procuratori Bernardi de Urriols absentis.
Procuratori Arberti de Mediona absentis.
Procuratori Raimundi de Josa absentis.
Procuratori Raimundi de Peramola absentis.
Procuratori Guillelmi de Boxadors absentis.

Similes universitatibus civitatum et villarum infrascriptarum usque ad diccionem Ideo inclusive, ubi fuit positum «vobis dicimus et mandamus quatenus ordinetis et constituatis sindicos et procuratores vestros ydoneos, quos cum sufficienti posse instanti festo beate Marie Magdalene proximi mensis Julii racione prescripta celebracioni dicte Curie in dicta civitate faciatis adesse. Nos enim, etc., ut supra. Datum ut supra.»

Consiliariis juratis probis hominibus et universitati Civitatis Barchinone.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Juratis probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.
Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum.

Villefranche.—Cervarie.—Tarrage.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

Certum est quod in ultimo quaterno presentis Regestri habetur de

aliquibus tangentibus predictam proxime notatam Curiam Cathalonie et postea de aliis ut apparebit in ipso.

Certum est quod supra habetur de curiis generalibus Cathalonie et hic etiam habetur de quibusdam tangentibus Curiam generalem indictam supra ultimo pro facto Sardinie et de aliis ut apparebit infra [1].

Jacobus, etc. Fidelibus suis paciariis juratis probis hominibus et universitati civitatis Ilerde, etc. Pridie ad vos Regie littere nostre series jam produxit qualiter pro habendo a vobis et aliis nostris fidelibus consilio que nobis inmineat multipliciter oportuna super negocio felicis adquisicionis Regni nostri Sardinie et Corsice, quod nos et inclitus Infans Alfonsus carissimus primogenitus et generalis procurator noster Comes Urgelli non absque profluvio expensarum et inmensitate sollicitudinum et laborum, Altissimo dirigente, prosequimur; quodque non solum Regie corone nostre prospicit incrementum, sed prosperitatem tranquillitatem et utilitatem ingentem tocius rei publice et omnium fidelium nostrorum contingit, Curiam generalem in Cathalonia in civitate Barchinone providimus evocari, vobis mandantes ut Sindicos et procuratores vestros ydoneos cum sufficienti posse certa die celebracioni dicte Curie racione predicta faceretis adesse, prout dicte littere nostre tenor plenius continebat. Sane licet juxta mandatum nostrum huiusmodi ad eandem Curiam procutores vestros misseritis, quia tamen ex quibusdam causis urgentibus, quas Bernardus de Podio, alter ex dictis procuratoribus vestris, quem ad vos propterea mittimus, vobis lacius referet opportunum, occurrit ut dicto sindicatui seu procuratorio addatis aliquod, prout in tenore seu forma dicti vestri procuratorii, quod per dictum procuratorem vestrum vobis transmittimus, videbitis contineri. Ideirco vobis dicimus et mandamus quatenus sicut honorem nostrum et dicti Infantis eiusque ac omnium subditorum nostrorum qui cum eo sunt statum prosperum carum habetis et tranquillitatem felicem Regnorum et terrarum nostrarum diligitis, statim juxta dictam formam predictos procuratores vestros constituatis, et dictum Bernardum cum dicto aptato procuratorio celeriter ad ipsam Curiam transmitatis, nec hoc aliquatenus defferatis cum in predictis mora sit periculum allatura. Datum Barchinone vj° kal. Octobris anno Domini M°CCC° xx° tercio.

Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse misso Matheo Gonçalvus altero ex sindicis suis.

[1] Archivo de la Corona de Aragón, *Reg.* 308, fols. 268 y siguientes.

Consiliariis et probis hominibus et universitati Civitatis Minorise misso Guillelmo de Monaria altero ex sindicis suis.

Juratis probis hominibus et universitati Civitatis Vici misso Antonio Manya altero ex sindicis suis.

Juratis probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde misso Raimundo de Cigiario altero ex sindicis suis.

Juratis probis hominibus et universitati Bisulduni misso Petro Berengarii Begudani altero ex sindicis suis.

Consiliariis et probis hominibus Berge misso Petro de sancta cruce altero ex sindicis suis.

Juratis probis hominibus et universitati ville Cervarie misso Poncio Macellarii altero ex sindicis suis.

Paciariis probis hominibus et universitati Ville Tarrege misso Raimundo Ros altero ex sindicis suis.

Juratis probis hominibus et universitati ville Montisalbi misso Guillelmo de Angularia jurisperito altero ex sindicis suis.

Probis hominibus et universitati Villefranche misso R. Scofeti altero ex sindicis suis.

Certum est quod, licet in predicta congregacione Curie generalis fuisset diversimodo et plurimum tractatum, tamdem propter dissensiones insurgentes et divisiones provenientes inter illos qui venerant ad Curiam ipsam, nichil fuit actum concorditer in curia supradicta; immo qui venerant licenciati fuerunt. Sed per sindicos et procuratores universitatum Civitatum et villarum Cathalonie domini Regis fuit concessum certum servicium domino Regi pro adquisicione Sardinie ad biennium duraturum. Sicque curia Cathalonie primo celebranda debet indici pro Carniprivio, quod computabitur xxvi° [1]. Et videtur quod apud Ilerdam, ex eo quod supradicta ultima fuit celebrata in Barchinona. Sed recognoscatur plenius, tunc quando indicetur.

[1] Febrero de 1327, 1326 de la Encarnación.

XXXIII.

Cortes de Lérida de 1327.

Super dilacione Curie generalis quam dominus Rex celebrare debebat in Cathalonia Cathalanis in civitate Ilerde instanti Carnipririo [1].

Forma fuit hec.

Jacobus, Dei gracia Rex Aragonum Valencie Sardinie et Corsice Comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius ammiratus et Capitanus generalis, Reverendo in Christo patri Eximino divina providencia Terrachone archiepiscopo Salutem et dileccionem.

Significamus vobis quod licet, ut bene scimus, deberemus in instanti Carniprivio Quadragesime [2] Catalanis in civitate Ilerde, secundum ordinaciones curiarum Catalonie generalem curiam celebrare, quod si possemus faceremus libenter; tamen infirmitatis, quam in tibia non absque tocius corporis nostri affliccione diu passi sumus et patimur, ut potuistis audisse, nos impedit quod personaliter dicto termino interesse non possumus celebracioni curie supradicte, et habetur eciam assercio medicorum quod hoc nimium cure dicte nostre infirmitatis abesset. Igitur significamus vobis quod, obtenta convalescencia cum Dei gracia ab infirmitate premissa, intimabimus vobis diem, quo juxta dictas ordinaciones Curiam celebrabimus antedictam. Datum Barchinone quarto Idus Decembris anno Domini M°CCC° vicesimo sexto.

Similes infrascriptis.

Venerabilibus in Christo patribus Episcopis Petro Gerundensi.—Berengario Vicensi.—Poncio Barchinonensi.—Raimundo Ilerdensi.—Arnaldo Urgellensi Electo [3].—Berengario Dertusensi.

Venerabilibus et dilectis preposito et capitulo Terrachone.—Capitulis Ecclesiarum Gerundensis.—Vicensis.—Barchinonensis.—Ilerdensis.—Urgellensis.—Dertusensis.

[1] Archivo de la Corona de Aragón, *Reg.* 308, fol. 249 y siguientes.

[2] El miercoles de Ceniza de 1327, coincidió con el 25 de Febrero.

[3] Notable dato para fijar lo que dejó incierto Villanueva en su *Viaje literario*, XI, 112.

Similes.

Venerabilibus Abbatibus Populeti.—Sanctarum Crucum.—Rivipulli.—Balneolarum.—Ameriensis.—Villebertrandi.—Sancti Michaelis de Fluviano.—Sancti Petri de Rodis.—Sancte Marie de Rosis.—Sancti Petri de Gallicantu.—Stagnensis.—Campi rotundi.—Sancti Johannis de Abbatissis.—Sancti Laurencii de Monte.—Sancti Cucuphatis vallensis.—Sancti Benedicti de Bagiis.—De Scarpio.—Gerrensis.

Sub eadem forma nobilibus et militibus infrascriptis.

Et primo nobilibus.=Domino Infanti Petro filio domini Regis Rippacurcie et Impuriarum Comiti.—Domino Infanti Raimundo Berengarii filio domini Regis Comiti Montanearum de Prades.—Marchiesie Comitisse Impuriarum et vicecomitisse Caprarie.—Hugoni de Mataplana Comiti pallariensi.—Arnaldo Rogerii de Paylars.—Raimundo Fulchonis vicecomiti Cardone.—Gaufrido vicecomiti de Rochabertino Heredi Comitis Fuxensis quondam. vicecomiti Castri boni ac domino Castri veteris vel tutori eius.—Petro vicecomiti de Villamuro.—Guillelmo de Montecatheno Senescallo Cathalonie.—Guillelmo de Angularia.—Berengario de Angularia.—Hugueto de Cardona.—Dalmacio de Castronovo.—Guillelmo de Cervilione.—Raimundo Cornelii.—Galcerando de Angularia.—Bernardo de Angularia.—Bernardino de Capraria.—Raimundo de Rippellis.—Amorosi de Rippellis.—Hugueto de Cervilione.—Pericone de Queralto.—Pericono Galcerando de Pinosio vel eius Tutori.—Arnaldo de Erillo.—Guillelmo de Bellera.—Procuratori nobilis Raimundi de Peralta absentis.—Arnaldo de Orchau.—Berengario de Vilariacuto.—Raimundo de Cardona domino de Torano.—Gilaberto de Crudiliis.—Berengario de Crudiliis.—Geraldo de Cerviano.—Bertrandeto de Castelleto.

Militibus.

Bernardo Guillelmi de Fuxano.—Raimundo de Melanno.—Dalmacio de Crexello.—Guillelmo de Calderiis.—Jacobo de Corniliano.—Raimundo Xatmar.—Bernardo Guillelmi de Rippis.—Petro de Aquilone.—Jacobo de Besora.—Gombaldo de Ulugia.—Raimundo de Timor.—Guillelmo de Turriliis.—Bernardo de Urriols.

Similes universitatibus infrascriptis.

Consiliariis juratis probis hominibus et universitati Civitatis Barchinone.
Paciariis probis hominibus et universitati Civitatis Ilerde.
Probis hominibus et universitati Civitatis Dertuse.
Probis hominibus et universitati Civitatis Terrachone.
Juratis probis hominibus et universitati Civitatis Gerunde.
Consiliariis probis hominibus et universitati Civitatis Vici.
Consiliariis juratis et probis hominibus Civitatis Minorise.

Hominibus villarum.

Villefranche.—Cervarie.—Tarrege.—Montisalbi.—Berge.—Bisulduni.—Turricelle de Montegrino.

BINDING SECT. JUN 16 1969

DF
124
A5
t.1
pt.1

Aragon. Cortes
Cortes de los antiguos reinos

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY